

Ketabton.com

مها تمي

ژوند فکر او مبارزه

ليکوال: پروفيسور عبدالخالق رشيد

مهاتما گاندي

ژوند، فکر او مبارزه

ليکوال:

پروفیسور عبدالخالق رشید

۱۳۹۴ ل کال

د کتاب پېژندنه:

-
- د کتاب نوم: مهاتما گاندي- ژوند، فکر او مبارزه
- ليکوال: پروفیسور عبدالخالق رشید
- خپروندی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنگي خانګه
- وېبپاڼه: www.melitahrik.com
- ډیزاینګر: ضیاء ساپی
- پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید
- چاپ شمېر: ۱۰۰۰ ټوکه
- چاپ کال: ۱۳۹۴ ل کال / ۲۰۱۵ م
- د تحریک د خپرونو لړ: (۱۱۸)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوولیت لیکوال پورې اړه لري.

اهدا:

شاغلي کرزي ته!

چې که د باندنيو ښکېلاکي او کورنيو فسادې ځواکونو

نارواوې يې په څنگ کې نه وي،

ښه گاندين ملگری دی.

رشید

فهرست

سرلیک مخ

سریزه ۱-----

لومړۍ څپرکۍ

ګاندي : ژوند او مبارزه ۷-----

دویم څپرکۍ

ګاندي او عدم تشدد ۴۸-----

درېیم څپرکۍ

ګاندي او سرحدې ګاندي ۶۹-----

څلورم څپرکۍ

ګاندي د یوشمیر اوسنیو هنديانو او نړیوالو په نظر: ۹۰-----

پنځم څپرکۍ

د ګاندي مرغلي ۲۱۰-----

ماخذونه : ۲۱۳-----

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) كال په پيل كې له خپلو گرانو هېوادوالو سره ژمنه كړې وه چې د دې كال په بهير كې به (شل عنوانونه) بېلابېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې كوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد كال د كې پر (۲۸) مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ كې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې كړل. ملي تحريك په ياده غونډه كې ژمنه وكړه چې د (۱۳۹۴ ل) كال په بهير كې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې كوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه كار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينگ هوډ كړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي كوي. دا اثر چې ستاسو په لاس كې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه كړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې گټه پورته كړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليكوالو، ژباړونكو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير كې يې يو بل سره مرسته او ملگرتيا كړې او دا فرهنگي بهير يې بريالى كړى، د زړه له كومې مننه كوي او كور وداني ورته وايي.

د هېواد د فرهنگ د بنسټيزې په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنگي خانگه

« که کوم شی تاسو تنگوي ، تاسوپه قهرکیدای شی ،
خو ځان به نه گناهگاروئ » (دمقدس کتاب زبور آیت)

سریزه:

فکر کوم نن سبا به په نړۍ کې داسې ملت او داسې ژبه نه وي چې هغوی به دداسې یوه ستر انسان او یوه نوميالی (مهاتما گاندي) له نامه ، مفکورې او مبارزې څخه نه وي خبر ، په دې چې دغه لوی انسان په خپل عصر کې په دې وتوانیده چې دانساني تقوا او وینې فکري تمایل په مرسته په هغه پلو کې ودرېږي ، هلته چې دانساني ذلت ، غلامۍ او بدمرغۍ په وړاندې په خپله پراخ انسانیت دمقابلې یوه پراخه او ناپایه جبهه جوړه اورامنځ ته کړې وه. هلته چې دتورتم په وړاندې درنا ، دغلامۍ په وړاندې د آزادۍ اودخواری پر ضد دپرمختګ پوښتنه په جدي توګه نه یوازې هندیانو بلکه ټول محکوم انسانیت دخپل برخلیک ټاکلو اوخوندې ساتنې یوازې لاره وبلله . اودغو ټولو نومونو او اصولونو پرمهدغه تاوده مهال کې دمهاثما (لوی اروا) گاندي له تلپاتې نامه سره ځان ونښلاوه.

گاندي اوس په نړۍ کې یوازې دیوه خوار اوډنگرهندي مبارز نوم نه دی بلکه دغه نوم اوس دنړۍ دعدم تشدد دمبارزې دتاریخ یولوی اوژوندی څپرکې دی ، هغه څپرکې چې انسان اوس په دغه اتومي نثارکې تربل هروخت هغه ته اړدی اودهغه په لورې تربل هروخت زیاته ورمخه کړې ده ، ځکه نو داباید ووايو چې عدم تشدد دشلمې پیرې یوداسې مفکوروې بهیردی چې په گرد بشریت پورې اړه لري او دیوه ګډبشري تلپاتې میراث په نامه سره یې یادولای شو..

زه چې په دغو حالاتوکې دگاندي اودهغه داندوژوندپه اړه خبرې کولوایوڅه لیکلو ته اړشوی یم ، دهغو یوڅرګند لامل دادی چې نورنو زموږ په شاوخواکې تشدد او زورزیاتۍ دومره زیات شوی چې دهرانسان تر زړه اوپښولاندې مخکې لږزوي او سړی داویلاي شي چې که دغه اوسني حالات همداسې خپله لږۍ اوږده کړي ، نو لږۍ نه

ده چې دغه نړۍ به ډیره زر په یوه غمیزه ونه واړي ، له لویديزه ترخیزه ، بشریت هره گړۍ اوهره شیبه یوناخرگند تورتم او دیوه بل مخروطي ناتار بربادۍ ته سترگې په لاره دی ، امریکايي وجه له شماله ترجنوبه په یوه غچ اخیستونکي بهیرباندې اوښتې او اوسنی سیاسي تگلاره یې ددې لامل شوې چې نورو ټوله نړۍ له دغه پرمختللي هیوادخه دمخ اړولو په تکل کې شي . افریقا لاهم دلورې اوخواری له منگولو نه ده وتلی ، لاهم پرمختللي نړۍ ته سترگې په لاره ده چې مرسته ورسره وکړي اودانسانی خواخوږۍ یوه انساني تگلاره بایدله دغې الماس تولیدونکې وچې سره وڅارل شي . ایشیاهم داسې درواخله ، دلته ددغې وچې په زړه کې عراق ، فلسطین او افغانستان همداسې په اورکې سوځي ، عراقي ملت دهیڅ په خاطر لولپه شو، دپاکستان په دننه کې هم یوېم مخ په چاودیدو دی داچې کله اوڅنگه ؟ دې ته به یوڅه نورهم سترگې په لاره شو، هندوستان هم که دگاندې تگلاره ونه څاري له یوه سخت گواښ سره مخامخ کیدونکی دی، لوږه او دوگړو زیاتوالی ، اتومي لیوالتیا او پرهغې یواړکول ددغه گواښ لاملونه دي ، ایران هم دامریکايي غیرمستقیم گواښ په وړاندې دخپل تقدیر ټاکلو په لورخپلې شپې ورځې شمیري .

داتولې خبرې دي چې په نړۍ کې یې دنشه یې مافیا او اتومي وړتیا پراختیا ته لاره پرانیستې ده اوبشریت یې دې ته ناچارکړې چې باید دځان دخوندي ساتنې لپاره له هغو ټولو هلوځلوخه کارواخلي هغه چې ددغه پراخ ناتاراودغې بدمرغې غمیزې په مخنیوي کې له بشریت سره مرسته کولای شي.

موږ هم ناچار یو چې دیادوشویوناورینو دپای ته رسیدو لپاره باید دبودا ، عیسی ، گاندی اوپاچا خان په لورسترگې وغړوو اوددغه پراخ مکتب تگلارو او اصولو ته ورمخه کړو . بشریت اوس په دې پوهیدلې چې داوسني اتومي ناتارترچترلاندې دخوندي ساتلو یوه لاره همدا نه زورزیاتی دی چې باید دهغې په مرسته بشریت وروزو ، بشریت خبرکړو اودا حقیقت یې باید په مخکې کيږدو چې که تشددته دهرچامخه کیږي اویانړیوال زورځواکي ځواکونه یې دځان لومړنی او وروستنی حق بولې هغوی باید په دي هم پوه شي چې د دوی ددغه کار پایله له عامې بربادۍ پرته بل څه نه ده. بشریت ته دم گړۍ یوازې همدغه دعدم تشددمعنویت ورپاتې دی چې په هغه کې

دهر قام ، دهر ملت او هرې انساني عقيدې انساني وړتيا او مرام خوندي دي او دازموږ په عصر کې يوازنی رېښتني معنويت دی چې انسانيت ته تسل ورکوي او په ډاگه هغه دمولانا دفکرې معنويت دکانې کرښه خبره يې پرسترگو دالهي ډالۍ په توگه راکاږي چې :

از ديو دد ملولم انسانم آرزوست .

معنويت په رښتيا او رښتياينۍ سره دژوند دسترې کاروان لارښونه کوي او په بري سره يې دسرمنزل پولې ته رسوي ، ديوه هندي ليکوال خبره ده چې : « درښتيا او رښتياينې مخ په سرو زرو پوښل شوی ، څوک چې غواړي دغه حقيقت ته په رښتيا ينې سره ځان ورنژدې کړی ، نوکله چې له هغوسره تماس نيسي هغه خپله په سرو زرو اوړي...»

(Prof. S.P. Kanai , *Quest for trust* , New Delhi , 1976 P 738)

دپورتنۍ نامي خبرې دليکوال په نظرله دغې خبرې سره داتکي هم مل دی چې په سرو باندې اوښتل په خپل وار دومره ساده خبره هم نه ده لکه چې دلته يې سپړی په ساده توگه لولي ، مانا داچې دغې رښتياينې ته رسيدل په خپله دسرې په کړواو اعمالو پورې تړلې اصل دی چې عملي کيدل يې يوه تياري او پوره قربانۍ ته اړتيا لري ، قرباني په دغه ترڅ کې يوازنی شرط دی ، داسې چې بايد په هراړخيزه اوڅو بدي توگه په پام کې ونيول شي . په دغه برخه کې زياتره پوهان په دې باور دي او دگاندي په اړه هم دا خبره کوي چې دگاندي لويه ځانگړنه داوه چې هغه بې ادعا سپړی و ، چې په خپل ټول ژوند کې يې دادعا لپاره يوځل هم غږ پورته نه کړ ، په دې چې ده نه غوښتل ځان له عامې هندي ټولنې لوړوبولې ، ددې لپاره چې هغه دخپلې ټولنې په رښتياوو باندې ځان پوه کړی وي ، تل يې هڅه کوله چې له خلکو سره دهغوی په شان وي ، دهغو په شان ژوند وکړي ، له هغو سره په هغه شان لکه څنگه چې دوی دي په اړيکو کې وي او په هماغه شان لکه دی بايد خپلو همنوعانو ته ځان وښيي .

دگاندي په نظر يوازې هغوی چې عمل اونظريې سره يوشي وي کولای شي په رښتياينه باندې پوه او برلاسی شي .

گاندې به تل له موږ سره تلپاتې وي ، په دې چې ده د انسان لپاره دهغه دانسانيت د پايښت په خاطر په خپل زمان او خپل چاپيريال کې ژور عاطفي فکروکړ، همداده چې دده په اړه ويل شوي دي :

« هغه زموږ مورالي ايدپالونه اوارزښتونه له يوې خوا رانوي کړل اوله بلې خوا يې راتازه کړل ، اي . ايم . فوستر په دې باور دی او وايي چې هغه بايد زموږ د عصر تر ټولو لوړ او اوچت انسان وبولو...

همداسې جې . اچ . هولمس بيا گاندي دهند دستروياري بودا او دستراستازي عيسی په شان لوړبولي ...

ددغو ټولو خبرو موخه داده چې گاندي خپل تيرمهال له خپل اوس مهال سره په داسې يوه پياوړی ديالکتیک کې طرحه کړ چې دهغه بنسټ يې پر معنويت باندې کيښود ، هغه په معنويت باوري انسان و او پر هغه يې دخپلې پياوړې عقيدې په توگه په ژوند کې کلک ټينگار وکړ ، ان چې معنويت يې دشخصيت او کرکتر د پياوړتيا رمز وباله د زغم وړتيا يې پرې ورزياته کړه اود زغم درس يې تر هر څه دمخه په خپل ځان باندې په خپل ژوند کې عملي هم کړ .

ما ډير کاله په هندوستان کې تير کړل د گاندي په اړه مې وليکل او په ډيرو کنفرانسونو کې مې برخه واخيسته او اوس مې دادي يوڅه گډې وډې د کتاب په بڼه هم پرې وليکلې ، په ډيرو علمي ناستو کې ډيرو پوه او شعوري هندوانو له ما څخه دا پوښتنې وکړې : نورې خبرې نه وې چې پر گاندي اودهغه په مفکوره باندې دې په داسې وخت کې چې نور نوډيرې هندوانو هم خپل باور پرې له لاسه ورکړی ورمخه کړه ؟

دهمدغې پوښتنې په تړاو غواړم خپل لوستونکي ته دا خبره وکړم چې ما په رښتيا هم دغې ليکنې ته په داسې ناچاره شيبه کې ورمخه کړه لکه چې گاندي جې په خپل وخت کې له ناچارۍ عدم تشدد دخپلې ستونزې د حل يوازنی رمز او راز وباله او پر هغه يې ورمخه کړه . گاندي به ويل چې انگرېزان داسې څوک اوداسې ځواک نه دی چې هغه به د تورې په زور له ملکه وباسو، دده په نظر دا يو ناشونی کار و ، ځکه يې په پای کې دا خبره غوره وبلله چې له شعوري دښمن سره بايد په شعوري توگه مبارزه

وشي ، په دې مانا چې هر څوک که ټوپک ته لاس کړې نوبياهم مرگ دهغه لمنه نيسي ، دهغه ملت تباه کيږي اودښمن يې نورهم دځان لپاره پرهيواد باندې دواکمن کيدو لاملونه موندلای او ترلاسه کولای شي . گاندي په دې پوهيده چې انگريز مقدوني سکندر او چنگيز نه دی او نه هم داسې ځواک دی چې په پتوسترگو يې پرهندوستان باندې خيټه اچولې ده . انگريز يوشعوري ځواک دی ، شعوري عمل کوي ځکه نو دهغه په وړاندې مبارزه هم بايد شعوري وي نه جذباتي ...

زمالپاره هم دغه ټکی زموږ دعصراو زموږ دستونږې دحل په برخه کې دپاملرنې وړ شو . هغه چې بايد ددغه عصر دليونيو او يرغلگروځواکونوپاملرنه هغه ته راواړول شي ، دوی او موږ دواړه بايد ځان په دې باوري کړو چې :هغه څه چې سوله کولای اورامنځ ته کولای شي هغه جگړه نه کولای شي او نه رامنځ ته کولای او هغه څه چې نه زورزياتي يې کولای شي هغه زورزياتي اوتشدد نه شي کولای ، عدم تشدد يوه انساني تجربه ده چې سړی پرې دزړه له کومي باورکولای شي ، ځکه نو زموږ لپاره هم په دغه ترڅ کې ترټولو ښه او دپاملرنه وړخبره داده چې بايد پردغې کاني کرښې باندې دځان اوخلکو باور داسې پياوړی کړو لکه چې گاندي اودهغه ملگرو په خپل عصرکې دانساني غميزې دحل په خاطر دغه بشپړه او رغنده تگلاره دستونزو دپای ته رسيدو په خاطر په عملي توگه رامنځ ته کړه اوعمل پرې مخ په وړاندې ولاړل .

په دغه رساله کې تاسې گاندي پيژنئ اودهغه تگلاره ، تاسې عدم تشدد اودهغه ښيگړې اودننۍ نړۍ په ستونزمن چا پيريال کې ددغې معنوي پديدې اړتيا درک کوی ، تاسې په دې پوهيږئ چې په دغه نړۍ کې هتلمر ، استالين ، چرچل ، روزولت ، موسولينې اوترهغو راوروسته تارچر ، ريگن ، بوش او په سلگونو داسې نور زورياتي چې په جسمي اوظاهري لحاظ دهرڅه خاوندان وو له يوه خوا رځواکي سابه خوړونکي هندي مشر سره په يوه وخت اويالې وړاندې وروسته عصرکې راوپرکيدل ، خو کوم څه چې هغوی وکړل او څه چې ده ترسره کړل ، هغه گرده په همدغه عصرکې وو ، چا نازيزم وپاله ، چا دکمونيزم په نامه او چاهم دشونيزم او راوروستو مختورو خو ددموکراسۍ په نامه هم خپل اوهم دنورو سرونه مات کړل ، خو هغوی چې له نوموړو ايديو سره په يوه وخت کې له دوی سره ولاړ نه شول اود دوی برعکس يې خپله

سوله يیزه تگلاره رامنځ ته او پرمخ بوتله ، هغوی نن دانسانیت پر آسمان باندې دهغو ستورو ځای غوره کړ چې دځمکې دکرې پرمخ په هره خوا اوهرځای کې هرچا اوهرې خوا ته روښانه ځلېږي او دهرچا مینه پرې راځي . گاندي اوهغه مفکوره له همدغو ستوروڅخه یوداسې ستوري دې چې په خپل عصر کې یې له خپلو یارانوسره دژوندسوله ییزه بیړۍ د استعمار پرظالم زړه وروخیژوله او ځان یې ترهغه ځایه پورې په بري سره ورساوه ، چې هلته یې دهرچاله خولې داواوریدل چې :

هغه زړه به له توپانه په امان وي چې کښتۍ غونډې دخلکو باربردارشي

گاندي اودهغه شعوري تگلاره نن په ټوله نړۍ کې دهغوی لپاره چې دسرې وژونکي اتم بم دغور پر وزرونو نه دي ناست یوهوسا اوخوندي دمه ځای دی ، باید چې ددغه دمه ځای (ساتیاگرۍ) تر چترلاندې دآزادۍ او تلپاتې هوسایۍ په لور دهغوی په وړاندې چې په جگړه نازیږي ، انسان وژني ، دنورو پر هیوادو وربلوسي ، تمدن له منځه وړي اوانساني شتمۍ لوتی له گاندي اودهغه له نومیالي دوست پاچاخان سره یوځای یوځل بیا دآزادۍ پرکاروان پسې روان شو. ځکه چې دا دبشریت او بیا زموږ لپاره داوسني امریکایي یرغل چې لمنه یې نوره هم دختیز پرلور راخوړیدونکې ده دنجات اوژغورنې یوازني لارده . او گاندي دغه هدف ته درسیدو په خاطر موږ ته په (ځوان هند - ۱۹۲۹ کال دجنوري ۵) کې مشوره راکوي چې :

» موږ باید دغلطیو ، درغلیو او نورو نیمگړتیاوو پرمخ یوازې دخوږو (خیتي) له امله پرده وانه چوو ، په دې هم باید پوه وو چې که زموږ ورور هم زموږ معنویت اودهغه ودې ته په زیان رسولو باندې لاس پورې کوي باید چې ځان پرې ناگوار او ناخبره ونه نیسو»

پای

يو وروړ بايد په قصدي توگه دېل ژوندي موجود ژوند ترې وانخلي...

«بودا»

لومړۍ څپرکۍ

گاندي: ژوند او مبارزه

مهندس کرم چند گاندهي د هند او ختيز دشلمې پيړۍ له نومياليو لارښوونکو ، آزادي غوښتونکو او سمنوالو څخه و ، دده په اړه نن سبا دنړۍ په هره برخه کې ليکنې کيږي ، درناوی يی کيږي اوله افکارو يی ځانونه خبروي ، ځکه نو زه دلته دده داندو ژوند په بيلا بيلو برخو باندې تته رڼا اچوم داسې چې دهغي په ترڅ کې به دده د ژوند

جزیات په وار وار سره ځان گرانو لوستونکو ته ددغه اثر دیلابیلو څپر کو په ترڅ کې دده له نړۍ لید او فلسفې سره یوځای راڅرگند کړي .

ګاندي جی ته یې ټولنې دپلار په سترګه وکتل اود(بیو)په نامه یې یاد کړ، داځکه چې ده په خپل وخت کې دشلې پېړۍ دنړیوال زورورځواک په وړاندې دمبارزې یوه ځانګړې لاره چې هغه دنه زور زیاتي یاعدم تشدد لاره وه غوره کړه اودایې دخپل قوم اوخلکو داوړدومبارزو ترټولو غوره ، بریمنه اوژغورندویه پایله اومبارزه وبلله ، دی که په خپل هیواد کې و اوکه په جنوبې افریقا کې ، په دواړو هیوادو کې یې دتیري اوتجاوز په وړاندې خپلو هلوځلو ته کله بشپړ او کله هم نیمګړی دوام ورکړ،همداوه چې نړۍ ډیرزر دده دمبارزې په حقانیت باوروایمان پیداکړ اوملت یې دی دانګریزې بنکیلاک په وړاندې دیوه سرسپارلي او پیاوړي لارښود په توګه دآزادۍ په خاطر په خورا ایماندارۍ اورښتیا یې سره بدرګه کړ.

ده دنه زورزیاتي مبارزه دانګریزي بنکیلاک په وړاندې پیل اوپرمخ بوتله ، اوخپله دغه تلپاتې تګلاره یې ددغه بنکیلاک په وړاندې په خپله ګجراتي ژبه د (ستیاګری) په نامه یاده کړه ،ګاندي دغه ویی له خپلې مورنۍ ژبې ګجراتي ژبې څخه راغوره کړ چې (سات) یې د(رښتیا اومینې) او(اګره) یې د(صبر، زغم ، نرمښت، هوډ) په ماناده . ساتیاګره په عمومي لحاظ هغه غورځنګ شو چې په هغه کې دګاندي تګلاره هغه چې په رښتیا یېنه ، نه زورزیاتي ، نه جنګیدوباندې ولاړه وه اودهردول توپیر(مذهبي ، ژبنی ، ملي ، رنگ اونورو) ضد د انساني حقونوترلاسه کولو لپاره په ګوته شوې وه راپیل شوه ، یاپه بله وینا دغه تګلاره دخپل ماهیت له مخې هغه تګلاره هم ده چې دګاندي فلسفه ورته ویلای شو،په دې چې ګاندي خپله ددغې تګلارې په اړه داخبره کوي چې ده داشان مبارزه په جنوبې افریقې کې پر هغه مهال چې هلته داپارتاید واکمني وه دهندیانود حقوقو ترلاسه کولو په خاطرپه عملي توګه راپیل کړه . دده په اند دایواژنۍ لاره وه چې دهغې په مرسته ګاندي او نورو هندیانو کولای شول دمقاومت فلسفه دزورزیاتي په وړاندې له یوې خوا راهڅوي او له بلې خوا یې پیاوړې کړي .

په ساتياگره کې ولسې سرغړونه اودولسونو پوره يوالی اودزورزیاتې په وړاندې مقاومت ددغې تگلارې زړی جوړوي. ددغې فلسفې يواصل داهم دی چې که ټول ولس په آرامه توگه دخپلو حقوقو لپاره لاس يوکړي اوسره يوموتی شي ، په دې کې شک نشته چې زورزیاتې ځواک به ددغه يوالې اوييوستون په ترڅ کې دې ته غاړه ږدي چې ددوی خبره اوددوی حق به مني اوله ناچاری به هغه لړی پای ته رسوي هغه چې په تشددسره ددوی اونوروانساني حقوق پايمالوي او بنکيلاکي زورزیاتې زیږوي. سره له دې چې په هند اونړۍ کې يومهال يوزيات شمير نظروالو(په تيره مارکسستانو او انقلابی هندیانو) دغه تگلاره ډيره زیاته گتوره اوبریالی ونه شمیرله ، خو زمانې زموږ ترعصره داده راورسوله اودايې راوښوده چې دغه تگلاره دداسې يوه ملت لپاره چې تش لاس و ، او په سووکلونه انگریزانو په مادي اومعنوي لحاظ خپلی و ، دمبارزې ترټولو غوره او بريمنه تگلاره شوه . ددغې تگلارې کره کوونکو به په دغه اړه داخبره کوله او ويل به يې چې که ملت سره يوموتی شي ،کولای شي دخپل برخليک ټاکلو لپاره تورې ته هم لاس واچوي . لکه چې اوس په خپله په هند کې هم يوشمير ټولنې په همدغه نظردي .

خوگاندې بيا په دې باوري نه و، هغه به ويل چې ساتياگره يوه داسې تگلاره ده چې هغه پوره قربانی ته اړتيا لري، ساتياگره له زغم اوتحمل سره ملگرې مبارزه ده اوترټولو لويه ځانگړتيايې داهم ده چې په دغه سوله ييزه مبارزه کې له وينو توييدووخه ډډه کيږي ، اومخه يې په شعوري توگه ددغې تگلارې داصولو له مخې نيول کيږي .

گاندي جي په دې باور وچې په زورزیاتې سره رامنځ ته شوې خونبسي او هوسايی دخوورخوخوشالي اوهوسايي وي ، خوکه نه زورزیاتې له ژوند سره پتليزپه پام کې ونيول شي اوپه دغه ترڅ کې پرمخ بوتلل شي ،زغم يې زیات دی ، سره له دې چې خوارۍ اوزيار ته اړتيا لري خو ميوه اوپايله يې خوږه اولپاتې ده.

دگاندي دغه ميراث په نړيواله کچه دنه زور زياتي دپلويانو له خوا منل شوی او ستايل شوې دی ځکه چې دهمدغې تگلارې اوفلسفې برکت و چې دی دهغې په مرسته دخپلې ټولنې دپلارگلوۍ پراوته راپورته شو اوپه خپل همدغه نه زورزياتي دريځ سره دهرچا له خوا په ټوله نړۍ کې ومنل شو، ځکه دامريکاخارجه سکرتر سي . مارشال (۱۹۴۸) گاندي په خپل دغه سترانساني وياړ باندې **دانساني ټولنې** اوتفکرلوی اوبريالی وياند وباله .

پېژندنه:

مهنداس کرم چند گاندي د ۱۸۶۹ کال داکتوبر په (۲) دپور بندر په ښارگوټي کې وزیږید. پوربندر دلویدیز هند دگجرات ایالت اړوند ښاردی چې عربي سمندرګي ته ورڅیرمه پروت دی ، دپلار نوم یې کرم چند اودمورنوم یې پوتلوبایي (دکرم چند څلورمه میرمن ، چې نورې یې مړې شوې وي، هندومذهب کله هم له یوې میرمنې دزیاتو سپارښتنه نه کوي.) مهنداس یا موهن دخپل پلار په ماشومانوکې ترټولو کوچنی و، په ۱۸۷۶ کال کې یې پلار چې دولتي مامورو له پوربندره راجکوټ ته بدل شو، مهنداس (موهن) هم له ده سره همدغه ښار ته ولاړ، په عمومي لحاظ پر هغه مهال دغه سیمه داسې وه چې دلته دانگریزانو برلاسی لکه دنورو سیمو په شان دیر څرګند اودپاملرنې وړ نه و.

انگریزي ښکیلاک پرهمدغه مهال دخپل ماهیت له مخې یوازې یوه اوساده ښکیلاکي بڼه نه درلوده ، د دوی ترسیوري لاندې عیسوي مبلغینو هم خپل بازار بڼه

تود کړې و، په هره توگه چې کیدونې وه ، دوی په هندې ټولنه کې دخپل دین دخورولو کار په خورا پیاوړتیا وروړتیا سره ترسره کاوه. په زیاتو برخو کې یې د مذهب، اوژبې لپاره له خپلو ټولو مادې شونتیا وواو امکاناتو څخه په سخاوت سره کار اخیست ، هندې ټولنه چې پر دغه مهال یوه وروسته پاتې ټولنه وه ، زیاتو خلکو اوزیاتو قشرونو یې هڅه کوله چې له یوې لارې نه یوې لارې باید له دغه نوې برلاسي او ښکېلاکي نظام او کلتور سره له یوې خوا ځان وتړې اوله بلې خوا دهغه منځ ته ځان ورننېسې ، دگاندي پلار هم چې په راجکوت کې خورا نامتو اودلويې څوکی خاوند و داهيله درلوده چې زامن یې باید خپل ژوند په انگریزي سبک او ستایل سره جوړ کړي ، انگریزي ښوونه او روزنه باید ولري او انگریزي ژبه یې باید دخپلې روښانه راتلونکې په خاطر زده وي .

د هندوستان ټولنه له پاتکو اوطبقو څخه جوړه ټولنه ده ، هره طبقه آن تراوسه پورې په دغه هیواد کې خپل ځای اووړتیا لري ، برهمن په سر کې دي ، کشریه اوسوداگروړپسې دي اووړوستی پاتکې بې دټولنې وروستی ډله شودر دي چې دهرڅه بوج ددوی په غاړه دی ، دگاندي کورنۍ په لوړه طبقه کې راتله، چې د (وايسيا) په نامه یادېږي. دوی زیاتره ددولتي کارونو اوسوداگري کړوړ مسوول وو.

مهنداس په خپل کورني چاپیریال کې دپلار په اندول دخپلې مور تراغیز لاندې رالوی شو، هغه خورا مذهبي میرمن وه ، همداهو چې موهن هم په دغه برخه کې دموردتینگار له مخې له خپل هندو مذهب اومعنویت سره له ځانگړې احتیاط څخه کاراخیست یا په بله مانا دهغې دارادت له مخې یې له خپلې عقیدې سره مینه درلوده اوپه سمه توگه یې په دغه ډگر کې دخپلې مور په پله اومرسته گام ایښودداڅکه چې دهغې په باره کې داخبره شوې وه چې :

(دا به ترخپل عبادت مخکې دخپلې ډوډوی په فکر کې هم نه وه .)

گاندي په خپلو یادښتونو کې هم دخپلې مور دغه دریځ خورا زیات یادکړی ، په دې چې هغه په خپله عقیده باندې خورا کلکه وه، دده په وینا دده مور به د (چتوماس) اوږده روژه چې څلور میاشتې وه نیوله . همدانگړتیاوه چې دده زیات تمایل هم

ترخپل پلار دخپلې مور پر خوا شوی و. اومور يې (پوتلوبايې) دده لپاره پرمعنویت باندې د باور يوه په زړه پورې اومنلې بیلگه شوې وه.

په هر ډول ، گاندي چې په کوم ښوونځي کې زده کړه کوله ، هغه په انگریزې سستم جوړ شوی ښوونځی و ، تر کومه ځایه چې اسناد ښي اویادی په خپله په خپلو آثارو کې اشاره ورته کوي ، گاندي خورا چوپه خوله زده کوونکی و ، ده په خپلو یادښتونو کې دغه ټکی بیان کړې چې گواکې دومره غلی زده کوونکی و چې له خپلو همزولو اوهم ټولگیوالو سره یې هم خبرې نه کولې ، کله به چې له درسه خلاص شو ، نوبیا به یوازی خپل کور ته راروان و ، دی یوځای لیکي چې کله به یې ښوونځی رخصت شو ، له خپلو کتابوسره به اخته و اوله هغو به یې سر نه پورته کیده اوتل به دهغو په لوستلو بوخت و ، په دوولس کلنۍ یې لومړنی دوره زده کړې پای ته ورسولې اومنځنۍ دوره یې په راجکوټ کې پیل کړه ، همداسې یې خپلې زده کړې په الفریډ ښوونځی کې وکړې ، د منځنیو زده کړو پرمهال پر دې وتوانیده چې لږ بایدله شرمناکۍ څخه راووزي اوله نورو همزولو سره باید ناسته پاسته پیداکړي . شیخ مهتاب دده دماشومتوب له خوړو ملگرو څخه و ، چې له هغه سره یې خورا زیاته ناسته پاسته درلوده ، همدغه ورته ویلې وو ، چې دمسلمانانو اوانگریزانو پیاوړتیا په دې کې ده چې دوی غوښي خوړونکي دي ، اوهندوان چې دومره کمزوري دي ، دهغو لامل همدغه سابه ساک خوړل دي . داخبره پر ده باندې تر یوه حده منطقي لگیدلې وه ، ځکه به یې کله کله په زړه کې ورتیریده چې دی هم بایدپه دغه کار باندې لاس پورې کړې ، خودموراوپلار ویره یې ددې لامل شوې وه چې باید له دغه کاره لاس په سر پاتې شي . مانا داچې ده کله هم ځان ته په غوښو خوړلوسره پیاوړتیا ورنه کړه .

په ۱۸۸۳ کال کې یې په خاصوهندې مراسمو له کستوربانومې ښایسته نجلی سره چې دواړه دیارلس کلن وو واده وکړ . وایي چې دواده تر وخته هم له کستوربا سره

دواده کولوپه خبره نه پوهیده ،خوکه یې چې کورته درزي ورغی اودواده لپاره یې ددوی کچه اخیسته پوه شو چې گواکې رښتیا هم دده واده دی او اوس به ضرور څه چل کیږي .

ددوی واده وشو، لکه چې دخټیزو او هندي ټولنو دود دی ،د دوی ژوندلکه دښاري اولویدیزو هیوادو دکورنیواوځوانانو په شان نه و، چې له واده وروسته دې زیاتو خرڅو اوبیسوته اړتیا ولري ، په دې چې دوی له واده وروسته له خپل پلاراکورنۍ سره یوځای اوسیدل اوهرڅه یې دهغوې پر غاړه وو. ده خپله میرمن (بیه) بلله چې وروسته یې په خپلو لیکنوکې هم په همدغه نامه سره یاده کړې اولیکلې ده. ان داچې په خپلو یادښتوکې داخبره هم ددې په باره کې ولیکله :

(ده دنه همکارئ د مقاومت دنظريې اساسات له دې څخه زده کړل). کستوریا د گاندي په ژوند باندې نېغه اغېزه درلوده اوله ده سره يې يوځای د گډ ژوند درندو پيټو ته اوږه ورکړه ، گاندي دهغې په اړه داهم وويل : (چې دازمانمايې برخه ده) . په ۱۹۸۵ کال کې د گاندي پلار مړ شو، له دې پيښې سره سم پرمه دغه مهال د کستوریا زوی پيداشو، چې لنډه موده ژوندی و.

گاندي چې کله ښوونځی پای ته ورساوه، یوشمیر ملگرو اودوستانو مشوره ورکړه چې باید د لوړو زده کړو په تیره د حقوقو د زده کړې لپاره لندن ته ولاړ شي ، دوی فکر کاوه چې دا کار به ددې سبب شی څومو هن دخپل پلار په قدموباندې گام کيږدي. دده

لپاره پر دغه مهال داچانس و چې بايد انگلستان ته ولاړ شي او هلته خپلې زده کړې وکړي ، ځکه يې دغه کار ته ملا وتړله که څه هم مور يې له دغه هوډ سره رضایت نه درلود ، ځکه هغې دا خبره ورته کوله چې : ((چې انگلستان ته مه ځه ، هغه له فساده ډک هیواد دی ، چيرې چې خلکو هلته ايمان او اخلاق له لاسه ورکړي دي)) .

دې داهم ورته ويلي وو چې گاندي بايد هلته ځان له غوښې خوړلو او شرابوڅښلو وساتې. هو ، مور يې دا خبره ورته کړې وه ، هغې داهم اوریدلي يې وو چې څوک هلته ولاړ شي دا ډیره نادره ده چې دهغوی په خوی دې نه شي ، ځکه يې دده له تگ سره خپل رضایت نه و ښودلی .

مهندس گاندي په ۱۸۸۸ کال له هنده دانگلستان په لور په داسې حال کې چې خپل دویم بچي (چې په همدغه کال زیږدلي و اوهرې لال نومیده) اوکستوربايې په هند کې پرېښودل روان شو ، له دې امله چې میرمن اوزوی يې ترې پاتې شول خورا خواشینی و .

انگلستان ته لاړ ، او هلته يې په زده کړو پیل وکړ ، سره له دې چې ده په هند کې انگریزي ژبه لوستې وه ، خو په پیل کې له سختو ستونزو سره مخامخ شو او هلته يې زیاتې ستونزې درلودې ، همداوه چې ددرسونو په څنگ کې يې دوشمیر نامتو ورځپاڼو لکه ډيلي تلگراف او پال مال گزیت اونور و په لوستلو باندې هم لاس پورې کړ .

دانگلستان چاپیریال دده لپاره په هراړخیزه توگه نوی اوله ستونزو ډک چاپیریال و ، دده خپله یادونه ده چې کله هلته ورسید ، په خپله ډوډوی خوراک حیران و څو يې چې یوداسې هوټل وموند چې هلته له سبو پرته دغوښپټه نه وه ، وړبلد شو ، او خپله مړی به يې هلته خوړه . ورو ورو يې خپله هنديواله بېرته له سره راوښووه اوله یوشمیر هندوانو او د لندن دسبو خوړونکو له ټولنې سره يې ناسته پاسته پیدا شوه . گاندي له دغو ستونزو سره سره خپلوزده کړو ته ملا وتړله او په پرله پسې توگه دوشمیر نامتو لیکوالو لکه انگریزي شاعر (پرسی بایسشي شيلي) امریکایي شاعر (هنري دیوید توریو او روسي لیکوال تولستوی له آثارو او دهغو له اغیزو سره مخامخ شو . دغو لیکوالو پر گاندي باندې زیاته اغیزه وکړه او ان چې دې يې دې ته وهڅاوه

چې دمعنویت اومذهب په لور ورمخه کړي اوپه دغه ترڅ کې دې نوي گامونه اوچت کړي ، جالبه خو داوه چې کله دی لندن ته ورسید ، هلته دی له داسې خلکو اوکسانو سره مخامخ شو، چې هغو دهندي مذهبي لارښوونو اوآثارو په اړه ژورمعلومات اوڅېړنې درلودې ،داسې او دومره چې دده لپاره دحیرانۍ وړوې ، په کومو مسایلو به چې هغوی دهندي مذهب په باره کې خبرې اوڅېړنې کولې په هغو باندې گاندي نه پوهیده ،لکه چې خپله هم وایي چې خپل مذهبي کتاب بهگوت گیتا یې تردغه مهاله نه ولوستی ، ده دلومرې ځل لپاره دخپل مذهب دغه کتاب ولوست ، دلومړي ځل و چې په یوشمیر مذهبي اساطیرو،څیرو اوخدایانو لکه وشنو، کرشنا، ارجن اوهمداسي د کایناتو اوجهان په باب دخپلو آثارو اوکتابوپه اهمیت باندې پوه شو. کله یې چې هندي سپیڅلې کتابونه ولوستل ، له مذهبي مسایلو سره یې نوره هم مینه پیدا شوه ، اودخپلو دغو معنوي ارزښتونو په اهمیت لکه دنورو ختیځوالو په شان پرمهدغه مهال اودغه لویدیز هیواد کې پوه شو او له لویدیزوالو یې دهغو اهمیت او اغیز په پاملرنې اوغور سره واورید. گاندي هلته پوه شو چې دی څوک دی ، اودکوم معنوي ،کلتوري اوفرهنگې چاپیریال او ارزښتونو لرونکی دی. ، دی په همدغه مهال په شعوري توگه دبهگوت گیتا زړه ته ورننوت اوپه هغه کې یې دیوه او واحد ذات ننداره وکړه اوددغه تلپاتې کتاب په پانوکې یې باور پرې وشو.

گاندي په ۱۸۹۱ کال خپلې ازموینې ترسره کړې ، ددغو دریو کالو په ترڅ کې یې زیات شیان زده کړل ، دده لپاره په دغه موده کې یوشمیرڅیزونه اوتکې ددې وړو چې ده ته دنوي درسونه ورکړي اودده په نویو بریاوو باندې داغیزوښندي. ، دی په دې پوه شو، چې دخه شان کلتور ،معنویت اومیراث خاوند دی ، په دې پوه شو، چې څنگه کولای شي آزاد واوسي ، اوداپته هم ورته ولگیده چې په څه شان له څه ډول خلکو په تیره بیا له انگریزانو سره څنگه چال چلند وکړي. .

داباید ووايو چې کله ده ځان اوبشکيلاک دواړه وپيژندل ، بیا په دغه اړه له ټولو زده کړو تجربو اوبریاوو سره دخپل هیواد په لور راستون شو.

گاندي هند ته راغی خوله بدمرغه چې مور یې له نړۍ سترگې پټې کړې وې ، هغې چې ټول عمر یې دده په باره کې فکر کاوه اوویل به یې چې باید لندن ته ولاړ نه شي ځکه

چې هلته خلکو خپل ایمان او اخلاق له لاسه ورکړي دي، خو گاندي برعکس له هغه ځایه له ډیروښو او وړتوبو او پوره ایماندارۍ سره یوځای را ستون شو، او هغه څه چې بې مور دده په باره کې فکر کاوه پر هغه لاره یې ګام کینښود، پر گاندي باندې د مورد مړینې خبر خورا سخت تمام شو، داسې چې هغه یې د ځان لپاره (یو دردونکی شوک) وباله.

ګاندي له دې ټولو بریو او ماتو سره سره بیرته راجکوټ ته راوړسید، ډیره موده لانه وه تیره شوې چې په راجکوټ کې یې هم ټيکه ونه شوه، هغه ښاريې د یوې بلې دورې زده کړې په موخه پرېښود او د بمبي د ښار په لور دهند د حقوقي ستم د زده کړې په مقصد وخوځید، په دغه ښار کې یې په پرله پسې توګه خپلو کتنو او څېړنو ته دوام ورکړ، دلته یې هم زیات شمیر تجربې تر لاسه کړي، او پر هغه څه چې تر اوسه نه پوهیده پر هغو یې هم ځان د چا خبره ملاکړ، داسې چې په همدغه وخت کې د یوشمیر جالبو کړنو او فعالیتوله مخې د یوشمیر کسانو د پاملرنې وړ هم شو. ګاندي دخپلو لیکنو له مخې هوډکړی و چې له دې وروسته به له خپلې میرمنې سره خپل ژوند اودندې ته دوام ورکوي، ده غوښتل چې په دغه موده کې دده میرمن هم باید یوڅه زده کړي او په دغه برخه کې دی باید مرسته ورسره وکړي. د دده وروستی ژمنه او پریکړه وه. خودا چې تقدیر دانه وه وړته ټاکلې، په خپل دغه مقصد باندې بريالې نه شو،

یوشمیر هندي مسلمانو سوداگرو ، چې دجنوبي افريقې په (ناتل) کې چې انگريزې مستعمره وه اوسيدل ده ته بلنه ورکړه چې له دوي سره هلته دنده ترسره کړي ، له هغو ی سره يې ومنله اوخپله مخه يې پر هغه خواکړه. په پيل کې يې کورنی اوميرمن يوځل بيا لکه دلندن دتگ پرمهال دلته يوازې پاتې شول اوپه خپله ۱۸۹۱د کال داپريل په مياشت کې جنوبي افريقې ته روان شوچې دمی په مياشت کې دهغه هيواد دداربن ښارته ورسيد.

په جنوبي افريقې کې پر دغه مهال يوزيات شمير هندوستانيان اوسيدل ، په دوی کې يوشمير داسې کسان هم ول چې هغوي په دغه هيوادکې خپله سوداگري اوخپل کاروبارو اوتجارت درلود. گاندي پر دغه مهال په خپله وړتيا سره دا وپتيله چې ددوی له گټواو حقوقو څخه ننگه اوساتنه وکړي اوځان بايد ددوی دمرستې کارته وگماري ، په جنوبي افريقا کې هندي ميشتو خلکو له ښکيلاکي رژيم سره په بيلابيلو برخوکې زياتې ستونزې درلودې ، په يوشمير ښارو کې دوی ان دښې گرزیدو حق نه درلود، په زياترو ځايونو کې لکه دمريانو په شان چال چلند ورسره کيده ، ان چې په

اورگادي کې به ترخوسپينو ته خوندي اوددوی په زړه ځای نه و، ترهغو دوی هلته دکيناستو اوسپردو حق نه درلود، هغوی چې په سوداگرۍ انور کسبونو باندې اخته وو او شتمن هم وو له هغوی څخه درنه ماليه اخستل کيده، داشان نورې ستونزې هم وې چې گاندي هلته دبنکيلاکي قانون په وړاندې ددغو خلکو په ملاتړملا وتړله اوله دوی سره يې ددوی دحقونو اوحيثيت داعادي په لټه کې ځان له دوی سره يوکړ، اوله هغه څرگند توپير سره چې ده له بنکيلاک سره درلود دکلکې مبارزې اومجادلې لپاره خپله پوهه او مهارت وکارول . دده هڅې دژدې يوه کال په ترڅ کې تردې حده ورسيدې چې هنديانو داحق ترلاسه کړ چې په اورگادي کې دې په لومړۍ درجه برخه کې دسفر کولو حق ولري .

گاندي په ډيره لنډه موده کې په جنوبي افريقې کې ديوه ښه وکيل ، يوه ښه منځگړې او يوه پوه مشر په توگه ځان راوخلاوه اوديوه ښه استازي او لارښود په ځانگړنو باندې نامتو اووپیژندل شو.

په ۱۸۹۴ کال کې د ناتال يوشمير مشرانو له ده څخه هيله وکړه چې دوی ته په دغه سيمه کې درا يو ورکولو حق هم ترلاسه اوپه دغه لاره کې له دوی سره مرسته وکړي. گاندي ددوی دا خبره ومنله اوزر يې يوجريان چې د ناتال دهنديانود کانگرس په نامه يادشو راوباله. ددغه غورځنگ يوشمير هندو شتمنوگډون والو هڅه وکړه چې دغه جريان يوازې ددوی پر گټو را وڅرخيږي ، خو گاندي له دوی سره ددوی داطرحه ونه منله اودايې ورته په گوته کړه چې په دغه جريان کې بايد ټول هنديان ، شتمن اوغريب ، هندو، مسلمان او عسيويان برخه واخلي . داکار سره له دې چې ديوشمير شتمنوپه خوښه نه ودگاندي په غوښتنه او پخه لارښونه ترسره شو، کانگريس جوړ شو ، اوکانگرس گاندي دخپل سکرتر په توگه وټاکه. پردغه مهال هم گاندي په خورا مهارت سره خپلو هڅو ته دوام ورکړ اوددغه غورځنگ له اهدافو او غوښتنوڅخه يې په خورا هوښياري سره ننگه کوله ، ان تردې چې اپارتايدې حکومت ته يې هم دا خبره وکړه چې ددوی کانگرس په خپله دهنديانو اواروپايانو ترمنځ دهم غاړې اوتفاهم په ترڅ کې گامونه پورته کوي.

گاندي دخپلې دغې دندې په ترڅ کې پرهنديانو باندې داغې هم وکړ چې دوی بايد دخپل کلتور اوخپل زاړه فرهنگ سره په بې پروايې چال چلند ونه کړي ، دوی بايد له هغه څخه بې برخې پاتې

نه شي اونه هم نوروته داوښيي چې گواکي دوی له خپل فرهنگه پرته د نورو دکړو او دودونو زغمونکي نه دي . گاندي په دغه ترڅ کې دمنځگړې لارې پلوي و. ده دامنله چې هم بايد له نورو زده کړې اوهم بايد خپل ارزښتونه هيرنه کړي. ان پرهغه مهال چې گاندي له هندوستانه دباندې و، ده دغه ستونزه په لويديز کې لیده، دغه چې ان اوس هم په ټوله لويديزه نړۍ کې دختيزو اوسيدونکو لپاره په يوې خواشينونکې ستونزې باندې اوښتې ده ، اوس په امريکا ، کاناډا اواروپايی هيوادو کې افريقايی او آسيایي اوسيدونکي په خواشينونکې توگه له خپلې ژبې او خپلوکلتورونو څخه پردې کيږي ، داسې چې په دغو متمدنو اوپرمختللو ټولنو کې له دوی سره هيڅ ډول خواخوږي ددوی دفرهنگونواوهويتونو دساتلو په برخه کې نه شته او نه ښودل کيږي

گاندي جي ان يوه پېړۍ دمخه دهنديانو اونوروولسونو دغې ستونزې ته ځيرو ځکه يې پرخپلوهندوستانيانو باندې غږو کړ چې دخپل تاريخ او خپلومعنوي ارزښتونو دغه مهم اهميت ته ددغومتمدنو او پرمختللو ټولنو په زړه کې ځيروي او هغه بايد له ياده ونه باسي ..

گاندي په جنوبي افريقا کې دهنديانو له حقو اوگټوڅخه په خورا زړه ورتياسره ننگه وکړه ، ان تردې چې دخپل مسلک له مخې يې پرسپينوباندې داسې قضې هم راوستې چې دهغوله مخې يې دوی قانون ته وسپارل اودخپلو بې عدالتيوله مخې يې ترزندانه پورې ورسول، دغه کار اودغه مسلکي مهارت دگاندي په لاپيژندنه اووړتيا باندې مثبت اغيزه وکړه اوپه ټوله جنوبي افريقاکې يې دی ديوه رښتنې اتل په بڼه را څرگندکړ. په دغه اړه خوڅېرې د يادونې وړ دي ، لومړې داچې گاندي په جنوبي افريقې کې دهنديانو له څرگند ملاتړ څخه برخمن و، دويم دا چې گاندي پر دغه مهال په دغه هيواد کې چې د بيلابيلو اروپايي توکمو ټاټوبې و او اوس دلته په يوه سيالۍ کې سره اوسيدل په موخو، توپيرونو اونيتونو باندې دزړه له کومې پوهيده ،

اوپه دې باوري و چې که دوی له یوه اوبل سره نښلي باید په دغه نښته کې داسې نه شې چې هندیان په پتوسترگو برخه واخلي اوپه راتلونکې کې دغه هیواد ورته سور تنور شي . کله چې وایو گاندي ښه لارښود و، ددغه ټکي مانا دانه ده چې گواکي دی ښه تور یالی و، نه ، دده لویي په دې کې وه چې له پوهې او تدبیره یې دژوند په حساسو شیبوکې کار اخیست . په جنوبي افریقا کې هم دده طرح سمه وخته. پر ۱۸۹۸ کال په دغه هیواد کې دجرمن آرو استوګنو او انگریزانو ترمنځ ددغه هیواد دنیولو اوپر دغه هیواد باندې دپوره برلاسي په خاطر جګړه ونښته، دغه جګړه چې ددغه هیواد په تاریخ کې د (بویر وار) په نامه یادېږي . جرمن آرو اوسیدونکوچې دلته ترانگریزانو دمخه میشته شوي وو نه غوښتل چې انگریزان په دغه هیواد باندې برلاسي شي ، همدغه سیالي وه چې پرله پسې جګړه په خپله داروپایي سپینو ترمنځ ونښته، په دغه جګړه کې ددغه هیواد د استوګنو قومونو دریځونه په دوو خواوو وو ، په دې مانا چې یوشمیر له انگریزانو او یوشمیر نور دهغو له مخالفو سره ودریدل ، گاندې پر دغه مهال دادرک کړه چې انگریزان په دغه جګړه کې وړونکې دي ، اوپه راتلونکې کې دوی پردغه سیمه باندې برلاسي کېږي، ده خپل دریځ پر دغه مهال دانگریزانو په ګټه غوره کړ اوله دوی سره یې دهندي توکمو پیوستون او خواخوږي په ډاګه کړه ، جګړې نژدې دری کاله دوام وکړ ، په پای کې په رښتیا هم انگریزان بریالي شول اوخپل جرمن سیالان یې ددرې کلنې جګړې په پای کې له ماتې سره مخامخ کړل. ما نا داچې له انگریزانو سره دهنديانو ملاتړ په خپله ددې سبب شو، چې کله په پوره توګه برلاسي شول ، نو بیابې هندیانو ته پاملرنه له یاده ونه وته ،هماغه وه چې دگاندي یې هم دده د پوره پیوستون له امله ستاینه وکړه اوددغې جګړې په مهمو مدالواوبهادریو یې سرلوری کړ.له دغې بري وروسته هندیان په گرد هیواد کې ددې جوګه شول، چې په ټولو برخو کې دې د خپلو حقونو پوره خاوندان وي. ددغه لوی بري په پایله کې گاندې داپریکړه وکړه چې نور نو دغه هیواد باید پرېږدي اودهند په لور دمخه کړي .

وکیل گاندي هند ته راگري:

وکیل گاندي د ۱۹۰۱ کال په اکتوبر کې د هند په لور راوخوځید . یوه خبره چې باید له پامه ونه غورځوو هغه دا چې گاندي ته پر همدغه مهال له هند څخه دملي کانگرس دگوند د مشرانو بلنه هم ور رسیدلې وه ، هغوی ترې غوښتي وو چې دی باید نور هیواد ته راستون شي ، مانا دا چې پر دغه مهال د گاندي هغه مهم رسالت چې دخپلو خلکو لپاره یې په افریقا کې درلود، هغه ترسره شوی و او په دې هیله و چې نور باید په هیواد کې دننه دخپلو خلکو په تیره دمحروم وپاتکود حقونو او د هیواد د آزادۍ غم هم وځوري.

گاندي چې پر کوم مهال هند ته راوړسید په دغه وخت کې د هند کانگرس گوند په یوه پوره انگریزي ضد مخالف غورځنگ باندې اوښتی و ، هغه ددغه جریان کار او کړه له نژدې ولیدل او په دې فکر کې شو چې ددغه جریان په سمه رغونه باندې باید په فکري او عملي توګه لاس په کار شي . په دې مانا چې له دغه جریانه باید هغه توکونه چې نه شي کولای ددغې ټولنې انساني وړتیاوې په پوره توګه تمثیل اوځواب کړي له منځه یوسي ، گاندي په دې پوهیده چې په دغه جریان کې بیلابیل افکار او تمایلات روان دي، هغه نه غوښتل چې دغه تمایلات باید تردې وروسته په دغه غورځنگ کې وده وکړي، په دغو تمایلاتو کې داسې څه هم وو ، چې هغو دهندي ټولنې له دودیز او تاریخي شته والي او ارزښتونو سره مخالفت درلود، هنديواله او مسلمانواله او همداشان انگریز واله داګرد توکونه وو چې باید هره یوه ته ځواب ورکړ شوی و ، گاندي همدغه حالت وځوراوه ، ځکه یې وغوښتل هماغه تگلاره او هماغه پالسي چې په افریقایې کانگرس کې یې څارله دلته هم پلې کړي ، ده غوښتل چې کانگریسیان باید په دې باورمن کړي چې هندوستان دیلابیلو خلکو، مذهبو ، ژبو، تاریخي او مذهبي ویاړو هیواد دې چې ددغه هیواد په بیلابیلو قومونو او مذهبو پورې اړه لري . گاندي که په زړه کې هر ډول و، دده له ښوولو پوځانګړنو څخه یوه داوه چې ده لکه دیوشمیر مذهب پالو هندوانو غوندې چال چلند دنورو مذهبو پلویانو په تیره بیا دمسلمانو په وړاندې نه شو زغملای اونه یې ترسره کاوه ، په دې چې دی په دې پوهیده چې مسلمان په

هرډول دهند په ټولنه ، سياست او تاريخ کې داسې ځای لري چې له هغو څخه د يوه عینې ، تاريخي اورښتینې واقعیت په توگه سترگې نه شي پټيدای . همداده چې سړی دده په اړه ویلای شي چې گاندې بی شکه چې یو سیاسي سړی و ، خوله دې سره سره دده دایوه ښه ځانگړنه چې دهرې عقیدې پلوی یې دده دشخصیت په اړه له پامه نه شي غورځولای هغه داده چې دی پرمعنویت باوري اوهغه ته یې په هره بڼه چې و درناوی درلود . دغه لامل و چې ده دهند په ټولنه کې ددغې ټولنې ټولو مذهبي اومعنوي ارزښتونو ته په خورا درنښت سره کتل دابه بې ځایه نه وي چې ووايودده دغه ځانگړنه اودغه لوی معنوي ارزښت اومعنوي درناوی ده ته دمرگ په بیه هم تمام شو .

گاندې سره له دې چې په جنوبې افریقې کې دانگریزانو پوره باور دځان کر ، خو کله چې هند ته راستون شو ، ده هغه تگلاره په هیڅ ډول دلته نه شوای عملي کولای ، په دې چې دلته انگریزي ضد مبارزه په ډیر شدت او په اوچتو ملي او مذهبي احساساتواوژمنو سره روانه وه ، همدواچه وه چې دده دنده او ونډه یوازې دسازش اونه زور زیاتې په پوله ونه دریده ، داځکه چې له یوې خوا آسیایي تمایلات او له بلې خوا په بیلابیلو سیمو اوهیوادو کې انگریزې خلاف مبارزې اوجگړې خلکو ته دا چانس ډیرلږ ورکاوه چې دگاندې په تگلاره اوفلسفه دې هغه چې په جنوبې افریقا کې یې روانه کړې وه گام کیردې ، په چین کې د تریاکو جگړې ، دکوریا نښتو ، په افغانستان کې دانگریزانو پرله پسې ماتو په خپله یوډول آسیایي ملي پاله روحیه راپارولې وه چې دزیاتو ملتو لپاره یې دخپلو برخلیکونو په ټاکلو کې مهمه دنده اوونډه درلوده . سره له دې چې گاندې د نه زورزیاتې پلوې و ، خوله دې سره سره یې دهیواد په هره برخه کې زورزیاتي کیدل اودښکیلاک په وړاندې دخلکو توده مبارزه روانه وه چې انگریزانو په ډیر مهارت اودتوطیوپه زور سره دهغو دپټه خوله کولو اوماتولو لپاره گامونه اوچتول اوپرضد یې نه سترې کیدونکې هلې ځلې کولې . گاندې ناچارشو چې ددغه تاوده بهیر په ترڅ کې خپل ملت دخپل برخلیک ټاکلو یوشمیر مهمو اړخونو ته متوجه کړي ، هغه هند ته له راتگ سره سم په دې باورمن شو ، چې دهند دآزادی په لاره کې ترټولو گټوره اومهمه تگلاره داده چې په دغه هیواد کې هرځواک بایدپرځان

باندې دباور روحیه رامنځ ته کړي . دا دده له درسونو څخه و چې باید خپل غریبان له خواری وژغوري ، پوهې ته یې راوبولی ، په خپله ډوډۍ ماړه شي ، خپل واغوندي اوځان له هغو ناولتیاووڅخه چې په بنکيلاکي گتپوړې اړوندې وې وژغوري .

پرمهده مهال په زیاترو ختیزو هیوادو کې دازادی غوښتنې مبارزې په خورا اوچت غږ سره روانې وي ، په هند کې هم په کوم تدبیر چې گاندي دهند ټولنه دآزادی په لور لارښونه کوله هغه په خپله هغه تگلاره وه چې ډیرزړی له خارجې گتوسره ټکر رامنځ ته شو . او هغوی یې دې ته ناچار کړل چې ددغه هیواد په اړه په نویو تگلارو ، پالیسیو او توطیو باندې لاس پورې کړي .

گاندي په خپله مبارزه کې دایوه خبره دهندې طبقاتي ټولنې ټولو قشرونو او پاتکو ته وررسوله چې ددغه هیواد دغه ډیرکې غریبه ، خواره او ککړه طبقه دهندې ټولنې لویه برخه ده ، چې په هیڅ ډول له هغو څخه سترگې نه شي پټیدای ، ددې پرځای چې هغه ځان خوار او توهین شوی وانگيري ښه داده چې هغه باید ځان ددغې ټولنې دیوه مسلم اومهلم ځواک په توګه ددغه هیواد په برخلیک کې په هراړخیزه توګه ګډ او دخپل وګني . گاندي په خپل دغه دریځ باندې بې له شکه دهندې ټولنې داکثریت دزړونو دترجمان دریځ ونيواوپه دغه برخه کې یې هغه تگلاره دځان کړه هغه چې دهندپه پراخه ورشو کې تردغه دمه یوازې مسلمانانو دخپلو اسلامي اصولو اوانسان ته ددرناوي اوبرابری په نامه په دغه هیواد کې داسلام له پیله ترننه په پوره بې توپیری سره عملي کوله ، ځکه نو دهند ټیټه او له نظره لویدلې طبقه اودهغې پراخې پرګنې په پوره پیوستون لیکه پرلیکه پرگاندي پسې ودریدې .

خوداچې انگریزانو خپل جالونه غوړولي وو ، زیاتو هندي لوړو کورنیو ته یې دهیواد په هره برخه کې دولتي ځوکی ، جاگیرونه اومنصبونه ورکړي وو ، په آرامه او سوکاله توګه دښه ژوند خاوندان شوي وو ، هغوی په عمومي لحاظ اوس داسي حالت درلود چې ترانگریزانو دوی ډیرهند او ددغه هیواد دخلکو په وړاندې لیوان ګرزیدلي وو ، دوی دخپلو هیوادوالو په وړاندې په دومره شدت او زور زیاتي سره عمل کاوه چې انگریزانو هم نه کاوه . گاندي دغه ټکي یوڅه اندیښمن کړ او په دې لټه کې شوچې ددغه درانه درد لپاره چې اوس دده په هیواد کې په یوه درانه ناسور باندې اوبښتی با

يد ددرملنې يوه سالمه لاره چاره ومومي . هغه غوښتل په دغه کارسره له يوې خوا دانگريزانو توطيې دده دملت اوخلکو په وړاندې تس نس کړې او له بلې خوايې داپه پام کې درلوده چې که دغه روحیه کمزورې شي ، دغه کاربه ددغه هیواد له ملي هڅون ، پاڅون او يووالي سره په زړه پورې مرسته وکړي .

گاندي سره له دې چې پردغه مهال دکانگرس اوهند يانو په دې شان يوشمير کړو باندې خواشنی و ، لايې يوکال په هند کې نه وپوره شوی چې دجنوبي افريقې دهنديانو کانگرس بياپلنه ورکړه چې په خپله کړې ژمنه چې ویلی وو چې زربه بيرته راځي وفاوکړي او بيرته بايد راشي ، گاندي يوځل بيا په هغه لوري ورمخه کړه اوله خپلې کورنۍ سره هلته روان شو. دده له رسيدو سره سم په جنوبي افريقې کې داخل دده لپاره دکارکولولاره چاره اواره وه گاندي اوس کولای شول چې دبویر دپلويتوب په نامه په يوشمير نورو ستونزو چې لا هم دهنديانو په وړاندې وې لاسبري شي، خوداچې گاندي ته دده په وينا کوراوکورنۍ وردغاړې وو ناچار وچې دخان لپاره يې يوکار اويوه بوختيا موندلې وای ، ځکه نو دخان لپاره دکار په لټه کې شو. او داخل يې دخان لپاره ديوه کار موندلو په خاطرپه جهانزبورگ کې ژوند کول پيل کړل . اوپه عين حال کې يې (اندين اوفينين) انگريزي ژبې اوونيزه هم خپره کړه. ددغې اوونيزې چلوونکې (منسوک لال نظر) دگاندي له هغو پيروانو و چې پرته له معاشه يې په دغه برخه کې له گاندي سره مرسته کوله ، خوله دې سره سره يې بياهم هرڅه په خپله په گاندي پورې اړوندول اودهغه په هڅوچليده .

ددغې خپرونې مطالب ترزياتې اندازې په قانونی اوحقوقو مسایلو پورې راخرخيدل اوله زيات شمير خلکو سره يې په نوموړې برخه کې مرسته کوله ،ددغې خپرونې دخپريدو

په ترڅ کې له ده سره دده يوزيات شميراروپايي دوستان هم مله او دده په لاره يې گامونه اوچت کړل .

گاندي په دغه دوره کې هم په جنوبي افريقې کې دانگريزانو دواکمنۍ دليوالو اوملاترو په ډله کې و. گاندي په خپله دغه خپرونه کې پردغه مهال په يوشمير نورو مسایلو لکه نه زور زياتي هم يوشمير نړيوالې تجربې خپرې کړي . چې په پای کې يې

پر هغو تجربو باندې خپل نظرياتې سستم ودراره او په جنوبي افريقې کې يې سره له دې چې دنه زورياتي موضوع رامنځ ته کړه خوددغې نظريې دپياوړلپاره يې هغه تجربې چې په امريکا يې وچه ، هند ، چين او روسيه کې رامنځ ته شوې وې هم له پامه ونه غورځولې . ددې خبرې مانا داهم ده چې دده په نه زورياتي فلسفه باندې ددغو هيوادو ديوشمير ليکوالو او مخکښانو اغيزه هم واوپه دغه برخه کې يې دهغوله تجربووافکاروڅخه هم په زړه پورې گټه واخيسته .

په جنوبي افريقې کې دگاندي د نه زور زياتي پر تگلارې باندې ان په هغه حالت کې چې ده په دغه هيواد کې دانگريزي واکمنۍ ملاتړ کاوه ، يوې خورا دردونکې جگړې چې هغه د بنکيلاگرو انگریزانو او زولو قبيلې ترمنځ وه خپله پوره اغيزه په نښه کړه .

دا د زلو قبيلې جنگيالي دي چې په ۱۹۰۶ کال کې يوې غونډې ته راټول شو، دوی دانگریزانو له خوا په وحشيانه توگه وځپل شول، چې دگاندي لپاره هم دردونکی چلند و.

داجگره د ځايې تور پوستو اوانگر يزانو ترمنځ وه چې په خورا وحشيانه توگه يې دزولو قبيلې عام وژنه ددغې جگړې په ترڅ کې ترسره اودزولودغه پاڅون يې د تورې په زور په خورا وحشيانه ډول غلې کړ، د زولوقبيلې وحشيانه وژنه اوځپنه د جنوبي افريقې له هغوخواشينوونکو پيښوڅخه يوه ده چې ددغه هيواد په تاريخ کې د اتلوالو مبارزو يوروشانه ملي انځور دنړۍ د مقاومت تاريخ ته سپارلی شي . پرگاندي باندې ددغې جگړې په ترڅ کې د نيول شويو بنديانو بې سوال اوځوابه وژنې اوتراژيدۍ هم خپله درنه اغيزه درلوده ، هم داوه چې ده د زولو له عام وژني وروسته د انگرېزي بنکيلاک مانا اومفهوم نورهم په سمه توگه درک کړل او هڅه يې وکړه چې له دغې تاريخې او انساني غميزې څخه بايد دخپلې تگلارې او مبارزې په ترڅ کې نوې درسونه او تجربې ترلاسه کړي .همداوه چې بيا يې په خپله دا ياده کړه چې دا هسې يوه ساده جگړه نه وه بلکه دايو(وحشيانه انساني ښکار) و چې انگرېزي پوځيانو په بربري توگه په تش لاسو بې گناه زولو خلکو باندې عملي کړ. زولو گاندي ته نوې درس ورکړ او ده ته يې د نه زور زياتي او زغم په ترڅ کې لومړۍ ديوه انسان او په راوړوسته کې د يوه لارښود په توگه نوې روحیه ور وبښله او دده د نه زورزياتي په ژمنه او تگلاره باندې يې ژوره اغيزه وکړه.

څرگنده ده چې دنه زورزياتي فلسفه له ډير پخوا څخه دختيز معنويت له خورا مهموفکري ډاليوڅخه وه ، چې دلته يې ډير پوپه اوږدوکې په خورا وړتيا سره وده کړې وه، دايوه انساني طرحه وه چې دانسان اودهغه دابدیت په لوريې انسانی کړه وړه په ټولنيزه اواخلاقي وړتيا سره دبشري ميراث په توگه راليردولی وو، ان داچې دبيلابيلو مذهبواومعنويتونو موضوع هم شوې وه ، زردشت ، بودا اوله هغه راوړوسته مسيح او محمد (ص) دوی ټولوپه خپلوکرکټرونو اوتعليماتو کې دغه آرته پوره اهميت ورکړ اوپه هغه کې يې دبشریت تلپاتې والی لیده ، گاندي هم په خپل عصر کې دنوموړيو لويو لارښونکو دغه تعليمات په معنوي بڼه وڅارل اودهغو په رڼاکې يې خپل خلک دزورزياتي په وړاندې چې پرهغه مهال پر هندوستان اودنړۍ په پراخه برخه باندې دانگرېزانو له خوا عملاً روان و نه زورزياتي ته راوبلل اودغه لاره يې دانسان اوانساني ميراث دژغورنې يوازني لاره وبلله .

دگاندې په نه زور زياتې فلسفه او مبارزه کې دا لاندې ټکې خورا مهم او دپاملرنې وړ وو:

- ۱ - د مخالف اودښمن په وړاندې کلک زغم اوصبر.
- ۲ - ساتياگري يا پياوړی وگړيز او خلقي مقاومت ، خونه د قهراو زور له لارې .
- ۳ - دنورو اوان دښمن نه توهين او همداسې دنورو د توهين په وړاندې سوله ايزه پاريدنه ،
- ۴ - له خپلو شتو او گټوڅخه دعامه گټواو شتو په وړاندې تيريدل.
- ۵ - د زورزياتي په وړاندې په رښتياينې سره پاريدنې او تروروستې پولې پورې مقاومت .

گاندې په افريقې کې د خپلې ساتياگري تگلارې لومړنۍ مزه هغه مهال وځکله چې کله يې د (بلک اکت) په وړاندې خپله سرکښي په ډاگه کړه ، همداهو چې هندیانو په دغه هيواد کې دغه قانون ته غاړه نه ايښوده او دهغو حقونو هيله يې کوله لکه چې نورو اروپايانو درلودل ، گاندې دهمدغه حق اخستنې په ترڅ کې لارښود شو اوپه مظاهرو يې لاس پورې کړ، مظاهره کې کوڅو ته راووتې پوليسو د هغو په وړاندې له زوره کار اخيست خو مظاهره کوونکو دغه زورزياتي ته په پټه خوله ځواب وايه ، دغو مظاهرو اوږده موده دوام وکړ، او په غيرمستقيه توگه ورو وورپه کوڅو اوبازاروکې هندیانو له يوشميرقوانينو اواصولو څخه د سرغړونې تگلاره خپله کړه ، گاندې دهمدغې عامه سوله ييزې پاريدنې په ترڅ کې زندانې شو، خو هندیانو دده دزندانې کيدو دغړ په اوريدو سره بياهم خپلې خاموشې سرکښې ته دوام ورکړ او په همدې شان يوشميرنورهندي مشران اوعادي خلک هم د بلک اکت په ترڅ کې پړگاندي پسې زندان ته واچول شول.

دهندیانو پټه خوله سرکښي همداسې روانه وه ترهغو چې دجنوبي افريقې انگريزي مقاماتو دهندې چارو مسوول جنرال (کريستين سومتس) په خپله زندان ته ورغی ، هلته يې له گاندي سره وکتل او له هغه سره يې داژمنه وکړه چې دوې به په دغه اړه نوې کتنه وکړي .

اوپایله داشوه چې گاندي اونور زندانيان له زندانه راخوشي شول او هغه سرغړونه چې تراوسه دهنديانو له خوا روانه وه هغه هم پای ته ورسیده خولکه چې دانگریزانو عادت و ، ددغه کار پایله هم داشوه چې انگریزانو په خپله ژمنه وفائونه کړه او نه یې ددوی غوښتنې ته عملي پاملرنه ورته وکړه، گاندي پردغه مهال په خپله په خپل سازش اوجورجاري کې چې له انگریزانو سره یې منلی ودخلکو ترگواښ اوگوټیوي لاندې راغی، په دغه ترڅ کې به غوره وي چې یوه بیلگه یې دلته دیوې یادونې په توگه ولیکو :

پردغه مهال دهنديانو د حقونو دغوښتنې په اړه په افریقا کې یوه لویه غونډه جوړه شوه چې دری زرو هندیانو په کې گډون وکړ، په دغه غونډه کې یوه خبره داوه چې له انگریزانو سره باید دهرډول سازش اوجورجاري په نامه یوه خوله نه شواونه یې هرڅه باید په پټوسترگو ومنو، خو گاندي له انگریزانو سره د راجسترشن خبره ومنله : ((د گاندي خبرو اووینو ټول خلک آرام کړي وواوددغه سازش خبره ټولو ومنله خو یوازني څوک چې په دغه ټکي راوپارید هغه هماغه ۶ فوټه دنگ پټان میرعلم و چې له خپل ځایه راپورته شو او په گاندي یې د (۱۵۰۰۰) پونډو بډې خبره چې گواکي ده اخیستی دي رامنځ ته کړه ، او ویې ویل چې ، خدای شاهد اوواحد دی چې زه به هغه سړی ووژنم چې هغه داومني چې موږ باید ځانونه راجستر کړو .

خو گاندي یې خبره په نرمۍ سره واخیسته او ورته ویې ویل چې : « زه به لومړنی څوک یم چې ځان به راجسترکړم » (۱)

گاندي خپل کار کاوه او په پرله پسې توگه یې په دغه ترڅ کې دخپل غورځنگ په پیاوړتیا کې له بیلابیلو لارو چارو کار واخیست ان تردې چې ددغه جریان پرله پسې مظاهروته دهندي ټولنې ښځو هم رامنځته کړه او دحکومت پرضد یې دخپلو ملکې حقوقو داعادي لپاره خپل غږ پورته کړ.

په ۱۹۱۳ کال کې دگاندي میرمن کستوربا په خپله ددغه غورځنگ له یو شمېر نورو ښځو سره په مظاهروکې برخه واخیسته اودایې وښوده چې په دغه غورځنگ کې یوازې نارینه نه ، بلکې ښځې اودهغوی برخه اخیستنه هم دیادونې اوپاملرنې وړ ده . دگاندي په غورځنگ کې بې له شکه د ښځو ونډه او برخه اخیسته یو مهم اصل و، ده

په دې باور درلود چې ښځې دده دمبارزې په ډگر کې دده ارمان او ايديال په ښه توگه او سرې سينې سره عملي کولی شي ، دى په دې هم باوري و چې ښځه په ډيرو برخوکې د ملي خدمت اوملي مبارزې خورا ښه نښه کيدای شي . همداده چې بايد دپوره حقوقو په ډگر کې دهغې کړو وړو ته په درنه سترگه وکتل شي او دژوند په ټولو برخوکې بايد له نارينه وو سره مساوي ونډه او برخه ولري .

گاندي د ۱۹۱۳ کال په نوامبر کې يوځل بيا په افريقې کې دپياوړو مظاهرو له امله زنداني شو، په دې چې مظاهرو او پاريدنو خونړۍ بڼه غوره کړه زيات کسان تپيان او يوشمير ووژل شول. ددغو وژنو انعکاس په شاوخوا هيوادو اوسيمو کې ديوه وحشيانه عمل په توگه خپور شو او انگرېزان يې په نړيواله کچه له يوې پراخې غندنې سره مخامخ کړل ، انگرېزانو هم گاندي زيات په زندان کې ونه شو ساتلی په دې چې دوى ته دهنديانو خبره يوازنى په افريقا کې سرخوړى نه و، بلکه پر دغه مهال چې دوى پر هند باندې واکمني کوله ، دهغه ځاى دپاريدنو او ستونزو سوال هم ورسره و ځکه يې گاندي له زندانه را وپوست.

په عين حال کې گاندي په دې بريالى شوڅودجنوبي افريقې واکمنان دې ته ناچار کړي چې په بلک اکت کې بدلون رامنځ ته کړي .

گاندي په خپله پر دغه مهال دهغو پوښتنولپاره ځواب وموند چې يوشمير خلکو به هلته اودلته دده دتگلاري د ماتې په اړه کولې ، ده څرگنده کړه چې ساتياگري ، دزغم، او صبر تگلاره ده چې يوه ورځ نه يوه ورځ به په يوه څرگند بري باندې پای ته رسيږي . گاندي وروسته په دغه ټکې باندې رڼا واچوله او ټولو ته يې دا په ډاگه کړه چې په جنوبي افريقې کې دده ددغو هڅو هدف د نه زورزياتي دتگلاري دودول وو هغه تگلاره چې دانسانانو لپاره ددوى دستونزو او غمونودحل په ترڅ کې يوازنى خوندي تگلاره ده ، ده داهم په ډاگه کړه چې کيدای شي انسانان ديووالی او تحمل او همداشان دزغم له لاري خپلو فردي او ټولنيزو ستونزو ته له دغه لارې هم دحل لاره پيدا کړي او هم دپای ټکې ورته کيږدي.

گاندي د ۱۹۱۴ کال دسامبر په مياشت کې له جنوبي افريقې څخه بيرته هند ته راغی ،

(1) Calvin Kytle Gandhi Soldier Of Nonviolence 1982. P 93 U.S.A

انگرېزي واکمن په دغوشپوورڅوکې له افريقې څخه هند ته دده په راتگ باندې خورا خوشاله وو ، ان داچې کله دی له دغه هیواده راووت انگریزي جنرال داخبره ورسپې وکړه چې : « هو، دغه سنت زموږ له سواحلو ولاړ . هیله من یم چې دغه تگ به یې د تل لپاره وي ...»

ګاندي بيا دکور په لور:

ګاندي له جنوبي افريقې څخه لکه چې نور د تل لپاره خپل هيواد ته راغی انګريزانو فکر کاوه چې ګواکي نور به دوی له غمه به غمه شول او هغه څه چې ده په جنوبي افريقا کې ترسره کول دهغو لړۍ به هم نوره په دغه هيواد کې له ده وروسته پای ته ورسېږي. خو داسې نه شوه، په پيل کې ده غوښتل چې په هند کې هم خپلې مبارزې ته لکه د جنوبي افريقې په شان دوام ورکړي، خو په دغه کار کې دده نژدې دوستانو لکه ګوپال کريشنا ګوکهيل ده ته مشوره ورکړه چې دده له پاره تر وار دواړه تودې مبارزې د اېنه ده چې دهندي ټولنې ټولې هسکې ټيټې وګوري، له هغوسره ځان اشنا کړي، بيا به له هغه وروسته سره ګورو. هغه داهم ورته وويل چې تر يوه کاله بايد دى ځان د ټول هند په سفر باندې بوخت کړي او دغه هيواد بايد په هراړخيزه توګه د زړه له کومې داسې لکه څنګه چې ددغه هيواد مادى او معنوي جوړښت دى وګوري، ګاندي داکاروګر اوله راتګ سره سم دټول هند په سفر باندې ووت، او تر کلي کلي پورې يې دخلکو له بيلابيلو قشرونو او پاتکوسره ليدنې کتنې وشوې، ده ته داروښانه شوه چې دهند ترقي او پرمختګ ترزياتې اندازې ددغه هيواد په بزگرانو پورې اړه لري، او په دې باور شو اودايې وويل چې له دغې لارې کيدای شي موږ دخپل هيواد دپرمختګ په باره کې فکروکړو، ده داهم وويل چې زموږ ټولنه نه شي کولای د اوسنيو اسانتياوو او ټولنيز شعور په پام کې نيولو سره په هغه لور په چټکۍ سره ګام اوچت کړي لکه چې انګريزان پرې اوچت شوي دي، دده ټينګار په دې و چې دهيواد دخلکو دژوند دسطحې په پام کې نيولو سره بايد دپرمختګ يو پلان ترلاس لاندې ونيول شي. دادګاندي اند وايد يوه چې زياتو ملګرو ان نهرو هم نه ورسره منله او نه په دغه برخه کې ورسره يوه خوله وو. په دې چې هغوى فکر کاوه چې هند دوستان اوس ددې توان لري چې په تخنيکي او صنعتي برخه کې په هغه شان لکه چې پرمختللي نړۍ روانه ده په اسانۍ سره چټک ګامونه پرته له دې چې دخپلې ټولنې ټولنيزو ستونزو او وروسته پاتې والي ته وګوري پورته کړي.

گاندې دهنديپيژندنې ددغه اوږده سفر (ياترې) په ترڅ کې دهندي ټولنې او ارزښتونو په پام کې نيولو سره دخپل ژوند ډول هم دهغو په شان برابر کړ، په احمدآباد کې په سابرمتي اشرم^(*) کې استوگن شو، ده نور دلويديز کالي اولباس وانه غوستل، دهغوی کړه وړه يې گرد سره پر يوه خوا پريښودل اود ساده ژوند په لور يې ورمخه کړه. په کليوباندوکې يې خپل مرام په سراسرې توگه ترخلکو پورې ورساوه او هم يې له هغوي څخه دهغوی دردونه او رازونه واوريدل. په سامبرمتي اشرم کې يې لکه هندو سادو غوندې ساده ژوند او هم هغه کالي دځان له پاره غوره کړل چې دژوند ترپايه يې هغه په وياړسره اغوستل، گاندې دځان لپاره هغه جامې غوره کړې لکه چې پوهندو روحاني يې اغوندي همدغه لامل و چې دخلکوپه منځ کې په مهاتما باندې نامتو شو.

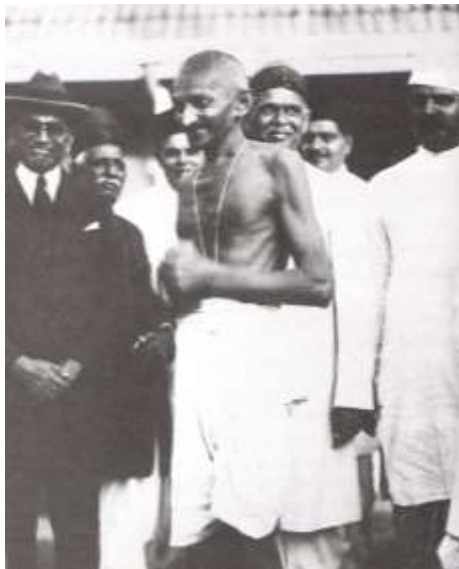
دگاندې لپاره ددغه شان ژوند پيل کول او په دغه شان اوسيدل په دې مانانه وو چې گواکي ده دژوند له اساسي مسايلو چې په سر کې يې دهنددخلکو برخليک و، په يوه خوا شو، نه، دده لوې کمال په دې کې و چې خپلې ټولنې ته ددوی په شان اوددوی دخپل ژوند او دوديز جوړښت له لارې ورننوت، داکار په دغوشپوورځوکې چې نړۍ نوې د پرمختگ په لور سترگې خلاصې کړې وې ډيراسانه کار نه و، ځگاندې وچې په دغه کار سره يې هم دخپلې ټولنې دبيلابيلو قشرونو تل ته لاره ومونده او هم يې هغوی چې په لوړو منصبوباندې وو او په وياړ يې انگريزي قانون چلاوه په خپل دغه حيرانوونکي عمل سره گوته په غاښ کړل. په دې مانا چې گاندې که په عين حال کې له

(*) سابرمتي اشرم دهنددگجرات ولايت داحمدآباد دښارچې ددغه ولايت بلازمينه هم دی په زړه کې دسابرمتي سيند پرغاړه پروت دی، دغه ځای اوس هم په شنو ونو پټ دی او دگاندې دژوند دډول اړين څيزونه او شيان لکه دهغه کالی، څرخه، سترگي اونورهلته خوندي دي. هره ورځ په لسگونو سيلانيان او زړه خوږي مينه وال دسابرمتي دغاړې دغه اشرم ته ورځي اودهندددغه نوميالی مشرمهاتماگاندې روح اوياد ته خپل درناوي څرگندوي.

دگجرات په احمدآباد کې دسامبرمټي اشرم چې دگاندي ځاني شيان ، سترگي ، قلم او ليکنې ، اوهمداسې دده نامتو څرخه په کې ساتل کيږي .

يوې خوا لوړې او حاکمې طبقې ته يوگواښ شو، خو له بلې خوا يې دټولنې دډيرکې دملاتړ او پيوستون په ترڅ کې دمها تما (ستره اروا) لقب هم دځان کړ.

يوه ټکې ته مو بايد پام راواړم او هغه دا چې دغه لقب ده ته له پيله چا نه و ورکړی بلکه گاندي په دغه وياړ هغه مهال سرلوړی شو چې کله ده ځان په پوره توگه د يوه ساده هندي سادوپه شان ټولنې ته راويوست دمهاتما لقب هم په پيل کې دده له پاره د يوه مذهبي تبرک له مخې ورکړ شو چې وروسته يې ملي بڼه غوره کړه ، په هند کې د اشان لورينه همدا اوس هم برهمن پاتکې پر هغوی چې له اصله په برهمنه طبقه پورې اړه ونه لري نه کوي ، زما دسترگو ليدلې خبره ده دهند جمهور ريس نارايانن (د نويمې لسيزې په پای کې) ته د(بي جي پي) يوشمير مشرانولکه ادواني اونورو چې دده دولس مشرۍ په وخت کي يې حکومت جوړ کړ او دوزيرانو په توگه يې کار ورسره کاوه په ډيرو وختوکې لاس نه ورکاوه په دې چې هغه له کوزنۍ طبقې څخه و. خو دگاندي له پاره دا وياړ په خپله دخپل هيواد له پاره ددغه هيواد دراتلونکی په لور يوه نوې بريا او دټولنيز بري په لور نوې هيله شوه .

په لويديز کې کې دگاندي څيړونکې په دې باره کې هم فکر کوی او وايی ، کومه ملي اوسياسې طرحه او تگلاره چې گاندي دهند له پاره تر لاس لاندې ونيوه ، ايا دداسې

یوه مهم کار له پاره یوه پوره اقتصادي پروگرام ته هم اړتیاوه که نه ؟ په دغه اړه تر ټولو دمخه داځواب دویلووړ دې چې گاندي په لنډه موده کې دخپل هیواد د ډیرکي (اکثریت) ملاتړ ددې جوگه کړ، چې اقتصادي ملاتړ دهم په هند کې ترلاسه کړي ، په دغه اړه یوشمیرملي اقتصادي سرچینې ددې له پاره تیارې شوې چې گاندي دې په هراړخیزه توگه ملاتړ کړي، (بريلا) ډله په دغه برخه کې لومړنی مرستندوي ځواک و چې له گاندي سره یې خپل پیوستون وښود اودده له اقتصادي تگلارې یې خپل اقتصادي ملاتړاوتیاری دزړه له کومې څرگند کړ.

خوله دې سره سره هندیانو ترهرڅه دمخه گاندي دیوه ستانه او روحاني مشر په توگه ومانه اوداسې درناوی یې ورته وکړ چې تراوسه پورې د یوشمیر خلکو اودهندو مذهب پلویانو په منځ کې ده ته په خپل وخت کې داوتار په سترگوکتل کیږي .

بله مهمه خبره چې دده په اړه یې باید په پام کې ونیسو هغه داده چې دهندد نامتوشاعر اولیکوال رابیندرانات ټاگور چې نوې یې په ۱۹۱۳ کې د نوبل جایزه ترلاسه کړې وه کمپاین دده له پاره بې اغیزې نه و، هغه گاندي د (Great Soul in peasants's grab) په نامه سره یادکړ. مانا داچې دعامة اومذهبي اړخونو ترڅنګ ټاگور هم دده په اوچتیاو لوړتیاکې خپله پوره ونډه درلوده.

مهاتما گاندي او رابندراناتهه ټاگور:

له ۱۹۲۹ کال څخه را په دې خوا په هند کې دکانگرس هلې ځلې په خورا پیاوړتیا سر دپرمختیا په لوري شوې ، گاندي هم په دغه ترڅ کې تردیره حده ځان فعال وښود ، له همدغې مودې را په دې خوا یی ددووموخوله پاره دسرتو رسولو سريزه پیل کړه ، یو داچې دمالگې خبره یی را پورته کړه اود ایې په هندیانو باندې ومنله چې دوی باید دانگریزي فابریکو جوړه کړې مالگه وانه خلی ځکه ده ویل چې دا دهرهندي حق دی چې دهند په دومره زیاته مالگه کې دوی باید په مالگه پیسې ورنه کړي. دویمه خبره چې گاندي کلکه ونيوه هغه د ۱۹۳۰ کال دجنوري ۲۱ نیټه وه چې ده دهند دآزادی دورځې په نامه اعلان کړه ، ده ددغه کار په ترڅ کې پرتولو هندیانو غږ وکړ چې په نوموړې نیټه باید ددغې ورځې په درناوي سره په یوموتي والي سره خپل غږ پورته کړي.

گاندې په دغو کالونو کې ددغه شان غوښتنو دعملی کولو په ترڅ کې په خورا جدیت سره عمل کاوه، چې لاملونه یې دوه وو ، یو دا چې انگریزانو پر هغه وعده باندې چې د لومړۍ نړیوالې جګړې په ترڅ کې یې کانګرس ته دهند د خپلواکۍ په اړه ورکړې وه وفا ونه کړه ، گاندې هم دا ژمنه منلې وه، اوهمدغې شیبې ته سترګې په لاره و، خو کله چې له جګړې وروسته خبره برعکس شوه، په دغه حال کې دې د کانګرس د مشرانو او یو شمېر خلکو تر انتقاد لاندې راغی ځکه چې ده په کانګرس زور اچولی و، چې باید د جګړې تر پایه انتظار وباسي ، ده داکاراو خپل پیوستون د دویمې نړیوالې جګړې په ترڅ کې هم له انگریزانو څخه څرګند کړ. په داسې حال کې چې دده داکار د کانګرس ډیرکي مشرانو یوه ناکامه هڅه وبلله. دویمه دا چې انگریزان په دغه کار سره ترجګړې وروسته نور هم پر ځان غره شول ، دخپلو ژمنو پروایې ونه ساتله ، دهند په بیلابیلو سیمو کې یې سوله ایز پاڅونونه په خونړیو پاڅونو واړول او دهندیانو پاریدنوته یې دتورې او ټوپک په زور ځواب

گاندې اودکانګریس ملګري یې پر هغه مهال چې دی ددغه ګوند مشر اولارښود دی.

ورکړ . په جلیانواله* پېښه کې یې په سلگونو بې گناه خلک ووژل چې ددغه ستر ناوړین پر همدې دهنډ زیاترو مشرانو پر گانډې اودهغه په تگلاره باندې وراچوله . همداهه چې گانډې دهمدغولاملونو اونیوکوله امله خورا جدې شو، دهند وېسرای ته یې له گواښه ډکه لیکونه ور واستول او په هغو کې یې دهند دآزادۍ او دهند پرځان ډاډه کیدلو خبرې دهغه اونوروانگریزي واکمنانانو ترغوږ و رسولی . همدغه هلې ځلې وې چې انگریزان یې ددې له پاره تیارکړل چې باید په لندن کې دهند پر موضوع باندې دښه نیت خبرې پیل کړي .

په ۱۹۳۱ کال کې گانډې دلندن په لور حرکت وکړ. گانډي لندن ته ولاړ او هلته یې له انگریزانو سره خبرې پیل شوې ، گانډې له انگریزانو څخه هیله وکړه چې بې له دې چې دی او خلک یې نور هرتالونو او پاریدنوته زورورکړي ښه به داوي چې هندته په خپله خوښه آزادي ورکړي، انگریزي پارلمان هم دهند په راتلونکې باندې خبرې پیل کړي، یوه انگریز مشر سامویل گانډي ته وویل :

“ one must hate sin but ... lover the sinner”

Gandhi said : “ I think it is just as bad for their [English] character to be ruled. I want to save my british friends from the sine of colonialism and exploitation.”

(*) جلیانواله باغ دهند دپنجاب ولایت دامر تسریه ښارکې دی چې په دغه سیمه کې انگریزانو په بې گناه پاریدونکو باندې په ۱۹۱۹ کال وحشیانه ډزې وکړې اودهغې په ترڅ کې یې تر پنځوسو زیات بې گناه لاریون کوونکي ووژل . دهمدغې پېښې لامل وچې دهنددبنگالي ژبې نومیالی شاعر ټاکور دانگریزي مقاماتو له خوا د (سر) لقب ونه مانه اودهغه د ردولو په ترڅ کې دوېسرای په نامه ولیکل :

“The time has come when badges of honor make our shame glaring in their incongruous contest of humiliation, and I, for my part wish to stand, shorn of all special distinction, by the side of my countrymen , who for their so-called insignificance, are liable to suffer a degradation not for human beings”

وگورئ بنگلادې په اردو ژبه ۷۵۲ مخ)

گاندی دا عکس په لندن کې په ۱۹۳۱ کال کې اخیستی ، پر هغه مهال چې هڅه کوله انگریزان په دې قانع کړي چې دوی باید هندوستان ته خپلواکي ورکړي .

گاندی چې له لندنه را غبرگ شو، انگریزانو هم د پخوانی وېسرای پر ځای نوی وېسرای (لارډ ویلینګ ډون) هند ته را واستاوه ، ددغه وېسرای له مهمو او عملي دندو څخه

یوه داوه چې دهندیانوپه ستوني کې باید دآزادی غږ غلی کړي. اودايې هم دنده وه ،هغوی ته چې دازادی نارې اوسورې وهي بایدسزا ورکړي ، ده ترهرڅه دمخه دهندیانو دآزادی عوښتې پلان ته په سپکه سترگه وکتل ، ټول هغه فعالیتونه چې دآزادی په لاره کې ترسره کیدل دهغوی دمخنويې په لټه کې شو، په لومړي گام کې يې دهند دگانگرس فعالیت ته دپای ټکی کښود، هغه يې غیرقانوني اعلام کړ اودهغه زیاتره مشران ان دگاندي په گډون يې زندانو ته واچول .

گاندي اودهغه څرخه چې دښکيلاکي تولیداتو دنه اخیستلو په ترڅ کې يې خلکوته سپارښتنه کړه .

د گاندي اونورو مبارزينوزندان ته تگ وچې دهيواد په يوه اوبله خواکې دپاريدنو لړۍ وار په وارراتوريده ،دزندان پرمهدغه مهال دانگريزانو له سياسته ، گاندي ته هم داڅرگنده شوه چې دوی هند ته آزادی ورکولوخيال نه لري ، بلکه غواړي چې په دغه هيواد کې ددووډلو هندوانو اومسلمانو دبيلتانه خبره را پورته او په همدغه شان دغه بيلتون ورو ورو نور هم دپياوړتياپه لور لارښونه کړي .

گاندې چې تر ۱۹۳۴ کال پورې په زندان کې و، په همدغه کال له زندانه راووت، له راوتو سره سم يې له سياسته هم ځان په يوه خوا کړ، په دې مانا چې دکوم سياسي مقام لرونکې نه واونه يې غوښتل چې د مقام له مخې يې بايد خلک درناوی وکړي. له همدغه مهاله راپه دې خوا يې د سياست له پاره خپل بل نژدې ځوان ملگرې چې پر دغه مهال يې د سياست له پاره هم ځواک او هم وړتيا درلوده را مخې ته کړ چې هغه پښت جواهر لال نهرو و.

گاندې سره له دې چې پردغه مهال په سياسي لحاظ هڅه وکړه چې ځان له سياسته پر يوه خوا کړي خوله دې سره سره يې هم هلې ځلې په خپله پياوړتيا سره پرمخ تلې، ده په عقيدتي اوارداتي لحاظ هم په داسې حالت کې ځان واچاوه چې د ټولو عقايدو د پيروانو هم باور پرې کيده او هم يې د شک په سترگه ورکتل ځکه چې ده تل دخپلې عقيدې په اړه دا خبره کوله:

((زه يوعسوي يم، يويهود يم، يومسلمان يم او هم يوهندو يم.))

زه فکر کوم چې د گاندې دنه زورزياتي دمفکورې خبره هم تر دېره حده له همدغه ټکي سره تړاو لري، په دې مانا چې د گاندې له امله دنه زورزياتي نظريه په نژدې يوه پيړۍ کې په يوه نړيواله مفکوره باندې واوښته، دنړۍ په بيلا بيلو برخو او وچو کې يې دوشمير خورا مهمو او نومياليو کسانو، پوهانو، مورخينو او آن روان پوهانو پاملرنه ځانته ورواړوله، دغه مفکوره اونظريه سره له دې چې نړۍ يې بيلگې له پخوا څخه په خپل تاريخ کې درلودې، خو داچې دغه مفکوره او نظريه په خپل عصرو زمان کې څوک په څه شان دخپلې ښيگرې له پاره کارولې شي، دمسالي اهميت په همدغه ټکي کې دی، په يوه نظر دنه زورزياتي فلسفه په دغه عصر کې چې گاندې را پورته شو نژدې دخلکو له ياده وتلې او له پامه لويدلې خبره ښکار يده، خو گاندې په دغه ځانگړې زمانې شيبه کې چې بشريت دوې نړيوالې جگړې په هراړخيزه توگه زغملي وې په دې وتوانيده چې له دغه سترانساني ميراث څخه ديوه زورزياتي قام په وړاندې په ميرانې سره کارواخلي، ده دآسيایي اند اوژوند له دغې معنوي تجربې څخه ښه کار واخيست. په دغه اړه داهم ده چې، گاندې اودهغه زمانې سره له دې چې دغې مفکورې ته دنه زورزياتي نوم ورکړ، دخارجي ځواک په وړاندې يې د يوې حربي په

توگه وکاروله خو په هیواد کې دننه یې ونه شو کولای چې دغه مفکوره او ایده په هغه شان لکه چې د باندني ښکیلاک په وړاندې یې په عمل کې پلې کړه عملي کړای شي . تر کومه ځایه چې زه گاندي او دده قام او آن دده طبیعت پیژنم ، ده ونه شو کولای چې خپل ولس دنه زور زیاتي په فلسفه باندې باور من کړي ، نهرو ، او دهند دخپلواکۍ د غورځنگ زیاتره مشران له ده سره دده په فکر روان نه شول ، همداده چې سړی ویلی شي چې ده په کورنۍ کچه هغه هم دهند د نیمې وچې د ویش پرمهال ونه شو کولای عدم تشدد په رښتیا هم په عملي توگه د یوې داسې وسیلې په توگه چې په رښتیا یې هم دخلکو له پاره نیغ په نیغه د سوکالۍ زیرې له ځان سره میراث کړي وي رامنځ ته کړي ، دده یوشمیر کره کتونکي په دې اړه داهم وایی چې هند دده دنظر یاتو پراساس نه جوړ شوی او نه خپلواک شوي ځکه ، هند چې کوم زور زیاتي د گاندي په عصر کې وگالل دهغو بیلگه دهند په تاریخ کې خورا لږ لیدل کیږي، دخپلواکۍ پرمهال چې په هر ځای کې خلکو دنه زور زیاتي په مفکوره عمل کړی هلته د یوې مثبتې پایلې زیږی ، خلکو نه لیدلې او نه یې محسوس کړی، دوی وایی چې هند د گاندي او دده د عدم تشدد تر سترگو لاندې وویشل شو، په لکونو انسانان د تشدد قربانی شول او په دغه څرگند تیرې او تجاوز کې یې هر څه له لاسه ورکړل چې اغیز یې تراوسه پورې په زیاترو هندي سیمو او کورنیو کې پاتې دی، په کلکته ، امرتسر ، پښتونخوا اودهند په نورو سیمو کې چې کومې پاریدنې وشوې او په خونړۍ توگه وځپل شوې ، هغه ټولې د همدغه عدم تشدد تر سیوري لاندې دهند په نیمه وچه باندې وتپل شوې .

د گاندي کره کتونکي په دغه اړه یو دلیل داهم وایی چې گاندي دخپلې مبارزې په ډیرو وختو کې له انگریزانو سره په سازش او جوړجاړي کې پاتې شوی ، په دی مانا چې په جنوبې افریقې کې هم ده دهغه هیواد د روا مقابله او مقاومت ملاتړ ونه کړ ، برعکس د زولو د پاڅون پر محال یې دانگریزانو په گټه ودرید او خوله یې پټه ونیوه ، همداسې دهند د ویش پرمهال هم گاندي داسې نه ښکاري چې گواکې دی د عدم تشدد تر سیوري لاندې هر څه ته گوري ، بلکه داسې ښکاري چې دی یوازې دخپل ځان او خپلو محدودو گټو په خاطر ددغې سترې انساني داعیې (عدم تشدد او آزادی) پراخه دایره په لوی لاس دیوه قام او یا یوه مذهب ترکچې پرې راتنگه کړې ، په

داسې حال کې چې بودا داسې نه و، پاچا خان چې له ده سره يوځای په دغه ډگر کې را پورته اولوی شو، پر گاندي باندي دانتقاد په ډگر کې ودرید،

دهغه انتقاد پر گاندي او خپلو هندي ملگرو باندي له همدې امله و، چې گاندي دغه لوی انساني ارزښت ته په خورا وړه دايره کې وکتل، همدواو چې پاچا خان دهند د آزادۍ له دغه ډول خپلواکۍ سره لکه چې گاندي اونورو دهند دنیمې وچې دویشل په بیه تر لاسه کړه مخالف و، په دې چې هغه پوهیده چې داډول آزادي نه دهندو، نه دمسلمان او نه هم دانسان په گټه ده اونه هم له هغو بنسټونو سره برابره ده لکه چې نه زورزياتي يې سپارښتنه کوله ..

دگاندي او نهرو په اړه دا يوه خبره دپاملرنې وړ ده او هغه داچې ددغودواړو مشرانو د سياسي اواقصادي دريځونو ترمنځ يولړ توپيرونو وو، په دې مانا چې گاندي سره له دې چې په يوه پرمختللي ټولنه کې زده کړه وکړه او دعصر دپرمختگ هرڅه يې په خپلو سترگو وليدل، په جنوبي افريقې کې يې د توکميز توپيرونک او خوند په عملي توگه محسوس اووليد، هغه تجربه ورسره وه، خو له دې سره سره يې هم ونه شواي کولای چې ديوه داسې چا په بڼه دې دټولنې مخ ته راووځي چې دزړو اړيکو او روابطو سره دي په تمامه مانا اوياتريوه حده خدای پامانې وکړي او د نوي هند له پاره دديوه پرمختللي سسټم د رامنځ ته کولو غږ په اوچته توگه پورته کړي، ددې خبرې مانا داهم ده چې ده ونه شواي کولای ځان د هندي ټولنې له زاړه چوکاټه يوپه يو په يوه نوې لور ورمخه کړي، همدواو چې نه يې له ښکيلاک سره په نره غږه ورکړه، او نه يې دهند د مذهبي نظام نيمگړتياوونه په په هغه انتقادې سترگه وکتل لکه چې د شلمو کالو په ترڅ کې په خپلو ليکنو کې ورته کتلي وو، اونه يې هم په عين حال کې نوي تمدن ته ديوې حتمې او اړينې پديدې په توگه دخپلې څرخې په انډول زړه ښه کاوه. همدواو چې ترننه پورې گاندي ته دنوې هند، دپرمختللي او عصري هند بنسټ وال نه شې ويل کيدای، په دې چې دهند دغه بې ساری او په چټکتيا سره پرمختگ دده له افکارو او انديښنو سره په تضاد کې و، بله خبره داهم وه چې ده نه غوښتل هند دی په داسې يو ناڅاپي تخنيکي بري باندي ورمخ شې دنوي هند تخنيکۍ وده او

پر مختیا تردیرې اندازې پورې دنهرواوسرسیداحمدخان ، ابولکلام آزاد،سوبه‌اش بابو اونوروسياسې اوعلمي مخکښانوله نظرياتو سره تړاو لري .

اودگاندي دڅرخې برعکس دپرمختگ دغه حرکت دهند ددغه وخت شرايطو اوزماني دپښت نهرو غاړې ته ورواچاوه ، هغه څوک چې په هرڅه کې يې عصري فکر اونظريات دگاندي له نظرياتو سره په مخالفت کې را وپړکیدل ، نهرو نه غوښتل چې دگاندي نظريات دې دنوې هند دپرمختگ او پياوړتيا په بهير کې گړدسره له پامه وغورځوی خوله دې سره سره يې خپله تگلاره درلوده اودژوند ترپايه پورې يې دهغې د عملي کولو په ترڅ کې گامونه پورته کړل ، نهرو له گاندي سره يولړتوييرونه درلودل ، نهرو مذهبي مشر نه و، اونه يې په دغه ټکي باندې ټينگار کاوه ، کله که سړی دده نظريات لولي نودا پوښتنه ورحل کيږي چې ده په رښتني توگه دنوي اوخپلواک هند په زړه کې دنوې تمدن اوپرمختگ داسې بنسټونه کيښودل چې دهغو پرستنه ترنن پورې حرکت کوي ، اوپرهماغه لاره کې نن سبا دآسيا په جنوب کې ديوه لوی او پياوړې صنعتي او ان اتمي ځواک په توگه ځان په خورا پياوړتيا سره ځلوي.

مقصد دادی چې گاندي به ويل چې دهند دترقی پلان بايد له کليو را پيل شي ، خوننهرو په دغه تگلار باندې باور نه درلود ، اودايې يوه نيمگړې او دترقی له اساساتو سره مغايره مفکوره گڼله . ځکه خو يې په هيواد ترهرڅه دمخه دهند دترقی په لاره کې د دغه هيواد تخنيکي او ساينسي بنسټونو ته خپله اود خپل حکومت او حکومتی پالیسی پاملرنه راواړوله . چې له ده وروسته دهند نوي

نسل دپياوړې تعليمی پالیسی په مرسته دهغه دنوميالی لور اندراگاندي په مشرۍ دپياوړې هندلپاره عملي کړه .

اندارا گاندي په ځوانۍ کې

دويم څپرکی

ګاندي او عدم تشدد فلسفه

ستا له ستمونو دوره چا وته فریاد کړم

وله مې په غشو ما همت درته نیولی

(اشرف خان هجري)

دنه زورزیاتی ، یاعدم تشدد په اړه تراوسه پورې په هنداونوره نړۍ کې ددغې پوهې اومفکورې پوهانوخورازیاتی لیکنې کړې دي ، نه زورزیاتی داسې څه او داسې تگلاره نه ده چې هغه به په رښتیا هم ګاندي رامنځ ته کړې وي ، همداده چې

This photo, taken on January 27, 1948, is believed to be the last photo of Gandhi alive. He was assassinated four days later.

موږ دغې تگلارې ته دهغه ايجاد نه شو ويلای ، گاندي په خپله هم په دغه اړه په دې نظردی چې عدم تشدد دومره لرغونی او پخوانی دی لکه چې زموږ په شاوخواکې دغه غرونه دي ، مانادا چې دغه تگلاره له انساني نیچرسره مل رامنځ ته شوې اودهغه له پرمختیایي بهیرسره یې یوځای په انساني چاپیریال کې دیوې تلپاتې پدیدې په توگه وده کړې ده . په دغه اړه عمومي باوردادی چې کیدای شي دمعنویت دغه روښانه اوبشپرازه کړنده اوږدمدتې چاراو عمل ته اړتیاوړي ،اوکیدای شي ترخوښتونواو نسلونو پورې ځان وغزوي ځکه نوداپه خپل حساب سره کومه بې

ارزښته پدیده نه ده. دا یوه اوږده لار، یواوږد سفردی، چې دخپل لاروي د عملي تجربو او کړنو په ترڅ کې ځان دېدای تر پوښې پورې رسوي.

دېشرتولې معنوي هڅې ددغې تگلارې ستایوالې او څرگندويې دي، داسې معنوي اثراو آسماني کتاب به نه وي چې هغه دی پردغه ایدیاو مفکوره باندې ستایل شوی نه وي، ځکه نو د ادهر انسان ویاړ دی چې ووايي نه زورزیاتې یوه انساني هڅه ده چې انسان ته له ډیر پخوا څخه دانسان دیوه ستراوو یاړن معنوي او انساني میراث په توګه وړدالی شوې چې ترننه پورې یې د پالنې حق او ویاړ په یوه وړه انفرادي دایره کې دخپرنې او وینې وړ نه دی.

نه زورزیاتې یاعدم تشدد دهر مذهب پیاوړې اود پاملرنې وړ لومړنۍ او پیلنۍ سرلیک دی. که دنړې له هر معنویت اومذهب څخه دغه آر لرې کړې، هلته نور داسې څه چې هغه باید معنویت اوروحانیت وبلل شي نه پاتې کیږي، په دغه اړه زه په دې باور یم چې نه زورزیاتې تر هر څه دمخه دغه لاندې ټکي په خپله غږ کې رانیسي:

نه زورزیاتې مینه ده،

نه زورزیاتې ځوانمردې ده ...

نه زورزیاتې د ټولو معنوی کتابو پیلامه ده ...

نه زورزیاتې دهر ټولنیز چلند له پاره هوډدی ...

نه زورزیاتې دانسان اوانسانیت تر ټولو پیاوړې وسله او توره ده...

نه زورزیاتې دانسانی ارزښتونو ساتندویه او پاسوالو مفکوره ده...

زمونږ په عامه ژبه او ورځنې ژوند کې د عامو خلکو یوه خبره چې خورا عامه ده او کولای شو هغه دنه زورزیاتي جوهر او زړی وبولو لکه چې وایی: (گذشت اوبخښل دمیرنو ځانګړنه ده).

دا ټولې هغه اشارې دي چې سپړی یې په یوه سرسري نظر دهرې ټولنې او ټولنیز بهیر په ترڅ کې لیدای شي، خوکه چیرې موږ لږ نور هم دانساني آثارو او میراثونو ته ورننوو، هلته تردې هم زیاتې خبرې په دغه اړه لیدای او لوستلای شو، په دې چې دغه تگلاره له یوې داسې هستې څخه راپیل کیږي چې هغه لایزالي ده، ځکه نوداویلای شو هغه خدایي او تلپاتې هستي ده چې په خپلو ټولو آسماني کتابو کې

يې سپارښتنه کړې ده ، داسې سپارښتنه چې يوازې دانسانۍ پوهې په يوه ټاکلې مرحله کې انسان دهغې په عملي کيدو او غوره کيدو باندې لاسبری شوی دی ، همداده چې نن هم دبشریت په وړاندې دغه تگلاره دژوند په يوه لوړ پړاو کې دپاملرنې او يادونې وړ ده.

نه زورزياتي دخپل ماهيت له پلوه دبديواناوړتياوو پرضد يوه هڅه ده چې دهغې په مرسته انسان کولای شي ديوشميرستونزو لکه ډار، عقدې ، قهراوتيري پرضد دانساني پوهې او پوره شعوري تياري په درشل کې شي . که ډار دتل لپاره پېژوند باندې برلاسی وي ، دهغه ترسيوري لاندې هرډول انساني هڅه مري ، کله چې انسان له هڅې ولويد دهغه لپاره مرگ ترهر څه دمخه دورکې سنگرنيولی او په هغه يې سپاري .

که انسان عقده اوسرتمېگې له خپل کرکتر سره مله کړي ، نو نه يوازې به ځان تباه او برباد کړي چې ان بشریت به هم دخپلو عقدو په ماتم او ښکيل کې داسې راايسارکړي لکه حيوان ...

قهر هم داسې درواخله چې زياتې بدمرغۍ رامنځ ته کولای شي او څومره ستونزې چې فکرکوی له دغې بدمرغې پديدې سره ملگرې دي چې پای يې په تيري او تجاوز باندې اوړي ...

په علمي توگه دنه زورزياتي دفلسفې يوه ځانگړنه داهم ده چې دغه تگلاره انسان ته دپوهې او منطق په لور لوړتيا وربښي ، دغه فلسفه په همدغه ټکي باندې ټينگارکوي او وایي چې داانساني موخو ته د رسيدو يوازينۍ معقوله لاره ده چې دهغې په مرسته پرته له جگړې ، ډار، اوځورونوسړی هدف ته رسيدای شي . په يوشميرفرهنگو او کلتورونو کې دالاره زياترو پوهانو درياضت په نامه هم ياده کړې ، گاندي هم دهمدغې لارې په اړه په دغه ټکي باوري و.

اودغه عملی رياضت يې دځان ځانگړنه کړې ده ، دی په دغه اړه وایي چې ددغې برياد ترلاسه کولو په مخه دی يوازې تريوه حده پردغه لاره تللی دی ځکه نوليکي :
((څه شی چې ماغوبښتل هغه ترلاسه کړم ، اوڅه چې ما په دغه دیرشو کالوکې په هغه لورگام اوچت کړ ، هغه زما فنافی ذات وه ، چې ماغوبښتل خپله له خدای سره مخامخ

شم او ترموکشا پورې ورسېږم ، زه وهڅېدم او ددغې موخې په لور وړاندې ولاړم او هغه مې وڅارله ، په هغه څه کې چې زه یې په ویلو او لیکلو کې ویلای شم اوڅه چې زما سیاسي افکار او کړنې دي ، هغه ټول پرمه دغه ټکي باندې درېږي))^(۱)

ګاندي په دغه مفکوره باندې سړي ته داورنښي چې روحانیت ددې لامل کیږي چې انسان په انسانیت ورګډکړي ، او کیدای شي انسان دهغه په رڼاکې دژوند اصلي مقصد هم دځان لپاره په عملي توګه غوره اومعلوم کړای شي او هم دنورو لپاره ، داسې ښکاري چې نه زورزیاتې په دې نه زده کیږي چې سړی باید په کور او انزوا کې ورته کینی ، بلکه دازده کړه ترهرڅه دمخه دې ته اړتیا لري چې دهغې په ترڅ کې یوڅوک باید دخپل ځان خوند او رنگ درک کړي ، ځان باید وپیژني اوله هغه څخه باید دغیر ضروري خطرو او مرګ په وړاندې ددفاع اولامل په لټه کې شي اودهغه په زړه کې باید د سختیوله هر ډول سره ځان بلد کړي .

ددغې ایدې له مخې کله چې دوه کسه سره جنگیږي او یو بل سره وهي ، یوزورور اویل کمزوری دی ، دوی دواړه جګړه ماردی ، دلته دنه زورزیاتي سوال نه رامنځ ته کیږي ، په دغه ترڅ کې نه زورزیاتي هغه دی چې یوکس له دغو دوو تنو څخه دمقابلې پرځای دځان ددفاع په لټه کې هلې ځلې وکړي ، په دغه ترڅ کې په څرګنده سړی ویلای شي چې زورور هغه څوک چې زورزیاتي کوي نه دې ، بلکه زړور او زورور هغه دی چې ځان له

ظلم او زورزیاتي څخه پرته له کټ مټ عمل څخه ژغولاشي .

دنه زورزیاتي مفکوره لکه څنګه چې یادونه یې وشوه ، له ډیر پخوا ترننه دانسانی تفکر په تاریخ کې دانسانانو لپاره دپاملرنې وړ موضوع وه ، په دغه اړه دهندې گروهې سپیڅلی کتاب (بګوت ګیتا) ترټولو پخوانی کتاب دی چې ددغې مفکورې اړوندې نښې نښانې له ځان سره لري ، ګیتا په دغه اړه یولړ یادونې لري چې دهغو له مخې

(^۱) Ghandhi .M.K An Autobiography introduction P. 11

سړی کولای شي ووايي چې دا به لومړنی اثروي چې دعدم تشدد په اړه يې یادونې ته په خپلودرسونوکې ځای ورکړی دی ، په گیتا کې راغلي دي :

« اجازه ورکړئ ، اوسختې خبرې يې په سره سینه واورئ ، اجازه ورکړئ ، اوهیڅوک مه توهینوئ ، یوه قهرجن سړي ته دا اجازه ورکړئ چې دزړه خبره ووايي اوپرمخ يې قهرمه ورغبرگوئ ، هغه پرېږدئ چې په قهرکې ځان وغوړوي او هرڅه وویلی شي ...»

له دغو تلپاتې خبروړاپه ديخوا په (۵۰۰م) پېړۍ کې ساکايي شهزاده بودا دخپل معنویت په هڅه کې چې په بشپړه توګه دنه زورزیاتي پرېنست وه یوځل بیا په دغه لړ کې ځان راوپرکاوه او په ځانګړې توګه يې په دغه اړه وویل :

« یوورور باید په قصدي توګه دبل ژوندي موجود ژوند ترې وانخلي ، دځان دژوندي پاتې کیدو په خاطر باید بل ژوندي موجود ونه وژنو... »

دنه زورزیاتي په اړه ترهرڅه مهمه خبره داده چې دهند په نیمه وچه کې ددغې مفکورې څرګند اخځ بیا هم بودایی درسونه دي ، چې دزیاترو مذهبوله خوا په خپل وخت کې څارل شوي اووده ورکړه شوې ده .

"When people will forget the Gautama Buddha, there will come another Buddha who will be called Maitreya. That is the Buddha of compassion and peace."

جن بل پخوانی مذهب دی چې په اصولوکې يې په نه زورزیاتي باندې خورا زیات ټینګار شوی دی ، زیاتره پوهان په دې باور هم دي چې پرګاندي باندې هم ددغه مذهب داغیزې له لارې دنه زورزیاتي اغیزو چې دی يې په دغه مفکوره باندې دژوند ترپایه استوار او پابندوساته ، جن مذهب تربودیزم هم په دغه ترڅ کې جدي دی لکه چې په دغه اړه وایي :

ټول ژوندي له دردونو اوځورونوځورېږي ،

همداده چې څوک باید هغوی ونه وژني ...

دادعقل اوبوهې ترټولوبڼه او په زړه پورې خبره ده چې :

هیڅ شی باید ونه وژل شي ،

یاداچې :

دوسلې زور هغه څه نه شي کولای ، هغه چې سوله يې کولای شي ...

کله چې ته کولای شي خپل هدف په خوږه ترلاسه کړې ، نو بيا د زهرواچولو ته اړتيا نشته .

(وگورئ : نيتيرا کايام نتيا ، د جن مذهب لارښونکی کتاب ، ۲۰۳ مخ)

جن مذهب په خپلو تعليماتو کې په نه زورزياتي باندې زيات ټينگار کوي او اساسی اصول يې په همدغه تگلاره باندې ولاړ دي ، دغه مذهب اود هغه اصول هم نه زورزياتي هسې د يوې سرسري پديدې په توگه نه مني او نه يې تبليغوي ، په دغه مذهب کې هر پيرو بايدنه زورزياتي يا عدم تشدد په عمل اونظر کې دخپل ژوند معنوي رمز وگنی ، په دغه برخه کې دوی څومره چې په سابه خوړلو باندې ځانونه پابندي گنی په همدغه اندازه دخپل معنوي ژوند دلارښونې لپاره هم په نه زورزياتي باندې ځانونه پابندبولي .

په هندي ژبه کې د (اهنسا) دویي مانا هم نه ټپي کول او نه وژنه ده ، خو په پراخه مانا دغه ويی د نه ځورونې په مانا هم کارول کيږي . خو يوڅه چې بايد په دغه ترڅ کې په پام کې ونيول شي ، هغه دادی چې په لاسی او قصدي توگه به نه وي .

نه زورزياتي د گاندي له نظره هم په دوه لحاظه تعبير او تفسير شوی دی ، يوددغه اصل مثبتنه ځانگړنه ده او بله يې منفي ، منفي يې کيدای شي ، داوي چې دهرژوندي موجود لپاره دغه اصل کارول شوی دی ، مانا داچې هر ژوندي موجود ته بايد په مادي اوجسمي اوهمداراز په فکري اومعنوي لحاظ زيان ونه رسول شي ، په دغه ترڅ کې د زيان رسونکي اونه زيان رسونکي موجود خبره نه مطرحه کيږي .

خوتر کومه خاږه چې ښکاري د گاندي مراد په دغه ترڅ کې يوازې په مثبتنه خوا کې دی ، هغه په دې باوري دی اووايي : « زه به کله هم هغه څوک چې بدکوي او ناوړتياوې يې پرفکر باندې برلاسي وي ونه شم زغملای »

گاندي په دې باوري دی چې په هندي ژبو کې داهنسا مانا هم پراخه مينه ، پراخه اولويه ځان تيريدنه اودتولو لپاره خير غوښتنه ده ، او په دې يې هم باور دی چې : « که زه په رښتياهم د اهنسا پيرو او پلوی يم ، نو زه بايد له خپل دښمن سره دومره اوداسې مينه ولرم لکه چې له خپل پلار او زوی سره يې لر م ... » .

ماناداچې نه زورزیاتي داسې مفکوره نه ده چې هغه باید یوڅوک اویوه ټولنه دخپلې کمزورۍ نښه وبولي ، نه ، نه زورزیاتي دخپلې فلسفې له مخې یوه پیاوړې رښتیا ده او یو پیاوړې زړورتوب ، دگاندې په وړاندې هم دغه آر په همداسې بڼه مطرح دی ، ځکه یې له رښتیا یې اوحقیقت سره یوشان اویوډول بولي ، دهغه په نظر نه زورزیاتي هدف دی ، وسیله نه ده ، گاندې په دې نه دې راضي چې دغه لوړمفهوم دوسیلې پړاو اودرجې ته راتیټ کړي ، بلکه هغه غواړي چې دغه مفهوم دمیني اودرنښت په پوله کې دهدف په کچه کې وساتي ، ځکه یوازنی څه چې گاندې پرهغه باندې ډاډمن دي هغه دادی چې دی مینې ته دیوه اوچت حقیقت او واقعیت په سترگوگوري ، دده په نظر هیڅوک نه شي کولای چې دمیني او نه زورزیاتي ترمنځ توپیر رامنځ ته کړای شي ، همداده چې گاندې په دغه اړه ډیر پخوا ويلي وو :

"In this age of the rule of brute force, it is almost impossible for anyone to believe that anyone else could possibly reject the law of final supremacy of brute force. And so I receive anonymous letters advising me that I must not interfere with the progress of non-co-operation even though popular violence may break out. Others come to me and assuming that secretly I must be plotting violence, inquire when the happy moment for declaring open violence to arrive. They assure me that English never yield to anything but violence secret or open. Yet others I am informed, believe that I am the most rascally person living in India because I never give out my real intention and that they have not a shadow of a doubt that I believe in violence just as much as most people do. Such being the hold that the doctrine of the sword has on the majority of mankind, and as success of non-co-operation depends principally on absence of violence during its pendency and as my views in this matter affect the conduct of large number of people. I am anxious to state them as clearly as possible....."

(Source: Young India, Ahmedabad, Wednesday, 11th August, 1920)

مانا داچې هرڅوک باید دنه زورزیاتي دمفکورې له مخې په دې وتوانېږي چې دیوه مطلق هویت خاوند شي اودخپلې پیاوړتیا په خاطر باید دنه زورزیاتي پرلاره باندې ګام کېږدي ، یوه خبره چې په دغه اړه باید وشي هغه داده چې گاندې په خپل وخت کې دغه لرغوني مفکوره دنوي عصر له غوښتنوسره سمه راپورته اودعمل ډګر ته لکه چې مارتین لوتر کینگ هم ويلي وو راوايسته ، گاندې په خپله هم په خپلولیکنوکې په دغه اړه څوڅوځلې یادونه هم کړې ده ، ماناداچې گاندې دیومعنویت پلوي انسان په

توگه په هغو ټولو معنوي وړتیاوو باندې پوهیږي ، هغه چې بشریت ته دلارښونې په خاطر ورمیراث شوې دي ، گاندي په خپله وایی چې ده ټول آسماني کتابونه لوستي او پر هغو باندې باوري دی ، همداده چې دده مفکوره هم دهماغو مقدسو کتابو پر ارشاداتو باندې ولاړه ده ، گاندي په دغه ټکي باندې هم باوري دی لکه چې په قران کریم کې رانازل شوي :

يا ايها الذين امنوا استعينوا بالصبر والصلوه ، ان الله مع الصابرين
ژباړه : ای ایمان والو ، د آخرت د ثواب تر لاسه کولو په خاطر په صبر او لمانځه سره
د مرستې غوښتنه وکړئ ، بې شکه چې خدای له صبر کونکو سره دی ، (سیقول ، ۱۵۲
او ۱۵۳ ایتونه)

په نه زور زیاتي کې د پوهانو په نظر دوه ټکي په ځانگړې توگه د پاملرنې وړ دي ، دغه
ټکي لومړی ځاني دسپلین (Self Discipline) او دویم یې نفسی مجادله (Self
Renunciation)

دی ، په دغه اړه اوس په خورا آسانی سره سړی ویلای شي چې په الهي کلام کې دغه
دواړه اصله د یوه داسې انسان په وړاندې چې هغه ددو ټکو (صبر او عبادت) په مانا
پوهیږي دیوې خورا مهمې سپارښتنې مثال لري ، گاندي په دغه رمز باندې پوهیږي
ځکه نو هغه عدم تشدد ته د داسې یوه مفهوم په نظر گوري چې هغه دهر چا اوهرې
عقیدې د پیروانو لپاره د منلو او عملي کولو وړدی ، که چیرې انسانان په رښتیا هم په
دغه اړه په رښتینې توگه ددغې ډالۍ د لاس ته راوړلو هڅه وکړي ، هغه کولای شي په
دیرو هغو ستونزو چې بشري په خپل ژوند کې لري او یا ورته ناحله بریښي بریالی شي

دنه زور زیاتي عمل او تگلاره دهغوی له خوا چې نه غواړي د تابعیت او تسلیم په
ښکیل کې رابښکیل شي عملي کیږي ، هغوی ، چې په خپله مبارزه کې دخپل کړکيچ
دحل لپاره نه زور زیاتي (عدم تشدد) یوازنی گټوره لاره بولي .

نه زور زیاتي عملاً هغه هڅه نه ده چې دهغې په ترسره کولو سره به څوک له کړکيچ
څخه ځان پر یوه خوا کړي ، بلکې دا هغه یوازنی مثبت ځواب دی چې دهغه په مرسته
سړی کولای شي له خپل ځواکه په گټوره او موثره توگه کارواخلي او یایی په عمل

کې پلي کړي . دگاندې ساتياگره هم پر دغه اصل راڅرخي او په دې ټينگار کوي چې رښتيا بايد دمينې او سم عمل له لارې دټولنې اووگړي دکر کتراو خصلت ځانگړتيا شي ، ددغې تگلارې غوښتنه داده چې دتشدد په وړاندې په انفرادي او ټولنيزه توگه په خپل ټولنيز ، اقتصادي اوسياسي چاپيريال کې گام واخيستل شي ، لکه چې په دغه ترڅ کې دگاندې دمالگې ساتياگره تر ټولو ښه او روښانه بيلگه يادولای شو.

عيسويانو هم په خپلواصولوکې دا خبره منلې ده چې (خدای يعنی مينه)

Christians generally accept the proposition that 'God is love'. This leads to the logical corollary that the main enemy is hatred itself. Relying particularly on New Testament texts, such as the sayings of Jesus that "Whoever shall say [to his brother] , Thou fool, shall be in danger of hell-fire" (Matthew 5:22) and "anyone who hates his brother is a murderer" (1 John 3:15), Christians have interpreted the terms 'brother' and 'neighbour' (following the parable of the Good Samaritan) at their widest. And this means loving opponents and even enemies:

Care as much about each other as about yourselves...

Never pay back evil for evil...

If your enemy hunger, feed him; if he thirst, give him drink...

Do not let evil conquer you, but use good to defeat evil.

(Romans 12:16-21)

(وگورئ دپورتني مطلب په اړه په انگرېزي ژبه دنه زورزياتي ويبپاڼه)

په ختيزو ټولنو کې چې يوشمير ته يې دنه زورزياتي زانگووې ورته ويلای شو. دغې فلسفې ددغو خلکو د معنوياتو پر شنه او روښانه آسمان باندې تل خپله وړتيا او اغيزه په ژوره توگه ساتلی دي ، مانا دا چې عدم تشدد ختيزانسان ته دهغه په معنوي ژوند او برخلیک کې د يوې حياتي اومهمې پديدې ځای په نښه کړی دی ، همداده چې دلته دغې مفکورې ځان د پياوړي معنوي ارزښت پړاو ته رسولی دی ، ان دومره چې که له معنوياتو څخه دغه پديده په يوه خوا کړو، هلته معنويت ته نور څه نه پاتې

کيږي . دايوازې گاندي نه دی چې په دغه برخه کې يې افکار بايد مخکښ وي ، د فارسۍ او پښتو ژبواديبات پر هغو وړتياوو ډک دي لکه چې سانسکريت او پالي ژبې يې دهندې گروهې په اړه انسان ته وردالۍ کولای شي ، سنایي ، مولانا ، عطار ، دهرات دپير او همداسې د پښتو ژبې عرفاني څيرې او ميراثونه لکه روښان ، ارزاني ، ميزاخان انصاري ، دولت ، رحمان بابا او خوشال خان دکورنې يوشمير نومبالي ليکوال او عارف شاعران په دغه برخه کې هغه څوک دي چې ددوي افکار دنه زورزياتي او عدم تشدد ډير ښه استازي بلل کيدای شي . ماناداجې عرفان اوتصوف دشعراو ادب په ترڅ کې له مذهبي لارښوونکو وروسته دآسيایي ادبياتو دپاملرنې وړ موضوع ده . همدغه ادبيات دي چې دغه سترانساني ميراث ته يې په ډيره ښه او هنري بڼه انعکاس ورکړی دی .

د عرفان اوسلوک مساله په ټولو سرچينو کې دپوهې غوندې اوهم له هغې سره انډوله طرحه موضوع ده ، عارفان او پوهان په دغه برخه کې له يوه اوبل سره هيڅ ډول توپير نه لري او نه هم ددغه انساني ارزښت په وړاندې توپير ته اهميت ورکوي ، دهر شاعراو روحاني پرافکارو باندې نه زورزياتي دومره برلاسی دی چې له هغه پرته يې فکر او ايجاد بل څه نه وينې او نه يې انځورولی شي . دپښتو ژبې نوميالی شاعر اشرف خان هجري له هغو شاعرانو څخه دی چې دده په اشعارو کې دنه زورزياتي يوه بيله او ژوندۍ نړۍ زموږ په واک راکړل شوې ده ، زه په دغه اړه له تاسې درنولوستونکو سره يوازې د عرفاني ادب پرپوله باندې نه تم کيږم ، موږ دغه تلپاتې ارزښت دهغو شاعرانو دايجاد پر فضا باندې هم ليدای او احساس کولای شو چې هغوی له ژوند سره يوازې په مادي لحاظ ډير او په معنوي لحاظ لږ چلند کوي ان چې دوی هم په دغه ترڅ کې خپل هغه ايجاديات چې زموږ لپاره يوازې دهغو دايجادي تجربې په توگه اهميت لري بيا هم د تفاهم اونه زورزياتي دمبلغ په توگه زموږ په واک کې راکوي ، کله چې موږ د خوشال خان خټک دنوميالي زوی هجري غږ دبيجاپور اورنتمبور له دنگو کلاگانو څخه اورو ، په هغو کې هغه ترنم او هغه ځوښ چې دخوشال په افکارو کې ژوند کوي نه ليدل کيږي ، هلته دغه شاعر لکه څنگه چې

دهغه ارادتي کلام ده ته د صبر قوماننده ورکوي ، هغه څه موږ ته په داسې ژبه وايي چې هغه د صبر او تحمل تر ټولو ښه او تلپاتې درسونه بلل شو:

ستا له ستمونو د وره چا وته فرياد کړم وله مې په غشو ما همت درته نيولی

ګاندي د همدغو اوډې ته ورته آسيایي افکارو پر پخو زینو باندې د عدم تشدد د لوړ تیا آسمان ته راپورته شو، دده داندوژوند دغه پیاوړې فلسفه یوازې د یوه مذهب ، یوه عرفان او یوه سلوک په زړه کې رامنځ ته شوې فلسفه نه ده ، هسې چې دی په خپله نه شي کولای په دغه ترڅ کې ځان یوې ټاکلې عقیدې ته وسپاري ، دهغې لامل هم دغه دی ، چې ده په خپله پوهه او خپله څیر کې سره ځان تردغې پولې راوړسواوه چې خپل سپیڅلي هدف ته درسیډو لپاره یې یوه سپیڅلې وسیله یا تگلاره هم غوره کړه ، مانا دا چې کله موږ د ګاندي فلسفه یو ه ټولنیزه او سوله ییزه پاریدنه بولو ، دهغې لوی لامل هم دادی چې هم یې هدف سپیڅلی دی او هم یې هغه ته درسیډو وسیلې ، که چیرې له دغو دواړو (هدف او وسایلو) په یوه کې هم خلل وای ، نو په دغه حال کې به دده ساتیاګره په خپله یوه جعلی اودرواغجنه هڅه وای .

بله خبره چې د ګاندي د عدم تشدد په اړه یې باید وکړو هغه داده چې دده تعبیر له دغې مفکورې څخه دادی لکه چې پاچا خان دده له خولې لیکي :

«... سبا له بمبې ته لاړم ، ګاندي جې دېر لا په کور کې و ، زه هم ورغلم هلته ولاړم او هغه سره اوسیدم ، یوه ورځ یې د عدم تشدد بحث شروع کړو ، نو ما ورته ووی چې ګاندي جی تاخو د ډیرې مودې نه په هندوستان کې د عدم تشدد سبق ورکړی دی اوزما خو ډیر لږ موده وشوه چې پښتنو ته مې د سبق شروع کړی دی ، ما سره هغومره ذریعې او کارکنان نشته څومره چې تاسره دي ، ته وگوره چې د ۱۹۴۲ کال په جنگ کې هندوستان کې څومره تشدد وشو ، لیکن په صوبه سرحد کې باوجود دانگریزانو د ډیر ظلم او اشتعال نه پښتنو تشدد ونه کړو حالانکه هندوستان سره تشدد د هغومره سامان هم نشته څومره چې پښتنو سره دی ، ددې په ځواب کې ګاندي جی ووی چې عدم تشدد د بزدل سړي کار نه دی ، دا دیوه بهادر سړي کاردی او

پښتانه دهندوستانیانو نه زیات بهادران دي ، دغه وجه ده چې هغوی تشدد ونه کړ...

(جدوجهد ۶۸۵ مخ)

ګاندي په پښتونخوا کې

ګاندي په ۱۹۱۸ کال کې دخپلوساتیاګرانو لپاره یوشمیرلارښونې په ګوته کړې په دغو لارښونو کې موږ کولای شو ، عدم تشدد او رښتیا یې هغه مرامې څه چې ددغې تگلارې لپاره دده له خوا لارښود وو په لاندې ډول سره ولولو:

ساتیاګرانو ته لارښونې

ساتیاګره کمپ ، نادیاډ ، ۱۹۱۸ کال داپریل ۱۷

- ۱- رضاکارانو ته وږده چې ، دا د نه زورزیاتي کمپ دې ، دوی باید په هرډول حالاتو کې د رښتیا اورښتیا یې امرومني اودهغو پیروي باید وکړي .
- ۲- په ساتیاګره کې د لوړتیا اوځان لوړبللو لپاره ځای نشته ، په دې مانا چې د ساتیاګرۍ داصولو له مخې باید پرچا باندې فشار نه وي .

۳- سرتمبه گې اورخه په ساتياگره کې ځای نه لري، ان دهغوی په وړاندې چې پوهیږو زموږ مخالف دي باید ددوستۍ له مخې چال چلند وکړو، کلیوال هم باید په همدغه روحیه باندې وروزل شي. رخه اوکینه کولای شي زموږ مبارزه له خپلې وړتیاڅخه راوغورځوي.

۴- رضاکاران باید داپه یاد ولري چې دایوجهاد دی، موږ په دې ځکه ټینګار کوو چې موږ له دې پرته نورڅه نه لرو، اوکه داهم په سمه توګه ترسره نه کړو مانا داچې موږ دخپل مذهب په وړاندې په څه کولو کې ناکام یو. ټول هغه څه چې دژوند اومذهبي لارښوونو په ترڅ کې اړین اومهم دي، هغه باید دلته په پام کې ونیول شي.

۵- موږ د واک اوځواک له برلاسي اوغرور سره مخالف یو، اوهمداسې دقانون په وړاندې ړانده، ځکه چې په دغه برخه کې بیواکه یو، خودایه ددې مانا هم نه لري چې ګواکي موږ څه نه وینو، زموږ دنده داده چې موږ له مامورینوسره ددوی دنورو کارو په برخه کې مرسته وکړو.

۶- موږ دلته هم دهغواصولو لپاره وړاندیز کړی، هغه چې موږ یې په خپل کورني چاپیریال کې په پام کې نیسو، موږ باید دحکومت اوخلکو ترڅنګ دیوه داسې ځواک په توګه چې دیوې لویې کورنۍ جوړونکی اوعملی کوونکي وي فکروکړو.

۷- موږ باید له هغوی څخه چې له موږ سره هم نظري نه دي ځان په یوه خوا نه کړو، دابه زموږ دنده وي چې له دوی سره تړاو ولرو او دوی دخپل نظر اوفکر پرخوا راوکاږو.

۸- موږ باید ددې لپاره هڅه ونه کړو چې ځان دچالاکۍ په دریځ کې واچوو، موږ باید هڅه وکړو چې رښتیني اوپررښتیا باندې باورمن واوسو.

۹- کله چې رضاکاران په کلیوکې تمیري، باید دکلیوالو دکړو وړو اوارټیاوو په پام کې نیولو سره دهغو لپاره دچوپړ تایباهم وکړي، هغوځایونو ته چې کولای شی په پنبوسفروکړي ددې اړتیاښته چې له ګاډوڅخه کارواخلي، په عین حال کې باید ځان له ساده ډوډۍ خوړلو سره هم آشناکړي.

۱۰- هر مهال چې رضاکاران پرکلیوورځي، دوی باید دکلیوالو اقتصادي حالت ته جدي پاملرنه له یاده ونه باسي، له هغوی سره باید د زده کړې په برخه کې مرسته

وکړې او هغوی ته باید دخپلې بیکارۍ په وخت کې خوښي او خوشالي ورپه برخه کړي

۱۱- که دوی وخت لري باید دکلیوالوله ماشومانو سره دزده کړې په کار کې مرسته وکړي .

۱۲- که چیرې دوی (رضاکاران) په کلیوکې داسې څه چې هغه ددوی روغتیا ته زیانمن وي ویني هغه باید کلیوالو ته هم وروښيي اودهغو پام باید ورته راواړوي .

۱۳- په هرځای کې که رضاکاران داسې څوک ویني چې له یوه اوبل سره په خپل منځي شخړوکې ډوب دي، لومړۍ باید هغودې ته راوبولي چې په خپله له یوه اوبل سره جوړشي اوکه داشونې نه وي ، بیادې دهغوی ترمنځ منځگړیتوب وکړي .

۱۴- دوی باید دخلکوپه وړاندې دلوستلو دنده هم پرمخ بوزي ، کله چې دوی ساه اخلي اودمه کوي پرهغه مهال باید داسې څه چې دساتیاگری دپیاوړتیا سبب کیږي له هغوی سره ولولي .

۱۵- په هرډول شرایطوکې دوی باید دهرډول وسلې کارونې ته اجازه ورنه کړي ،اوهم باید داله یاده ونه باسي چې دعدم تشدد دمبارزې اصلي موخه اوهدف دنه زورزیاتي پاسوالي اوساتنه ده .دعدم تشدد مانا داده چې په زغم سره خپله عادلانه جگړه پرمخ بوځو، دلته داپوښتنه نشته چې یوپربل باندې یوڅه وزغمو. عدم تشدد همیشنی بریالیتوب دی ، داسې چې کله هم ماته نه مني . راځی چې هررضاکارترهرڅه دمخه په همدغه رمزیوه کړو څوهغه بیاوکولای شي نورپرهغه باندې پوه کړي .

مهنداس کرم چند گاندي

دعدم تشدد اوسني هندي کره کتونکي

دگاندي اودهغه دنه زورزیاتي په اړه یوه نظریه چې زه یې دهغه عام ذهنیت له مخې چې په هندکې په دغه اړه شته او کله کله یې خبره ان علمي ناستوته هم راغزیږي

دخپلې څيړنې او کتنې په ترڅ کې دلته رالیکم ، هغه دا ده چې وایی گاندي په خپل ژوند کې په دې ونه توانېده چې دخپلې فلسفې په رڼاکي دې یوامن او آرام هندوستان وويني ، دده کره کتونکي داهم وایی چې ده دهند دآزادي پرمهال په یوشمیر عيني واقعیتونو باندې داسې سترگې پټې کړې چې هغه دده لپاره دژوند ترپایه پورې دروح عذاب شول ، هند آزادي واخیسته خو دغه آزادي په کومه بیه او کوم نه زورزیاتي ورته تمامه شوه ؟ په دې اړه ، ده دکانگرس دزیاترو غړو په وړاندې دزړه نازپه چال چلند تگلاره غوره کړه ، په دې چې ده فکر کاوه دی په دغه برخه کې برحق دی ، په دغه اړه باید پر یوه ټکي باندې هرڅوک پوه شي چې گاندي دنه زورزیاتي پلار نه و ، هندي پوهان او دگاندي کره کتونکي په دغه ټکي باوري دي چې گاندي نه زورزیاتي ، دهغه مفکوره ، اودهغه اصول لکه څنگه چې پیل شوي وو دعمل پرمهال یانې دآزادي پرمهال عملي نه شواي کړل ، د نه زورزیاتي د فلسفې او تگلارې ترټولو گران او سخت اړخ دتاریخ په اوږدو کې داو چې ددغې مفکورې زیاترو پلویانو هغه په عمل کې سمه نه ده تطبیق کړې ، داسې فکر کېږي چې دگاندي ستونزه هم په دغه پایله باندې پای ته ورسیده چې هند یې په دوو برخو وویشه ، دهندو او مسلمان خبره ، دهند او پاکستان خبره خو دده ترسترگولاندې دهمدغې مفکورې په درشل کې دعدم تشدد ترسیورې لاندې په درانه تشدد سره عملي شوه ، همداده چې اوس دهند اوسنی نسل په دغه برخه کې په دې نه دی باوري چې دغه تگلاره باید دخپل ټولنیز او سیاسي ژوند لپاره د مرامي تگلارې په توگه ومنی . دوی داهم نه مني چې له دغې لارې به هند دنیکمرغۍ په لور گامونه اوچت کړي ، اوس نو ، په دغه اړه سړي په څه شان کولای شي حکم وکړي چې هند په عدم تشدد سره آزادشو ، که همدا اوس په هند کې له هغو زرو کسانو څخه پوښتنه وکړې چې دوی ولې د پارتیشن پر وخت له اوسنی پاکستانه په شړلو محکوم شول ، دوی همدا خبره کوي چې که داعدم تشدد وچي ملیونونه یې تراوسه پورې دردونه زغمي ، نو تشدد به څه شی وي . مانا داچې داشان خبرې دگاندي او دهغه د نه زورزیاتي دمفکورې په اړه نن سبا دهند دځوان نسل له خوا دپوښتنې وړ خبرې دي . کله چې موږ گاندي او دده د فلسفي فکر په اړه خبرې کوو ، نودا راته څرگند پري چې دده عمل او وینگ په عمومي لحاظ

دهند دويش پرمهال دده دتگلارې له اصولو سره برابر تيا نه کوله ، په دې مانا چې دى په عملي توگه مخکې تردې چې دانساني ټولنى او انسانيت په ترڅ کې خپله تگلاره پلې کړي ،دويش پرمهال ددې پرځاى چې يواوچت انساني شعار چې هند بايد نه واى تجزيه شوى رامنځ ته کړي حوادثو په داسې يوعمل ورمخه کړ چې دهغه په ترڅ کې دى ترهرڅه دمخه عملاً ديو خورا پياوړى هندوپالي چا پر کرښه لکه چې محمدعلی جناح دمسلमानانو په مخ کې راوپرکيده ودریده ، سره له دې چې ده په دغه برخه هيڅ هم نه دي ویلی خو عملاً دهغوپه څنگ کې پاتې شو چې هندوستان يې دهندوانو لپاره غوښت او هغوى يې له ځانه بيل وبلل چې دپاکستان په نامه دلوى هند له پيکړې څخه بيل شول . ان دده دلارې نوميالى پيرو پاچا خان هم په خپل اثرکې دغه ټکي ته (دکانگريس بې وفايى) نوم ورکړ او په هغه کې يې خپله گيله ترهرڅه د مخه له گاندي جې څخه وکړه ځکه دهمدغې تگلارې له امله وه چې دوى خو دهند دنيمې وچې دآزادۍ ژمنه سره کړې وه نه دهغې دويش .

دهند له وروستی وپسرای او هغه له میرمنې سره د گاندي له دغې کتنې وروسته
یوڅو ورځې وروسته هند تجزیه شو .

دهند تجزیه د آزادی په نامه ده او نورو کانګرس مشرانو له انگریزانو سره ومنله ، کله چې پاچا خان ددغې آزادی په وړاندې د مخالفت او نه منلو غږ پورته کړ ، دی لومړنی سپی و چې دهغه په خوله یې لاسونه ونیول او ورته ویې ویل چې اوس کار ترکار تیردي باید دادزهر و غږپ ترستونې تیرکړو ، پاچا خان بیا هم ورته وویل چې زموږ اوتاسې پیوستون خو دهندد آزادی لپاره په دغه شان لکه چې تاسې اونهرو یې عملې

کوئ نه و. دوی هغه ته یوازې پورتنی ځواب ورکړ او په دغه حساس وخت کې پر هغه دریځ کې چې هغه دانگریزانو هیله اوموخه وه آرام پاتې شول ، کله چې ولسونه سره تباہ شول ، کله چې له یوه اوبل لور په خلک په تېنښتیدو او وتوشول ، گاندې پر هغه مهال حیران شو، او په ډاگه یې خپله دغه تیروینه ومنله او دایې لاور زیاته کړه چې په دغه کار سره دده د ژوند دوی لسیزې رالندې شوې .، مانا داچې دغه کار دده په وینا دده ژوند رالندې کړ.

مامخکې وویل چې گاندي په یوزیات شمیر هیوادو او ټولنو کې د یوه نامتو اتل په توگه ومنل شو، او هغه په دغه ټکي چې گاندي یو سیاسي لارښود و، د گاندي په اړه دبهرنیانو خبرې له هغه عام ذهنیت سره توپیر لري هغه چې په هند کې دده له مړینې وروسته اوان نن هم برلاسی دی ، باندنیوکسانو او څیړونکو دی په هند کې دننه نه دی څیړلی او نه یې مطالعه کړی دي، ددوی ستاینه زیاتره داسې بڼه لري چې سړی نه پوهیږي دوی گاندي ستایي او که هغه لرغونې فلسفه چې هغه نه زور زیاتي دی ، د گاندي کره کتونکي دامني چې د گاندي د ژوند اصول پر عدم تشدد باندې ولاړ وو ، خو داچې وایي ددغو اساساتو په زور په یوه بریالۍ پایله باندې واوښت دا خبره بیا دهغوی لپاره د پوښتنې وړ ده . باندنی پوهان هم دده په اړه په دوو برخو ویشل شوی دي ، یوه هغه ډله اوبرخه ده چې هغوی عدم تشدد ته درناوي کوي اودهغه له مخي گاندي نوم هم په دغه ډگر کې په درناوي سره یادوي . بله ډله هغوی دي چې دهند دخپلواکۍ غورځنگ څیړی چې په دغه برخه کې یې دڅیړنو ژبه اوتگلاره په تمامه مانا بدله ده . مارتین لوتر کینگ هم د گاندي د غورځنگ عملي تگلاره ستایي لکه چې په ډاگه داوایي چې :

((عیسی موره ته د نه زور زیاتي ستراتيژي راکړه ، خو گاندي په دغه ترڅ کې موره ته تاکتیک را په گوته کړ)) .

سړي په دې پوهیږي چې مارتین لوتر کینگ په دغه اړه تر هر څه دمخه د تاکتیک خبرې ته اهمیت ورکوی او په دغه ترڅ کې دده هدف گاندي دهغه په سیاسي لیدر شیف کې دی .

هغه پر دغې یادونې پسې داهم ولیکل چې نړۍ اوانسان ته دگاندې میراث داو چې په زغرده یې نړۍ ته داوښوده چې انسانان کولای شي خپلو هدفو ته پرته له دې چې زورته لاس اوږدکړي ورسېږي، دده حرکت دیوالی او یوموتی توب استازی و، دغه حرکت وکولای شول چې خلک سره راغونډ اوپه خپل یووالی سره یې دبېرې پرلور لارښونه کړي .

ما مخکې یاده کړه چې علماً د نه زورزیاتي په برخه کې د عملی کولو موضوع خورا گرانه اوپیچلې ده ، تاسې ټول په دې ښه پوهیږئ چې په دغه لاره کې تر گاندې دمخه دبودا اوترهغه راپه دیخوا حضرت عیسی اوپه زرگونو اسلامی عارفان مخکښان وو.چې زیاتره یې په خپل وخت کې په یوه ناکام برخلیک کې نیمه خواشول.

په اوسنې هند کې هم د نه زور زیاتي دتگلاري په باب څیړونکي ، لیکوال او پوهان او آن عام خلک په دې نظر دي ، چې که گاندې په دې پوهیدای چې هند به یوه ورځ داسې پیاوړې ځواک کیږي ده به کله هم دالاره نه وای غوره کړې ، ده ان په خپل وخت کې ونه شوای کولای چې دهند خلکو ته په رښتیا سره دقناعت وړ ځواب ورکړي ، په عامو خلکو کې داهم ډیر عامه خبره ده چې که دی د نه زورزیاتي پلوی اوپاسوال وای ، نو دده انځور به په هغه څه باندې چې دتشدد مور بلله کیږي اوهغه پیسې دي، نه چاپیده. ددې خبرې مانا په خپله دهغوی لپاره چې دی یې دخپل ملي مشر په توگه منلی تراوسه نه ده روښانه ځکه نو دهغو ی یوه ډله (لکه دسوبهاس پلویان) په دې نظر هم ده چې وایی : گاندې چې دکومې ایدې لپاره ټول عمر خواري وکړه په عملی اوسیاسی توگه (نه په معنوي لحاظ) یوه ماته تگلاره وه ځکه یې دی خپله هم قرباني شو .په داسې حال کې چې گاندې خپله دغه قرباني یوه ځان تیریدنه بلله اوهغه په دغه ډگر کې پر ځان باندې عملي کړه .

Nehru addressing a huge throng at the Ram Lila grounds in New Delhi Feb. 1, 1948, the day following Mahatma Gandhi's funeral

درېم څپرکی

ګاندي اوسرحدي ګاندي

... حقيقت دادی چې عدم تشدد دهغوی پالیسی وه او زموږ عقیده وه اوده .

پاچا خان

دپاچا خان پورتنې خبره هغه مهال دده له خولې راووته چې هندوستان دده هغو ملګرو چې له ده سره یې ژمنه کړې وه چې دوی به د هندوستان دخپلواکۍ لپاره په یووالی او پیوستون سره تربري پورې جنگیږي په دوو برخو ووېشه ، کله چې انګریزانو وغوښتل دهند نیمه وچه تجزیه کړي دوی هم ورسره شول او پاچا خان یې دلیوانو (پاکستانې واکمنانو) او پرانګانو(انګریزانو) په منځ کې یوازې پریښود...

دهندډنیمې وچې په تاریخ کې چې د نه زورزیاتي خبره رامنځ ته کېږي ، هلته دوه نومونه کله هم له یوه اوبل څخه څوک نه شي بیلولای چې هغه مهندس کرم چند گاندي او عبدالغفار خان دي، یوډگاندې په نامه مشهورشو او بل دسرحدې گاندي ، یوه دعدم تشدد په تیوري کاروگر ، خو دویم په عمل کې دهغې لپاره لاس په کارشو او هغه یې دآسیا په یوه داسې برخه اوداسې قام سره دعمل ډگر ته راویسته چې هغوی کله هم خپله ساده خبره په ټیټ آواز سره نه وه کړې ، یوه ځان درام ترنامه لاندې په یوه معنویت پورې وتاړه اوبل د رحیم ترسیوري لاندې دبشریت لپاره دعدم تشدد دمینې تخم په خپله پراخه لمنه کې واچاوه او دانساني کروندې په الکه باندې یې دهغه په کرلولاس پورې کړ.

دواړه پریوه خوله شوي وو او په دې یې باورو چې دغه تگلاره زموږ په زمانه کې دانساني ژوند اوتمدن ، معنویت او مینې یوازنی ژغورندویه تگلاره ده چې له هغې پرته انسان نه شي کولای دخپل ژوند بدمرغیوته دپای ټکی کېږدي .دهمدغه مرام او موخې پربنسټ دوی یوې داسې فلسفې ته کاروگر چې دهغه په زور یې له یوې خوا ځان دزمان له داسې بنکیلاک سره چې لمړیې د نیواکې واکمنۍ پرسیمو باندې نه پریوت مخامخ کړ اوله بلې خوا یې دخپلوملتونو دپیا ژوندیتوب اوروزنې په برخه کې په هغه ویاړ باندې لاس پورې کړ چې دهغو له مخې خلکو دپلار ، فخر اوپاچاپرویاړنو باندې سرلوړې کړل ، گاندي د بېو(پلار) او غفارخان د پاچا خان اوفخرافغان په نامه یاد شول .

دغه پاچا خان دخپلې زمانې په یوه واکمنه اوبډایه کورنۍ کې چې له نژدې یوې پېړۍ یې په دغه سیمه کې دپلرونو او نیکونو نومونه په خانانواو واکمنانانو کې یادیدل د ۱۸۹۰ کال په شاوخواکې په چارصده کې زیږیدلی دی ، دی دمحمدریو واکمنانانو چې دهندډنیمې وچې او افغانستان دتاریخ دنولسمې پېړۍ په شپوورځوکې په سیاسۍ ، اقتصادي او کلتوري لحاظ دپاملرنې وړ کورنۍ وه ، رالوی شو ، دپلار(بهرام خان) دویم زوی و ، دنبوونې او روزنې په برخه کې یې دخپل وخت علوم په عصری او دودیزو بنسټونځیواو پوهنځیو کې ولوستل ، ان چې په نامتو پوهنتون علیگر کې یې هم یوه موده په لوستلو باندې تیره کړې اوددغه پوهنتون په نو میالیو کې دده نوم هم ثبت

دی ، داچې زه نه غواړم دده دژوند په ډیرو جزیاتو باندې خبرې وکړم ، داوړبولم چې زما ددغې لیکنې لوستونکي زموږ ددغه نوميالي لارښود او مشر ژوند لیک په خپله دده (زما ژوند اوجدو جهد) کې په هراړخیزه توګه ولولی ، زه به دلته یوازې په دغولاندې ټکو باندې په لنډه توګه دخپلې موضوع سره په تړاو کې رڼاچوم .

۱- پاچا خان او نه زور زیاتی ،

دلته اوهلته ډیر خلک په دې باور دي ، وایی او لیکي چې پاچا خان دعدم تشدد خبره له ګاندي څخه راکاپي کړه او دهغې پربنسټ یې دخپلې مبارزې تګلاره پرانیسته ، په داسې حال کې چې داخبره نه ګاندي کړی او نه هم پاچا خان په دغه اړه په ډاګه دغې موضوع ته اشاره کړې ده ، داځکه چې ګاندي جی په خپله لکه چې دمخه یې یادونه وشوه نه زورزیاتی ته دخپلې ایجادي تګلارې په سترګو نه ګوري ، بلکې په خپلو ټولولیکنو کې په دغه ټکي باندې ټینګار کوي چې په انساني ژوند او تاریخ کې دغه تګلاره یوه لرغونې تګلاره اولاره ده چې دوی هم په دغه لاره باندې په خپل وخت کې ګام پورته کړی دی .

کله چې دپاچا خان په لیکنو او کړنو کې په دغه اړه څه لټوواو یایې لیکو ،هلته هم په ډاګه له دغه ټکی سره مخامخ کیږو چې :

“There is nothing surprising in a Muslim or pathan like me subscribing to the creed of nonviolence .it is not a new creed . it was followed fourteen hundreds ago by the prophet all the time he was in macca”

badsha khan

» په دې کې هیڅ دحیرانې ځای نشته چې یومسلمان او یایوپښتون لکه ماغوندي دنه زورزیاتی لاره څاري ، ډاکومه نوې خبره او مفکوره نه ده ، بلکه داتګلاره له هغه مهاله چې پیغامبر څوارلس سوه کاله دمخه لا په مکې کې و پیل شوې ده «

مانادا چې داخبره اوس یوڅه ګرانه ده چې سړی یې ووايي او یایې ومني چې پاچا خان به له ګاندي دامفکوره اخیستې وي ، ځکه چې زه ددوی دواړو په اړه یوازې یوڅه چې نوي یې دلته وړاندې کوم ، دادی چې نه پاچا خان اونه هم ګاندي دعدم تشدد

ایجادگروو ، بلکه دوی دواړه په دغه لاره کې ددوو بیلو عقیدو دپلویانو او پیروانو په توګه ددغې انساني لرغونې فلسفې لپاره په عملي توګه په خپل عصر کې درسالت لرونکو اوسترګورو انسانانو په توګه راوړاندې شول ، سره یو شول او دغه له پامه لویدلې او یا هم دکتابو پر پاڼو کې خوندي پلرنۍ فلسفه دوی دواړو په یوه شان عملاً دژوند او ټولنې په مخکې د خپل عصر له غمیزو څخه دوتلو په اړخ کې رامنځ ته اوهغه یې په جدیت او مسوولیت سره دخپل ژوند اومبارزې سره پتلیز او پرمخ بوتله . که ووايو چې دابه ددغو دوو لارښوونکو له خوا دخپلوعقیدو ترسیوري لاندې رامنځ ته شوې وي ، داهم سمه نه ده ، په دې چې په نه زورزياتي کې ترهرڅه دمخه یوازې مذهبي آر نه ، بلکې دیوه پراخ انساني مفهوم په توګه دپاملرنې وړدی داسې چې پرمذهبو باندې سیوری غوړوي او دهغو په رڼاکې په خپلوټولنو کې خپل اغیزمنتوب ساتي .

زما په فکر دپاچا خان په اړه دوه څیزه په ځانګړې توګه دیادونې وړ دي یودعدم تشدد اسلامي او افغاني کول اویل دغې پدیدې ته لکه دګاندي اوددغې فلسفې دنورو لارښوونکو غوندې دیوه لرغوني انساني اصل په توګه وده اواهمیت ورکول دي . برسیره پردې یوشمیرنورې مسالې هم شته چې پاچا خان دهغو دسمون لپاره بنسټیز فکر کوي چې په هغو کې ددې لاندې ځانګړنو یادونه کیدای شي :

— دپاچا خان لپاره نه زورزياتی په خپله دبدیوپر ضد یوه داسې ننۍ جګړه ده چې دهغې په مرسته انسان په یوګړی اوډله ییزه توګه کولای شی د ډار ، قهر ، کینې اوتیري پر ضد عملي جګړه وکړي ، دده په نظر دده ټولنه په آسیاکې داسې یوه ټولنه اوقوم دی چې دوی کله هم ځان له پورتنیوټکواوځانګړنو څخه پر یوه خوا نه دی ساتلی ، ماناداجې له دوی سره ډار ، قهر ، کینه اوتیرې دیوه فن اومهارت په توګه روزل شوي اوپه روانی اوفزیکي توګه یې ددوی ټولنیزاو فرهنګی جوړښت له اوږدې مودې راپه دخوا ترخپلې اغیزې لاندې راوستی دی ،همدغه ټکي دي چې دوی یې په ټولنیزو اونورو نیمګړتیاوو باندې وړ اړولي دی .

پاچا خان په دې باور لري چې دغه منفي ځانگړنې حيواني جرړې لري چې بايد دهغودلرې کولو په لټه کې شو ، دی په دی هم پوهیږي اودامنې چې موږ حیواني طبیعت لرو، هغه زموږ په جوړښت کې اخل شوی ، خوله دې سره سره موږ انسانان هم یو اوځان په انساني ارزښتونو باندې ترجیواني هغوښه سمبالولای شو.

دهمدغه تحلیل له مخې پاچا خان غواړي ددغو ستونزو په وړاندې سخت مقاومت وکړي اودغه بدمرغۍ چې په خرافاتو توگه یې دپېښنې ټولنې ژوند ترخپل کنترول لاندې راوستی له دغو په بدمرغیو کې ددو ځلکو پریوه خواکړي ځکه نو ددغې سمونې لپاره دده په نظر یوازنی لاره عدم تشدد او امن دی چې کله پرتولنیز نظم باندې برلاسی کیږي ، دهغه له برکته انساني ژوند له شکه پرته په یوه نوی بدلون او تحول باندی پای ته رسیدای شي .

— پاچا خان دخپلویښوونو په ترڅ کې غواړي چې خپله ټولنه دپوهې اومنطق په ارزښتونوباندې وپسولي ،

څه فکر باید وکړو چې دپاچا خان ولې دغه مهم اصل ته ورفکرشو، په دغه اړه دده لپاره تر ټولومهمه خبره داوه چې باید دده ټولنه زده کړه وکړي ، زده کړه دده لپاره هغه لومړنۍ طرحه ده چې دی یې د ډار، وحشت ، کرکې ، ځان غوښتنې اونورو بدمرغیو لپاره د علاج یوازنی لاره بولي ، مدرسي اوښوونځي جوړول او هلته دهلکانو اونجونو روزل هغه تگلاره وه چې انسان په عملی توگه پریورتنیو ځانگړتیاوو باندې دبرې پولې ته رسوي ، دپوهې اومنطق پربنسټ دیوې ټولنې جوړول هغه تگلاره ده چې انسان د انسانیت لوړو پوړیو ته رسوي ، پاچا خان په دې باوری دی چې دده په تیرنسل کې څه ډول کسان ، پوهان او دمعنویت دلاري لارښونکي رامنځ ته شوي وو آیا دده په زمانه کې دغه چانس دده دخلکوپه برخه کیدای شي ؟ دی په دې باورې دی چې دا کار په هغه حال کې شونی دی چې دده ټولنه یوځل بیا هغه وړتیا دځان کړي ، هغه چې ددوی پخوانو دپوهې له لارې دپوهې په مرسته دځان کړې وه . دی ددغه کار لپاره په رښتینې توگه لاس په کار شو هم یې خپله دچا خبره ځان ملاکړ

اوهم يې دنورو لپاره دخپلې تگلارې اواصولو له مخې زده کړه اوسبق دپښتنې ټولنې د ودې او پرمختگ يوازني لاره وبلله.

— پاچا خان دانسانيت يو پښتون خواخوږی و ،

پاچا خان په داسې يوه زمانه کې راوپرکيد چې دهغې په ترڅ کې انسان اوانسانيت دخپل انفرادي اوډله ييز جوړښت په ترڅ کې يوه څرگند عاطفې سيوري ته اړتيا درلوده ، شلمه پېړۍ دانسان اوانسانيت لپاره له دردونو او غمونو ډکه پېړۍ وه ، داسې چې ترننه هم ددغې پېړۍ دپيل هماغه حيواني غرور ديو شمير انسانانو په ذهن اوضمير کې ژوندی دی ، تراوسه هم دوی د لومړۍ او دويمې جگړې له بدمرغيو څخه عبرت نه اخلي اوتراوسه هم په دې لټه کې دي چې دانسان دبدبخته کولو په برخه کې په څه شان گام اوچت کړي ، پاچا خان د لومړۍ ، دويمې نړيوالې جگړې اودهغود بدمرغيو ننداره په خپلو سترگو وکړه ، دغودوو جگړو په مليونو انسانان دهېڅ لپاره پوښه کړل اودانسان په وړاندې يې ديوې انساني غميزې يو خورا بدرنگ انځور راوړاندې کړ ، پاچا خان ددغو بدمرغيو په زړه کې رالوی شو او ددغو ټولو بدمرغيو په زړه کې يې خپلې مبارزې او هڅې ته ملاوتړله ، اوهغه يې دهند په نيمه وچه کې په يوه غورځنگ باندې واړوله . پردې برسیره پاچا خان په دغه موده کې پر نړيواله غميزه پرسيره دهند په نيمه وچه کې هم يوه درنه تراژيډي وليده چې هغه ددغې نيمې وچې ويشنه وه ، دا په خپله داسې يوه انگيزه شوه چې دهغې په ترڅ کې دپاچا خان مبارزه دهرې ورځې په تيريدو سره بياوړې کيده او پخپله ، او په دغه ترڅ کې دی دومره په انسانيت باندې وځوريد چې بيلگه يې دهند په نيمه وچه کې خورا لږه وليدل شوه ، همداده چې دی دغې انساني خواخوږۍ په يوه درانه اوستر خواخوږي باندې بدل کړ ، داسې چې دهغې له مخې په خپل قوم اوسيمه کې دهرچا لپاره يومنل شوی او ددرناوي وړ لارښود شو ، موږ وينو چې په پښتونکي ډاډيره نادره خبره وه چې په هغوی به يوڅوک او يومشر دهغه په ژوند نې په اوچتودرناويو سره يادشوی وي ، خو پاچا خان يوازنی څوک و ، چې په دغه برخه کې يې يوازې له دې امله چې انساني خدمت اوچوپړ ته يې له عاطفې اوخواخوږۍ سره يوځای په

رښتيني توگه وروډانگل په خپل وخت کې نه يوازې خپلو خلکو په درنښت ومانه بلکه دسيمې اونړۍ دحساسواوانسان دوستوپه منځ کې يې نوم په وياړسره يادشو. ددغه کار يوازنې لامل داو چې دده زړه اوفکر دواړه په عمل اونظر کې دانسان په خدمت کې شول. ددغه ټکي ماناداهم ده چې ده په خپل وخت کې په شعوري توگه دانسان لپاره ترعصر لوړفکروکړ، ده خپل قوم ته د رښتياينې، وفا، او خواخوږۍ داسې درس ورکړ چې دهغه په مرسته يې خپل قام په مېړانې سره دنوې نړۍ اوتمدن په لور ورلارښونه کړ. داوه خواخوږي اوداوه ديوه فکرهغه انساني هڅه چې دهغې له مخې په خپل قوم کې دپاچان اوفخرافغان اوپه نورو ټولنو کې په نورو خواخوږو اودرنو نومونو باندې په سرلوړۍ سره يادشو.

دپښتو غزل پلار هم دې دفخرافغان په اړه پرهغه مهال چې په ۱۹۸۸ کال کې يې له نړۍ سترگې پټې کړې وويل:

فخرافغان لار

چې داعي و تل دامن او د امان لار يو پيکر دپيرزوينې دانسان لار
هسې نه چې پاکستان په هندوستان لار دادغم خبر يې نن په کل جهان لار
چې غرور دپيرنگي يې و مات کړی د دنيانه نن هغه سپين ږيري ځوان لار
اوس به تل دحریت گلان تازه وي پسرلی که دپښتون دگلستان لار
په خدا لکه دگل و په اغزو کې چې و تل دقام په غم څيرې گريوان لار
پسته ډير ځلانده ستوري يې پرې ايښي په دا څه شی که مو دا ماه تابان لار
چې مدام به افتخار دقام اوملک وي نن هغه مېړنی ځوان فخر افغان لار
حمزه فکر دتاريخ کړه هاتف ووي:

«ای لله یغفر له » لوی مسلمان لار

(۱۹۸۸ جنوري ۲۱)

(۲) پاچا خان ،

خپلې فلسفې په برکت په نوي تمدن ورگډ شو

... زما مذهب رښتيا ، مينه ، محبت اودخدای دمخلوق خدمت دی

پاچا خان

ښايې داهم دډيركسانو لپاره ديوې معما ځای ولري ، ښايي ډيريې ونه مني چې پاچا خان دخپل فلسفې ليد له مخې په يوه مدني ټولنه باندې ورگډشو، کيدای شي تاسې ته به دهندپه نيمه وچه کې دپښتنو اند اوژوند هم داسې ښکاره شي لکه دافغانستان دپښتنو په شان ، همدغه ټکی کله کله داتيروتنه هم رامنځ ته کوي چې زياتره افغانان دپښتونخوا دپښتنو په اړه هم دافغانستان دافغانانو په شان فکر کوي ، ان کله کله خو داهم پسې وايي چې دوی نور هغه څه ، هغه ارزښتونه چې افغانان يې لري له لاسه ورکړي ، مانا داچې په نوي ډول پښتنوکې يې شميري .

زما لپاره ددغه بحث په ترڅ کې همدغه ټکي په ځانگړې توگه دپاملرنې وړ ټکی دی ، په دې مانا چې دغه ليد په خپله پښتنې ټولنه کې په ټولنيز لحاظ دټولنيزې

قانونمندی له مخې په دوو برخو (پرمختللي) ، او د (پرمختګ په حال) يا وروسته پاتې باندې ویشلې ده ، چې لومړی سستم په کوزه اودویم په بره پښتونخوا باندې اطلاق کیدای شي . کوزه پښتونخوا له شکه پرته د اقتصادي او ټولنیز سستم له مخې دهندد نیمې وچې په سستم کې راځي ، ددغې سیمې پښتون ذهنیت د افغانستان له هغه سره په هراړخیزه توګه توپیر لري ، وګورئ داکوڼي پښتانه دي چې دنوي تمدن له ښیګړو سره له نژدې یوې نیمې پېړۍ راه په دخوا آشنادي اود ژوند تګلوری یې پر هغه خوا باندې روان اوعیارشوی دی ، ښاري ژوند اودنړیوال کلتوراغیز له ډیرخوا څخه پردغو خلکو باندې سره له دې چې موږ یې د ناخپلواکو ورونوپه نامه سره یادوو برلاسی شوي او دټولنیز خوځون لوري یې دنوي عصر په لور په هراړخیزه توګه روان دي . زده کړه ، دنوي تمدن له ځانګړنوسره آشنایې ، ښوونځی اوس په کوزه پښتونخواکې دژوند له اړینوځانګړنوخه بلل کیږي ، دمدني ټولنې جوړول اوپه هغې کې دمدني ټولنې مقررات په پام کې نیول اوس دپښتونخواکې په ښاري ژوند کې په یوې منظمې ټولنیزې قانونمندی باندې اوبښتي دي ، ان چې ددغو ارزښتونوله مخې اوس ددوی اړیکي له لویدیزو ټولنوسره تړل شوی ، ددوی د ژوند یوه مهمه برخه په مستقیمه اوغیرمستقیمه توګه اوس له لویدیزژوند اوپرمختګ څخه اغیزمنه ده ، چې داګردې ښې ښانې اودغه پرمختګ ددغو پښتونودژوند پرتولو برخو باندې خپله څرګنده اغیزه او ټاکونکی رول لرلای شي . زه په دې باوریم چې له دغه شان حرکت سره اړوند دپاچاخان اودهغه دهلوځلواغیز په مستقیمه توګه دپاملرنې وړدي ، په دې چې دپاچاخان فکري تمایل په رښتیني توګه نوردنولسمې پېړۍ دلومړیو کلونو تمایل نه و،هغه تمایل چې پښتنوهلته یوازې دواکمنی اوبرلاسي لپاره فکرکاوه اویایې پرسیمه باندې دخپل تیرخوبونه لیدل ،نه ، دې دپښتون فکري تمایل دودې اوسمونې لپاره دشلمې پېړۍ په ترڅ کې داسې لکه اروپایې سمونوالي (ریفورمستان) ودرید، دده لویه ستونزه له خپلې ټولنې اوخپل عصرسره داده چې دی نه شي کولای خپلو لوړو غوښتنوته دیوه مرکزي سستم اوواکمنې دمرکزیت ترسیوري لاندې کاروړی ، ځکه یې دفکري تمایل اغیز په پرېښتنې ټولنه باندې په کمزوري اوکمرنگي ډول سره ډیر ورو ورو راڅرګند شو.

دادپاچا خان فکري تمايل و چې پښتون ته يې دنوی فکر شعور ورکړ، اودغه ځواک يې په آرامۍ اوسولې سره ددې جوگه کړچې ځان دې د هغه وچ پښتنې قالب څخه راوباسي هغه چې دپيرپوپه اوږدوکې دپښتنو د وروسته والي لامل شوی و. يوشمير خلک ښايې ووايې چې دپښتنو دغه نوي خوځون په پاچا خان پورې اړه نه لري خو زه وایم چې دا په تمامه په دغه بهيرپورې اړه لري ځکه چې دغه نظريه په خپله له يوه سوله ييز حرکت اويوه ځانگړي زما نې واټن سره ملگرې و ه چې دپاچا خان په عصر کې يې آني اثر په ظاهري توگه ډير کمزوری ښکاريده خو له دې سره سره بيا هم دغه بهيررامنځ ته شواو وده يې وکړه ، کټ مټ کار گاندي په هند کې رامنځ ته کړ، که دا خبره وکړو چې دهندپه اوسنې فکري وده باندې دگاندي دافکاراغيز نه و، فکر کوم دا به يوه تيروتنه وي، بله دا چې که دا خبره نه وای نو نن خو به يوه هندي هم دگاندي نوم په خوله نه وای اخيستی .

ځکه نوددغې خبرې ويل اړين دي او بايد په ډاگه وويل شي چې دپاچا خان فکري تمايل اومبارزې په پښتني ټولنه کې يو داسې پاڅون رامنځ ته کړ چې له پيرپوپيو وروسته يې دغه ټولنه داسې وخوځوله چې په پايله کې يې پښتون ټولنيز جوړښت ته ديوه نوي ژوند او تمدن وياړ هغه چې دوی دلودي اوسوري واکمنيو له راپريزو وروسته په معنوي او فرهنگي لحاظ لاسه ورکړی و بيا دنوي عصر اونوي تمدن په زړه کې ورپه برخه کړ. ځکه نو دا ويلای شو چې پاچا خان اوسني پښتون را وپښ کړ اونۍ نسبي پرمختگ يې دده له برکته دی .

(۳) پاچا خان غواړي سوله او ورورولي رامنځ ته کړي ..

دپاچا خان اوگاندي له گډوميراټونوڅخه يوه خورا ستره ډالۍ سوله او انساني ورورولي اوخواخوړي ده چې دوی دخپل عصرديوي پياوړې اړتياپه توگه انسان اوانسانيت ته په دغه حساسه پيرۍ اودښکيلاک ترنفوذ لاندې په دغه حساسه سيمه کې وردالۍ کړه . له هغه مهاله چې انگرېزي ښکيلاک دهند پرنيمه وچه باندې راوخوت له هم هغه مهاله تراوسه پورې دغه سيمه په هرلحاظ له ډول ډول ستونزو سره مخامخ شوې ده ، دهند نيمه وچه اوپه دغه وچه کې اوسيدونکي ولسونه او ددوی گاونډيان په

هرارځيزه توگه په سياسي ، ټولنيز او فرهنگي لحاظ له يوه درانه رکود سره مخامخ شول ، مانا داچې دوی په دغه ځانگړي پړاو کې سره له دې چې آزادي يې له لاسه ورکړې وه ، له خپل پخواني معنوي بهير څخه هم په يوه خوا پاتې شول اوان چې په ډيرو وختو کې يې رابطه له خپل پرتمين تيرسره وشليده ، يوازې يوه خبره چې په دغه ترڅ کې په ډاگه وه هغه داوه چې

Gandhi travels from village to village in India, spreading his message of nonviolence. Gandhi hoped that his presence would encourage Hindus and Muslims to cease hostilities.

بنسټيزه او دهنديمې وچې ته هغه څه راوړل هغه چې ددوی دگټواو موخو دځوندي کولو ضمانت يې کاوه ، تشدد په دغه ترڅ کې لومړنۍ توره وه چې دوی له هغې څخه دخپلې ادارې او ثبات دپياوړتيا په برخه کې کارواخيست . دا يو واقعيت دی په هغه ځای کې چې د تشدد لپاره شعوري کارکېږي او دا يې د سياسي تگلارې برخه وي ، په هغه حال کې دا خبره گرانه ده چې سړی ووايي هلته به عامه ځوندي ساتنه برلاسې وي او هلته به يوه ټولنه د يوې پياوړې عاطفي ځوندۍ ساتنې ترچترلاندې ساه باسي ، نه ، په دغه حال کې يوازنی اصل دادی چې دلته خواخوږي او عاطفي ارزښتونه يوازې او يوازې د ټولنې دغولونې لپاره کارول کېږي ، همداده چې ټولنه په هرارځيزه توگه

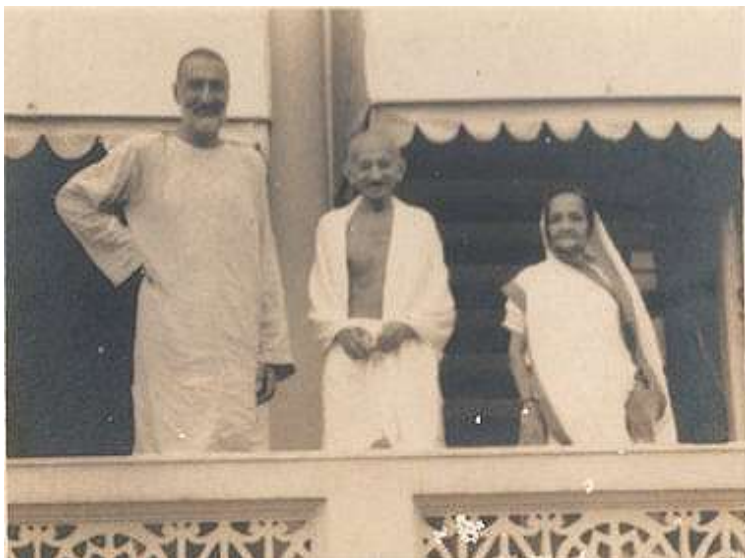
له يوه څرگند رکود سره مخامخ کېږي . د ټولنپوهانو له نظره هم دا خبره داسې ارزول شوې چې په دغه ترڅ کې يوازنی ځواک چې کولای شي د ټولنې مخکښۍ ته ورمخه کړي هغه به روښانفکران وي اوبس ، ددوی په نظرونو اندي کولای شي د ټولنې مخې ته تر هر بل ځواک دمخه راوځي او دهغوی د ژغورنې لپاره دحل لاره اوکلي په څوټه کړي . هغه هم په داسې حال کې چې دغه کار به ددوی لپاره هم دحلوا وېشل نه وي ، په دې مانا چې ښکيلاک او برلاسی کله هم ددې لپاره نه حاضرېږي چې دهغوی غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړي بلکې برعکس دهغودخولې پټولو په برخه کې لاس په کار کېږي ، وژني يې او يايې له صحنې څخه پر يوه خوا کوي .

په پاچا خان باندې همدغه کانه وشوه ، دهند دنيمې وچې دخېلواکۍ په برخه کې يې معامله اوسازش ونه منل ، کومه لوړه اوژمنه يې چې کړې وه هماغه يې ترپايه پورې خپل شعار کړه اودهغې دتحقق لپاره يې خپل لاس له گاندي اودهغه له غورځنگ سره مل کړ ، ده په دغه ترڅ کې تر هر څه دمخه دا يوه هيله درلوده او هغه داچې دوی په سيمه او هيواد کې بايد سوله او وروړولې چې دښکيلاک او غلامۍ په له منځه وړلو کې يوازني مرستندويه تگلاره وه دخپل مرام په توگه په څوټه اووټاکي . دوی پوره باور درلود چې دهند نيمه وچه دخپلې پياوړتيا اوآزادۍ لپاره هغه وخت لاس په کار کيدای شي چې ځان په امن کې احساس کړي ، هندوان اوپښتانه دجنوبي آسيا په توکمي جوړښت کې تر ډيره حده ورته ټولنيزاکرلری ، په دې مانا چې په هروخت کې چې دوی له جگړې اوشخړې څخه پر يوه خوا پاتې شوي ددوی لپاره دهر اړخيزې فکري ، سياسي او فرهنگي ودې لاره هم پرانيستل شوې ده ، همداده چې گاندي هندوانو او پاچان پښتنوته خپل دغه پيغام دخپلې مبارزې په ترڅ کې ورساوه چې بايد دټوپک پرځای ځان دپوهې او زده کړې اوقلم لارې ته وقف کړي . دوي په دې پوهيدل چې زمانه نوره ديوه پياوړي بدلون منگولو ته لويديلی ، ښکيلاک په هر ډول چې وي ځان له هغې سره بدلولاى شي ، دوی هم همدغه خبره کوله چې ددوی دولسونولپاره هم اړينه ده چې ددغه کاروان له خوځون سره ځان عيارکړي اوکه نه داڅپه به داسې څپيره ورکړي چې بيا به يې دتلافۍ لپاره لسيزې لاڅه چې پېږي . په کاروي اوپه تلليو اوبوپسې به په افسوس افسوس سره منډې وهي .

گاندې او پاچا خان دواړه په دغه بری باندې ورمخه شول، ننی هندوستان چې ځان دنړۍ له پیاوړو ځواکونو څخه شمیري، پښتانه هغوی چې د پاچا خان دمبارزې په چاپیریال کې وواوس ترډیره حده د علم پرخوا شوي او د عصر د پوهې ډیر ارزښتونه یې د ځان کړي دي. دا ټول د هغوی دهغون برکت دی چې دوی دخپلو ملتونو لپاره په نښه کړ.

ځکه نو ویلای شو چې ددوی دسولې او ورورولۍ اصل د یوه فلسفې تفکر له مخې و چې ددغو دواړو ملتو نونیکمرغي پر هغه پورې تړلې وه. پاچا خان له گاندې سره په مرامی لحاظ په تیره دسولې او انساني خدمت په کار کې تل یوه خوله او په یوه نظر و ځکه نو لیکي:

«د گاندې جی په زړه کې د ټولو مذهبونود یوشان احترام و او هغه به دا ټول مذهبونه حق گڼل اوزما عقیده هم دغسې ده. د قرآن شریف اود گیتا مطالعه خوما په ښه شان سره کړې وه او څه وخت چې زه په ډیره غازي خان جیل کې سکهانوسره قیدوم نو د هغوی نه مې دگرنه صاحب زیاته حصه اوریدلې وه، ددېه مذهب دمطالعی سره زما ډیر شوق و، ولې چې موږ خلک داسلام نه مخکې ددېه مذهب پیروکاروو لیکن ددېه مذهب کتاب ماله په لاس راغی. انجیل مې دطالب علمی په زمانه کې په مشن سکول کې ویلی وو، ولې چې زه د هغوی د سکول طالب علم وم تورات مې لږ ډیر جیلخانه کې کتلې و، د زردشت دپارسیانو مذهب دکتابونو دکتلومې هم ډیر شوق و، ولې چې هغه خدای موږ له رالیرلې و او په بلخ کې پیداشوی دی. خدای په قرآن کې وایی چې ما هرقوم ته د هغوی نه یوهادي لیرلې دی. لیکن تردې وخته پورې ما دهغه متعلق هیڅ لیتريچر بیا نه مونده. خورشیدبهن اونورو پارسی دوستانو ماته ویلي وو خو هیچا دهغه یو کتاب ماته راونه لیره. زما مذهب رښتیا، مینه، محبت اود خدای د مخلوق خدمت دی. مذهب همیشه دنیا ته داخوت اومحبت پیغام راوړی دی. دکومو خلکو په زړونو کې چې دبنی نوع انسان دپاره رواداري، مینه نه وي، اودکوم سړي په زړه کې چې نفرت، بغض، کینه وي نوداسې سړی دمذهب نه ډیر لري وي ... (جدوجهد ۶۸۷ مخ)

کتوربا ، گاندي او پاچا خان

پاچا خان له گاندي او دهغه له تعلیماتو سره دزړه له کومې مینه درلوده ، کوم څه چې گاندي په خپله عقیده کې پرې باوری و ، هغو ته پاچا خان هم دزړه له کومې درناوي درلود ، دپاچا خان مخالفینو خو تل دا ټکی دده د شخصیت نیمگړی اړخ باله خو ده یې کله هم پروا ونه کړه او هغه څه چې انساني وو هغه یې دخپل عمل محک وگرزول چې په دغه ټکي یې نه یوازې گا ندي بلکي د انسانیت ټول خواخوږي قانع وو. وایي چې :

“When Gandhiji started Seagram Ashram, he invited Khan Abdul Gaffar Khan popularly known as the Frontier Gandhi, to come and live with him for sometime. Gaffar Khan lived in the Adi Nivas in the ashram with Gandhiji. The Frontier Gandhi lead a simple life of an Ashramite. He used to serve the sick also besides attending to other duties. Though looking to his habits Gandhiji had permitted him to eat meat yet, he never ate any meat and followed the Ashram discipline. He lived like a villager and ...called himself

(۴) پاچا خان اوخدایي خدمتگار

ددغه کتاب په وروستی برخه کې سونیا گاندي دکانگرس اوسنې مشرې پرهغه مهال چې د اکتوبر پر دویمه یې د نه زورزیاتي دورځې په ویاړ دملگرو ملتو له ستر نړیوال سیتج څخه وینا کوله ، دغه ټکی ته اشاره وکړه چې :

« یوڅه شاته گورو ، که شلمه پېړۍ دانساني تاریخ په ترڅ کې یو خونړۍ پېړۍ وه ، خو ورسره دغه ټکی دپاملرنې وړو، چې نه زورزیاتي هم په دغه حالت کې خپله پوره وړتیا او اغیزه ولیده ، داسې چې په خورا مهارت سره یې ځان دوچاودوگمۍ باورونو ترپولوپرهغه ځواک، په دغه ترڅ کې داهم دپاملرنې وړده چې باید ووایو دولسي پاریدنې اوسرکبنۍ په ډگر کې یوازنې پوځ چې په نه زورزیاتي سره لارښونه شو، هغه دخان عبدالغفار ځواک و ، هغه څوک چې په تاریخ کې د سرحدي گاندي په نامه سره یاد شو».

خدایي خدمتگار له شکه پرته دنه زورزیاتي هغه پوځ و چې ددغې لارې پیروانو پر هغه باندې د زړه له کومي باور کاوه ، دغه سوله ییز پوځ دلومړي ځل لپاره په پښتونخوا کې دپاچا خان په مشرۍ له پښتنوڅخه جوړ شو، خدایي خدمتگار یو سیاسي سوله

ييز حرکت و چې په پښتونخوا کې دهندله کانگرس سره په مساوي اوموازي توگه رامنځ ته شو او موخه يې په يوه حساب دهند او په بل حساب د پښتونخوا خپلواکي وه ، په سياسي لحاظ يې دهند له ملي کانگرس سره نيغ اړيکي درلودل ، خو په نورو برخوکې يې خپل پښتني دريځ او ارزښتونه په تمامه مانا په خپلواکه بڼه پالل ، ډاکترخان چې له کانگرس سره يې ديوالي پاليسي پرمخ بيوه له ۱۹۲۰ څخه بيا تر ۱۹۴۷ کال پورې دخدايي خدمتگارو پرسر والی سره دپښتونخوا مشري کوله او دلته يې له کانگرس سره په ارتباط کې خپل حکومت هم جوړ کړ ، دخدايي خدمتگارو نفوذ پردغه سيمه باندې ترهغو پورې و چې څه وخت محمدعلي جناح او يارانو يې داسلام په نامه پاکستان جوړ کړ اودلته يې دډاکترخان حکومت له منځه يووړ .

په هر ډول خدايي خدمتگارو په رښتيني توگه دهند دنيمې وچې دخپلواکې په لاره کې درنه خوسوله ييزه مبارزه وکړه ، پر هغه مهال چې گاندي دمالگي لاريون پيل کړ او له هغه سره يې يوځای دنه همکاري اوعامه سرغړونې غږ هم اوچت کړ ، دغه حرکت ته خدايي خدمتگارو په پښتونخوا کې تود هرکلی ووايه او داانگريزانو په وړاندې يې دخاموشي مقابلې په نامه له گاندي او کانگريس سره يوځای بدرگه کړ ، لاريون دگاندي په مشرۍ په هند کې ترسره شو ، انگريزانو دهغه لاريون په وړاندې پرته له دې چې تر څارنې لاندې يې ونيسي نورڅه ونه کړل ، خو دهغه پيوستون په وړاندې چې په کټ مټ ډول په پښتونخوا کې دهمدغه حرکت په شان اوملاتر راپورته شو ، انگريزانوداسې عکس العمل وښود ، چې څرگند وحشت يې په قصه خوانۍ کې دخونړۍ عمل په ترڅ کې دخدايي خدمتگارو تاريخ ثبت کړی دی ، په دغه خونړۍ پيښه کې په سلگونه خدايي خدمتگاراوانگريزي ښکيلاک ضدکسان شهيدان شول . خويوه خدايي خدمتگارهم په دغه ترڅ کې دتشدديوه وړه نښه هم له ځانه ونه ښوده .

لکه چې سونيا گاندي وايي خدايي خدمتگار دعدم تشدد خورا پياوړی پوځ و ، څه چې دغه سوله ييز پوځ درلودل هغه داوو چې دځان ساتنې په خاطر يې نه وسله غوښته او نه يې پر هغې باندې نازکاوه ، پاچاخان به همداويل چې انسان بايد خدايي خدمتگاري دځان لپاره ديوي مقدسې دندې په توگه وټاکي ، ځکه چې دادانسان

لپاره هم وسله ده اوهم وياړ ، که پښتون وغواړي چې په دغه وياړ باندې سرلوری شي او هغه دځان کړي ، مانداچې ده په دانسانيت له يوه ستر او ابدی اصل سره ځان وصل کړی وي . جالبه خوداده چې دپاچا خان په نظر عدم تشدد يانې عاطفه او خواخوږي ده ، ځکه يې خدایي خدمتگارانو ته ددغې ځانگړنې درلودل اړين بلل او په دغه روحیه يې دهغو دروزلو سپارښتنه کوله ، ده ددغه سوله ييز غورځنگ په اړه خپل تاکيد په ټول ژوند کې له لاسه ورنه کړ ، دعدم تشدد په اړه دپاچا خان نظر ان پر هغه مهال چې دده يارانو دده په مخ کې هندوستان تجزيه کړ اودده په وينا (بې وفايي) يې ورسره وکړه هم بدل نه شو، همداده چې ده په دغه ترڅ کې پر گاندي جی باندې هم داگوت نيوی وکړ چې ، دوی ځان د عدم تشدد پر پوله دوطن دبرخليک ټاکلوپه حساس وخت کې پابندونه ساته ځکه يې وليکل چې :

« هرکله چې زه هندوستان ته تللی يم نو هغه مينه اومحبت دهغو هندوانو اوسیکهانو په زړونو کې محسوسوم . تاسې وگورئ چې څه وخت په هندوستان کې دتقسيم په وخت کې فسادات شروع شول . نو خدایي خدمتگارو دلته دخپلو هندوانو اوسیکهانو

دحفاظت دپاره څومره تکلیفونه تیر کړي دي ، اوکوم ځای کې چې خدایي خدمتگار وو نوهلته یې دوی بچ کړي او ددوی دمال اوځان حفاظت یې کړی دی ، بل طرف ته تاسو کانگرس ته وگورئ چې دهندوستان په هندواومسلمان کې یې څومره نفرت پیداکړواوڅومره تشدد یې وکړو ، خو حقیقت دادی چې عدم تشدد دهغوی پالیسی وه او زموږ عقیده وه اوده . (جدوجهد ۷۴۰ مخ)

خدایي خدمتگاردسولې او امن رامنځ ته کولو په ترڅ کې نه یوازې په عملي توګه دپاملرنې وړځواک و بلکه کیدای شي هغه دتولې نړۍ په وړاندې دیوه سمبولیک ځواک په توګه هم دځانګړې پاملرنې وړځواک وبولو، پاچاخان دخپل دغه ځواک په جوړولو سره نړۍ ته داوښوده چې دانسان اوانسانیت ننگه او ساتنه دداسې پوځ په جوړولو سره هم شونې ده چې له هغه سره د زور اوفشار وسیله یعنی (وسله) ګردسره نه وي . پاچاخان په خپل دغه ګام سره دااثباته کړه چې انسان هغه وخت دانسانیت پراصلي وړتیا باندې پوهیدای شي چې هغه له انسان سره مینه ولري او له انسان سره دجګړې ، کرکې ، رخې او دښمنې احساس په مینه واړوي ، ده دغه انساني طرحه دداسې قام په وجود کې دلومړي ځل لپاره دانسان په مخ کې کښېښوده چې دهغه نوم تل د جګړې او دښمنۍ پررنگ رنګول شوی و . یوشمیرغرضي خلکوبه پسې ویل چې دایومات حرکت و او کومه بریایی له ځان سره نه درلوده ، خو پاچاخان په دغه اړه خپل ځواب په خپل عصر کې ووايه چې :

« دموږ په ملک کې ځینې کسان شته چې زموږ دبدخواهانو په لمسه زموږ خلاف داسې پراپیښه کوي چې خدایي خدمتگارو څه وکړل ؟ اوداهم وایي چې عدم تشدد څه وکړل ؟ اوزموږ ډیر ساده ګان وروڼه دخودغرضو کسانو ددې خبرونه متاثره کيږي . نو زه دوی ته وایم چې دخدایي خدمتگارو دوه مقصده وو : یو دملک آزادي اوبل په پښتنوکې دقامولۍ ، ورورولۍ ، مینې محبت اتفاق اواجتماعي ژوند احساس پیداکول . تاسو خو وگورئ ، دااحساس خو پیداشو ، اوملک هم آزادشو اوبیادې ته وگورئ چې داهرڅه دعدم تشدد په ذریعه وشو، تشدد خو نه دی شوی . تاسو وگورئ خدایي خدمتګاری په خلکو کې دمسلمان ، هندواوسیک په زړونوکې داسې مینه ، محبت پیداکړواوداسې د ورورۍ جذبه یې راوښه کړې وه چې تراوسه پورې هغه هندوان

اوسیکان چې دصوبه سرحد نه په زورایستل شوي دي اوهندته تللی دي ځان ته اوس هم خدایی خدمتگاروایي .. (جدوجهد ۷۴۰ مخ)

خبره روښانه ده او هغه داچې دپاچاخان دخدایی خدمتگاری طرحې عملي کولو ته تراوسه هم لاوخت شته ، تراوسه هم نړیوال ځواکونه د وسلو په سیالیو اخته دي ، چې دغه سیالي ددغې ایدې لپاره داوخت نه ورکوي چې هرځواک باید په یوه داسې طرحه باندې لکه چې پاچاخان په خپل نبوغ سره رامنځ ته کړه ځان باوري کړي ، دخدایی خدمتگارو طرحه دپاچا خان داسې یواوخت انساني تیزس دی چې لاتراوسه هم انسانیت دخپلې وړتیا هغه شعوراو ودې ته نه دی رسیدلی چې په دغه ترڅ کې فکروکړي ، خو دازموږ دنده ده چې باید دنړۍ دانسان ترغوږ یې همدا اوس ورتیره کړو چې که نړیوال په دغه برخه کې په دغه سترانساني تیزس باندې فکروکړي اووکولای شي چې ددغه تیزس لپاره عملي لارې چارې دنړیوال بشري تکل په ترڅ کې رامنځ ته کړي اونړیوال په ګډه دخدایی خدمتگاری داصولو په رڼا کې لاس په کارشو ، کیدای شي چې په ډیره اسانه توګه نړۍ دعامه وژنې او بربریت له دایمی خطر څخه دامن او نیکمرغۍ په لور لارښونه کړو .

دباچا خان په مرګ

چې فرنگ یې سرگردان کړو باچان و
چې سامراج یې نن حیران کړ باچاخان و
تیت کتل یې دپښتون د زړه نه ورک کړل
چې سرلوړی یې افغان کړو باچا خان و
چې خاني په فقیري یې کړه بدله
دغریب د زړه ارمان و باچا خان و
سره کافريې دنامې نه په هیبت وو

چې سپیڅلی مسلمان و با چا خان و

جوړ ځوانۍ ته رسيدل څه کامل نه دي
ځوان هغه چې حوصله همت يې ځوان وي
که بودا عبدالغفار مو وي ليدلی
بل به چير ته په دنيا کې داسې ځوان وي

نمر که پړيوځي نو بياهم پريتوتی نه دی
چې ترې پسته ځلنده ستوري روښان شته
پاچا خان که له دنيا کړې سترگې پټې
غم يې څه دی چې ترشايې ولي خان شته

دحمزه شينواري کليات ، دکابل چاپ ۱۳۸۷ (۱۹۶۲-۶۳) مخونه

Khan Abdul Gaffar Khan (1890–1988)

Photograph by Vanguard Studio, Bombay -2

څلورم څپرکی

ګاندي د یوشمیر اوسنیو هندي

اونړیوالو سیاستوالو په نظر

په دغه برخه کې چې کومې خبرې او لیکنې تاسې لولی ، هغه ترډیرې اندازې هغه لیکنې اونظریات دي چې هغه د نه زورزیاتي په اړه دهند اوله هنده دباندې داوسني نسل سیاست پوهانو نظریات اوانگیرني د عدم تشدد او ګاندي په اړه څرګندوي ، داسمه ده چې په دغو مقالو کې به یوشمیر په سیاسي موخه د یوشمیر سیاست والو له خوالیکل شوې وي ، خو مهمه داده چې دغه مقالې په شلمه پیړۍ کې دګاندي ژوند، دهغه پراخ نظریاتي سسټم او دمبارزې انعکاس په خورا ښه توګه زموږ په واک کې راګولای شي ،زه باورلرم چې موږ به په دغه ترڅ کې په ګډه ډیرې داسې خبرې ولولوچې هغه ما ددغه کتاب په نورو برخو کې نه دي راوړې .

په دغه ترڅ کې داهم دپاملرنې وړخبره ده چې یوشمیرلیکوالو دګاندي اوعدم تشدد په اړه هغه څه چې له هندوستان څخه دباندې ویل شوي اولیکل شوي په ګوته کړي دي ، په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه داهم روښانه شوې چې ګاندي اودهغه دعدم تشددتګلاره له هندوستان څخه دباندې دمقبولیت په کوم پړاواوکومه کچه کې دي ، په اروپا ، امریکا اوجنوبي آسیا کې دعدم تشدد اوګاندي جی څومره سیاسي ، ټولینزاو معنوي اغیز خور شوی اوهغه اوس په دغه عصر کې په څه شان په دغو وچو کې دآزادۍ ، خواخوږۍ او اخلاقي وړتیا او روزنې سره په اړخ کې څه ډول ارزول

شوی او په څه ډول اوس هم د گاندي د فکري تمایل په توګه د پراختیا او ودې په حال کې دي .

په دې کې شک نشته چې گاندي او دهغه نظریاتو او مبارزې د نړۍ په معاصر تاریخ کې د مبارزې یونوی ډول رامنځ ته او تر یوه حده یې په اذهانو کې د بري ترپولې پورې لارښونه کړي، دده آواز د نړۍ د نامتو مبارزینو لکه مارتین لوتر کینګ او په سلګونو نورو نومبالیو له خولو راووت چې په ډیره لنډه موده کې په نړۍ واله کچه د نړیوالو له خوا په درناوي سره بدرګه شو ، کومه ساتیاګره چې مهاتما گاندي د ختیز په دغه څنډه کې راپیل کړه ، هغه د نړۍ په یوزیات شمیر هیوادو کې دهغو هیوادو یو شمیر مبارزینو د خپلو مبارزو په ترڅ کې د بري ترپولې پورې د خپل مرام او هدف لاره کړه او دوی هم هغه د خپلو ملتو د خپلواکۍ تر لاسه کولو په لاره د حل یوازني او تلپاتې لاره وبلله ، گاندي خپل خلک او خپله پیړۍ په دې باوري کړل چې انساني بريا او آزادي تر لاسه کول یوازې د جنګ او جګړې له لیاړه شونې نه ده بلکې کیدای شي د انسان د نیکمرغۍ او آزادۍ دغه پیاوړي سرمنزل ته په سوله ییزه توګه هم ورسېږو .

(۱)

سونياگاندي :

راځي چي ځانونه دگاندي دلارې مله کړو

زمانه پاره ترهرڅه دمخه دادوپاړاودرنښت خبره ده چې دملگروملتو دعمومي غونډې په وړاندې دلوډمپي ځل له پاره دگاندي دزوکړې دکاليزي پرمهال د(نه زورزياتي دنړيوالې ورځې) له امله ويناکوم .زه فکرکوم چې دنړيوالې ټولنې له پاره دايولوۍ درنښت دي چې پرسياست برسيره دلويوکسانو،هغوی چې په ټول بشریت پورې اړه لري هم خبرې کوي ،زه هم په دغه اړه ترهرڅه دمخه دغې عمومي غونډې ته دخپل هیواد تريوبليون زياتوخلکو درناوي اوبښې هيلې وړاندې کوم . په عين حال کې دهغو دولتونودغړو هڅو او کړنو ته هم درناوي سرتيتوم چې ددغه پريکړه ليک ملاتړيې له موږ سره وکړ او هغه يې په درنښت سره ومانه .

مهاتما گاندي د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) دجنوبي افريقې په لور خپل سياسي اوروحاني سفر ساتياگره (رېښتياڼې پياوړتيا) غورځنگ پيل کړ. جگړو، شخړو او وینو تویدنوله ډیر پخواڅخه دانساني تاريخ په جرړو کې د واک اوځواک ساتلوپه خاطر ځان کلک کړی دی، ځکه نو زورزیاتي ددرناوي دریځ اوپراو ته رسیدلی اونه زورزیاتي بیا دلیونتوب اوغیرنورمال حالت په پراو کې ساتل شوی دی، داخبره دپوښتنې وړده لکه چې یوه کتونکي داپه گوته کړې چې د نه زورزیاتي دکلیمې له پاره په یوه ژبه کې هم یووړاومناسب لغت نشته، په دې چې دغه کلیمه داسې لکه چې مانا یې ده نه ده درناوی شوې، بلکه داصلي مانا پراخای یوازې په ساده توگه دیوه بل مقصد په خاطر کارول شوې ده.

خونورمفاهیم بیاخپل سیال اومخالف لري لکه سوله اوجگړه، گناه اوخدمت، کرکه اومینه. سره له دې چې دنړۍ ټول مذهبونه په یوه ډول نه یوډول له نه زورزیاتي سره اړیکي لري، خو هلته هم داسې ښکاري چې ددغه مفهوم لپاره وړتیریف اولغت نه دی په گوته شوی، همداده چې زموږ ډټولو فکري بهیرونو په ترڅ کې د تشدد اوزورزیاتي کلیمه یوه مهمه اوآره کلیمه بلل شوې اونه زورزیاتي بیا برعکس فرعي اوله پامه لویدلې پاتې دی.

داڅه دحیرانتیا وړخبره نه ده چې وایي د نه زورزیاتي ددغه فرعیت یولامل دادی چې گواکي دغه نظریه دیوشمیرپه نظر دکمزورتیا اوډارښه ده. په داسې حال کې چې دلته له رېښتیاڼې اوحقانیت څخه پرته نورڅه ځای نه لري. نه زورزیاتي دولسي نافرمانۍ اومقاومت فعاله او دپاملرنې وړ بڼه ده، په دې خاطرچې دغه تگلاره په سمه توگه دعمل ډگرته راوباسو، ترهرڅه دمخه بایددهغې له پاره په دغه برخه کې دیوه فعال نظم اودسپلین غوښتنه له پامه ونه غورځوو، د زورزیاتي په وړاندې دریدل، اخلاقي باور، دمخالف او موافق دواړو دهرډول ناوړتیاوو په وړاندې د زغم پیاوړتیا، ددغې تگلارې عملي بڼه ده.

دمهاتما گاندي د فلسفې زړې یا همدغه نه زورزیاتي په خپله دهغه باور و، هغه چې دهغه له رېښتینوالي څخه یې سرچینه رااخیستې وه.

پیاوړتیا او ځواک تل له رښتیا څخه راپیل کیږي اوتلولي بیا په خپل واردخپل ماهیت له مخې د اوچتې روحیې هڅونه اوسمبالونه په خپله غیږه کې سمبالوي داسې چې پرچا باندې باید په زور ونه تپل شي . گاندي وایی چې دیوې خبرې پیل او پای دواړه دیوه الهام په مانا دي، ځکه نو پیل په خپله د پای څیره اوښه زموږ په واک کې راکوي . هغه په دې باور دی چې بې ارزښته مانا به کله هم ارزښتناک پایلیک ونه لري .

تاریخ ، په دواړه زمانو اوسنۍ او پخوانۍ کې داپه گوته کوي چې تشدد او زورزیاتې په ناپایه توگه په خپله تشدد اوزورزیاتې پیاوړی کوي ، ځکه چې دکرکې اوکینې لامل کیږي ، تشدد تل غواړي چې پر نرمۍ او آرامۍ باندې برلاسی شي ، ځکه نو موږ هغه ته باید داتلولۍ نښه ونه وایو او نه باید داتلولۍ بڼه ورکړو ، خو برعکس عدم تشدد بیا یوازې په دې لټه کې دی چې ځان پر هغه څه باندې بوخت وساتي چې په پای کې پر یوه پایله او یوه بریا باندې واوړي او هغه له ځان سره ولري .

سره له دې چې دگاندي دنه زورزیاتې تگلاره په څو بڼو کې راڅرگنده شوې ده ، خودی بیاتل په خپله ددې غوښتنه کوي او ټینګار یې په دې دی چې ځان باید له خپل مخالف اودښمن سره تل ښکیل وساتي ، هغه لویه وړتیا او اتلولي چې دهغې له مخې مهاتما گاندي دغه ډگر ته وروړاندې شوی داده چې ده په خپله په دغه برخه کې د روحانیت او زغم لویه او روښانه لاره اووړتیا دځان کرې ده ، هغه لاره چې له شکه پرته د (بل اونورو) له خوا هم د تفاهم او ستاینې دتگلارې په توگه منل شوې ده . هغه پرموږ غږ کړی چې له هغه څه سره چې زموږ له پاره دستونزو لامل کیږي باید ځان ښکیل کړو ځکه چې دازموږ مسولیت دی ، آیادا کیدای اویا هر څوک په دې توانیدای شي چې رښتیا او حقیقت باید دځان له پاره انحصار کړي؟ نه ، موږ باید د تفاهم له پاره فضا برابرې کړو ځو دهغې په ترڅ کې انسانیت په خپله ددې جوگه شي چې ځان له خواشینۍ او یوازیتوب څخه پر یوه خواکړي ، داسې چې په عین حال کې انساني روحیه دغچ اخیستنې له خطر څخه هم وژغوري .

له بلې خوا داهم زیاتره ویل شوي چې دمهاثما گاندي زمان له دغه زمان سره چې موږ په کې ژوند کوو توپیر درلود ، یوشمیر پوښتنې په دغه اړه داسې هم شته چې ، له هغې تگلارې سره په تړاو کې دي چې اوس هغه په نړیواله کچه په نړې کې له رامنځ ته

شویوستونزوسره په څنگ کې طرحه کېږي. هغه څه چې نن سبا یې سوله، امنیت او ټولنیزه هم غږي په ټوله نړۍ کې له څرگند خطر سره مخامخ کېږي ده.

دمهاتما گاندي درېستیا یې زړې او وړتیا دغه ټکي دی چې په هغې کې حقیقت نه دې بدل شوی، په دې چې انساني طبیعت په خپله تراوسه له کوم بدلون سره نه دی مخامخ شوی.

یوڅه شاته گورو، که شلمه پېړۍ دانساني تاریخ په ترڅ کې یوه خونړۍ پېړۍ وه، خو ورسره دغه ټکي دپاملرنې وړو، چې نه زورزياتي هم په دغه حالت کې خپله پوره وړتیا او اغیزه ولیده، داسې چې په خورا مهارت سره یې ځان دوچواو دوگمی باورونو ترپولو پر هغه ځواک، په دغه ترڅ کې داهم دپاملرنې وړده چې باید ووایو دولسي پاریدني اوسرکښی په ډگر کې یوازني پوځ چې په نه زورزياتي سره لارښوونه شو، هغه دخان عبدالغفار ځواک و، هغه څوک چې په تاریخ کې د سرحدي گاندي په نامه سره یاد شو.

وگورئ نن سبا په ټوله نړۍ کې له انفرادي کسانو رانیولې بیا تر گوندونو اوډلو پورې دټولو ټینگار په نه زورزياتي دی اودزړه له کومي یې ملاتړ کوي، هغوی په دې باوري شوي چې دغه تگلاره دتوپېرونو او جگړو په مقابل کې ددموکراسۍ په جوړولو اورامنځ ته کولو باندې بریالی کېږي، پر هغه څه چې له هغوسره دهیلواو امیدونو شمعی بلې اوځلاندې ساتل شوې دي.

مهاتما گاندي دخپل کرکتر دجوړښت له پلوه دعمل سړی و، پرخپل مهال هغه له شکه پرته دژورې هڅې او تلاش مېړنی و. هغه په رښتیا هم یوهڅاند اوځواکمن انسان و، په داسې ځواک سمبال وچې ده ته یې داتوان ورکاوه چې باید دتوپیر پالنې اونامعقول مخالفت له ډگره لوړ پاتې شي. له هغه سره داسې یوځواک و چې ده ته یې که له یوې خوا ځواکمني ورکوله نوله بلې خوا یې دده په نوښت سره دپرمختګ او ودې په لور لاره هم پرانیستله لکه چې یومهمال یې په خپله وویل: ((موږ باید ځانو ته داسې بدلون ورکړو لکه چې غواړوی))

کله چې موږ نن خپلې شاوخوا ته گورو هر هره خوا زورزياتي نیولې ده:

● دهر يوه په وړاندې د تره گرۍ په بڼه خطراتو تشدد هغه څه دی چې بايد د نښاندولتۍ لوبغاړو اوزموږ دډله ييز غورځنگ ناکامي ورته وويله شي، ځکه موږ ونه توانيدو چې پر هغې باندې د اتمې بې وسلې کيدنې په ترڅ کې بری ومومو.

● زورزياتۍ د بيوزلو، په تيره بيا د ښځو او ماشومانو په وړاندې په خورابې رحمۍ سره روان دی. دې ته هغه ډالۍ ويلای شو چې د نړيوالتوب په هنگامه کې د نړيوال اقتصاد له امله رامنځ ته شوې او پياوړې شوې ده.

● او تشدد زموږ دسيارې اومخکې په وړاندې، دانسان په لاس دجوړوشو يو اقليمي فعاليتونو او د ژوند د بې ثباتۍ عکس العمل دی، لکه څنگه چې موږ دمها تما گاندي له ژونده الهام اخلو، راځی چې ځانونه د گاندي دلارې په کړو وړو باندې د زړه له کومې سمبال کړو، په هغو کړو وړو چې هغه د جوړونکو پايولومله او لرونکي وي، راځی چې دغه ورځ تل په ياد ولرو، هغه بايد يوازې د کلنۍ نمانځنې په نامه خلاصه نه کړو. راځی چې موږ دخپل عصر اوسني گواښونه اوننگيښت او دهغو ډولونه اورنگونه هم په پوره غوراو ځيرکۍ سره په پام کې ونيسو.

ښاغلو او ميرمنو! نن ورځ دلته او هلته هدف دانه دی چې گواکي مهاتما گاندي دنن ورځې پوښتنه دی، بلکې په دغه ترڅ کې تر ټولو لويه اود پاملرنې وړ پوښتنه داده چې موږ بايد ددې توان ولرو او په دې بايد ډاډه شو چې ځانونه دخپل ژوند اومرگ په وړاندې په عملي توگه ساتلی او خوندي کولای شو، آخوا يوشمير په دې نظراو باور دي چې تشدد دانساني کرکتر او خصلت اړوند توک دی، خو له بلې خوا يوشمير نور بيا دهغه په اړه وايي چې انساني کرکتر ددې توان لري چې په دغه برخه کې ځان له بدلون سره مخامخ او په هراړخيزه توگه ورسره غاړه غړۍ کړي.

نن سبا موږ په نړيواله کچه دمها تما گاندي شخصيت په درناوي سره نمانځو، دهغه چا چې نه زورزياتۍ اوعدم تشدد يې په هره خوا کې له لويو برياوو څخه وگټل شو، (هغه کوم روحانی څوک نه و).

راځۍ چې دنه زورزياتي دغه پرتمينه او بريمنه لاره په بري سره ونمانځواوويې پالو
خوپه دغه لاره کې موږ د رښتيني بشريت په وياړ او ځانگړنوسره يادوسرلوړي شو.*

(*) د ادسونيا گاندي هغه ويناده چې دملگرو ملتو عمومي اسامبلې ته يې دنه زورزياتي د ورځې له امله د
۲۰۰۷ کال داکتوبر دمياشتې په دويمه نيټه واوروله ، اغلې گاندي اوس دهند دپرمختگ په لور دټولنې
اوکانگريس گوند مشره ده .

(۲)

سویتا سینگ

ساتیاگره ،

دگاندی دنه زورزیاتی عقیده

کیدیای شی ۱۹۰۶ کال دمهنداس کرم چند په ژوند کې دپاملرنې اوبدلون د کال په توگه وستایو، ځکه همدغه کال و چې ده ځان په ځانگړې او ژورې توگه دیوې روحاني وینستیا په څپو کې دبشریت دچوپړ له پاره ډالۍ کړ. هغه ځان ددې لپاره تیاروښود چې په څیرکۍ سره پریوه نړۍ کرښه باندې داسې گام کیږدي چې له هغې دیوې بیولوژیکي کورنۍ له انگرځخه ټول بشریت ته لکه دځان په شان وگوري او خپل بې وگنې ، چې دغه کرښه اودا تگلاره هم کولای شو د ۱۹۰۶ کال په تلپاتې

اغيزو کې وشميروڅکه چې مهنداس کرم چند گاندي خپله دغه لاره په همدغه کال (ساتياگره) وبلله .

دساتياگرې دنبوغ زېږون په جنوبي افريقې کې پرهغه مهال چې هلته پرهندي مهاجرو باندې داپار تاي د ناوړه چلند روان و تړلې دی ، ددغه نافذ شوي قانون له مخې له هندي استوگونوماشومانو اوښځو څخه غوښتنه کيده چې ددغه هيواد له ادارو سره بايد خپل نومونه ثبت او وليکي . گوتې بايد ولگوي اوداسې اسناد دې دوی جوړکړي چې هغه بايد په هروخت او هره شيبه کې له ځان سره ولري ، په دغه اړه داهم ويل شوي وو چې که هر هندوستانی له دغه قانون څخه سروغړوي له هغه څخه به په دغه هيواد کې داستوگنې حق اخيستل کيږي ، زندان ته به اچول کيږي اويابه له هيواده شړل کيږي.

همداسې په دغه اړه داهم منل شوې وه چې که هرڅوک په کوڅه اومالت کې پرته له دغو اسناد وگرزې اويایې له ځان سره ونه لري ، هغه هم کيدای شي زندانی شي اوياهم له دغه هيواده وشړل شي . ان داسې څوک چې په دغه هيواد کې شتمني اوتجارتی راکړه ورکړه هم ولري.

تردوو لسيزو راوروسته ،هغه تاريخی شيبې رايادوو چې دهغو په ترڅ کې مهاتما گاندي دهغوناوړتياوو په وړاندې داسې نسخه وړاندې کړه چې دده دژوند پيښولیکوال يې په داسې الفاظوکې زموږ په واک کې راکوي چې ته به وايی داخبره هم داپرون دلته تيره شوې ده :

« د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) نژدې دريوزروکسانو دامپراتوری دواک په وړاندې په جهانزبورگ کې دااعتراض غږ پورته کړ ، په هغه لوي تالار کې داسې آوازونه چې په هندي ژبو : تاميلي ، تيلگو، هندي اوگجراتي کې دپوهيدو وړوو په انگازوشول ، يوشميرميرمنې چې ساری يې اغوستی وې هم په دغه ځای کې ترسترگو کيدې ،نارینه وو هندي اواروپايی دواړه ډوله جامې اغوستې وې ، يوشمير لا لنگوتې اوخولی هم په سرکړې وې ، يوشمير مسلمانوخوسرونه هم تړلي وو (ماناداچې څادرېې اغوستي ول) . په دوې کې زياتره بډای سوداگر، کان والا، قانونپوهان ، کارگران ،جواليان ،کورنې مزدوران او واړه دکانداران ټول راغونډ شوي ول . عبدالغنی چې

دلته په دغه بریتانوي ترانسوال کې د ټولنې مشراوډیوې لویې کمپنۍ مدیر و دغه غونډه پرانیسته او سیت حاجی حبیب الله په دغه غونډه کې ددغې غونډې اساسي وينا واوروله .

د سپتمبر د یوولسمې ددغو پېښود پر مخ بیولو په خاطر گاندي چې ځان جهانزبورگ ته ورساوه او هلته یې د هندي ټولنې له غړو سره وکتل ، د ترانسوال حکومتي جریدې د ۱۹۰۶ کال د اگست په ۲۲ هغه مسوده خپره کړه چې دغو مقرراتو ته یې رسمي بڼه ورکوله ، که چیرې دامل کیده نو په دې کې شک نه و چې دهغې عملی کیدو به دجنوبي افریقې ټولو هندیانو ته سخت زیان رساوه. همداوه چې گاندي جی وویل : « دداسې قانون ترمنلو خومرگ غوره دی ».

د ۱۹۰۶ کال غونډه یوه مقدماتي غونډه وبلل شوه ، په هغې کې داعتراض اوگواښ پرډول باندې خبرې وشوې ، کوم څه چې ددغې غونډې په ترڅ کې روښانه وو هغه داوو چې داپه کې ومنل شوه چې : « یاباید مړه شو او یا هم باید یوڅه وکړو ».

گاندي په یوه ټکي د زړه له کومي باوري و او هغه داچې ده به ویل چې ددغه قانون په وړاندې باید مقاومت وشي ، ده داخبره کوله چې : « په نړۍ کې چیرې هم آزاد خلک له دغه شان ستونزو اودقانون له داسې غیرانسانی چلند سره نه دي مخامخ »

گاندي په افریقې کې هندي ټولنې ته دامشوره ورکړه چې دوی باید دهغه حرکت په وړاندې چې هلته یې ترسره کوي له آرامۍ اوسرښت څخه کارواخلي ، دوی باید هغه څه اوس پر یوه خوا پرېږدي چې هغه په هندویزم اواسلام کې دتوپیرونو لامل اوسبب کیږي. ده هغوی ته دا په ډاگه کړه چې :

« موږ ټول په یوه واحد اوورته خدای باندې باورمن یو » باید چې دخپل ځان دخوښۍ اوخوشالۍ په خاطر له خدای سره دالوره وکړو او په دې باید دزړه له کومي باورمن واوسو چې هغه سیال اوجوگه نه لري ، که زه رښتیا هم دخپل ځان اوآرامۍ پرضد گام اوچت کړم ، ددې مانا داده چې زه خپل باور ترپښو لاندې کوم او هغه ته اهمیت نه ورکوم . که داسې وي نو موږ دخدای په وړاندې گناه گار یو. زما مراد په دغه برخه کې هغه کسان دي چې هغوی هوښیاردی ، پوهیږي خو بیا هم په دغه برخه کې په پتوسترگواوقصدی توگه گام پورته کوي اوانساني ارزښتونه اوژمنې د ماتې پرخوا

بيايي . هغه څوک چې تل په دغه باره کې خبرې کوي او په عمل کې د هغو پر ضد وي ، هغه نور څه نه شي کولای ، بلکې په دغه عمل سره يوازې خپل ځان ته سزا ورکوي . « گاندي په دغه ترڅ کې پر خلکو غږ وکړ چې : « که چيرې زموږ په ټولنه کې کوم کړکيچ او ستونزه رامنځ ته کيږي ، دابه هغه وخت وي چې ټول به په يوه خوله په پريکړونې چلند باندې لاس پورې کوي . پريکړون به هم يو حد او شرط لري ، مانا دا چې زموږ دريځ به دا وي چې حکومت بايد خپل چلند ته ځير شي او د هغه ټول اړخونه بايد په پام کې ونيسي ، په عين حال کې موږ هم بايد ددې جرات ولرو څو هغه نيمگړتياوې چې موږ يې لرو سمې کړو او په هر څه کې دې ته ونه گورو چې اعتراض به هر څه زموږ له پاره خوږه حلواکړي »

په پريکړه کې د باندنې نړۍ په اړه څه خبره نه وه په گوته شوې ، رايه ورکونه په دغه نظام کې هغه څه نه وه چې په دغه ترڅ کې يې د هر چا واک او ځواک په گوته کاوه هغه په تمامه مانا په دغه برخه کې په هر چا (ده اودې) پورې اړونده خبره وه . که به له دغه چوکاټه وتلې وه نو بيا يې خبره زندان ته رسیده ، په زندان کې وهل ټکول وو ، کيدای شوای چې هلته دوی د پخني او گرمۍ په سزاوو باندې هم وگواښل شي . ان چې کيدای شوه چې پايله يې د شتمنۍ په له لاسه ورکولو او شړل کيدو باندې هم پای ته رسيدلې وای .

مبارزه تل يوه اوږده موده وي داسې چې کله کله کلونه غواړي ، زه په پوره باور سره لکه چې گاندي په خپله په دې باوري و باوري يم چې خلک تل دخپلې خوښۍ او خوشالۍ په فکر کې وي ، په مبارزه کې تل دا يوه پايله شته چې هغه هم اتلولي ده . اوريدونکو د گاندي دغه وينې وستايلې ، خو گاندي خپل غږ يوڅه سره راټيټ کړ او بيا يې وويل : « له تاسې څخه يوزيات شمير کيدای شي په دغه تالار کې نن ځانونه د ليوالتيا او غرور په لوړو کې ليدلی او احساس کړي وي ، خودوی بايد د سبا سهار اوراتلونکې مياشتې په اړه فکر هم وکړي ، دبيلگي په توگه يوازنی بر يا چې په دغه برخه کې کيدای شى زموږ له پاره وي هغه به له حکومت سره دمقابلې ډگروي » د داسې کسانو له پاره کيدای شي داهم بې توپيره وي او په دې ځان قانع کړي چې :

(زما له پاره دلته يوازې يوه دوره پرانستل شوه) خوگاندي بيا په دغه اړه په دې فکر کې نه وځکه يې وويل چې: ((موږ بايد وورو خو نه داچې دغه قانون ومنو)). دلته ډير کسان راغلي وو، پرهنديانو باندې ټول تالار، برنډې، سټيج او گالري ډک شوي وو، په تيره پرهغه مهال چې دټولنې مشر غونډه پرانيسته، په څلورو ژبو باندې تودو ويناوو د اوريدونکو د احساساتو کچه خورا لوړه کړې وه. سيټ حاجي حبيب پريکړه ليک ولوست، هغه پريکړه ليک چې گاندي جی دهغه په ليکلوکې د نه راجستريدو غوښتنه د دلايلو په ترڅ کې ياده کړې وه. حاجي صاحب پر غونډه باندې غږ وکړ چې دغه پريکړه ليک ته بايد په سرسري نظر سره ونه کتل شي اونه يې بايد يوازې په خوله ومنی، بايد چې رايه پرې واخيستل شي، ځکه چې که نور څوک نه پوهيږي خدای خو پر هر څه باندې شاهد اوناظر دي.

دغه انگرېزي قانون په نيغه توگه دهنديانو خلاف و ځکه نو هندیانونه مانه، که چيرې هغه منل کيده او يا پاس کيده، نو هغه به دجنوبي افريقی دنورو برخو لپاره هم دمنلو وړ کيده او هلته به عملی کيده، اوپايله به يې داوه چې نورتوبه په جنوبي افريقا کې دهنديانو له پاره گردسره ځای نه و، برسیره پردې دغه قانون پوليسوته داحق ورکاوه چې په کور اوکوڅه کې چې هره هندي ميرمن له کوره دباندې وځي اواسناد ورسره نه وي وپوښتی، هغه څه چې ديوې هندي ميرمنې په ژوند کې دهغې له پاره گردسره ناآشناوو. ددغه قانون دباواو فشار پر هندو اومسلمان دواړو باندې خورا زيات و، هر چا به همداويل چې:

((هر څوک به راځي او زما دميرمنې تصديق به گوري!))، دهمدغې ادعا په ترڅ کې دهنديانوله غونډې څخه چې گاندي هم په کې و داغې راپورته شو: ((لومړي خوبه زه هغه څوک چې زما له ميرمنې څخه دتصديق غوښتنه وکړي ووژنم، له هغه وروسته چې هر څه راځي، راځي به)).

دادهغې غونډې آره موخه وه چې د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) باندې دجنوبي افريقی په جهانزبورگ کې جوړه شوه.

دغونډې مشر خپلې تودې خبرې وکړې ، رایه واخیستل شوه ، هر چا له ځان سره یوګلاب راوړی و، ټولو لاسونه پورته کړل اودخدای په نامه یې لوړه وکړه چې دوی به دحکومت دهغې طرحې خلاف وي ،هغه چې دهندیانوحقوق ترپېښولاندې کوي. حساسو اواحاساس لرونکو کسانوپه خورا چټکې سره دمهنداس گاندی ترغورپو دا ورورسوله چې د دوې دغه غونډه یوه خورامهمه اودپاملرنې وړ پېښه وه اودایوه مذهبي لوړه وه چې نوره نو ماتیدای نه شوای.

په رښتیا هم داڅه عادي حرکت نه و، بلکې دا داسې یوترون و چې په آسانی سره دهیریدو وړهم نه و، په بله ورځ دسپتمبر په (۱۲) دمقاماتو ډرامه په هراړخیزه توګه تس نس اوهیڅ شوه ، زیاتروهندیانو په دغه اړه دافکرکاوه چې دا قانون به نافذیږی اوهندیان به دهغه تابع اودهغه ترسیوری لاندې خپل ژوند ته دوام ورکوي ، خوداسې نه شوه ، دگاندي جی له پاره دایوتصادف و، چې په پای کې مهنداس کرم چند پردغه بري باندې ورواوبښت.

بله دپاملرنې وړ پېښه چې پر دغه مهال دگاندي جی په وړاندې طرحه وه ، هغه داوه چې ده باید ددغې غونډې هویت اونوم په ډاګه کړی وای ، د ((مثبت مقاومت)) خبره چې ددغې غونډې دګډون کوونکوله خوا دده ترغوره ور رسیدلې وه . دغه ټکی هغه څه و چې دجهانزبورګ صنعتګر هوسکین یې شاهد و :

» دهندیانوترانسوال دیومثبت مقاومت پیلامه وچې دنورو خوندي هڅو په شان یې مخنیوی ناشونی و،دوی ډیرزیات نه ول ،ددوی شمیر ډیرنه و ، دوی یوازې یوڅو ول ،دوی وسله وال نه ول ، ځکه نو ددوی مقاومت یومثبت مقاومت و ، هغه چې دکمزورو وسله ورته ویلای شو«

ګاندي په خپله په دغه اړه لیکي :

((دغه حالت زه له حیرانتیا سره مخامخ کړم اوهغه ویناچې ما باید کړې وای هغې زه خپله له یوې څرګندې پیچلتیا سره مخامخ کړی وم .د هوسکین پر خلاف زه له خپل مقاومت څخه دیوه (روحي ځواک) په توګه ننګه کوم ، ما دغه غونډه ولیده چې هغه دمثبت مقاومت په نامه یاده شوه ،خو په دغه برخه کې باید له یوه توپیر څخه هم سترګې پټې نه کړو ،هغه داچې زه به یې د (روحي ځواک) او مثبت مقاومت ترمنځ په

توپیرسره وڅیږم ، ما مخکې له مخکې څخه دیوې غونډې تابیا هم کړې ده چې دهغې په ترڅ کې به داهرڅه روښانه شي)) .

هلته دځوان گاندي په وړاندې څه شې ناشوني اوغیرفعال نه وو، ده په خپل اثر (په جنوبی افریقې کې ساتیاگره) کې ټول جزیات په دغه اړه په ډاگه کړي دي ، داچې دی ولې دمثبت مقاومت خبره په دغه اړه نه خوښوي ددغه کار سرچینه په خپله دواکمنۍ دډرامې په وړاندې د سپتمبرد (۱۱) نیټې د غونډې له لورې سره په تړاو اواغیز کې بولي .

اوداتولون له شکه پرته دعدم تشدد هغه څرگنده نښه وبلل شو چې ددغې غونډې لپاره چې دحکومت ضد انتظام یوه په زړه پورې نښه وه دیوه ښه اوله هغې سره دور ټاکل شوي نامه لپاره یې هم دجایزې غوښتنه کوله .

مگن لال گاندي دگاندي دتره دویم زوی هغه چې په فونکس فارم کې اوسیده ، گاندي ته د(ساداگره) نوم وړاندیز کړ چې مانا یې (له ښه دلیل سره هوډ اوکنترول) و.خوگاندي دغه نوم په ساتیاگره باندې سم کړ چې د ساتیا مانا (رښتیا) چې له مینې سره انډوله وه ، او (اگره) مانا (هوډ اوځواک) وه. دساتیاگرې بله مانا (روحی ځواک) هم وه. دگاندي دلارې لاروي ډاکتر آر.آر.دیواکریې داسې تشریح کوي :

((ساتیاگره دژوند نوې تگلاره ده چې له روحي پیاوړتیا ، دنه زورزیاتي له تگلارې سره خپله هم غاړې ساتي ، روحی وړتیا دغه اصل ته د نه ماتیدونکي اونه بدلیدونکي توک ځواک اووړتیاورپه برخه کړې ده.

دساتیاگرې په اړه په خپله گاندي ویلی چې :

دغه تگلاره دحقیقت لامل اودلیل ده خوداسې نه چې هغه باید پرمخالف لوري باندې دعکس العمل په ترڅ کې وزغمل شي ،بلکې دنورو پرځای باید چې په خپل ځان باندې تطبیق اووزغمل شي. ځکه چې دا ترهرڅه دمخه دځانی کنترول غوښتونکی تگلاره ده. دساتیاگرې وسله اوتوره په خپله په هغې کې ده چې دقناعت په رڼاکې خپله وړتیا اواغیزه ښندي. گاندي چې په دغه پله باندې دپرمختگ تگلاره پیل کړه ، دهغه آرهدف داو چې په دغه ترڅ کې په ډله ییزه توگه دغه تگلاره هرچا ته څرگنده اودعمل ډگر ته راوباسي . ده پرهغه مهال چې دتوربلاک په وړاندې یې پراخ غورځنگ

راپيل اولارښونه کړ، زنداني شو، مانادا چې دی په نړۍ کې هغه لومړنې ساتياگردي چې دبشري حقونودننگي له امله يې زندان ته اوږې ورکړې . دگاندي له پاره داله هغو تجربوڅخه وه چې دنړۍ دروازه يې ديوې لويې اوپراخۍ هيلې په لورپرانيسته . داتگلاره په عين حال له هرچاڅخه د ځان تيريدنې او اتلولۍ غوښتنه اوهيله کوي داسې چې په ترڅ کې يې بايد يوازې حيوانيت پياوړی نه شی بلکې په دغه ترڅ کې بايد ديوې پراخۍ الهی رڼا په لورگام اوچت شي. دهمدغو ځانگړنو پربنسټ وه چې ساتياگره په خپله دگاندي جي د ژوند فلسفه شوه ، اودامذهب وچې له هغه سره ده ژوند وکړ اوله هغه سره ومړ.

د يوه څارونکي ليکوال په توگه بايد ووايم چې دگاندي جي په دغه بې ساری دريځ نه يوازې محکومو خلکو وويارل بلکې دهغه دغه فداکاري په خپله په جنوبي افريقا کې دسپين توکمو له خوا هم وستايل شوه اودهغوی له خوايې هم که څه هم هلته لږکی وو درناوی وشو. گاندي په دغه باره کې دخپل باور په اړه ليکي چې :

((لکه څنگه چې غورځنگ پياوړی کيده انگریزانوهم په خورا جدیت سره سترگې ورته نيولې وې اوپه خورا لیواتیاسره يې ددغه غورځنگ ننداره کوله . سره له دې چې په دغه وخت کې دلته انگریزي ورځپاڼوداروپایانو دپياوړي ملاتړ په ترڅ کې خپروني کولې اوهم يې دتوربلاک دقانون ملاتړ کاوه ، خو پر همدغه مهال يې دیوشمیرهندیانو دفعالیتونو اوبرخې اخیستې په اړه هم په زړه پورې لیکنې کولې .همدارنگه يې په حکومت کې هم دهندیانوداستازیتوب په اړه لیکنې اویادونې درلودې داسې چې ان کله کله خوبه يې دخپلو مهمو غونډو راپورونه هم هندیانو ته استول. کله چې به کومه پیښه په زړه پورې نه وه ، موږ هم کولای شول چې دځینوراپورونوپه اړه خپلې رایې اونظريې دوی ته ورولیږو. داکاران په هغه مهال کې چې لاساتياگره په غیررسمي حالت کې وه دهندي ټولنې له خوا ترسره کیده. موږ داسې اسناد هم په واک کې لرو چې گاندي په خپل نبوغ سره داندین امبولانس دبیوردجگړې لپاره برابرکړ هغه چې په هغه کې نژدې څلورو سوو هندیانو برخه درلوده اوگاندي په خپله په هغه کې دسرجن میجر دنده ترسره کوله اوتوله هڅه يې پردغه ټکي باندې راڅرخیده چې دوی باید ځانونه په سیمه ییز سیاست اوستونزه کې ورگډ نه کړي .گاندي جي خپلې

ټولې هڅې په دغه مهال کې دهندي ټولنې په منځ کې پر خپلوهلو ځلوباندې راڅرخولې .

په ۱۹۰۶ کال کې ده یومشال وړونکی یونټ دنژدې دوو درجنوهند یانوپه گډون د زولو یاغبانو په خاطر جوړ کړ. د ۱۹۱۳ کال داکتوبر په (۲۸) گاندي جی هغه تاریخي لاریون لارښوونه کړ چې له نیوکاسټل څخه تر ولکسروټ پورې غزیدلی و، په دغه لاریون کې نژدې دریوزرو کسانو برخه اخیستې وه لکه چې دغه حرکت د (دندی) لاریون لپاره یوه وړاندوینه شو. ددغوخلکو اعتراض دهغو دریو پوندو مالیې په اړه و چې هغه باید هندي کارگرانو دولت ته ورکړې وای .

اوپه پای کې جنرال سموتس د ۱۹۱۴ کال دجنوري په (۲۱) دساتیاگرې **مقاومت** ته غاړه کیښوه ، اوساتیاگره کله چې جنرال دگاندي جی وړاندیزونه ومنل وځنډیده. په جنوبي افریقا کې دساتیاگرې غورځنگ په جوړولو سره گاندي جی دټولنیزې برابرۍ په ترڅ کې دپاملرنې وړ خدمت له هغې ورځې چې دغه هیواد ته په کال ۱۸۹۳ کال راغی اوتر ۱۹۱۴ پورې دلته پاتې شو وکړ. ده له دغې لارې له هیوادوالو څخه دعدالت دځوندي کولو له پاره په هغه هیواد کې چې دسختو توپیرونو قرباني شوی وغوښتنه وکړه اوپه دغه برخه کې یې خپل غږ اوچت کړ، په تیره بیا چې کله دی نائل ته د نولسمې پیړۍ په نیمایۍ کې ورسید.

پر هغه مهال چې ساتیاگرۍ په عملی توگه دټولینز عدالت له پاره په کارپیل وکړ ، گاندي جی په دغه ترڅ کې بیا هم دیوه وتلي مشراوپیاوړي لارښود په توگه وستایل شو. په جنوبي افریقې کې گاندي جی دافکاروپه رنکارنگۍ باندې ولاړ پاتې شوچې په دغه کار سره هغه داسې معنوي بوزغلی شوچې دراتلونکو له پاره دخپلې تجربې په ترڅ کې راوتوکیده. اودده خپلې ټولنیزې ، سیاسې ، او اقتصادي فلسفې هم په دغه ځای کې خپله بڼه دځان له پاره غوره کړه.

هغه په خورا بیرې سره دجان ریفکن (تردغه پايه) دلیوتولستوی (دخدای واکمني په خپله په ده کې ده) دهنري دیویدتوریو (ولسي سرکښي) اونور آثارولوستل چې دغوټولودده پر ذهن باندې ژوره اغیزه وکړه. دده د سرواډیا فلسفې په خپل ذات کې ددغو آثارو پړناووباندې خپله رڼادځان کړه.

دمهاتماگاندي لپاره ساتياگره او سرواد/يا دواړې ديوې سکې دوه مخونه وو چې په څرگنده توگه يې داوسني عصر له ټولنيز - اقتصادي بدلون او دهغه له څرگند اهميت او فکري تمايل سره ځان داسې هم غږی کړ چې يوله بله پرته کله هم بشپړيدای نه شي. دساتيا/اوهميسا دکليمو آره موخه اوماننا رښتياينه او عدم تشدد دی چې په دغو ماناوو سره يې په زياترو مذهبواو فلسفي افکارو کې ليدلای شو. گاندي چې کومه لويه دنده په دغه اړه په پاملرنې سره ترسره کړه هغه داوه چې دغو دواړو مفاهيمو ته يې عملي بڼه ورکړه ، دده ساتياگره اونه زور زياتی او سرواد/يا يادکيانتي همکاري دوکتورينو دواړو په خپل وار سره دغه لاره پرانيسته چې دانساني طبيعت بنسټيزه وړتيا يې په سمه او عملي توگه له سياسي او ټولنيز سمون سره هم غاړې کړه.

په جنوبي افريقې کې هلته چې دده له مورنې هيواد څخه لرې پرته سيمه وه ، هغه ځای دده له پاره د بيا هستونې په څيره کې دده دمينې وړ هيواد شو ، ده هلته دا خبره تحليل او راپورته کړه چې داوسني تمدن په زړه کې له ستونزو څخه دوتلو لاره موندنه په خپله يو پرمختگ دی ، ده خپله دغه طرحه اود ژوند فلسفي اړتيا راوسپړله او هغه يې په خپل هند سوراچ (دهندخپل واک) کې په ۱۹۰۸ کال کې وليکله. هندسوراچ چې دگاندي چې له مهمواو دپاملرنې وړ آثارو څخه دی ، دغه اثر د هغو خلکو له پاره چې دريجنريشن دهغې پلويان او پيروان ول دانجيل ځای غوره کړ.

په کال ۱۹۰۸ کې گاندي چې په خپله دولسي سرکښی تجربه عملي او پر هغې باندې زندان ته ورسيد، دده له پاره داپه خپله ساتياگره وه ، داسې چې گاندي دلومړي ځل له پاره دهغې په ترڅ کې دبنځينه ځواک ننداره دکستور بابه څيره او کړو وړکې وکړه، دی په دې پوه شو چې دبنځو ځواک دژوند په بهير او انډول کې يونه انکار کيدونکی آرا واصل دی ، داسې اصل چې بيا ده هغه د(سترې شکستې) يا سترې ځواکمنۍ په نامه سره يادکړ.

دجنوبي افريقې دغو ټولو تجربو له ده سره دامرسته وکړه چې له هغو څخه يې دهندپه راخوځيدو اودهند له لارې يې دنړۍ په راخوځيدو کې خپل ونډه په ښه توگه ترسره کړه. اودايې په ډاگه کړه چې نور نوځانونه بايد دظالم ځواک په وړاند يا دکرکې اوياهم دمنلو په دريځ کې ودروو.

ساتياگرى ياعدم تشدد د ۲۰۰۶ کال دسپتمبر په (۱۸) نيټه خپله يوه پيړۍ لاره بشپړه کړه، په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه په دغه ټکي باندې رڼاواچول شوه چې، په هند کې دعدم تشدد له لارې څومره بدلونونه رامنځ ته شوي لکه چې په نورو هيوادو کې دتشدد له لارې رامنځ ته شوي دي او په څه شان داثابتولای شو چې څنگه کيدای شي په يوه ټولنه کې بدلون او انقلاب پرته له وينې تويدنې څخه رامنځ ته کړو. ساتياگره دخپل مفهوم له مخې په بشپړه توگه دهمدغه ټولنيز انقلابی پوه مهاتما گاندي دژوند پيغام دی، چې دترهگری او ترورویزم او جگړې چې دتمدن ژوند له پاره دخطر اصلي سرچينه ده يوازني الترنټيف دی.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنيو چارو وزارت له خوا خپرېږي له انگریزي ژبې پر پښتو ژباړل شویده.

(۳)

ایلا گاندي

د مهاتما گاندي د جنوبي افريقې تجربې

د بدلون بيسارې بيلگه

موهن داس کرمچند گاندي دخپل عمر په (۲۴) کلنۍ کې جنوبي افريقې ته ورسېداو په (۴۵) کلنۍ له هغه ځايه راستون شو. دغه (۲۱) کالونه دهغه د ژوند تر ټولو ډېر ازميښتي کالونوو ځکه چې په همدغه وخت کې د گاندي د ژوندې ساري فلسفې خپله بڼه راڅرگنده کړه . هغه فلسفه چې پرهغې باندې گاندي دمهاتما لقب ترلاسه کړ او هغه فلسفه چې دهغې دلوړتيا په لاره کې ددومره وړتيا ترلاسه کيدل چا نه شوای اټکلولی .

مهاتما گاندي نه فيلسوف و، نه دعلمي هنري ټولنې غړی او نه هم يومسلکي ليکوال ، خوله دې سره سره هغه داسې ليکوال ولکه چې خپله وایي : ((زما ژوندزما پيغام دی)) . هغه خپله فلسفه لکه ديوه ليکوال اودعلمي هنري ټولنې دغړي په شان نه ده ليکلې. په بنسټيزه توگه ، هغه يواکتیو (فعال) سپړی و چې دلوړشعور خاوند ورته ويلای شو . دا دهغه خپل شعور اود عدالت ټولنيزه نظريه وه چې هغه ته يې د بدلون په لور لارښونه وکړه .

موږ وينو چې لندن دده په دغه شعوري وده کې دپاملرنې وړ اغيزه رامنځ ته کړه . په لندن کې هغه دخپلولومړنيوورځو په ترڅ کې خپل زيات وخت پر خپلو کاليو باندې خرڅ کړ ځکه ده غوښتل چې لکه د انگرېزانو غوندې داشرافي ژوند په لورگامونه اوچت کړي . خو هغه زر په دې پوه شو چې دده کورنۍ پرکوم څه اوکومو ارزښتونو باندې چې ډېرې قربانۍ ورکړې دي هغه له لاسه نه شي ورکولای . همداهو چې په خپل خرڅي کې يې کمی راووست اودخپل ژوند ورځني خرڅ يې دحساب له مخې

کاوه . هغه په ارزانه استوگنځي ځای ونيو او د سپرلی پر ځای يې داسمه وبلله چې بايد پلې له يوه ځايه بل ته ولاړشي راشي . ده په هرڅه کې د ځان لپاره دانډول (تبادل) خبره په پام کې ونيوه . دغه ټول بدلونونه هغه څه وو چې ده هغه دخپل ضمير د ننی آواز په انگازو کې د عمل ډگر ته راوايستل .

هغه سابه خوړونکی و، له شراب خوړلو څخه يې ډډه کوله او له بنځو سره يې هم ناسته ولاړه نه وه ځکه چې ده له خپلې مور سره ژمنه کړې وه چې هغه به له شرابو، بنځو او غوښې څخه ډډه کوي . هغه ډير زر په دې پوه شو چې سابه خوړل د ژوند يوه روغه لار ده چې هغه به نه يوازې د ژمنې په خاطر بلکه د يوې طبيعي چارې په توگه په خپل عملي ژوند کې په پام کې نيسي . دی په دې هم پوه شو چې شراب خوړل يوداسې چل او عادت دی چې له زيانه پرته بله گټه نه لري . خپلې ميرمنې ته يې وفادارۍ ده ته دا اجازه نه ورکوله چې له نورو بنځوسره دې ايل وغښل شي . خو وروسته په هر حال ، دی د بنځمنتوب (فيمينيزم) په ارزښت د پلارواکۍ په مقابل کې پوه شو، بنځوته يې درناوي د زړه له کومې شو، او هغوی ته يې يوازې د جنسي موخي د نښې په توگه نه کتل .

په ۱۸۹۳ کال جنوبي افريقې ته دده تگ له لندن څخه کور ته له راستنيدو څخه دوه کاله وروسته ترسره شو کيدای شي دغه کال دده د برخې اخيستني له امله دده دشعورې ودې کال هم ونوموو، ځکه ده د افريقې پر ځواديوې ودې او يوې ناچارۍ له امله ور مخه کړه ، دده اندېښنه دده دلبرعايد په برخه کې وه چې پر هغه مهال په هند کې دده د ژوند کولو له پاره نه بس کيده. هغه دخپل مسلک لپاره اندېښمن نه و ، بلکه ددې له پاره اندېښمن و چې دی لندن ته د تگ او زده کړې پر مهال دخپلې کورنۍ د مرستې هم پورې و . جنوبي افريقې ته دده سفر د پېسو گټلو او ددغه پور د ادا کولو لپاره يوه ښه شيبه شوه . او دغه ښه دده له زياتو کړو وړو څخه هغه هيواد ته له رسيدوسره سمه روښانه هم شوه ، دی په طبيعي توگه په طبقاتي شعور او ژوند کې راپورته شوی او په هغه کې نښتې و . همداوه چې دی بايد په هغه سيمه کې اوسيدلی وای چې دده له مسلک اودريځ سره يې برابرې کوله اودده په شان کټ مټ مسلکي کسان هلته اوسيدل . دده مسلک هم ده ته دا امتياز ورکاوه

چې دی بایدځان له هغوی څخه چې عادي خلک دي لکه دخوراکي شيانو خرڅوونکي ، د هوټلو کارکوونکي ، نایان اونورچې په مسلکي کسانو کې راځي لوړاوبیل وبولي .دده زیات پام دخپل فیشن اوخپلوکالپوپه لورو، پرته له دې چې هغه دهوا اوموسم څرنگوالی په پام کې ونیسي ،ده تل دریشي اونکتایی په سمه توگه اغوستل اووینسته به یې په ښکلې شان رمنځول . دغه اغیزجنوبي افریقې ته دده په دویم سفرکې هم له ورايه ښکاریده ، ده په دغه سفرکې خپله میرمن اوماشومان هم له ځان سره راوستل اوهغوي ته یې هم ویل چې په لویدیزډول سره باید ژوند وکړي، په هم هغه شان کالي اوجورایې لکه چې لویدیزو اشرافیانو به اغوستل دوی هم اغوستل .

خوکلکه چې ده ته په ډاگه شوه چې سپینان په جنوبي افریقا کې کله هم ددې له پاره تیارنه دي چې د ناسپینو دود دې ترسره کړي ،دغه تگلاره ده ته یوغورواوکبرمعلوم شو،دده وجدان ده ته دا اجازه ورنه کړه چې دی دې نورنایی ته ورشي ،همداوه چې هوډ یې وکړ چې خپل وینسته باید په خپله جوړکړي . همداوه چې هغه په دغه پړاوکې دځاني درناوي اووایر په فکرکې شو، اوپه دغه کارسره یې ان چې دنوروخلکو ملنډواوځنداوو ته هم ونه کتل.

هغه له دې وروسته داهوډ هم وکړچې نورې خپلې جامې دمینځلولپاره دوبي ته هم ورنه کړې اوبایدپه خپله یې ومنځي .

دده ضمیر دروحاني پوهې دمطالعې اوپرخدای باندې دپوره باورپه ترڅ کې وده کړې وه ، موږ دغه اغیزدده دهغې لوستنې اووینې په ترڅ کې وینوچې دی په لندن کې واوهلته یې دمقدسوکتابوله لوستلوسره ځانگړې لیواتیا پیدا شوه ، پرده باندي دغه بهیردومره اغیزه وکړه چې په ژوره توگه دمذهب تراغیزه لاندې راغی خو دیوه ټاکلي مذهب په وړاندې یې گوندې ونه وهلي ، دی نه دمذهبي اوتعصبې تگلاروسره مل شو اونه یې پرمذهب باندې دباورلاره له پامه وغورځوله ځکه دی په دې باوري وچې دهرمذهب مثبتو اوبنوتکوته بایدهم پام وشي اوهم درناوی . دادده دمذهب پیژندنې په اړه دده ځیرکتیا وه په تیره پرهغه مهال چې دی کله په جنوبي افریقا کې و، ان پرهغه مهال دی په دې باوروچې اسلام اویا مسیحیت ته په زورواوښتنه په خپله یوه درنه ستونزه ده ، ده پرخدای ایمان درلود ،خوکلکه یې هم دیوه ځانگړي مذهب

سپارښتنه ونه کړه ، دی دیوه روحاني بهیر په لور هغه مهال چې په افریقا کې و ورمخه شو، داچې په دغه ترڅ کې یې ژوره مطالعه ترسره کړه او په دغه برخه کې یې ډیر مهم اودپاملرنې وړ معلومات درلودل همداره چې د یوشمیر باورونو په یوشمیر عملي ناوړ تیاوواونیمگر تیاوو باندې چې خلکو دودونو په ترڅ کې منلې اورامنځ ته کړې وې انتقاد وکړ . له بلې خوا همدغه مهال وچې ده ډله ییز عبادت کولو ته په اهمیت باندې سر تیت کړاودایې هغه لاره وبلله چې په دغه بهیر کې هر چا کولای شول چې دخپل دین اومذهب لکه هندوییزم ، اسلام ، مسیحیت ، زردشتي اونورو مقدس مراسم اودعاوی دیوه اوبل په مخ کې په آزاده توگه ترسره اوولوي . په دغه ترڅ کې دیوه مذهب نښې نښانې هم نه ترسترگو کیدې .

زه باور لرم چې په دغه ترڅ کې دهرسړي ضمیر دخدای په لوردودې او پرمختګ خپله لاره وهي اوځان ترهغه پورې رسوي . . . په داسې توگه چې هلته دیوه مذهب نښه اوسمبول هم دچا پرمخ کې نه وي . زه یقین لرم چې دیو سړی د ضمیر پرمختګ په مستقیمه توگه له خدای سره دهغه د اړیکو په پیاوړتیا او پرمختګ پورې تړلی اصل دی . ننی آواز یا په بله وینا دزړه او وجدان غږ هم په دغه ترڅ پیاوړتیا مومي او دباور وړ کېږي . . گاندي جي تل اوپه سمه توگه پخپله دننی رغ په باره کې خبرې اترې کړې دي . اکثراً ، کله که غمولو سیاست پوهانوله ده څخه دکومې نابېرې فیصلې پر خلاف کومه پوښتنه کړې ، ده پر هغه مهال دخپل زړه غږ ته رجوع کړې ده . گاندي جي د خدای ژبه لکه دیوه ځانگړي خدای په شان هغوي ته چې اړتیا ورته لري څرگندوي . . دی ټولو انسانانوته هر څه دی (دی په موږ کې دی ، له موږه پورته او له موږه ها خوا) . دده دا ټینگه عقیده د وخت په تیریدو سره پرمخ لاړه اودومره وده یې وکړه چې دهغې له مخې گاندي جي دژوند له بېلابېلو لارود عملي تجربې کار پیل کړ .

دده رنځور پالې مېرمن کستوربا دختیاواوبه د عملي معالجې په ترڅ کې دخپل زوی منیلال ناروغي دخښتوپه تمهبرايي سره دارودرمل کړه ، دخپلې روغتیا اودرملنې په کار کې دطبعي معالجې له بېلابېلو شکلو څخه کار اخیستل دده لپاره هغه څه وو چې پر خدای باندې دپوره باور اونښې څرگندونه کوله اودایې په ډاگه کوله چې ده

پر خدای باندې باور دهرڅه اوهر درد درملنه گڼله . دده له دغه شان طبيعي درملنې سره ليواتياهم له جنوبي افريقي څخه راپيل شوه .

. کله چې هغه دخپلې کورنۍ په وړاندې د خپل دين اوپورله ادا کولوڅخه ډاډه شو، ده له هغه وروسته په رښتياڼۍ توگه ديوې آرامۍ په ترڅ کې دساده ژوندکولو ډول دځان له پاره په تيره بيا په ۱۹۰۴ کال کې په فونکس له ځای پرځای کيدو وروسته غوره کړ. دلته دده ساده اوبزگري ژوند وده وکړه ، اوپه دغه کارسره يې دپيوکو اومزدورانو دعزت دفلسفې بنسټ کيښوداو هغه طبقاتي بهير چې تردغه وخته دلته دډيرو پر ذهن اوژوند باندې برلاسی و ، هغه يې له عملي ماتې سره مخامخ کړ . هغه په دغه ترڅ کې دخاورې او اوبو په مرسته اوهمداسې دحيواناتو دساتنې په کارسره دژوند اوروغتيا په برخه کې دآسانو تجربو له لارې دلارښونې کار ترلاس لاندې ونيو. ده دلته دطبعيت له قانونه هغه زده کړه وکړه هغه چې دهر ساکښ له خوا په خپل خپل ډول سره کنترول او کارول کيږي . ده چاپيريال په تمامه مانا درک اوولوست اوپه هغه کې يې دهغه دموجوداتو هراړخيزه خيره له ورايه وليده. په دغه وخت کې ده له منگوري څخه دپارطلسم هم له لاسه ورکړ اوځان يې په هغه رمز باندې پوه کړ ، چې له هغه سره بايد په يوه چاپيريال کې گډ واوسيږي . دمنگوري دپارکيسه هغه مهال نوره هم روښانه اوله خطره ووته چې کله دی په فونکس کې په برنډه کې پروت واوهغه پرې تيرشو. ډير خلک چې هغوی دارگانیک فارمونو په کارباندې باورمن وو، گاندي جي ان په هغوورځوکې په دغه اړه د (بايو رنگارنگۍ) خبره کوله اوپه دغه اړه پردغه ارزښت باندې دزړه له کومي باوري و.

گاندي په دغه ترڅ کې ډير څه اوډير ارزښتونه زده اودځان کړل ، هغه په دغه ځای کې دومره جدي شو چې دخپلې ميرمنې اوماشومانو دباور په خاطر يې له خپلوملگرو اودوستانو څخه هغه ډالۍ اوسوغاتو چې دده دکورنې له پاره به يې راوړل نه منل او هغه به يې په بې پراوایۍ سره ردول . ان چې پرېدل کې يې هغه مهال چې دی په جنوبي افريقا کې اوسيده د سلوايکرو په اندازه ځمکه دټولنيزو موخو اوخدمتو له پاره په فونکس مرسته کړه اوهم يې په دربن کې خپله دپاملرنې وړ شتمنې د نائل اندين کانگرس (ان . ای . سی) په واک کې ورکړه ، برسیره پردې يې خپله يوه زياته

اندازه گينه يې هم دان . ای . سي په واک کې ورکړه . له بله پلوه يې په هند کې هم دخپلې پلرنۍ شتمنې ټول حق خپل هغه ورور ته چې دده په زده کړه کې يې ونډه اخيستی وه ور وېښله . اوپه پای کې کله چې ده په ۱۹۱۴ کال کې غوښتل له هغه ځايه دهندپه لور راشي پر هغه مهال يې خپل ټول پورونه هم خلاص کړل .

گاندي جي جنوبي افريقې ته د دادا عبدالله سوداگر په امر اومرسته ته رسيدلی و . همداهه چې هلته دده زيات دوستان ا وياران هم دغه سوداگر ول . يوکال وروسته چې کله هغه په جنوبي افريقا کې خپل دفتر پرانيست ، له هم هغه راپه ديخوا دده اړيکي له مزدورانوسره هم پراخ شول . او اوس دده ملگري ترمنځنۍ طبقې په کوزه هغې کې زيات وو . په تيره بيا پر هغه مهال چې دې په فونکس کې اوسيده په هغه ځای کې زياتره دگنيو کروندې وې چې په هغو کې زيات کارگران په کار بوخت وو . او هلته په کورونو او بارکونو کې اوسيدل . کله چې دی له جنوبي افريقې څخه راووت ده پر هغه مهال هغه کالي او جامې اغوستې وې ، هغه چې همدغو کارگرانو به اغوستې . دقانون دکارولو په اړه دده په تکرار تصور او خيال کې هم دکرار يولوې بدلون راغی . دده په لومړني دعوه کې چې هغه د دادا عبدالله له کورنې سره اړونده وه ، ده په هغه اړه محکمې ته دبل الترتف دعلمي کولو خبره ور په گوته کړه ، ده غوښتل چې په دغه اړه دهغې دندې آزموينه ترسره کړي ، هغه چې بايد دقانون پوهانو او وکيلانو رول په کې وکتل شي ، هغه اوس په دې باوري شوی و چې د دادا عبدالله دعوه چې دکورنۍ دغړو ترمنځ يوه خورا پيچلې اوستونزه منه موضوع وه ددغه نوي وړانديز په ترڅ کې حل کړي . ده په دغه اړه دا خبره په ډاگه کړه چې : « ديوه وکيل دنده دانه وه چې يوقانوني کار پيچلی کړي ، بلکه دهغه دنده دخپل رښتيا نې رسالت له مخې داده چې په ټاکلې موضوع کې سم حل او پخولاي نه هم له پامه ونه غورځوي »

اوداهغه پای و چې په دغه توگه له هغه سره ده هم معامله وکړه .

مارتين لوتر کينگ (جونير) دگاندي دارزښتونو په اړه وايي چې :

«دنه زور زياتي تگلاره ټاکل ، دکمزوری اودارښنه نه ده . له تشدد سره په عدم تشدد باندي جنگيدل په خپله دعمل يوه زړه ورتوب ته اړتيا لري . چې دنه زورزياتي په واسطه لارښونه کيږي »

گاندې چې وکولای شول چې دخپل عدم تشدد اونه زورزياتي په لورخپل باورا وخپل پيروان اوشاگردان په جنوبي افريقا کې راوکاږي ، دوی دواړو گاندې اومارتين هڅه وکړه چې دخپلو درسونو په رڼاکې خپل پيروان ددې لپاره وهڅوي چې دنه زورزياتي دکمپينگ ددفاع لپاره لاس په کارشي .

دعدم تشدد اونه زورزياتي آره موخه داده چې يوڅوک بايد دنورو لپاره دستونزو لامل نه شي ، بلکه يوازې په دغه حد کې بايد وي چې دخپل ځان په سمونه اوزغمنه باندې ولاړ پاتې شي ، کړاو اوستونزه بايد پرخپل ځان باندې وزغمي .زغم اوتحمل ترهرڅه دمخه ديوه ځانگړي ډول دسپلين او روژې نيولو په ترڅ کې عملي بڼه دځان له پاره نيولای شي ، دغه مهم په خپله دمعنوي پياوړتيا لپاره دخوړو اوډوډې ځای لري . مهمه لاداچې له هغه سره ديوه روحاني ځواک شته والی هم اړين اودپاملرنې وړدی ، داخبره په دغه اصل کې يوه منل شوې ځان تيريدنه ده چې کله يوڅوک جريم کوي ، اعتراف کوي اوځان په خپله جيل ته سپاري ، مانا داچې په دغه ترڅ کې ددې لپاره اړتيا نشته چې پوليس دې تا ترلاس ونيسي او سزاډې درکړي .ځکه عدم تشددپه مانا کې دقانون يوه بله بڼه ده .

ديوه روا چلند په توگه په دغه مدرسه کې څوک بايد له زده کړې څخه ځان پرېوه خوانه کړي ، نفرت اوکرکه بايدپه دغه بهيرکې دده موخه اودنده نه وي ، له دښمنانو سره بايد دروغې جوړې اومينې تگلاره غوره کړای شي ، ددغې تگلارې پلوی بايد دتشدد دهرې بڼې په وړاندې دزغم اومقاومت په ډگرکې ودريږي . اوددې انساني هڅې د عملي کيدوپه ترڅ کې بايد په عمل اونظرکې تياری ولري . دغه تگلاره پردښمنانو باندې دبرلاسي اويرغل پيغام نه ده . ځکه کله که يوڅوک په دغه اړه په دغه نيت گام اوچت کړي ، پرته له دې چې نور ورته وگوري ، دی په خپله هم په خپله تيروتنه له ورايه پوهيدای شي .

ددغې لارې لاروی بايد په دغه ترڅ کې هم هڅه وکړي چې په کرکترکې دعمل اونظرواټن له منځه يوسي ، ستاتپول کوښښونه بايد دخپل عمل په اړخ کې وي،دهغوی چې څه کوي بايد پرضد نه وي ، په دې چې ترټولو مهمه اودپاملرنې وړخبره په دغه ترڅ کې داده چې دغه تگلاره پرخدای باندې دباور دپياوړتيا

اوايماندارۍ په پياوړتيا کې لويه مرستندويه مفکوره ده. همداده چې دهرچا له پاره دا اړينه ده چې په خپل ورځنې ژوند کې دغه تگلاره په پام کې ونيسي. ځکه نودغې چارې او عمل ته دژوندلاره او تگلاره هم ويلای شو.

دعدم تشدد آره موخه او هدف هم دمخالف لوري گواښل اوماتول نه دي، بلکه پرسمه لاردهغه برابرول دي. ، دغه مفکوره هغه سترېستيز باور دی چې دهغه له مخې هرڅوک پردې وتوانېږي چې په ځان کې بدلون راولي. راشی چې په دغه اړه دگاندي د فلسفې زړه ته ورننوزو اودهغې له دود او آرونو سره سم په هغې کې ددرناوي هغه نښې ووينوچې له هغه څخه په جنوبي افريقې کې دجنرال سموتس په وړاندې څرگندې شوې .

کله چې موږ دده په سياسي کړو کې دلوپومعاملو او کړنو يادونه کوو ،نوداهم بايد له ياده ونه باسو چې په دغه پراخ بهير کې له دغې وړتيا سره سمه دعادي خلکو ونډه هم دگاندي جي په فلسفې کې ترټولو مهمه اودپاملرنې وړ ځای جوړوي .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي له انگرېزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .

ليکوال په جنوبي افريقې کې دگاندي دودې/اوخيرنښيگينې د ترست مشردی .

(۴)

تارا گاندي بتاچرجي

دمالگي حماسي لاريون

د ۱۹۳۰ کال دجنوري په (۱۸مه) هغه مهال چې راييند رانات ټاگوردسارمتي دسيند پرغاړه دگاندي داشرم دليدو په حال کې و له گاندي څخه وپوښتيدل چې :
— زه شپه او ورځ په دې باره کې فکر کوم چې « گاندي به دهيواد له پاره په ۱۹۳۰ کال کې په خپله خورجين کې څه لري ؟ »
گاندي جي ځواب ورکړ: ((زه فکر نه کوم چې يوه رڼا به هم له دغه راچاپير تورتم څخه راووځي)).

ان له هغې ورځې ماناد ۱۹۲۴ کال له مې څخه راپه ديخوا مهاتما گاندي په پوره او عملي توگه دسياست له اساسي تگلارې څخه ځان پر يوه خواکړاوتوله پاملرنه يې دجوړونکو تگلارو هغه چې ده (له صفر څخه دجوړونې خورا مهمه دنده) وبلله پر خاورواړوله.

له بلې خوا داهغه مهال وچې ده دهيواد په اوږدواولنډوکې دگرزیدو اوسفرونوکارهم راپيل کړ، دده ددغوکالوپه ويناوو اولیکنوکې پنځه ټکي له ورايه څرگندوو: څرخۍ، کوزنې طبقه، لومړنۍ زده کړې، ... اوپه فرقه يې هم غاړۍ کې دښځوونډه، او... دده سفرونو ترهرڅه دمخه دایوه ښيگره درلوده چې خلک يې داوږدې مودې هيريدنې، ډارواوڅرافاتوپه منگولوکې راوين کړل. ده هغوی په دې باوري کړل چې دوی به دده له پاره پیسې خوشې خوشي نه څرخوي.

» دگلو دهرې غاړۍ کی دیسوپه سپما سره تاسې کولای شۍ چې شپاړسومیرمنوته یووخت ډوډۍ ورکړئ. « په رښتیا هم ده دخپلو سفرونوپه ترڅ کې دغه پنځه مرامې ټکي ترکلیو، ښارگوټواوښاروپورې ورسول. ده دخلکوغوږو ته داهم ور ورسوله چې » ترهغه وخته چې جارواوبوکه په خپلولاووکې ونه نیسۍ، تاسې به کله هم په دې ونه توانیرئ چې خپل ښارونه پاک کړئ. «

په ۱۹۲۸ کال کې په کلکتې کې دکانگریس غونډې انگریزې حکومت ته دجواهرلال نهروپه خوله په خورا ادبي توگه داوړاندیزوکړ چې دغه حکومت باید په ۱۹۲۹ کال کې هند ته ددومنیون هیواد دریځ ومني، خو هغوی دغې خبرې ته زیاته پاملرنه ونه کړه. مهاتما گاندي له دغه وړاندیز وروسته په خورالیوالتیاسره ددغه حالت څارنه کوله، د ۱۹۲۹ کال په دسامبر کې داخبره روښانه شوه چې په دغه ترڅ کې باید مبارزه وشي.. د ۱۹۲۹ کال د دسامبر د ۳۱ په نیمه شپه کې هغه مهال چې کال رانوی کیده دهندملي کانگرس په لاهور کې دخپلواکۍ جنډه د روي سیندپه غاړه باندې جگه کړه. چې د ۱۹۳۰ کال دجنوري په (۲۶) د پورنا سوراج ژمنه اولوپه رامنځ ته شوه.

په دغه ترڅ کې یوځل بیا دټولوسترگې دسابرمتې په لور شوې څوپوه شي چې گاندي جی به اوس په څه باندې لاس پورې کوي.

مهاتما گاندي هم په دغه مهال کې ترخورا درانه فشارلاندې واوپه دې فکر کې وچې څنگه کولای شۍ یوځل په داسې یوه تجربه اولاریون باندې لاس پورې کړي لکه څنگه یې چې په ۱۹۱۹ - ۱۹۲۱ کلونو کې عملي کړی و. دشپږاوونیولپاره گاندي جی په دغه اړه دیوه غیبې آواز په انتظارو، څوچې د ۱۹۳۰ کال د فبروري په (۲۷) یې خپلې پوښتنې ته یوجادویې ځواب په یوه کلیمه کې ترلاسه کړچې هغه مالگه وه.

په پای کې ددغه نوی حیرانوونکي زیري دتحقق له پاره دځواک په لټه هلې ځلې پیل شوې ، دگاندي له خوا دهیوادپر نارینه وو اوبښځوباندې غږوشوچې دمالګې دقانون له امله باید دبریتانوي واکمنۍ په وړاندې راوپاریږي چې غواړي هغه (مالګه) هم پرموږ باندې وپلوري. داچې دگاندي د مبارزي په ډول اوتولنو باندې له اوږدې مودې راپه دیخوا خلکودزړه له کومي باوردلرود همداهو چې خلکو داوړسره ومنله چې گاندي دکوم څه لپاره لاس په کاریږي هغه دبړي ترپولې پورې خامخاپه خپله درايت اوپوهې سره رسوي..

گاندي په دې باوردلرودچې یولارښوداولیدر هغه مهال کولای شي یوغورځنگ اوبهیرامنځ ته کړي چې هغه د غونډې اوتولون په هراړخ باندې له هره پلوه پوهه اوبرلاسی ولري . گاندي جي په خپله داويلي دي چې : « هغه کله هم حالت نه دی راءيجاد کړی . » . هغه یوازې په دغه اړه داکارترسره کړی چې ځان یې دغونډې اوتولنې په رمزاوهدف باندې پوه کړی اویایې دهغې له پاره دپروگرام اوکړنلارې په جوړولوباندې چې نښې نښانې یې هلته له پخواڅخه وې لاس پورې کړی دی..

دمالګې دساتیاګرې څېړنه داپه گوته کوي چې مهاتما گاندي په دغه اړه ټول توکونه خپل لرل ، دایوازني گاندين غورځنگ و چې له هره پلوه گاندي په خپلواصولواوتگلاروسره عیارکړی و ، همداهو چې په پایله کې له یوې پرتیمینې بریاسره دخلکومخې ته راڅرګندشو. دغه لاریون دگاندي هنراودده نبوغ دراتلونکو اونویولرلیدونه پرلور راوښانه کړ. برسیره پردې یې دده دبړیاوود تگلارې نه زورزیاتې وړتیاواوهمیت نورهم دپیاوړتیا ترپولې پورې ورساوه . دغه بړي داهم وښوده چې دعدم تشدد اصول اوتگلارې په څه شان بریاوې له ځان سره درلودې ، گاندي چې په دغه ترڅ کې داروښانه کړه چې دده دعدم تشدد تگلاره دده دخلکو دپوهې اودرک پیاوړې پایله وه.

دمالګې ساتیاګره یالاریون په رسمي توګه د ۱۹۳۰ کال دمارچ په(۱۲) دسهارپه شپږنیمو بجوپیل شوه، ټولو یې ننداره کوله چې گاندي جی له خپلو (۷۸) پلویانوسره ددندي په دغه تاریخ لاریون باندې پیل وکړ. له پیاوړی گنې گونې سره مل و، په میلو میلو سرک باندې اوبه پاشل شوې وې ،هرخوا په شنو پاڼو باندې پټه شوې وه، بیرغ

دغې غونډې ته په خپلې رڼا سره نور پر تم هم ور په برخه کاوه . گاندي ددوي ټولو په مخ کې داسې چې خپل کالي يې په خپل لاس کې نيولي وو روان و.

« دزيارت لاريون په خپل اوږده سفر روان شو » جواهر لال نهرو دغه بهير ته داسې کتنه کړې ده : هغه کالی په لاس ، رنې سترگې او استوار گامونه د جگړات په خاورينو لارو باندې له خپلورنښتنيو يارانو سره چې پرده پسې روان دي اخلي ، هغه پر دغه لوري باندې پخوا هم ډيرې گامونه اوچت کړي ، ډيرو په دغه لاره کې دده د ملتيا ضمانت کړی واوله ده سره يوځای وو. خو په دغه برخه کې ټوله تودوخه او ټوله ليوانتيا اومينه په خپله په ده کې وه اوله ده سره وه ، هغه چې دده د هيواد والوله خوا په تودوخې اومينې سره هر کلی کيده. دغه هر کلی په مينې اورنښتيا يني سره ، په خپلواکۍ او اغيز سره و ، داسې چې هيچا هم دده په وړاندې ددې توان نه درلود چې له ده څخه ځان پر يوه خوا کړي اودې دې ورتي . له يوه خاورين انسان څخه د ژوند رڼا راڅرکيږي ، هو ، داده د آزادۍ او خپلواکۍ پروا باندې يوه اوږده لاره ده او يواږد مزل چې دهغې په ترڅ کې ددغه هيواد مليونونه وگړي له ښکيلاک څخه د ژغورنې غيږې ته گام ورپورته کوي ..

دغه لاريون اودغه سفر يوروحانی سفر و ، داسې چې په څرگنده يې ديوې کائناتي رښتيا يني په لور لاره پرانيسته . مهاتما گاندي دغه خوځون د سابرمتي سيند له غاړې څخه د دسمندر د غاړې (دندي) په لور پيل کړ ، دا چې د سابرمتي اشرم نوم په دغه ترڅ کې يادوو له هغه سره ټولې مادي نړۍ ته د نادارۍ اونه تراوپيغام هغه چې د ټول بشريت له پاره اړين اود پاملرنې وړ دی په خپلو وړانگو کې په روښانه توگه رسوي .

د مالگې دساتيا گړې ورمې د ټولې نړۍ پاملرنه پر خپله خوا راواړوله ، له همدغه امله وه چې د گاندي نوم اوڅيرې هر چيرې ځانته په زړونو کې ځای وموند . اودنړې په هره خوا کې گاندي ددوې له پاره داسې يوڅوک شو ، چې دوی فکر کاوه ، هغه تر هر چا دوی ته نژدې اود دوی مل دی ، ځکه نو هغه په خوراساده گۍ سره ددوی په ژوند کې ددوی له پاره په يوه الهامي اود درناوي وړ څيره باندې بدل شو .

گاندې دمالگې دلار يون پرمهال

مهاتما گاندې په خورا ليواتياسره دغې پوښتنې ته ځواب ورکاوه اوپه دې باورو چې دده خلک اوټولنه بايد ترهرڅه دمخه دالومړني څه دځان له پاره ولري ، زده کړه ، روغتيا، اوډونډلومړنۍ اړتيا وې هغه چې دغه خلک هغو زياته اړتيا لري . ده به ويل چې زماخيالي سوراچ زماډبيوزلوخلکوسوراچ اوخپلواکۍ ده، زما دخوب اوخيال آزادي کله هم پولې اوفاصلې نه پيژنې ، دا بايد يوازې ديوچا اويوې ډلې په واک کې نه وي، سوراچ اوخپلواکې مانا داچې هغه بايددهرچا ، سترگور ، ړانده ، وړې اوټرې ټولوپه واک کې وي. رښتني خپلواکي به هغه وي چې هغه ټول نارينه ، ښځې اوماشومان په خپل ژوند کې درک کړي اودځان يې وبولي..

رښتياخوداده چې موږ تراوسه هم رښتني خپلواکۍ ته نه يورسېدلي ، هغه چې لاتراوسه هم اوږده ، خو نه ناشونې لاره يې برياوو ته پاتې ده. دمهاثما گاندې دژوند پيغام تل هغې ته د رسيد ولارې او بر ياوې موږ ته په گوته کړې دي .

همداده چې کله موږ دمالگې دلار يون ساتياگره هغه چې گاندې جي په وياړ سره دبري پولې ته ورسوله په درنښت سره يادوو، موږ بايد دهغې په ترڅ کې دهغې مهم

اوبنستېوال ځواک چې هغه خلک دي هم له ياده ونه باسو. ځکه چې داتر ټولودمخه
دهند دخپلواکې دمبارزې مهم او دپاملرنې وړ ټکی و.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي له
انگريزي ژبې پر پښتو ژباړل شوېده .
دمقالې ليکوال دگاندي سمرتي او درشن سمرتي مشردي...

(۵)

ډاکټر سوشيل ميتل

نه زورزياتي په زورزياتي نړۍ کې

« زه کوم نوي څه نه لرم چې نړۍ ته يې ور زده کړم ، رښتيا اونه زورزياتي دواړه دومره زاړه دي لکه دغه غرونه او غونډۍ »
مهنداس کرم چند گاندي

کله چې مامي يوملگري ته وويل چې موږ غواړو په جميز ماديسون پوهنتون کې دنړيوال نه زورزياتي (عدم تشدد) مرکز جوړ کړو ، هغه راوپاړيد او زړېې ځواب را کړ :
« زموږ ټولنه په داسې يوه جگړه کې راښکيل ده چې له منځني ختيځ څخه پيل کيږي او ان تر مرکزي آسيا پورې رسيږي ، زموږ ولس مشر د ترهه گري پر ضد د جگړې اعلان کړې ، فکر کوم دابه ډيره گرانه وي چې موږ دې په دغوشيبوکې د نه زورزياتي نړيوال مرکز جوړ کړای شو .»

خوله يوې لنډې چوپتيا وروسته زما ځواب داو :

« هو ، دابه ډيره گرانه وي ، چې يوڅوک دې ديوې لنډمدنې آرامۍ په هيله ويده شواى شي ، رښتيا خبره خوداده چې دا اوس تربل هروخت ښه وخت دى چې خلک بايد په دغه اړه ديوه الترنټيف په باره کې فکروکړي او په دغه اړه لاس په کار شي . ټول پردغه حقيقت باندې ښه پوهيږي ، چې زموږ هيوادوال سرتيري دهرې ورځې په اوږدو کې د تشدد قرباني کيږي اومري ، همدغه ښه په خپله دابه ډاگه کوي چې زموږ لپاره دغه لړۍ ديوه ښه پای زيرې اورنا نه راپه گوته کوي . ځکه نوموړ بايد اوس خپلې

ټولې هڅې او شونتیاوې وکارو ، خووکولای شو، دغواوسنیو روانو گواښونواوننگینوته خپل ځواب ومومو»

خوهغه لاهم ټینگاروکړ:

« آیاواوې عدم تشدد کولای شي چې دنړیوالو ټولستونزو په وړاندې ځواب ووايې ؟
ما په زور سره ځواب ورکړ : ((نه)) ،

زما ملگری ځکه په دغه اړه زړه نازړه و چې هغه نه شوای کولای د نه زورزیاتي اوهغه غیرفعال دریځ چې دیوچا له خوا ښودل کیږي ترمنځ توپیروکړای شي ،په عمومي توگه نه زورزیاتي(عدم تشدد) ترعمل کولودمخه دځواب ورکولو ترټولوبڼه اوپه زړه پورې وسیله اوتگلاره ده . داسې یوچلند دی چې په څرگنده توگه هرچا ته یوناشونی کاراودنده ښکاري.

خوداچې آیاد نه زورزیاتي تگلاره یوه غیرریالستیکه تگلاره ده؟ هغه په دغه اړه تراوسه هم باوري نه و، نوځکه یې وویل :

« کیدای شي دایوښکلي څه وي ،خوباید فکرېږې وشي . کیدای شي په دغه ترڅ کې ارزښت څه ترسره کړو. څنگه چې زما ملگری یوحساس اوڅیرک سپړی دی ، کیدای شي تاسوهم له هغه سره دم گړۍ هم نظره اویوه خوله شی ،خوکه تاسې دنه زورزیاتي دتگلارې تاریخ ته لږ وگورئ اوپه دې لټه کې شی چې بریایې څه وه ، تاسې کیدای ددغه حقیقت له مخې په دغه اړه له یوې حیرانتیاسره مخامخ شی .

دنه زورزیاتي اغیزه دبیرني بدلون په بهیرکې په څرگنده توگه خطرناکه ، غیرعملي، ځورونکې او ان چې بې هدفه معلومیږي ،همداده چې کیدای شي دغه چلند پرواکمن دود باندې دهغو له گټوسره چې په بې اتفاقی اوغیرعادلانه بنسټ باندې ولاړې دی یورنگي اوجورجاړی ونه ښي ،ځکه نو (**ناش ویلي**) موږ ته دادرس راکوي چې کله په ۱۹۶۰ کال کې جمیز لاسون دخپل ښارپه مرکز (دون ټاون) کې لومړنۍ سوله ییزه ناسته سره له دې چې دسوداگرواوسیمه ییز حکومت له مقاومت، دپولیسوله بندیزونو سره مخامخ شوه اوهڅه کیده چې دغه په نظم برابره غونډه له عادي تگلارې څخه پریوه ځواکړي اوراوبې پاروي ،خو له دې سره سره دغه ټولون اوغونډه په بریالیتوب سره په خپل هغه هدف چې دوی لاره اوڅاره یې بریالی اویایله

يې هم په ښار کې د يوه مثبت بدلون سبب شوه . دغه تگلاره په (ناش ويلی) کې څو کاله هم داسې چې بدلونونه ورسره مل وو د لوسون تر نه زورزياتي لارښوني اومشری لاندې ترسره شوه ، ان ددغه ښار پوهنتون يې تر ډيرو پورې په خپله غيږ کې ونيو ، دوندرييلټ پوهنتون مقاماتو لوسون چې پر هغه مهال دالهياتوزده کوونکی و له پوهنتون څخه ويوست ، او هم يې د مذهبي پوهنځي تکړه او ځواکمن ځوان زده کوونکی (دين) وشاره . ځکه چې ده دخلکو په وړاندې د لوسون د شړلو په عمل باندې انتقاد وکړ .

جی .رابرت نلسن هم خپله دنده له لاسه ورکړه ، خو تر هغه يې ښه اود درناوي وړ دنده په بل ځای کې ومونده . په پای کې ريوړند جيمز لوسون داوړد مدتي ځنډ پيژند ونډه هغه وخت تر لاسه کړه کله چې په ۲۰۰۵ کال کې د (وندرييلټ) له پاره ونومول شو .

نه زورزياتي اغيزمنه تگلاره ده خو له دې سره سره زده کړې اونظم ته له کار کولو سره په څنگ کې اړتيا لري ، همداده چې برخه اخيستنې يې گرانه تماميږي . . لوسون له څه الهام واخيست ؟ په دغه ترڅ کې تر ټولو مهمه خبره له مارتين لوتر کينگ سره هغه کتنه وه چې داوا هيوپه او برلين کالج کې په ۱۹۵۶ کال کې وشوه . خو په دې کې شک دې چې ددوې کتنې به يوپه يو په دراماتيکه توگه دومره شوې وي چې دومره لويه بريا دې ولري ، ددوی په اړه دا يوه خبره له مخکې څخه څرگنده وه چې دوی دواړه له مهنداس کرم چند څخه مخکې تردې چې ددوی دغه کتنه سره و شي اغيزمن وو . لوسون په هند کې د مذهبي مبلغ په توگه کار کړی و او دگاندي دژوند او کارونو په اړه يې نېغ معلومات په هند او جنوبي افريقا کې تر لاسه کړي وو ، کينگ په بوستون پوهنتون کې له هاورد تورمن سره زده کړې کړې وې ، او تورمن (دشمالی فلوريډا دمریانوبجي) له اوږدې مودې دگاندي نه زورزياتي تگلارې ته دزړه له کومي درناوی درلود . کينگ دامشوره ورکړه چې لوسون بايد امريکا يې جنوب له يوه بدلون سره مخامخ کړي ، ځکه نودی له او برلين څخه وندرييلټ ته وليږديد . ددغه غورځنگ دجوړيدو دغه کيسه په ناش ويلی کې دمنطقي قضاوت په خاطر د ډيويد

هالېپرستان له خوا دهغه په ډيرعالي کتاب (ماشومان ، درنډوم هوس چاپ ، ۱۹۹۸) بيا ويل شوی ده .

گاندي ، هغه څوک چې په خپل عصر کې پر دوو پېړيو اوډريو وچوباندي راوځليد. په پراخه توگه دشلمې پېړۍ د جوړونکي اوډدې پېړۍ په ترڅ کې د يوې سترې اړتيا اوهم د يوه نه وړاندې وينه کيدونکي وحشت په مقابل کې راوپر کيد. دى دنه زورزياتي په دواړو (سيمه ييزو اوملي) ډولومقاومتونو په مشرتابه کې مخکښ و داسې چې په دغه ترڅ کې نه يوازې يې دهنديانو دخپلواکۍ لپاره دوچ سرو انگرېزي حاکمانو په وړاندې سرښندنه وښوده بلکه ده له خپلې دغې تورې سره د عقيدوي ، جنسي ، قومي توپيرونو اوهمدارنگه د مسيحي کولونيز د آزادۍ لپاره هم هڅه وکړه چې د پرمختللي تکنالوژۍ په مرسته يې تريوه صنعتي انقلابه ورساوه. هغه غوښتل چې انگرېزان هم بايد آزاد شي.

دده عمل په تمامه مانا اوخورا جدي ډول سره دده دعقيدې ترسيورې لاندې دارپايانو د ماتې په لور داسې يوخوځون وچې دده دخپل هندي کلتوردلارښوني په زور پرمخ روان شو. په رښتياڼي توگه دگاندي په اړه ويل کيږي چې ده په دويم غورځنگ کې دهنديانو دناهيلۍ او کمزورۍ کچه راتپته کړه ، ځکه چې دوى لومړى ځانته اجازه ورکړه ، خو سره له دې يې بيا په دغه برخه کې گامونه اوچت کړل چې دبې روحه تکنالوژيکي پوهې دودې په لور لاره پرانيږي. (دگاندي تحليلونه تراوسه پورې له خپل باور څخه نه دي رالويدلي، چې نښې يې اوس هم موږ دمتحده ايالاتودسياست په آرامي ، دشمالې امريکا اوپه پاى کې دټولې بشري ټولنې په اندوژوند باندې ليدای شو) .

هغه په ۱۹۶۹ کال کې وزېږيد، زده کړې يې په هندواونگلستان کې وکړې ، په ۱۸۹۳ کال کې جنوبي افريقې ته لاړ، هلته يې په انټروالز کې ترهغه مهاله چې بيا هند ته راستنيدده کاروکړ او د لومړۍ نړيوالې جگړې په ترڅ کې بيرته هند ته راستون شو. دجگړې په شپوورځو کې يې د ۱۹۱۹ تر ۱۹۲۲ اوبيا يې د ۱۹۳۰ او ۱۹۳۳ کالونو ترمنځ دعدم تشدد دوي پاريدنې لارښونه کړې . هغه د لومړۍ هغې په ترڅ کې وويل چې ، گډون کوونکي په سمه توگه نه وولارښونه شوي، داسې چې دتشدد ډاکر په وړاندې

مقاومت وکړای شي، خودویم حرکت یې په هراړخیزه توګه یو بریالی حرکت و ان دسمندریه لور دده د حرکت په ګډون . دده د ژوند لویه غمیزه دښکیلاک د دورې د پای په شپو ورځو ۱۹۴۷-۴۸ کلونو کې رامنځ ته شوه. له دویمې نړیوالې جګړې راوروسته انګریزي حکومت د جګړې له امله نور په اقتصادي لحاظ له پښو لویدلی او خالي لاس شوی و. هندهم ډیر زر په دوو برخو د مسلمانانو او هندوانو د مذهبي توپیرونو له مخې وویشل شو، او دانګریزه ګډ اتباع اوس په دوو هیوادو کې دنوي نوي هویت په نامه سره یاد شول. ، خومشرګاندي د هیواد په لور په سفرونو باندې پیل وکړ او په هر لوري یې د عدم تشدد اوسولې هنگامه خوره کړه... ګاندي خپل ټول ژوند خپلونه زور زیاتو اصولو ته ونډه کړ.

د ګاندي د ژوند دغه پېښې هغه څه وې چې هغه ټولې تورمن، لوسون او کینګ ته په سمه توګه معلومې وې، دوی په دغه اړه په کوم خیال کې نه وو راګیر، دوی په دې ټولو شیانو پوهیدل ځکه یې خپل ژوند د عدم تشدد تګلارې ته ونډه کړ، دوی په دې پوهیدل چې : څوک چې دخپلواکۍ په قدر پوهیږي او په دغه ډګر کې لاس په کار او مبارزه پورې کوي، هغوی باید د پوره زغم په زور د عدالت غوښتونکي واوسي. په ۱۹۶۳ کال کې کینګ په لنکلن میموریل کې د (زه یو خوب لرم) تر سرلیک لاندې یوه وینا وکړه چې دهغې په ترڅ کې دده خورا مهم او اورښتینو پلویانو د ګاندي خولی پر سر کړي وې ، هغه چې په نیغه یې ددوی اړیکې دهغه سړي له اصولو سره نښودل چې هغه په مهاتما باندې نامتو ، او هغه چې دهند ستره اروا بلل کیده.

د ګاندي اصول دنړۍ زیاترو برخو ته دنه زور زیاتي د مبارزې په موخه دهغو پلویانو او انقلابونو ته ورسیدل ، دابه دلته ګرانه وي چې دهغولست په بشپړه توګه راوړل شي، یوازې یوه اشاره باید هغو هڅو او هغو بریاوو ته وشي چې ددغې تګلارې په رڼا کې له پولنډ څخه لیچ ولیساراپیل کړې اوسرېي دبرلین د دیوال په رنگیدو باندې ولګید، همداسې په جنوبې افریقا کې د پخولایني غورځنګونه چې دولس مشر نلسن مندیلاو اړچ بیشیپ دسموند ټوټو په نوبت سره رامنځ ته او پرمخ بوتلل شول. همدارنګه ددغه غورځنګ بله ځانګړې بیلګه هماغه سوله ییز خوځښت دی، چې د دلی لاما له خوا پرتب باندې د چین دبر لاسي په وړاندې لارښونه کیږي. .

دگاندي دنه زورزياتي تگلاره دبشريت دراتلونکې لپاره يوه هيله ده ، دگاندي له نظره دجگړې خلاف ټکي سوله نه ده بلکې اهيمنسا (نه زورزياتي) ده ، مهاتما گاندي کله هم د شانتې کليمه نه ده کارولې هغه چې دانگریزي ژبې د (سولي) سره يوډول مانا لري. هغه چې له حقيقتي يوالی سره مطلق پيوستون هم دی. ، سوله دکوم ارمان له پاره چې موږ تل دعاکوو اويا پرنورو دهغي له پاره غږ کوو، هغه کيدای په

(سن-دی) باندې مانا کړو، چې د جگړې د دريدو اوځنډيدو مانا ورکوي.. څه چې دگاندي فکرو اوڅه چې دگاندي ايجادو هغه (اهيمنسا) وه چې دهغه مانا په عمل ، خبرو او فکرسره دنورو له ځورولو او ټپي کولو څخه ځان په تمامه مانا ژغورل دي..

دهغه لپاره دانه د دکتورينوځای لري اونه هم دکومې دگما : ځکه دا يو عمل اوکړنه ده چې په هره شيبه کې ترسره کيږي . له دې سره سم، د(سولي!) لپاره ډيرينه مفهوم اووړاندیزولکه چې هاملت يې ((خبرې، خبرې، خبرې) بولي او په دغه اړه يې وړځواب بللای شو.

گاندي له نه زورزياتي سره نه و- هغه کله هم له نوروڅخه هيله ونه کړه چې دهغه لپاره دعاوکړي ، هغه دخپلې اهيمنسا پربنسټ روان و.

هغه په خورا ځيرکۍ سره دادليل وړاندې کاوه چې يوشمير شيطاني کړه کيدای شي دبېنې پرپوله باندې سرکيږدي ، هغه هم داسې چې که چيرې واقع کيږي او دقناعت وړوي. هيڅوک ددې وکالت نه شي کولای چې که يوه وړه ناوړتيا ترسره شي نو هغه به دومره زياته ستونزه نه وي لکه يوه لويه گناه ، نه داسې بايد نه وي ځکه چې بدې اوگناه په هروخت اوهرمهال کې بدې ده اوگناه ده .

زده کړه اوښوونه دنه زورزياتي په لاره کې يوازينۍ اودپاملرنې وړکلي ده ، دنه زورزياتي چار پوتنسيال چې ديوې غوټې په شان دی هغه په ټولنيزمسؤوليت، په ننۍ طبيعت اوبشري تجربې پورې اړه لري. د(ناش ويلي) د گډون کوونکو ډيری برخه چې هلته راټول شوي وو، ځوان زده کوونکي وو، هغه څوک اوهغه رښتيا چې د ديويد هالبرستام په کتاب (ماشومان) کې په ډاگه شوې او اشاره ورته شوې ده.

د جيمز مديسون پوهنتون د مهاتما گاندي دنه زورزياتي په نړيوال مركز كې موږ داوسنې نړۍ لپاره دهغې سترې دندې اوچوپړ په كارباندي بوخت يو، هغه چې گاندي دځان اوموږ ټولولپاره د عملي تجربې په ترڅ كې ازمويلې ده . هغه ويلې چې :
« زما پلاوي ،نړۍ دنه زورزياتي په لور ددوه اړخيزو سياسي ، اقتصادي ،ټولنيزو اومذهبي اړيكو په ترڅ كې په خوځون راوستې ده . »

دغه مقاله په ۲۰۰۸ كال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي له انگريزي ژبې پر پښتو ژباړل شوېده .
ليکوال د ویرجینیا دهرسون بورگ جیمز مديسون په پوهنتون کې د مهاتما گاندي دنه زورزياتي دمركزداپرکتر اودهنديزم دبرخي/سوشيت پروفيسور دی .

(۶)

پروفیسور سائیندرا نندن

مہاتما گاندھی ،

لوسٹونکی اولیکوال

د مہنداس کرم چند گاندھی ژوند اویغام دنیمی وچې په اوږدو اولندوکې لکه دگنگا د سیند په شان روان دي ، دده د فکر څپې اوکړنې د زیات شمیرانفرادي کسانو او ټولنو تر لمنو پورې لکه د سمندر اوچتې څپې ځانونه غزوي. زموږ په اوسنۍ نړۍ له داسې یوه پیچلي ژوند سره ، څنگه یو څوک کولای شي چې د یوې رڼا په شان دې د گردې نړۍ پرسروي ، آیداسې رڼا هم شته چې هم کوټنۍ رڼا کوي اوهم دنړۍ ستر ستر ښارونه ؟ هو شته ، اوهغه ایوازې د مینې ، هیلې اوسولې رڼا وه .

هغه په رښتیني توګه د شلمې پېړۍ یوه معجزه و. دهغې پېړۍ چې یوازې په لومړۍ نیمايي کې یې اویا ملیونونو خلکو خپل سرونه له لاسه ورکړل . کیدای شي ووايو چې گاندھی وکولای شول په خپل روحاني ځواک سره دیوزیات شمیر خلکو ژوند له مړینې وژغوري . یوازې دیوې شیبې لپاره خیرشۍ اوفکروکړئ چې څوک یې معاصرین وو : یوازې اشاره ورته کوو هتله ، موسولینې ، ستالین اوماوو . دده په شاوخوا کې هرڅه یوازې یورنګ درلود اوهغه داچې ټول په وسله والو یونیفورمونو کې نه ماتیدونکي ولاړ کسان وو .

ونستن چرچل گاندي (نیم لوخ سرکښ ملنگ) وباله اوگاندي بیا چرچل دلوخ پاچا په نامه یادکړ،خوهغه دچرچې ترڅوکه لاندې راونه نیو. څوک به دگاندي هغه نامتو وینا له یاده وباسې چې په ۱۹۳۲ کال کې یې د لندن دگړدي میزدکنفرانس په ترڅ کې وکړه. انگریزي ژورنالست له هغه څخه په بکینګهم ماڼۍ کې خبرو ته دتلوپرمهال وپوښتیدل :

– ښاغلی گاندي ، پوهیږئ تاسې دیوې سترې امپراتورۍ له واکمن سره دخبرو له پاره په دغو کالیو کې لکه لوخ ملنگ روان یاست ؟
گاندي ځواب ورکړ :
– ته اندېښنه مه کوه زما ملگریه ، دامپراتورۍ واکمن کیدای شي زمور دواړو لپاره ډیرکالي واغوندي .

له دغه ټکي سره کیدای شي تاسې له ماسره یوه خوله وی، چې ډیرښه اوپرځای ولگیده. اوکله چې له لندن څخه روانیده یوه بل ژورنالست له ده څخه پوښتنه وکړه چې دی دلویدیز تمدن په وړاندې څه فکر کوي ؟
دی ورته موسکۍ شو اوځواب یې ورکړ :
– کیدای شی دا یوه خورا ښه نظریه وي ...

مهنداس کرم چند گاندي لکه زمورپه خیر یوعادي زده کوونکی و،هغه دیوه شرمناک وکیل په توگه ځان دمنصب لوړتیا ته ورساوه. ددې لپاره چې خپله کورنې وساتي هغه هوډ وکړ چې خپل عملي کار په جنوبي افریقا کې دوړو هندي سوداگرو،کارگرو اوځای اوسیدونکو په منځ کې پیل کړي . هغه په ډیره اسانۍ سره جنوبي افریقا ته راغی .

په فیجې کې دټولنیز سم سمکي خبره ډیره وروسته تردې پیل شوه . په ۲۳ کلنۍ کې کله چې دی په ناتل کې پریوه دنده باندې وټاکل شو له بمبې څخه دداربن په لور په بیړۍ کې وخوځید. دی سره له دې چې هلته دیوې لنډې مودې لپاره ولاړخوتقدیر هلته د (۲۱) کلولپاره پاتې کړ. ده دانگریزي واکمنۍ تاریخ له یوه

بيساري بدلون سره مخامخ کړاودنړۍ په هره خواکې يې نرواوبنځوته دا وړالهام کړه چې دوی بايد دخپلوسياسي حقونو له پاره مبارزه وکړي..

دگاندي جي ژوند له زياتوايجادي ماتوڅخه ډک دی، زموږ په ټولنه کې موږ زياتره په ډيرو وړو خبرو باندې دزيات بري احساس کوو، خوژور اوحساس فکرونو تل په خپل دوران کې ماتې زغمي . دگاندي جي ټولې ماتې پرتمينې اومهېمې وې ،ځکه نوموړې دې دده ترنورومعاصرینوزيات يادوو. په دغو ډيرو خبرو برسېره دی له خپلې ټولنې څخه يوشل شوی اولرې کړل شوی څوک و . ځکه نوډې دهنددځانگړي ډول مشرانوپه ډله کې راځي . هغه خپله پاملرنه دټولنې هغه ځواک ته وکړه چې هغه له پامه لويديلی اوله هرڅه لرې پاتې کړل شوی ولکه بيوزلان ، هري جن ، کونډې ، بې ځواکه اونورسرماتي اوپښې ماتي .

گاندي جي هغوی ته ځواک ورکړ چې په رښتياهم بې ځواکه وو،هغوی ته چې دی پوهيده اوويل يې چې انساني روح دپاک خداى ترټولو لويه اوپوره ډالۍ ده.

هغه ترهرچا زيات دانسان دتاريخ په اوږدوکې دبشری روح په پياوړتيا اوبرلاسي باندې داسې پوهيده لکه په هغه ځواک باندې چې په يوه اتوم کې پټ دی ،کاربوهان پوهيږي هغه د روح (اتما) په ننۍ(درونی) پياوړتيا باندې باوردلرود اوپه دې هيله و چې هغه بايد له هرډول بنديزونو څخه آزاده اوپه امن وي .

هغه دغه لوړه اوفوق العاده اخيستنه له خپلې لوستنې اومطالعې څخه ترلاسه کړه ،هغه يوژور لوستونکی و،دهغه لپاره يونانساني تفکراودهغه تاريخ هم پټ اونا سپرلی نه و، په لندن کې ده پرهغه مهال چې لا (۱۹) کلن زده کوونکی و،دلويديزکلتور دسترولیکوالو لکه : روسکن،تولستوی اوتریو په باره کې لوستنه وکړه . په لندن کې دده پاتې کيدو له ده سره دامرسته هم وکړه چې پام يې دهندي تمدن پرلورشو. ده ترهرڅه دمخه دبکوت گيتا انگریزي ژباړه ولوسته . کله چې دده پرځوانۍ کې دده مور، دده چاپيريال اودماشومتوب ملگرو پرده باندې دخپل حساس اغيز نښه کښنوده ،هغه له ده سره ترلويوالي پورې لکه (سرمون اف ده مونټ) اوهمداسې په لاتیني ، يوناني اوانگریزي باندې ليکنې پاتې وه . دهغه له ذهن څخه يولورفکراو نظريه هم په

یوه خوا پاتې نه شول. دوی ټول لکه په سمندر کې څپې ، په ونه کې دپانو ، پرهسک باندې دستورواو په فکر کې د ناسپرلو غوتیو په شان وو.

کله چې هغه دخپل عمر په (۲۳) کلنۍ کې جنوبي افریقې ته دیوه وکیل په توگه ولاړ ، دغه تلون دده په ژوند کې یونوی څپرکی او یونوي ځواک شو، دهرپاتکي اوهرې ډلې اړوندان لکه یهود، عیسایي ،مسلمان ،هندو- سوداگر، مزدور ، ښوونکي ،سیاست وال ،منورین ، کاتبان اورو حانیون دده ملگري شول. دوی ټول دهغه سازمان له خورا مهمو اړوندانو څخه وو هغه چې ده په خپله را پیل او جوړ کړی و. هغه یوه جگړه را پیل کړه او هغه یو څراغ ددغې وچې په خورا تیاره کنج کې دښځواو نروپه ذهنو کې ولگاوه. ده وویل چې : ډار یوازې دډار لپاره ، خوتینګاریې پردې وچې که ته انصاف غواړې ، باید دنوروله پاره اودنورو په چوپړ کې وې .

اودده په نړۍ کې دهر له پاره ځای نه و، ژوند ټول هلته ګردسره ننی و.

داتول هغه څه وو چې شوي وو ،هغه مهال چې د ۱۸۹۳ کال دجون په اوومه ،دی داورگاډي له لومړۍ درجې کوټې څخه راوغورځول شو ، پر هغه مهال دی له دربن څخه پریټوریا ته روان و اود دوندي وکیل په شان یې ځان سمبال کړی و. هغه ګارد چې دې یې په غیرمذهب ډول له اورگاډي څخه کښته راواچاوه ، کیدای شي هغه په خپل دغه غیرانسانی عمل باندې ترخپل کړن وروسته پوه شوی وي . دنژدې پنځوسو کالو په ترڅ کې دغه لویه امپراتوري تس نس شوه اودمنطقې توپیرونوپه داسې یوه ښکیل کې راوچورلیده چې په پای کې دیوې کورنۍ ناروغۍ په منګولوکې ور ولویده ، ماته شوه ، ټوټې ټوټې شوه ، داسې چې ددې ټولو کړو وړاصلي لامل بیاهم مهاتما ګاندي و.

دپیترماریتزبورګ داورگاډي تم ځای یوتیاره اوګوښه ځای دی چې له دربن څخه (۸۰) کیلومتره واټن لري. مادغه ځای په ۱۹۹۹ کال کې نژدې یوه پیړۍ وروسته له اورگاډي دګاندي له غیرانسانی راغورځولو وروسته ولید. له سلوکالو وروسته له دغه ځای سره دهغه اغیز له مخې چې زه یې دلته په خپله غبرکې ونیوم ، ماته یوه ځانګړې خواخوږي پیدا شوه، داسې چې زما لپاره دغه ځای دزیارت ښه ومونده.

د پيترماريتيز په ساره تم ځای کې ښايي پر هغه مهال او هغه شيبه کې گاندي داسوچ کاوه :

چې دی بايد څه وکړي ؟ هندوستان ته ستون شي او که همدلته ددغې بې انصافي او توپيرونو سره د مبارزې جنډه پورته کړي ؟ هغه هوډ وکړ چې ودريري او خپل غږ دلته دهغې بې انصافي په وړاندې پورته کړي . هغه چې په راوروسته کې بيا يوانکار نه کيدونکی تاريخ شو . په دې چې يوه پيړۍ دلته له داسې کړو وړو سره تيره شوه چې په پای کې يې داپار تايډ بدمرغ څلی راوړيد . اودابه سل نور کالونه هم ونيسي چې دهغه دردونه اوزخموڼه دې پټۍ اودرمل شي . نن تاسې د پيترماريتيز په ښار کې ويني چې دمها تما گاندي لوړه مجسمه ددغه ښارد يوه نامتو مجسمه جوړونکي له خوا دلته ښکته شوې ده .

په ۱۹۹۳ کال کې دغه مجسمه دولس مشر نلسن منديلا له خوا دهغه له نامتو وينې ، زما ژوند زما پيغام دی ، له کرنوسره مخ لوڅې شوه . که وايو چې جنوبي افريقا دنړۍ يوشمير خورا نوميالي مفکرين رامنځ ته کړي ددغې خبرې لامل هم گاندي جي دی چې هغه دلويښت اولويوالي دغه تخم په دغه ځمکه کې وکاره .

دجنوبي افريقې مشرانو دخپلې رښتياينې په ترڅ کې دپخولايڼې يوه بې سارې دنده اوکميښون رامنځ ته کړ ، هلته چې له دردو اوزخمي روحياتو پرته دنور څه تاريخ نه ښکاريد ، دوی هلته دخپلې ټولنې دپيل اوجورښت بنسټ په رښتيا او حقيقت باندې کيښود . گاندي چې پر هغه دښته باندې چې د تعصب او توپيرونو اغزي کرل شوي وو ، دروح منارودراوه او هغه ته يې د ساتياگري يا رښتيا په عمل کې جادويي نوم ورکړ . اوبيايې رښتيا اورښتياينې ته يوبل اړخ اومفهوم ورکړ چې هغه يې د (مينې او/هيمسا) يانه زورزياتي په نامه سره ونوموله ، دغودواړه يوځای بيا دده په فکراوايدې کې دسترې هستۍ ځای ونيو ، چې ديوې شته والی له بلې څخه پرته ناشونی و . دا په رښتياهم لکه يوژور ، مثبت اوفعال ځواک ، لکه رښتيني مينه دتل لپاره و .

په عين حال کې داکار په ژور توگه ديوه لوي توپير اوبدلون سبب هم شو ، خلکو له دير پخوا څخه يوبل دپيغامبر او مذهب په نامه سره وژل ، زه فکر نه کوم چې يوچا به

کله هم په يوه ځای کې يوبل دگاندي په نامه وژلی وي. زما په نظر دا يوه بې سارې بيلگه ده. خودبې شميره نارينه اوښځينه خدايانوپه نړۍ کې گاندي چې له دغوڅخه يوه هم نه شو. ځکه هغه پوهيده چې دازموږ په بشري شته والي پورې اړونده خبره ده ،هغه په دې پوهيده چې دبشري ستونزودحل له پاره بشري اساسات او بشري لارې چارې دحل تر ټولوبڼه اوسم حل اوځواب دی. هغه زموږ په منځ کې ترنوروتولو سپړواوښځو زموږ پرخپل ځان اوزړه کې دانساني حس اوانسانيت دژوندي ساتلو اودهغه دپاملرنې وړ ليوال و. هغه موږ دبيلابيلو وچو له بيوژولو او خورانونوسره په دې خاطر وټول چې له يوه اوبل سره خواخوږي اومرستندوی شو.

اوداهرڅه دهغو خلکو لکه زموږ له نيکونواو غورنيکونوڅخه راپيل شول ، هندوستان خورا زياتې حماسې په بيلابيلو ژبو کې مخکې تردې چې انگرېزان دې ليکل زده کړي رامنځ کړی وي ، زموږ ه زياتره د مهابهارت اورامين د کيسوله سمندرونوسره لوی شوي يو،خوزما په فکر له خورا حيرانوونکو حماسوڅخه يوه هم ددغوساده نارينه وو اوښځينه وو(زموږ دپلرونو) اديسي دی چې بيلابيلو سيموته ولاړ، هغه يې ونه نيولې بلکه هلته يې دکوچنيو سوداگرو، دبيلابيلو ټولنودايجادگرو په توگه کاروکړ. هغه ځمکه چې ده ته ورپاڼه وه ، هغه اوس دده دروح يوه برخه شوه. دا په خپله يوه حماسه ده داسې چې په هغې کې وژنې او جگړې نشته ، دوی د خوږوشنه کړونده رامنځ ته کړه نه د زهر ورو ، ددوی له ژوند سره يوازې يو پيغام مل دی اوهغه داچې :

مخکې تردې چې بدوکړو ښه داده چې ويې زغمو. دفيجي پيښې دغه پيغام اودهغه وړتيا په عمل کې موږ ته ثابتوي اودا رابښي چې :

په فيجي کې ديوې ټولنې په وړاندې دجنایاتو ترسره کول، په نيغه زموږ له انساني چلند اوزموږ له گردې نړۍ سره ژور تړاو لري. هغه څه چې هيچا هم په دغه شان نه شوای تصور کولای . خويوه خبره ده اوهغه داچې دوی زموږ دژوند له هيلې سره سم ديوه پرتم اووياړ په لور دپاملرنې وړ گامونه پورته کړل. زموږ پرخاطرو باندې به ددوی دهديرو اود شمشان گهاټ دايرو بړيوکی تردیروپورې خورې وي. دوی له موږ سره دي اودوي موږ ته دومره رانژدې دي لکه اوښکې زموږ سترگوته .

دمهاتما گاندي جوړونې ، کړه وړه اوموځې چې په رادیکاله توګه دده له ژوند سره په تړاو کې وې ، په جنوبي افریقا کې زیاتره دکارگرانو اووړو سوداګرواودکاندارانو له خوا وڅارل شوې ، دهغه لپاره هغوی له شکه پرته رښتینې اتلان هم وو. هغوی ده ته دا معنوي پیاوړتیا ورکړه چې باید دبرابری اوعدالت ، اواستوګنې لپاره دمبارزې غږ دهغې بډرنګې او ظالمې واکمنۍ پرضد چې په توپيرونواو تعصبونو باندې ولاړه وه پورته کړي. له همدې امله وه چې گاندي جي دهغوی څرګند حضورپه عمل اونظرکې داسې په پام کې ونیوچې ترده دمخه بل هندي داکارنه و ترسره کړی.

همداسې ده خپل ژوند دخطرمنګولو ته هغه مهال ورواچاوه کله چې ده غوښتل دبویرپه جګړه کې داراستوګنو خلکو ساتنې اوژغورنې ته اوږې ورکړي . ده دهغوی په منځ کې هم دخپلې پیاوړې تورې (ساتیاګری) دودې اوڅرګندونې ، ددفاع اوتشریح په برخه کې دپاملرنې وړ پرمختګ وکړ.

مهمه خولاداجې ، دده دغې ودې اوپرمختګ ده ته دهندې رښتینې دولت په اړه یو نوی فکر اویوه نوې کتنه نه یوازې له بهرنۍ خوا بلکې له ننۍ خواهم ورکړه لکه : دبډایانونبرلاسي ،دخوارانو خوارۍ ،پرې دفاع کسانو باندې زورزیاتې ،دښځوپه وړاندې ناوړه چلند، په کلیوکې زورزیاتې اودلیک لوست نشتوالی داتول هغه څه وو چې دده زړه اوفکرېې وخوځاوه چې ترنن پورې زموږ په ټولنه کې دیوې لویې ستونزې په شان ترسترګوکیږي.

اوغاندي ددغوټولوپه اړه دهرې ورځې په ترڅ کې ټول څه لیکل . ده دفیجې په اړه لیکنې وکړې اوان چې هلته یې خپل پلویان زموږ له دغو خلکو سره دمرستې په خاطرواستول څو هغو له زندۍ اوزندان څخه وژغوري..

مهاتما گاندي په خپل ژوند لیک (له رښتیا ووسره زماندتجربوکیسه) کې دهندې زیارکښ بالاسندرم په اړه دپاملرنې وړڅپرکې لري .مدلته دده له دغه کتابه دهغه له وروستۍ برخې څخه یوه برخه رانقل کړې اوداپه ډاګه کوي چې عادي هندیان کله هم نه شي کولای د داسې څه په لیکلوباندې لاس پورې کړي .

ماوویل چې بالاسندرم زما دفترته داسې چې پټکې یاسرتړونۍ یې په لاس کې و راننوو . هلته په عین حال کې یوځانګړې حالت و چې په ځانګړې توګه یې زموږ

برتری اوزياتی هم نه‌بود، ما لا پخوا هغه پيښه په ډاگه کړې وه چې دهغې په ترڅ کې زما لنگوته زما له سره پورته شوې وه. دا ډول زبردستي دلته دود وه چې ته بايد خپل پټکې يا خولې پر هغه مهال چې له اروپايانوسره مخامخ کېږې له سره پورته کړې. ډاگه پر سرتړلې يا ايښې خولې وي که پټکې اوياهم دسمال چې پرسر راتا وکړ شوي وي. ان چې درناوی په دواړو لاسونو هم بس نه دی، بالاسند ارام فکر کاوه چې دې بايد له ماسره هم دغه چلن وکړي. دازما په تجربو کې لومړنې هغه وه. ما په دغه کار سره دلور تيا او غرور احساس وکړ او ورته ومې وې چې خپل دسمال دې پرسرو تړه، هغه ډاکار پرته له دې چې پرې وخورېږي ترسره کړ، اوما دهغه پرمخ باندې دخوښۍ نښې وليدې.

زما لپاره دا خبره په تما مه مانا یوناسپرلی رازدی چې څنگه یوشمیر خلک ځان پر خپل هم نوع باندې دلور تیاغوښتنې په ترڅ کې ددرناوي اوعزت وړبولي. زه فکر کوم کله چې وایو انسان یعنې څه، دا خبره په خپل ذات کې دیوه رادیکال بدلون اوانقلاب نښه ده. لکه چې یوه نه ایساریدونکې هیله دعام انسانیت په ترڅ کې راپیل شوې، نړې به کله هم نوره پردغه پوله خپل کاروان ونه دروي چې: (خوار یوازې خواراوبایلوونکی دی). جگړه اوس هم له جنوبي افریقي څخه تر آسیافاسفیک پورې روانه ده. لکه چې دغه شاعروایی: هلمته، شمال لرگي په دوروکې وړي، اوبیایې اچوي پر هسکو تیتو یوې انساني ونې ځان کله هم آرام ونه نیو، هماغه ونه وه په خپله گاندي، خواوس زه وته یو دهغه پرمینه!

دهغه آثاردا په ډاگه کوي چې هغه ځان وپیژاند، په ډله ییزه اوانفرادي توگه دهغه ژوره موخه مورال اومعنویت ول. په سیاست کې دهغه دفعالې ونډې هدف دهغه ټولنیزې څرگندونې وې:

(زه به ترهغو پورې يو مذهبي ژوند ونه لرم ، ترڅو چې مامې خپل هويت د ټول بشريت په وړاندې نه وي په ډاگه کړی ، همداسې زه به کله هم د سياست په اړه څه ترسره نه شم کړای ترڅو چې زه خپله سياست ته نه وم ورننوتلی. د سړی د گړدو فعاليتونو لاملونه او کچه د يوه ناپايه ټوليز حالت څرگندوی دی) .

دا چې سياست يې بيا يوه ځاني خبره وه. هغه په دې نه پوهيده ، هغه دا څرگندوله چې هر مذهب او روحانيت دانساني فعاليتونو يوه برخه دی ، روحاني قانون له پيله تر ننه په خپله برخه اوساحه کار نه ورکاوه ، خو خپله اغيزه يې د ژوند د عادي فعاليتونو په ترڅ کې تل په ډاگه کوله . بايد چې رښتيني مذهبي واوسو ، يو څوک هم بايد ځان په دې ډاډه نه کړي چې گواکې هماليا به دکور په انگرې کې راښکيل او په امن سره به يې وگوري .

. رښتيا ، خيربښيگينه اومينه د يوه معنويت په توگه تل دبشر د اندېښنو لپاره تسل توکي وو. روحانيت اوسکيولريزم په پايله کې د ټوليز شته والي اړوند توکونه دي ، گاندي دغه اړوندوالی په بې شميره توکونو او مثالونو کې د نني غږ او نظر او بهرنۍ ته دخپلې کتنې په توگه تشرېح کړی دي .

ساتياگره په دغه برخه کې دده تخنيک شوه ، چې د يوه عصري اونوي وړانديز او پديدې په توگه يې خپلې چارچاپيره نړې او پرهغې برسیره خپل ځان ته ورډالۍ کړه . درښتياني ځواک په مفکورې سره هغه له خپل نظر سره سم د خدای مانا اومفهوم تشرېح کړل:

زما د باور چوکاټ دادی چې هغه هم ځان له بشر سره سيال کوی. ، خوموږ بايد خپل غوږونه بيا هم دننۍ انگازې (د زړه آواز) په ولولو پورې تړلي وساتو. د گاندي لپاره له نني مخالف سره مبارزه تر باندنې هغه خورا مهمه اود پاملرنې وړ ده. هغه مهابهارت په خپله د يوې ننۍ جگړې په توگه چې له انفرادي روح سره په دننه کې وه تشرېح کړه . کور وکسترا د يوچا خپل شعور دی ، اوده په خپله دبشریت د شعور ملتيا وکړه.

گاندي په روحاني توگه هره فکراوهر عمل له خلکو سره شريک کړ ، دده ليکنې په سلو توکو کې راغونډې شوې ، چې يوه انساني لاس هم دومره څه لکه چې ده ليکلي نه

دي ليکلي. دده په خاموشۍ، ليکنې او عمل کې یونایپا په پانگه اچونه وه دلبوتولستوی په باره کې ده ولیکل: "د تولستوی تش په نامه تنوع درښتیا په اړه دپرمختګ نښه وه درښتیا اوحقیقت په باره کې دي زیاتره غیرمنظم ښکارځکه هغه ددغې تگلارې د دوام په ترڅ کې دخپلودکتورینو دودې په فکردی، دهغه ماتې دهغه اتلولۍ وې، دهغه مبارزه او اتلولي دهغه ځانګړي وو".

داهم دګاندي رښتیا ده چې هغه کله هم درښتیا دزیري ورکول په شان نه ده کارولی، ده داګواښ کړی چې که هغه ان دمهاتما له خواهم راشي، یوڅوک کولای شي، یانه چې دده ژوندلیک ولولي څو پر هغه پورې اوکچه باندې پوه شي، هغه چې دده خوب اوخیال دي. هیڅ هم په دې کې دپتیدو نشته، هره چار ښه اویا بده دده لپاره یوه تجربه ده چې په څرګنده توګه ښینه کوي، په هره ټولنه کې دیوې رښتیانې پخولایني خبره هغه وخت په ډیره اسانۍ سره رامنځ ته کیدای شي چې هغه ټولنه ځان له رښتیا، اوله رښتیا نۍ مینې سره مخامخ کړي. پرهديروباندي دوشواوشنلیو غوریدل دبیازوندي کیدو اوپه پای کې دمرګ اوژوند ترمنځ دپخولایني نښه ده.

هغه ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې خپل نبوغ اورادیکال اکشن په دغه ترڅ کې وکاراوه چې:

موږ باید مخکې تردې چې نوربدل کړوخپل ځان دبدلون څم ته ور واچوو، دغه دکورنۍ قانون دی، خو رښتیا، مینه اوخیرښیګڼه بیا دډلې، ټولنې اوملت له پاره دپاملرنې وړده. برسیره پردې نه زورزیاتې بیا زموږ دنسل لپاره داسې قانون دی لکه چې زورزیاتې دزورواکواووژونکولپاره دی..

زموږ په اوسنۍ نړۍ کې کیدای شي دایوه له رښتیانې څخه لرې مفکوره ښکاره شي. تراوسه پورې په دغه اتومي عصر کې که چیرې تمدن نه شي کولای چې دپراخو پراګنو منځ ته دځلیدونکو اوسپینوپه زور ورننوزي، دګاندي انساني فلسفه په دغه ترڅ یوازني اوبشپړ ځواب دی چې دنړې په مخ کې بایدکیښودل شي..

دګاندي په اړه دڅیړنې په خاطر ما ډیر ځایونه له پیترومارتینزبورګ څخه ترسامبرمتي اشرم پورې، له بریلا هوس څخه هلته چې هغه ومړ، ترراج ګهاټ پورې، هلته چې

هغه وسوزول شوو پلټل . دسامبرمټې په يوه کوچنې دکان کې مې يو کوچنې کتابگوټې دجان بريلى ليکنه تلويزيونى درامه چې د(گاندې) په نامه فلم له پاره يې کښلې وه ومونده چې په کې ليکي :

مادگاندي خپلوليکنوته لاس وراوړد کړ، هغه نژدې هره ورځ دهغې خبريانې له پاره چې ده په جنوبي افريقا کې خپروله يوه مقاله کښله ، اونورې هغه چې ده بيا وروسته په هند کې ليکلې او ايدت کړې وې. دهغه همداسې ليکونه دي چې ترسلوزياتيږي. دغه ټول يوه ادبيات نه و، خو ورو ورو ددغه پرانيستې ، هيله من اونا سپرلي سړي شخصيت زما له پاره نا سپرلى پاتې شو، دهغه نيکمرغه هڅونه، دهغه انسانيت اوسر پتوب، دهغه دناچارۍ ځواک اودهغه دانساني معما شعوري هڅون ، يوځواک چې دده د تواضع (کيدای شو چې ډير به لوړنه و) چې دخلکو له خوا پيروي کيده اوله کلتوري رنگا رنگي سره يوشان مل و ، هماغه يې نهرو ته ورزده کړه ... او دکلي بسنت له خاورو خښتو جوړ انگرځڅخه هلته چې دی په کې زيږيدلى و پنځه ميله واټن نه درلود.

او ورو ورو ما هغه گاندي هم وليد هغه چې نه امپررکټيکل او نه هم ايديالست و ، هغه چې ايدۀ اومفکوره يې يوه درد دونکې تجربه اودژوند په ترڅ کې يوه درنه ستونزه وه اويوه سختي چې زه هروخت ورسره آشنا وم ...

د گاندي په ليکنه کې ما هڅه وکړه چې هغه ديوه زړور، هوډمن په توگه انځور کړم ، زه په دې بريالې شوم چې دده په شتون اودانسان دپيچلتيا اودهغه نه ترلاسه کيدونکې باور او جوړښت په اړه يوه نه پاريدونکې رښتيا اوصداقت کشف کړم. داسې چې وکولای شي د ښه او بد ترمنځ انډول وساتلى شي ... هغه انډول چې دهغه له مخې يوجوړونکى گام ان ددغه اتومي عصر په زړه کې پورته کړاى شو.

گاندي ژوندى و ... هغه تر ټولو مهمه اودپاملرنې وړ درامه ،

هغه زموږ په زړونو کې دمينې اوکرکې درنه جگړه ، هغه په رښتيا هم په دې پوهيده چې دا يوه جگړه وه ، يوه جگړه له زياتو ماتواوبايلونو سره ، اوهغه يوازې په يوه اتل

باندې باوري و. چې هغه اتلولي په خپل ذات کې يوه رښتيا ینه اوسوله وه، داسې چې
هغې کله هم بلهاري اوقربانيان نه درلودل .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دبانډنیوچارو وزارت له خوا خپرېږي له
انگریزي ژبې پر پښتو ژباړل شویده.
لیکوال د فیجی پوهنتون د ټولنیزو علومو او آرټ د پوهنځي او همدارنگه د کانبرا پوهنتون افتخار استاد
دی . دغه مقاله د لیکوال هغه وینا ده چې په مهاتما گاندی های سکول کې یې د مهاتما گاندی زیږیدو
د کالیزې په ترڅ کې وکړه .

(۷)

گاندې سمرتي،

يوه شېبه د بشریت له وجدان سره؛

د ۲۰۰۸ کال لمرڅرک به له یوه خواشینونکي یادسره راوپرکېږي، هغه یادچې شپيته کاله مخکې دهيوادپرتم اوپلار مهاتما گاندي دهغه په ترڅ کې دابدیت پرلارباندي ګام کېښود، هغه دشهادت اوعبادت کتنه له خپل خواخوږي خدای سره دپیوستون په ترڅ کې په داسې حال کې چې دهغه نوم یې پرشوندو باندې و وکړه .

مهاتما گاندي د ۱۹۴۷ کال دسپتمبر په (۹) نيټه دنوي خپلواک شوي هند پلازمینې دډيلي ښار ته له کلکتې څخه ، له هغه ځایه چې ده هلته په معجزه یې توګه دسولي تابیاوکره راستون شو..داهغه شېبه وه چې هغه له ویش څخه وروسته دخپل ژوند خوراسختې اودرنې شیبې په کې تیږولې . په ډيلي کې دده پخوانی کور بالميکي بستۍ اوس دهغو ګڼو مهاجرو کمپ شوی وچې دوی دپولې له اخوا تردغه ځایه رارسیدلی وو. گاندي جي داومنه چې دی باید په دغه ټاکل شوې مینه کې چې (پلاتیل بریلاهاوس) نومیده واوسېږي ،داده له پاره ځکه مهم استوګنځی و چې له دغه ځایه ده له ملي مشرانوسره په ښه توګه تماس نیولای شو. له دې سره سره هم چې دغه وړتیا یې درلوده داځای دده له پاره په زړه پورې نه و، خوداچې دده دخوندي ساتنې په اړه اندېښنې وې ، ځکه داځای دده له پاره ترټولو ښه اوخوندي ځای په ښه شوی و. همداهو چې ده په دغه اړه په خنداسره یوځل وویل:

« تاسې فکر کوئ چې که زموږدوران راشي ، تاسې به په دې وتوانېږئ چې ما وژغورئ ؟ » .

دده استوگنځی په بریلا هوس کې په خورا احتیاط سره سمبال شوې وه، تشناب یې هم له کوتې سره تړلې و، کوچونه اوڅوکې یې اوس دنوي خاوند دارتیا له مخې بدل شوي وو. دغه ماني دهندآزادی په شپوورځوکې یوه له خورامهمومانپوڅخه وه چې ددغه مهال دتاریخې پېښوشاهده هم ورته ویلای شو.

خلک له هرې خوا پردغه لوري رامات شول اوپه دې هیله ول چې مهاتماگاندي باید دهند دگورنر جنرال اویاهم لومړی وزیر په توگه له خپلوملگروسره په دنده پیل وکړي. دده په اړه ترټولومهمه داوه چې هغوخلکو ترهرڅه زیات د (پپو) په زړه کې ځای درلود چې هغوي بیوسي اوخواروو، ده تل دهغوله پار ه وخت درلود، اویوتن یې هم له ځانه خواشینې اوخپه نه ستناوه، ځکه نو گاندي جی هم ددوی په زړو کې اوچت اودرند ځای وموند.

گاندي جی پردغه مهال دادنده هم دځان کره چې دهندمشران باید دنوي هند دجوړولو کارته ځیراووهڅوي په سلگونونړیوالو وتلوخیرو ، لیکوالواوژورنالستانو سره یې په دغه وخت کې وکتل ، هغوي ټول له مهاتما گاندي سره له خپلوکتنوروسته دهغه دخدمت پر ټکي باندې باوري شول همداهو چې داسې لیکنې لکه (یوه شیبه دبشریت په فکر کې) یې ولیکلې اوهغه یې خپرې کړې . له همدغې کوتې څخه ده پرخپلو خلکو باندې دپاملرنې اود دوی دپیوستون په خاطر د ۱۹۴۸ کال دجنوري له (۱۳) تر (۱۸) پورې روژه ونیوه.

(دنفسی سپیڅلتیا) دغه نښه اووروستی روژه یې دجوسو پرهغه گیلان باندې ماته کړه هغه چې مولانا ابوالکلام آزاد ده ته ورکړل ده دا روژه په دې خاطر ونیوه څودهغوی په وړاندې مقاومت وکړي چې غوښتل یې دغچ اخستنې اورپه هیوادکې بل کړي، ده غوښتل چې پردغه اورباندې اوبه توبې کړي اوپه هیواد کې دهرډول فرقه یې ټکرلمنه وړلنډه کړي .

له دغې روژې نیولو دوی ورځې وروسته د ۱۹۴۸ کال په (۲۰) کله چې دی په خپل عبادت کې ډوب شوی و، په همدغه وخت کې دده پرژوند باندې د تیاري دخوریډو شونتیا نژدې شوې وه ، خودده ددعاوهڅې په پایله کې دډیلي په ښارکې دفرقه یې ټکرمخه ونیول شوه اوتول ښار بیرته امن په خپله غیږه کې ونیو.

د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۰) دجمعي په ورځ دمازديگر په پنځوجو گاندي غوښتل چې له همدغې کوټې څخه ووځي او دوروستي ځل له پاره دعبادت په خاطر له خپل (خالق) سره وصل شي، خوشيبي وروسته دده په وینو لړلی جسد بیرته همدغې کوټې ته راستون کړشو، اوپه پای کې د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۱) له همدغې کوټې څخه بېوخیل سفر په ابدې توگه دجمنه دسیند دغارې په لور پیل کړ.

دمهاتما گاندي وروستی ورځ اوگرې د ۱۸۴۸ کال دجنوري (۲۸) نیټه وه، په هغه ورځ ده ځانگړې حالت درلود، دی په بریلا هوس کې له خپلې کوټې دباندې په یوه تاوده ماسپښین کې لمړته ناست و، په همدغه شیبه کې یې راج کماري امریت کور ته وویل:

«که زه دیوه لیونی سړي په گولی باندې مړشم، زه باید ډیر خوشاله شم، ځکه چې نور به پرما کې دقهرڅه نه وي پاتې، خدای به زما په زړه اوشونډو باندې وي.»

دوې ورځې وروسته دې هغه سړي چې دده پرعبادت ځای کې یې ده ته تیارې نیولې و، ده ته وروړاندې شو، هغه یې د درځلې ماشې په کښیکلوسره راوړاوه اومهاتما گاندي یې دتل پاتې مرگ په سفر، په هغه سفرچې دده هیله و په داسې حال کې چې دخدای نوم یې پرشونډو جاري و ولیږه اوله دغې نړۍ څخه یې سترگې پټې کړې.

شاوخواټوله آرامۍ نیولې وه، په هغه شیبه کې چې دده په وینولړلی جسد یې دلته راوړو، دده جسدپه پاڼواوخلوباندې پوښل شوی و، یو چا یې ترڅنګ شمه ولگوله، په همدغه تیل ماتیل کې چې په **البوقیورقیو** واټ باندې جوړو گورنر جنرال لاردمونټ بیتن راورسید، ورپسې جواهرلال نهرو راغی، نژدې نیم ساعت دوی دواړه دننه دمهاتما گاندي له جسد سره وو، بیاراووتل اونهرودملت دپلار خبردملت په وړاندې په خوراجذباتي الفاظوکې اعلام کړ:

«ملگرو... اورنا نوره زموږ له ژونده کډه وکړه، تیارې هره خوا په سراخیستې ... زموږ گران لارښود هغه زموږ بېونورله موږ سره نشته ... هغه رڼا چې پردغه هیواد راوپرکیده هغه څه عادي رڼا نه وه، هغې رڼا چې دغه هیواد یې دډیرکالولپاره رڼاکړاودغه هیواد به دنوروډیرو کالونولپاره رڼاکړي، اودغه رڼا به زرگونه کلونه

وروسته پردغه هيواد اوگرده نړۍ باندې راوځليږي اود زرگونو زړونو لپاره به يوتلپاتي
داد او تسلي وي . »

بريلا هوس دملي غورځنگ دمبارزې پرمهال خورامهمه دنده ترسره كړه ، په تيره بيا
د ۱۹۴۵ او ۱۹۴۸ كلونو په اوږدوكې ، په دې چې دلته دملي مشرانو او گاندي جي
ترمنځ په وارو واروناستې ولاړې ترسره شوې اودلته دگاندي اوانگريزي مشرانو
ترمنځ تاريخي او برخليک جوړونكې خبرې هم ترسره شوې دي..
بريلا هوس په ۱۹۷۱ كال كې دحكومت له خوا دملت دپلار دپادون دمانې په نامه ياده
شوه او دمهاثما گاندي په ياد ددغې مانې نومولو مراسم د ۱۹۷۳ كال داگست په (۵)
ترسره شول .

د (گاندي سمرتي اودرشن سمرتي) په نومونو چې كوم جوړښت اوس نومول شوې
ددغه جوړښت بنسټ د ۱۹۸۴ كال په سپټمبر كې د گاندي سمرتي په نامه په تيس
جنوري مارگ اودگاندي **درشن نامه** په راج گات كې كينښودل شو، اوس دا يوه
خپلواكه موسسه ده چې چارې يې دكلتور وزارت ترسرپرستۍ لاندې ترسره كيږي ،
دهندلومړۍ وزيردهغه مشردي ، اواصلۍ موخه يې داده چې دگاندي دژوند اوافكارو
په اړه په بيلابيلو ټولنيزو او روزنيزو پروگرامونو اوخيرنوباندې لاس پورې كړي..
گاندي سمرتي مانې چې اوس په تيس جنوري مارگ كې ده ، دادگاندي دژوند د ۱۴۴
وروستيو ورځو په زړه پورې خزانه ده چې په عين وخت كې يې دهند اونړۍ دمليونو
خلكولپاره دزيارت ځاى بڼه هم غوره كړې ده، دگاندي جي كوټه په هماغه شان سره
ساتل شوې لكه څنگه چې ده د ۱۹۴۸ كال دجنوري په ۳۰ دخپل وروستي عبادت
پرمحال پريښې وه ، دده نړيواله شتمني دلته ده اوپه دغه كوټه كې هرچا ته په خپله
وړتيا سره ځان ځلوي .

دمقالې ليكواله يې سويتا سينگ ده .

(۸)

لارد بيخو پريخ :

گاندې اوسوراج (خپلواکي)

د گاندې په وړاندې سوراج يا خپلواکي په غوڅه توگه يوه اخلاقي اوسياسي مفکوره وه. او په انفرادي کچه دغه مفکوره د ځاني هيلو او غوښتنو په وړاندې يودليل او په پای کې داپه خپله يوه ننی هم آهنگي وه. خو په ملي کچه دغه مفکوره پر هغه څه باندې ولاړه وه چې دهغې په واسطه د ټولنې گرد برخليک د بدلون او تحول منگولو ته لويده داسې چې دهغې ټولنې هر غړي تر هر څه دمخه په دغه بدلون او تغير او دهغه په وړتيا او پاييلوباندې باوري و. د گاندې له پاره هم هر انفرادي وگړی دواک او ځواک سرچينه و. هيڅوک بايد بل څوک ددې له پاره ناچار نه کړي چې دده دارادې خلاف دې څه ووايې او که يې وايی نو پايله به يې دهغو په مړينه او ځورونه پای ته ونه رسيږي . او يوازې به هغه څوک په دې و توانيږي چې د ځانی اوچتيا په ترڅ کې پر خپل ځان باندې بسيا او ډاډمن واوسيږي .

په دغه برخه کې تر ټولو مهم او د پاملرنې وړ ټکی دادی خو باوري شو چې هر انفرادي وگړی تر هر څه دمخه د لوړتيا غوښتنې او د ځان غوښتنې خورا پياوړی شعور لري. ځکه نو دا اويادى به ځانو ته ددې اجازه ورنه کړي چې دنورو ديکتی او انحصار ته دې غاړه کيږدي. اونه نور چا ته ځواک او پياوړتيا ورکولای، ځکه نودا پر هر انفرادي وگړي پورې اړه لري چې هغه تر لاسه کړی او ويې ارزوي .

په جنوبی افريقا او هند کې د گاندې د ژوند اوږدې مبارزې دی په دې باوري کړ چې د زور زياتی يوسستم کولای شي رامنځ ته شي، خود بايد په دغه اړه په پام کې وي

چې که له هغه سره يې د قربانيانو مرسته نه وي هغه له منځه تللی دروشميرئ ، بریتانیا ونه شوای کولای چې هند دځان کړي ، هنديانوپه پرله پسې توگه دهغوپه وړاندې خپل عکس العمل ، بيلتون اوسر ټکونې اوپاړيدنې وښودې. خوله دې سره هم انگرېزانو پرهندباندې خپله واکمنی تردیرو پورې وساتله ځکه چې هنديانوخپله له هغوی سره مرسته اوهمکاري کوله، اوان چې دوی يې اصلي انساني ځواک لکه سرتيري هم ورته برابرول ، په دغه ترڅ کې دوی خپله په ځان بسيا ایدلوژي په خپل واک کې له لاسه ورکړه ، لکه څنگه چې گاندي په دغه اړه داڅرگندونه کوله، هغوی چې لکه دچنجیوپه څیر چلن باندې روږدي شوي وي اونوردې له پاره رابولي چې پردوی باندې برلاسی شي دا هغه نادانې ده چې دوی دخپلې ناپوهې په ترڅ کې دځان کړې ده ، دزورزیاتې په وړاندې دبې عدالتی په نامه قربانيان چې دوی خپله هغه ته په خپله خوښه غاړه ږدي اولاره ورته برابروي کله هم بې گناهان نه شوبللی.

دگاندي له پاره دواک مانادلورو اوپیچلواریکو سمبالول دي. دواړه واکمن اودعدالت قربانيان په دې باوردي چې ټول واک بیا هم له پخوانوسره دی، کله چې زورزیاتوته پرځان دواکمن کیدوداډ ورکوي اوهغوی بیا دخپلوقربانيانوپه بې روحیې کولو باندې لاس پورې کوي او ددوی دزیرمه والوپه توگه دوی ته په خپله دچوپلاره پرانیزي ، په دغه ترڅ کې داڅرگنده چې هر هغه څوک چې دوی ته خدمت کوي اوله دوی سره دملاتړ دندې ته اوږې ورکوي ددې ټولومانا داده چې دوی په خپله دزیبېناک له پاره په څرگنده دعمل ډگر ته راوتلي اوورسره یوشوي دي چې په دغه کارسره دغه کسان دبرلاسودریځ اوځواک دواړه پیاوړي کوي .

له هغه ځایه چې محکومان تل دځان لپاره دادلایل راباسی اووایی چې موږخوبیواکه اوبې ځواکه یو، دوی په دغه حال کې دهغه چا په دریځ کې درېږي چې یوخودځان په باره کې فکرکوي اوبل داچې په دغه ترڅ کې نور ددې توان له لاسه ورکوي چې دځان په سمبالولو باندې لاس پورې کړي ، دغه هڅه هغه څه ده چې دمقابل لوري ځواک پیاوړی کوي اوپه عین حال ددې سبب کیږي چې دهغه ترسیوري لاندې بیادارفضاهم پرهره خواباندې خپل وزرونه وغوړوي.

داخبره چې زوروالا تل دهرډول ځواک لرونکی دی، په رښتیا هم یو حقیقت دی، خوله دې سره کوم څه چې تراوسه ددې دواړو خواوو په منځ کې د رښتیا ځای نیولی او تر زیاتې اندازې هغه ددوی پریلو او دلایلو باندې ولاړدی هغه دادی چې هر څه باید په خپله ترسره شي اوسړی باید په خپلو پښو باندې ودریږي.

په دغه اړه داهم ځکه مهمه اود پاملرنې وړده چې دوی باید د سستم په اهمیت او طرحه باندې فکر وکړي. په تیره بیا هغوی چې د ژوند په اوږدو کې د پیاوړتیا لوړې پولې ته رسیږي او په څرگنده په یوه سایکولوژیکي پاملرنه او لیوالتیا باندې اوړي. د گاندي په نظر ددغې پوښتنې اوستونزې له پاره ځواب د خلکو په لور لارښونه او خوځیدنه، ځان برجسته کول او کمپاین دي، اوداپه گوته کول دي چې واک په کوم ځای کې اوله چا سره دی. چې داپه خپله دساتیاگرانو له موخو او مرامونو څخه بلل کیدای شي.

په جنوبی افریقای کې د ۱۹۰۶ کال په ترڅ کې دهلوځلو ترسره کول او په پرله پسې توگه بیا په هند کې دهغو تجربو عملي کول، داهر ټول هغه څه وو چې دهغو په ترڅ کې پرې عدالتی باندې زیاته رڼا اچول شوې وه اوداغوښتنه یې رامنځ ته کړې وه چې له یوه بل سره وگوري، او په یوه ځانگړې انتخاباتي حوزه کې سره وڅوځیږي چې بالاخره داکا ترسره شو خوله لږ وړتیاوو اوستاینوسره. هسې نه لکه چې دیوشمیر نور وېر یوو په برخه کې په په سمه توگه د عملي توب جوگه شوی وای. خوله دې سره سره هم داکا د خلکو په وړاندې ددې سبب شو چې هغوی یې راوهڅول او هغوی ته یې داتوان ورکړ چې دیوه عمل په لور ځانونه سره منظم کړي، ددغه عمل یوه بریا داهم وه چې دهغوی چې پرواک باندې وو دهغوروحیه او ځان غره والی یې هم له سختې کمزورتیا سره مخامخ کړ. او په ځواک کې د خلکو په گټه یو څرگنداندول رامنځ ته شو.

ددموکراسۍ په ترڅ کې تل واک د خلکو له استازو سره وي، گاندي هم فکر کاوه چې داخبره سمه ده، خودخلکو لپاره باید چې دنورشیانو ترسره کیدل هم اړین وي، داسمه نه ده چې دهرې ورځې په ترڅ کې باید هغوی خپل تصمیم ونیسي، په دې چې په دغه کار کې کله کله د استعدادونو د وړتیا خبره تر پښو لاندې کیږي. دغه اصل په

خپل وارسره دعامو اتباعودادعاوو له مخې له دووخواڅخه دپاملرنې وړوي ، لومړی داچې دوی باید خپل کسان اواستازي ښځې اونارينه دې ته وهڅوي چې بايددنياوکولواودرناوي وړتياولري اوپه عين حال کې بايد دملې گتوڅبره هم په پام کې ونيسی.

دويم داچې ددوی استازي ددوی په نامه عمل اوڅېرې کوي ،ددوی دپړيکړو دعملي کولو په تکل کې کيږي ،خلک بايد ځانونه په دې ډاډه کړي چې دوی دخپلو استازوپه واسطه کولای شي خپل مرامونه اوغوښتنې عملی کړي. گاندي داوايي چې له همدې امله خلک بايد دخپل سياسي ژوند په ترڅ کې په پوره ليواتياسره برخه واخلي.

له هرحکومت سره داتړلې چې دوی واک په ناوړه توگه کاروي ان چې دموکراتيک حکومت هم بياپه دغه برخه کې له اتوکراسۍ څخه بيل نه دی ، څوکوم توپيرچې ددغودواړو ترمنځ شته هغه دادی چې يوله دغه چلن سره غاړه وړي اوبل يې نه وړي، اوهمداده چې دا په ډيرووختوکې داتوکراسۍ لپارغیراحتمالي وي، يودموکراتيک حکومت په دې پوهيږي چې که داکاروکړي ،دهغه اتباع به د هغه حکومت له مرستې څخه لاس په سرشي.اوپه پايله کې داهم شونې ده چې هغه دموکراتيک حکومت په ډيره اسانې سره خپله څيره دخپلووگړو په وړاندې شیطانی کړي اوخپل خلک په څرگنده توگه ددرغلی اوانحصارښکيل ته وراچوي . لکه چې گاندي هم دغه خبره په گوته کوي:

« رښتني خپلواکي به کله هم دواکمنواويوڅوټنوپه واسطه رامنځ ته نه شي. بلکه داهغه ډالۍ ده چې ټول خلک دهغې په مرسته دکمزورواکمنوپه پرضدکه چيري هغه ونه مني راپورته کيدای شي... دخلکودپوهې دهغوي دوينښتيا په شعوراوځواکمني سره کيدای شي ، هغه وچليږي اوياترکنترول لاندې راشي »

هندي ولس ان تراوسه پورې سوراچ ته اړتيا لري چې بايد پرهغې باندي لارښونه شي،گاندي فکرکاوه چې په دغه ترڅ کې ښه اوپه زړه پورې لاره داده چې ترهرڅه دمخه موږ

په هيوادکې ديوي سراسري ټولني يارگانيزيشن له لارې چې په هغه کې دهيوادټول وگړی نراوښځې برخه ولري اوپه خپل پراخ گډون سره دخپلوستونزو،دخپلوسياسی

ځواکمنیودبسیاکیدنې اودبې عدالتیو پرضد دخپلوسازمانودجورولوپه کارباندې لاس پورې کړو. گاندي دخپل ژوند په وروستیوڅوکالوکې په دغه اړه یوشمیر جالبواودپاملرنې وړوړاندیزونو سره دعمل ډگرته راووت.

گاندي فکر کاوه چې دخپلواکې له پاره دمبارزې په اوږدوکې کانگرس په روحیاتي برلاسي باندې ټینګار کاوه چې داهڅه ان ددولت له مهمواولومړنیودندوسره یوشي اوان چې ترې لوړه هم وه.ددغې طرحې بې ساری والی په دې کې وچې دغه کار دخلکوله خوالارښونه، اودټولنې له خوا پالل کیده چې په پای کې ددغه اغیزمن مورال په ترڅ کې دولت په خپله دیوې مهمې اودپاملرنې وړ وړتیا دځان کولای شوی. دده خپله ویناده چې ویل یې، له هغه ځایه چې کانگرس دآزادۍ په لاره کې دخلکو په مرسته واک ترلاسه کړې نواوس داورته ورده چې دوی باید خپل (لوک سیکوک سنگ) یانې دخلکودخدمت لپاره ملي ټولنه ولري. دهغې غړي باید په کلیوکې ځای پرځای وي خوچې د (سم گره گرام سیکوک) په پوره واک اوځواک سمبال کارکونکي چې ځان یې په دغه اړه خپلوژمنوته ونډه کړی وي لاس په کارشي. دوی باید دخلکو پام خپلوحقونو، ددوی اودولتي نمایندگیوترمنځ منځګړیتوب اوپه سیموکې دې عدالتۍ هلته چې اړین وي راوگرزوي اوله ساتیاگرانو سره دې په تفاهم کې شي.

گاندي په دغه اړه تیروتي و چې دکانگرس بیوسي یې په ډاګه کوله، خپلواک هند په سخته توګه پردغه مهال دیوه داسې ګوند لپاره اړتیا درلوده چې هیواد اوحکومت یې په ښه توګه لارښونه کړي وای.کانگرس په دغه مهال په سازمانی لحاظ هغه پیاوړتیا نه درلوده چې په دغه مهال یې په اوچت مورال اوسیاسی قانونیت سره لکه چې دوی ددولت لپاره دژمنې په توګه پاس کړې و عمل وکړای شي.

دگاندي له خوا د لوک سیکوک سنگ اویاورته سازمان نظريې سره له دې چې خپل ارزښت یې درلود، خوداباید ووايوچې دهند دبیاراژوندي کولو دکاراپه دغه برخه کې هلوځلو پرسیاسي اویبروکراتیکوکړیوبرسیره په خپل واردپرګنیزو او وګړنیوسازمانو مرستې اوملتیاته اړتیا درلوده. خو برعکس سنگ او دې ته ورته ټولنې په دغه وخت کې په داسې توګه رامنځ ته شوې چې هغوی په مخامخ توګه له دولت سره دسیالۍ

اوالترنتف ځواک خبره په خپل مرام کې تر لاس لاندې ونيوله، خپله څارنه اوکتنه يې په داسې توگه عياره او برابرې کړه چې هرچا فکر کاوه دوی په خپله دگوند اودولت له اړوندو ادارو څخه دي. ددوی دغه چلند دهغو کسانو له پاره يوالترنتف چينل پرانست چې هغوله سياست اوسياسي ژوند سره لېوالتيا اومينه درلوده. بله داچې دوی داهم په گوته کوله چې دولت په سياسي لحاظ په دې نه دی توانيدلی چې پرگډوډيو باندې برلاسی ومومي. دغه کارددې لامل هم شوچې درغل مامورين رامنځ ته کړل، دولتي بودجه دچوراوتالان منگولو ته ولويده اوپه پای کې قانون، حکومتي مشورتي سرچينو خلکو ته دامشوره ورکړه چې دوی بايد دسيمه ييزې بې عدالتۍ پرضد خلک لارښونه کړي.

لنډه داچې، دوي داورتيا درلوده چې له قانون سره مرسته وکړي اودځان اوحکومت ترمنځ ديوه پله په جوړولو باندې لاس پورې کړي.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي له انگرېزي ژبې پر پښتو ژباړل شویده.
ليکوال دانگلستان دويست مينستر پوهنتون ددموکراسۍ دڅانگې استاد اودمشرانو جرگې غړی دی.

(۹)

مارس اپستين :

گاندي په اوسني عصر کې

هند د ۲۰۰۷ کال داگست په مياشت کې دخپلواکۍ (۶۰) مه کاليزه ونمانځله، په دغه پراخه سيمه کې چې نن سبا تريوه بيليون زياتو وگړو ټاټوبی او هیواد دی، په دغه پراخه سيمه کې هرڅوک ځان له ورايه پراخ ، بډای اوترنورويچلی په گوته کوي. دلته چې نه يوازې يوملي لارښود او پلار بلکې دوه جواهر لال نهرو او گاندي ددغې ټولنې ملی وياړونه بلل کيږي لري .

لومړنی يې په ريشنلسټ ليدباندي ولاړ او باورمن دی، ځکه هند هغه دخپلې ودې لامل او هڅوونکی بولي چې هند ته يې اجازه ورکړه خو په نړۍ کې د پياوړې دموکراسې په پربنسټ باندې آن له خپل ايجاد څخه ترننه پورې پرته له کوم ټکراو کړکيچ څخه له قانون ، پارلمان اوفيدراليزم سره يوځای وده وکړي . برلاسي او زور زياتي دلته داسې څرگنده بڼه نه درلوده لکه څنگه يې چې د پوځيانو ترسيوري لاندې په گاونډي پاکستان کې درلوده.

د گاندي برخه اخيستنه په دغه ترڅ کې هم بنسټيزه وه او هم د پاملرنې وړ، مهاتما هغه لغت چې په سانسکريت کې يې مانا (ستره اروا) ده د يوه هڅون اوودې په کارباندي لاس پورې کړ چې اغيزيې تراوسه پورې په عامه توگه د پاملرنې او يادونې وړ دي، دده دسوله ييز مقاومت فلسفه نه يوازې په شپيتمو کالونو کې په متحده ايالاتو کې دمارتين لوتر کينگ له پاره لارښوده شوه بلکه دنلسن مانديلا له پاره په جنوبی افريقا کې هم

دا پارتايد په وړاندې ډاډمنه تكيه گاه شوه. د عدم تشدد بهير هغه پراخه اولويه وسيله شوه چې په خوراخير كې اوله مطبوعاتو څخه د كاراخيستلو په ترڅ كې يې په يوشمير هيوادولكه سربيا، جورجيا او اكرين كې د ((رنگينه خوبونو)) په څيره كې په دې وروستيو كالو كې ځان راوپر كاوه.

دهنډه باره كې څنگه؟ په دغه هيواد كې چې خدايان يې پرهره خوا كې دي، گاندي وکولای شول چې دخپل روحاني اوفلسفي ليد پر بنسټ ددموکراسۍ له پاره لاره چاره اواره کړي.

دده دهڅې اوبلنې په ترڅ كې دا آسانتيا رامنځ ته شوه چې دهند هروگړي بايد ځانته حركت وركړي او ټول هند وان اومسلمانان ، نراوښځې بايد په دغه پراخ ډگر كې دبرخې اخيستنې په ترڅ كې خپل ځان عملاً احساس كړي . ددموکراسۍ لپاره رښتينې جگړه موږ ته گاندي رازده كړه، چا چې په دغې ځانگړې لارښونې سره يې زړونه ددې له پاره راوخوځول چې بايد له خپل گاونډي سره په څنگ كې دسولې اوخوندي ساتنې په فضا كې ژوند وكړي

او دهغه يوازني چاچې دې ته يې پام شو چې بايد انسان دنني كړكچ له احساساتوسره سره ددې توان ولري چې نوروته درناوي وكړي اوديوه اړين اصل په توگه بايد په خپل چاپيريال كې يوشه اوپه زړه پورې استوگنۍ شي . دگاندي داڅرگندې اوسنۍ ځانگړنې د عصر داوسنۍ نوي پرمختگ په ترڅ كې دمخكې پرمخ داسې ډالۍ شوې چې دهغوسرچينه بياهم له همدغه نالوستۍ اوبيوزلي هندوستان څخه په ۱۹۴۷ كال كې راپيل شوه. كه اوس په دغه ترڅ كې دپر تلې په لورگورو ، تاسې وينې چې پرتگالي ميرمنو تر ۱۹۷۶ كال پورې چې دراوور كولو ډگر ته راووخې منتظري پاتې شوې ! البرت انشتاين وويل : ((نسلونه بايد راپورته شي ، څويي په رښتينې توگه باور راشي چې دده په شان بل چا كله هم دمخكې پرمخ له وژنو او وينو تويونو پرته ژوند نه دی كړی)).

دغه مقاله په ۲۰۰۸ كال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيو چارو وزارت له خوا خپرېږي له انگرېزي ژبې پر پښتو ژباړل شويده.

دليكوال دغه مقاله له له اكسپرس فرانس څخه رااخيستل شوې ده .

(۱۰)

جاکويس اتالی :

"اونت گاري" يا سترگاندي "

تاسې ولې دگاندي ژوند ليک وليکه ، آيا ددې لامل دهند دخپلواکۍ شپيتمه کاليزه وه ؟

ماکله هم ددغې کاليزې په اړه فکر نه وکړی ،زما ددغې ليکنې په اړه ، زه بايد ووايم چې زه تل دهغوخلکو په ژوندليک ليکل کوم ، هغوی چې نړۍ يې دخپل روحانيت اومعنويت په زور له يوه بدلون سره مخامخ کړې وي ، لکه داوسنې مالي سستم کاشف زيگموند وارپورگ ، داوسنې رياضي مخکښ باليوس پاسکال ،زما له پاره ، اوسنې فرانسوي ادبيات ، کارل مارکس . په دغه اړه هم ما په داسې يوچا پسې چې هغه دلويديز نه وي کتل . دنړې زياتولو يوکسانو په خپلو هڅوسره نړۍ له بدلون سره مخامخ کړې چې گاندي هم دغه خبره په خپل نظر يا توسره په رښتيا باندې بدله کړه.

تاسې هغه څنگه وموند ؟

دامارتين لوترکينگ و چې زه يې گاندي ته ځير کړم ، مخکې تردې چې زه هندکشف کړم او په دغه باره کې لاس په کار شم ، هغه زما پام دعدم تشدد په لور راواړاوه ،

وروسته نلسن ماندیلا دگاندې اوپه جنوبي افریقا کې دهغه داوسیدواو کړوړو په اړه له ماسره خبرې وکړې ، گاندې دهغه روښانگر لارښودو ، هغه دځان په اړه فکر کاوه چې داوړنه ده چې سړی باید په زندان کې هم یاغي وي ، هغه په دغه ترڅ کې په دې باور و چې یونې ځواک باید له سړي سره مل وي ، هغه له مېدیشن څخه منندوی و ، هغه ځان ماته له هغه سره په تړاو کې راوښود.

آیا گاندې په اوسني عصر کې مهم دی ؟

هو ، هغه ډیر اړین اوضروړي دی ، گاندې فکر کاوه چې هند باید په خپل هویت سره جوړ شي ، هغه ښایي ځان په دې ملامت بللی وي او یا یې نه غوښتل ، چې هغه هند ته دلویدیز ترنامه او هویت لاندې دپیژندنې وړتیا ورپه برخه کړي ، گاندې ولیدل چې دهغه هیواد دښمنانو له خوا غوښل شوی ، هغه هیواد چې په دغه ځواک سره باید اوچت پاتې شوی وای ، هغه فکر کاوه چې هند پیاوړی ملي ویاړ او برم لري هغه باید له ورکې سره مخامخ نه شي.

دهغه اصلي دنده څه وه ؟

گاندې دهندې هویت ایجادونکی و ، هغه دهندې ټولنې ملي والي ته عملي بڼه ورکړه ، ویاړ پر هغو تبلیغاتي هڅو چې ده ته یې په جنوبي افریقا کې دمهاجرو دحقوقو ددفاع له امله لوړتیا ورپه برخه کړه ، په هند کې هم ده خپلې ټولې هڅې ددې له پاره وکړې چې دخلکو پاملرنه یې لاریونو ، دمالګې دنامتو لاریون اغیز ، روژو ، سفرونو او نورو کړو وړو ته راواړوله . گاندې له شکه پرته لومړنې څوک و ، چې ترهتله دمخه یې میدیا دانځورونو ، بحثونو او خپرونو په ترڅ کې دځان په ګټه وکاروله ، په دودیزو کالیو ، لوڅو پښو ، لکړې ، اوعینکو سره یې ډاکشف هم وکړ چې هندیان باید څنګه دځانو له پاره هندې کالي وکاروي .

ګاندي څه ډول هندوستان غوښت؟

هغه يو خيالي هندوستان ، چيرې چې کښتني پاتکې نورد کرکې اونفرت وړنه وي، هندواومسلمان بايد په سوله کې له يوه او بل سره ژوند وکړي. هلته چې هندو بايد په اوونۍ کې خوځلی روژه ونيسي ، هلته چې بايد تشدد نه وي. ګاندي ډير لوړ انسان و، هغه ته چې څه په فکر کې ورتيريدل هغه يې په خوله ويل، همداوه چې کله کله ډيرې تيرونې هم ترې کيدې، لکه دهغه ليک په ترڅ کې چې هتير ته يې وليږه او هڅه يې کوله له هغه سره استدلال وکړي خوبيايې دهغه له امله له هتير څخه ښښه وغوښته.

ګاندي دموکراسۍ په ټاکنه کې څه ونډه درلوده ، داسې يوسستم يې غوښت چې هغه به لکه دلويديز په شان وي اوکه برعکس ؟

هغه سياسي گوندونو ته زيات درناوي درلود، ان که به هغو له دوی سره اړيکي هم نه درلودل، دموکراسي دده له پاره يو څرگند انتخاب و، په اقتصادي برخه کې دنوبل جايزې وړونکي امرتيا سينگ دذداپه گوته کړې چې دموکراسي لويديزه هڅه نه ده ، بلکې دا يوه هندي فکري برياده. چې کيدای شي خبرې پرې وشي .

هغه څه ځانگړې کرشمه درلوده ؟

هو، هغه داسې يوفوق العاده ځواک درلود چې کولای يې شول خلک پر ځان پسې راواکاږي. ان هغوی چې دده له کړنوڅخه کومه گټه هم نه ورته رسیده، ګاندي ډير څه وليکل، هغه په خپل ژوند کې تل موسکۍ او هڅاندو ، ګاندي همدا راز له تلپاتې والي سره ليوانيا درلوده. دهغه خوښيدل چې يو څوک دې ووژني ، هغه کيدای شول دخپل مرگ له پاره څه په نښه کړي وي، هغه دپرتم اوشوکت په لوړتيا کې ووژل شو، په داسې حال کې چې ده ته وروړه چې يوڅه دمخه مړشوی وای، مانا دا چې يوڅه ترويش دمخه. له ۱۹۲۰ څخه تر ۱۹۴۵ کال پورې هند په خپله ګاندي و، ستاسې له پاره به

اوس داگرانه وي چې دنړۍ د پوهيدوپه راز باندې پوه شى داسې لکه چې گاندي دغه رمز درک او پرې پوهيدلى وو. ده هغه برلاسې اوزورزياتى چې د يوڅو سپينوله خوا پر ټول بشریت باندې زغمل شوى و وغانده، دا اوس په هر ذهن کې يوسمبوليکه طرحه ده چې کله گاندي جنوبى افريقې ته په رسيدو سره له گاډى څخه دباندې غورځول کيږي. داهغه شان کيسې دي چې دزياتو انسانانوله خوا تجربه شوې، خونه پر موږ، پرموږ لويديزوالو باندې ځکه چې موږ د زورزياتو خلکو په اړخ کې يو، اوهغه زورزياتي وهلي خلک له خوبه راويښ کړل.

کوم درسونه له هغه پاتې شول ؟

يوساده سړى کولای شي چې نړۍ بدله کړي، وياړدهغه په سوچونو، تشدد کله هم دځوريدلي او ترستم لاندې انسان له پاره دمنلووړلاره نه ده.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي له انگريزي ژبې پر پښتوژباړل شوېده.
ليکوال لوي ژوند ليکونکى دى، جاکويس اتالى به په راتلونکي منې کې دمهاثما گاندي ژوندليک وليکي

(۱۲)

پروفیسور تسیوشي نارا

خه شی ما له مهاتما گاندي خخه زده کړي دي...

پر دغه نړۍ زه دخپلې ۷۴ کلنې اوږدې تجربې په اوږدو کې په دې باوري شوم چې هرانسان دیومطلق موجود په توګه دی وي اوکه داباید په خپل ژوند کې په خپله ننی خوشالۍ باندې پوه کیدای شي. له دغې پوهیدنې سره سم دمطلقیت ترڅنګ دوه آره نورهم دي چې هغه په خپل وارزموږ انسانانو له پاره له یوې خواهمم اوله بلې خوا دپاملرنې وړ دي ، دغه دوه توګه ، خپلواکي اوآزادي اوسوله اوامنیت دي. له خپلواکۍ پرته به یوکس هم په ډله ییزه اوهم په انفرادي توګه دخوشالۍ احساس ونه کړي. په ورته شان ، دامنیت اوخوندې ساتنې نشته والی په څرګنده توګه هرڅوک اندیننمن اوخواشینۍ کوي . دلته

(سوله) هغه دانسان په لاس جوړشوی دولت په ګوته کوي چې دهرډول خوراوستونزې ، مقابلي یاګډې څخه په یوه خواوي، همدارنګه (امنیت) هم په خپل واریوازې کوم مصنوعی مفهوم نه دي بلکه داپه خپل وار هغه اصل اوحالت دی چې په طبیعي توګه دیوې ګمیزې په مخ کې ډال کیږي .

دهند دخپلواکۍ دمبارزې په ترڅ کې سیاسي مشرانواوانقلابیانو دالویه بریا بلله چې دوی باید له انګریزي بنسټوالي واکمنې څخه خپله خپلواکي واخلي ، ددغې موضوع په اړه شري اربندودیوه انقلابي لارښود په توګه هڅه وکړه چې دپوځي مقابلي په ترڅ کې انګریزان له خپل هیوادڅخه وباسي اودهغوي واکمني پردغه خاوره باندې پای ته

ورسوي. خوورسته چې کله هغه تقاعد شونوبيايي په پاندي چري کې په خپل نني انقلاب اونې صفایي باندې دخپلې روحاني خپلواکۍ له پاره چې په هغې کې به هيڅ ډول رنځ اودرد اړول نه وي پيل وکړ.

خو دمهاگماندي دلارې په څارلوسره دى په خپل ژوند کې په بې ساروبرياوو باندې برلاسى شواودايې باورشو چې انساني خوشالي يوازې دهغه دټولنې په سياسي - اقتصادي وړتيا پورې نه ده اړونده بلکې په دغه ترڅ کې هغه ته داهم اړينه ده چې هيوادوال يې دسوسيالو — کلچر او معنوي خپلواکۍ په فکر کې هم شي.

زه غواړم دلته دغه ټکى په گوته کړم چې هغه (اړبنډو) په څومره ژور تياسره دگاندې دژمنې اوژور زغم تراغيز لاندې وچې دخپل هيواد دسوله ييز حالت له پاره يې نه يوازې دهند يانودگتې په خاطر بلکې دانگريزي ولس په خاطر هم گام اوچت کړى دى.

ده کله هم ددې له پاره هڅه ونه کړه چې بریتانويان بايدووژني. ددې پرځاى ده تل هڅه کوله چې انگريزان په خپله بې عدالتي باندې باورمن کړي ، اودايې ترغوږ ورتيره کړه چې دوى بايد هغه تگلارې ترلاس لاندې ونيسى په هغه کې چې دانسان اوانسانيت دواړو خپروي. گاندي جى هم په خپل وار سره دخپلې مبارزې په ترڅ کې کله هم نه څوک ورتل اونه يې دچاپه وړاندې په هغو شپوورځو کې چې دې عدالتي پر ضد يې مبارزه کوله له سپک نظرى څخه په خپل ټول فزيکي ، روښانفکري اومعنوى ځواک سره کارواخيست .

ديوه جاپاني اوسيدونکي په توگه چې داتومي بم سپيرې تجربې اومزې موهم ددويمې نړيوالې جگړې په ترڅ (۱۹۴۵) کې وليدې ، په دې نظراو باوريم چې بايد داسې يوه نړيواله خوندي اوسوله ييزه تگلاره چې دهغې له مخې نړۍ نوره له اتومي ناتاراودډله ييزې وژنې له نورو ډولووسلوڅخه خوندي پاتې شي رامنځ ته شي . برسیره پردې ديوه نړيوال تبعه په توگه په دې هيله يم چې بايد بشريت دابدله پاره په يوه بشپړه هم غاړۍ اولوى طبيعت کې سره پاتې شي. ما دتيرو دريولسيزوپه ترڅ کې له زياتو نړيوالو رضاکاروسازمانونو او روڼ اندوانفرادي کسانو سره کاروکړ . ددغه شاليدپه پام کې نيولوسره زه اوس غواړم له ځان سره په لنډه توگه داواوایم چې ، کوم

ڇه ما له گاندي جي ڇخه زده ڪري اودده دڙوند کوم اڀرخونه زما دڙوند له اوسني حالت سره ڇه شان تڙاولري ؟

زه ڪله هم په گاندي جي پسې دلته نه وم راغلي اونه هم زماله پاره داشيبه برابره شوه ڇي له هغه سره دي دده دڙوند په شپو ورځوڪي وگورم ، ڪله ڇي په ۱۹۵۸ کال ڪي زه دلومري ځل لپاره دهند په خاوره باندې پلي شوم ، دي پر هغه مهال نور پردې نري نه و او هغه ديوه ځوان افراطي په گوليوباندې په ۱۹۴۸ کال ڪي له نري ڇخه سترگي پتي ڪري وي. خوکوم څه ڇي ماله هغه ڇخه زده ڪري هغه گردهره هغه څه دي ڇي ما دده له ژوندليک اونورو آثارو څخه ڇي نوروليکوالودده په اږه ليکلي اوياهم دهغو ڪسانوله کيسوڅخه ڇي هغوي له ده سره ليدلي ڪتلي اويابي کارورسره ڪري وپه غيرمستقيمه توگه اوريدلي دي.

له هغوځانگړنوڅخه ڇي گاندي جي درلودې اوپرمايې اغيزه ڪري يوه هم دده رښتينولي ، صميميت ، ساده گي اوگذشت دي، دده دشخصيت دغه جذابيت داپه گوته کوي ڇي داده له خپلوپلرونواونيكونو څخه ترلاسه ڪري دي. خوزه په ځاني توگه په دي باوري يم ڇي ده دغه ځانگړني ترهغوچي ده ته ميراث وي په خپل وخت ڪي پياوړي اوبدائي ڪري . هغه ترزياتي اندازي دخپلومعنوي آثارولکه (بهگوت گيتا) اونورو په زړه پوري ليوال اومينه وال و. ڪله ڇي ده په دقيقه توگه دغه ڪتاب ولوست، هغه په دغه برخه ڪي ترهر څه دمخه دلاردکرشنا اوارجن ترمنځ خبرواترو سخت ترخپل اغيزلاندې راووست. همداوه ڇي گاندي دخپل عمرپه اوږدوڪي تل دکرشنا لارښوني دخپل ژوند دلارښود په توگه دخپل باورپه توگه وڅارلي.

لارد کرشنا ، لويي هستي ارجن ته وويل ڇي که چيري دبشراستازي په رښتياهم غواړي ڇي دتل لپاره خپلواک اوله نني خوشالي څخه برخمن وي بايد دالاندې ټکي په پام ڪي ونيسي.

۱ - بايد ڇي خپل نفس اوذهن له بيکاره شيانوڅخه په يوه خوا ڪري اوپر خپل نفس بايد واکمن پاتي شي.

۲ - هرڅه ته بايد دخدايي خدمت په رڼاڪي ملاوتري نه داچي دهغه دبديل اواجرپه هيله وي.

۳- هر چا اوهرڅه ته بايد پرته له هرډول توپير او تعصب څخه درناوي وكړي .

۴- دلويې هستې اودهغې په مطلق شتون باندې بايد دزړه له کومي ايمان اوباورولري.

۵- پرځان اوخداي باندې بايد دزړه له کومي اوله شکه پرته باوري وي .

تاسې کولای شئ په دغه برخه کې فکر وکړئ چې گاندي جي دغه پورتنې ټکي په خپل ژوند کې په پام کې نيولي وو که نه ؟

دلومړي ټکي په اړه څرگنده ده چې ده څومره اوپه څه شان خپل ژوند په دغه ترڅ کې عيار کړی و. ددويم ټکي په اړه موږ وينو چې دی په څه شان دپرتم اوغروړپه وړاندي دريده. په دريم ټکي کې موږ ټول وينو چې هغه له هرچاسره چې له ده سره به مخامخ کيدل په څه درناوي اووړيا سره پرته له دې چې دهغه اوياهغي پاتکی ، عمر، جنس، شتمني، عقیده او قومي هویت په پام کې ونيسي چال چلند کاوه.

اوپه څلورم ټکي کې موږ وليد چې هغه په څه زړورتيا سره دلويې اروا او معنوي ځواک په باور باندې مغروره خپله هڅه ترسره کوله. اوپه پنځم ټکي کې وينو چې گاندي په څه شان وکولای شول چې په عملي توگه د لوی خداي په مرسته د ساتياگري شعار او بيرغ اوچت کړي.

ددغو پورتنيو شعارونو په پام کې نيولو سره ده داسپارښتنه کوله چې هرڅوک اوهر موجود بايد پر (لوی خداي) باندې دباور له پاره هڅه وکړي ، گاندي په پيل کې په همدې باور وځو وروسته يې دغه د لوی خداي مفهوم اووينه په (رښتيا او حقيقت اورښتياينه) باندې واړوله. ښايې دگاندي موخه به له دغه چلند څخه داوه چې په دغه کار دنورو مذهبوله پلويانوسره د خواخوږۍ څرگندونه وکړي ځکه ده فکر کاوه چې دخداي ترنامه بياهم رښتياينه چې هغه خپله له هغه پرته بل څه نه ده په يوه پراخه مفهوم سره کارول کيږي.

گاندي به تل پر هغه مهال چې په هيواد کې به يې کوم فرقه يی اخ وډب رامنځ ته شو، نوبيا به يې روژه نيوه ، دده دغې تگلارې هم داپه گوته کوله چې دی څومره پر خپل نفس واکمن دی او عمل يې څومره پر (ساتيا، رښتياينه) باندې برابر دی ، ترنامعلومې مودې پورې دروژې نيول چې ان دده ژوندي له خطر سره مخامخ کاوه ، په دې ماناوو چې دخپلې هستۍ په وړاندې دثابته کړي چې دی په رښتياينې سره په عمل

اونظر کې دهغې په وړاندې رښتني دي، په عين وخت کې ده په دې هم باور درلود چې دي کولای شي دهرډول شرايطو او حالاتو په ترڅ کې دخپل باور او هوډ په وړاندې داثباته کړي چې دي هغوته رښتيني اومتواضع دي.

يوڅوک کولای شي درښتيانې په ترڅ کې دروحانيت اوروح دحلول پراغيږي باندې چې په هرژوندي موجود کې لکه دنوروپه شان خپله وړتيا لري باورمن پاتې شي، دهمدغه تسلا اوباورله مخې يوڅوک کولای شي پرته له هرډول ډار او ترهې څخه او پرته له دې چې لاس تشدد اوزورزياتي ته واچوي دهرډول بې عدالتي په وړاندې بريمن شي.

دغه عملي بيلگه اودغه عادت چې دگاندې جې له خواڅارل کيده زماونورو جاپانيانو له پاره چې په خپل قانون کې يې له جگړې سره دتل لپاره خدای پاماني کړي او په دې باوري دي چې دزور کارولومانا په خپله دنړيوالې شخړې پياوړي کول دي، په زياته اندازه الهام ورکوونکې وه. داځکه چې څومره ښه ويل شوي چې مخکنی، سمندري او هوايي ځواک اونورې دې ته ورته زيرمې به کله هم ونه ساتل شي.

يوشمير جاپانيان دخپل دغه هميشني نه وسله وال کيدو اونه پوځی کيدو پر خلاف دي،

دوي وايي چې نه، موږ بايددقانون ددغې مادې دبدلون په فکر کې شو او موږ بايد لږترلږه ديوشمير ناڅاپي حملو او نيواک اودباندنيو حملو په وړاندې دخاني دفاع وس ولرو. څوکه موږ په تير کې دجگړې تاريخ اوددوولوريوترمنځ دواک پرسر شخړو ته کتنه کوو، موږ په دې پوهيږو اودا درک کولای شو، چې يوه لورنه يوه لوري په څه شان دخپل غرور له مخې دجگړې له پاره دناوړه تفاهم په ترڅ کې يوه لاره دجگړې کولو لپاره موندلې او په گوته کړې ده. چې په دغه ترڅ کې يې ترهرڅه ښه دليل همدغه ځاني دفاع دځان دبرحق بللو له پاره تاويز کړي ده، هغه چې پايله يې په هماغه تشدد او جگړه، عام وژنه او اتومي جگړې اونا تار باندې دريدلې ده.

هرډول متقابل عمل چې دخاني دفاع ښه هم لري په خپله کله کله دډار له منگولو څخه وزي او هغه ديرغل کوونکوپه ماغزو کې ځان په بله بڼه اړوي چې زياتره

وختونه يې بڼه په غچ اخیستنه باندې وراوړي ، لکه چې موږ يې نن سبا نه يوازې په منځني ختيز بلکې په گرده نړۍ کې څه ناڅه شاهدان يو. ددې لپاره چې د جگړې جرړې موله بيخه ايستلې وي په دغه اړه تر هر څه دمخه دې ته اړتيا لرو چې د ځاني کنترول په ترڅ او هڅونه کې تر پوځي وړتيا درېستني او بې حده انساني مينې په ترڅ کې له يوه اوبل سره په خواخوږۍ او همدردۍ کې ځانونه وساتو. په لنډه توگه، لکه څنگه چې گاندي جې باور درلود چې د چاپر ضد به کله هم له زور او ځور څخه کار وانخلي ان که دی دنوروله خواوهم ځورول شو او ووهل شو، موږ هم بايد دده هماغه درس په پام کې ونيسواوله ده څخه بايد د زغم درس ولولو.

دا چې داڅه اسانه خبره نه ده چې لکه گاندي جې غوندې دې ژوند وکړای شو، خودلته يوشمير داسې کسان وو لکه مارتين لوتر کينگ (جونير) اونور چې هغو په خوراميراني سره د گاندي لاره وڅارله او هغه يې د ځان لاره کړه. هغه لاره چې په خپل ذات کې يوه يونيورسل لاره او تگلاره وه. په جاپان کې هم د گاندي دلارې خورازيات لارويان شته چې د گاندي د ژوند ليار يې خپله لاره کړې ده. زه په خپله هم يوله دغو کسانو څخه يم چې ځان په دغه لاره کې د گاندي له پلويانو او پيروانو څخه بولم .

تر کومه ځايه چې څرگنده ده زما مذهبي والې په دغه ترڅ کې د پوښتنې وړدی ځکه چې زه ځان (ديونيورسل مذهب) پلوی گڼم. زه هغه څوک يم چې په نړۍ کې هر مذهب زما مذهب دی اوزه پرته له دې چې پوه شم دا کوم دی او هغه کوم دهر مذهب چې پر معنويت باندې ولاړ وي پيرويږم. ددې له پاره چې رښتياوو او ايم، زما مذهبي ايديا اوليواتيا په بشپړه توگه درام کرشنا، پارامهاتسا اودهغه د شاگرد سوامي ويويکانداترينيغ اغيز لاندې دي .

له گاندي جې څخه ما ډير شيان زده کړي ، زه به هڅه وکړم چې دهغه روحاني ارزښتونه په خپل ژوند کې هم په هراړخيزه توگه په پام کې ونيسم. له نيکمرغه چې زه په خپل دغه کار کې تر ډيره حده بريالی شوی يم . په هر ډول کوم مشکل اوستون زمين شى چې زما له پاره گران و او تراوسه هم دی ، هغه د گاندي جې رښتياينه اوصداقت دی. هغه په خپل ژوند کې په دغه برخه کې دومره رښتيني و چې دخپلې

بيوگرافي له لارې يې خپلې ټولې کړنې ان خپل جنسي اړيکي هم له موږ څخه پټ نه کړل. هغه په خپل ژوندليک کې په خپلو ټولو هغو تيروتنو او گناهونو باندې چې له ده شوې وې په صادقانه توگه اعتراف وکړ او ځان يې زموږ په وړاندې د يوه فوق العاده انسان په توگه رابرسېره کړ.

او په پای کې يو څه چې يقيني دي هغه دا دي چې زه به کله هم خپلې هغه هڅې چې د دغه بري پوښتنې ته مې که څه هم په گراني سره ورسوي ، ونه دروم.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند د باندنيو چارو وزارت له خوا خپرېږي له انگرېزي ژبې پر پښتو ژباړل شوې ده.
ليکوال د جاپان د توکيو پوهنتون د باندنيو څيړنو استاد دی.

(۱۳)

دنوي زيلاند گورنرجنرال انند ستيا نند

گاندي دسولي نښه

دالاندې ليکنه دهغې وينا يوه برخه ده چې دنوي زيلاند گورنرجنرال انند ستيا نند د ۲۰۰۷ کال داکتوبر په (۲) دگاندي په ياد دهغه دمجمې د مخ لوڅي له امله د ويلينگتون داورگاډي په تم ځای کې وکړه .

زه ترهرڅه دمخه دهغې بلنې له امله چې د ويلينگتون ښارښاروال دمهاثما گاندي د زيږو ددغې مجسمې دمخ لوڅي دمراسمو له امله ماته راکړې د زړه له کومې مننه کوم.

همدارنگه په دغه شيبه کې زه غواړم چې په لنډه توگه په اوسنې نړۍ کې دمهاثماگاندي په تلپاتې ميراثونو باندې لنډې خبرې وکړم اوهم به دهند اونوي زيلاند داپړکو په اړه يوه يادونه ولرم.

مهندس کرم چند گاندي (۱۳۸) کاله پخوا په گجرات کې چې دهندپه شمال لويديزه برخه پرته سيمه ده وزېږېد ، نه اويا کاله وروسته د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۰) دهندله خپلواکۍ څخه نژدې شپږمياشتې وروسته ، دهغې ډالۍ له پاره چې ده دخپل ژوند نژدې ديرش کاله دهغې له پاره ونډه کړل ديوه هندي ترهه گر له خوا ووژل شو. دخپلې نه زورزياتۍ يا عدم تشدد دلفسفې له مخې يې د زورزياتي اوبې عدالتۍ پرضد دانتقاد غږ پورته کړ، دخپل ژوند په لومړيو کې يې په جنوبي افريقاکې د قانونپوه په توگه دنده پيل اوله پوره ځواک سره هند ته راستون شو.ده له انگريزي واکمنۍ څخه دخپلواکۍ ننداره په خپلوسترگووکړه.

دی دویش اوبیلتانه پر ضد و، هغه چې اوس یې هند او پاکستان شپېته کلني ونمانځله ، هغه ویش چې په (۱۹۴۷) کال کې د هند پر وچه باندې وتپل شو. دې پر هغه مهال په کلکته کې و چې په هیواد کې اخ وډب رامنځ ته شواو په ترڅ کې یې په زرگونه مړه او بې کوره شول. دنوي زیلاند پیژندل شوی هندي آري روتريایی جراح منیرقادري د ججرات په احمدآباد کې زیږېدلی اود گاندي له کورنۍ سره یې ملگرتیا درلوده. په هغه مقاله کې چې تیره میاشت په هند کې خپره شوه، منیرقادري هم په هغې کې د آزادۍ په شپو ورځو کې دخپلو سترگولیدلی حال ولیکه ، هغه ولیکل چې کله هغه گاندي ته وویل چې :

زه غواړم ډیلي ته ولاړ شم ، خو هلته دخپلواکۍ دنمانځلو ننداره وکړم ، گاندي په خواب کې ورته وویل چې :

« هلته څه شي دي چې ویې نمانځو، په هغه ورځ زه باید اوښکې اووینې وژاړم »

دهیواد دخونړیو پیښو په درشل کې هم هغه هڅه وکړه چې هیواد د هندو، مسلم اوسیک ترمنځ دفرقه یی کرکیچ له لمنې وباسي. د هند لومړنی لومړي وزیر جواهر لال نهرو په هیواد کې ددغه نومیالي له مړینې وروسته وویل :

« ملگرو... اورنا نوره زموږ له ژونده کډه وکړه ، تیاري هره خوا په سراخیستې ... زموږ گران لارښود هغه زموږ بېو نوره موږ سره نشته ... هغه رڼا چې پردغه هیواد راوپر کیده هغه څه عادي رڼا نه وه ، هغې رڼا چې دغه هیواد یې د پیر کالولپاره رڼا کړ او دغه هیواد به دنورو د پیر کالونولپاره رڼا کړي ، اودغه رڼا به زرگونه کلونه وروسته پردغه هیواد اوگرده نړۍ باندې راوخلیږي اود زرگونو زړونو لپاره به یوتلپاتې ډاډ او تسلی وي»

رڼا کډه وکړه ، دهغه فزیکي شته والی نور نه ترسترگو کیږي ، یوازې دهغه روح اودرسونه چې دده ستر میراث دي هغه به له موږ سره تلپاتې وي.

گاندي درنښتیا یې په لوړ خپله لاره پرانیسته ، هغه نه زور زیاتی ، نه همکاري دانگریزي واکمنۍ پر ضد ځکه وکارول څوله یوې خوا پر ځان ډاډمن شي اوله بلې خوا بې عدالتۍ ته دپای ټکی کیږدي. هغه همدارنگه په ژوند، روح اوفزیکي سپیڅلتیا کې

دسادګۍ اصل رامنځ ته کړ ، ده په خپل ژوند کې داور تياهم دځان کړه اودازغم يې هم رامنځ ته کړ چې نورمذهبونه هم دخپل هغه ترڅنګ هم وزغمي اوهم يې درناوی وکړي . دده غږ دځور يدليو خلکوله پاره دنړۍ په هره برخه کې دهيلې زيرې و. لکه چې ده خپله وويل :

« کله چې زه خواشينې کېږم ، تاريخ ته گورم ، اوهلته گورم چې رښتياينه اومينه په هروخت اتله او وړونکې وې. سمه ده چې هلته به يووخت داسې وحشت اوبدمرغي برلاسي وي چې هغه به هرناوړتيا ترسره کوي، په داسې حال کې چې هغه زور اووحشت رانسکوريدونکی دي »

يوسر سپارلی هندو ، بنايې يومهال په ټولو مذهبوکې يوه ننۍ واقعي رښتياينه داسې هم وگوري چې دهغې په زور دې عدالتۍ په وړاندې ودرېږي، په دغه ترڅ کې که بيايوڅوک داسې هم پيداکېږي چې مذهب ته داسې فتواپه خوله ورکوي چې دهغې له مخې دې تشدد عادلانه وبولي ، دغه شان طرحه اوخبره دگاندي په وړاندې په دغه ترڅ يوه بې مانا اوبابيزه خبره ده. لکه چې هغه په دغه برخه کې په خپله ويلي دي :

« تر مذهب بل څه رښتني نشته چې پرمعنويت باندې واکمني وکړي، يوڅوک دبيلګې په توګه هم نه شي کولای پردغه باندې په بې ارادتي والي اوقهرجن توب سره داسې چې خداى يې مل شي شونتياومومي »

ټايمز مجلې چې په ۱۹۳۰ کال کې گاندي دکال سړى ونوماوه ، همداسې يې په ۱۹۹۹ کې البرت انشتاين دپېړۍ سړى ونوماوه ، په دې نژدې وختوکې دامنل شوې چې دگاندي دميراث په پام کې نيولوسره بايد هغوى چې د زور زياتۍ په وړاندې جنگېږي اويامري هغوى بايد ((دگاندي دماشومانو)) په نامه سره يادشي،

لکه دپولنډديووالى لارښود ليچ وليسا، ډاکترمارتين لوترکينګ ،دمايانمار ددموکراسۍ مشره انگ سان سوکي اودجنوبي افريقې داپارتايد خلاف مشران نلسن ماندېلا اوارچى بېشف .

دگاندي دغه مجسمه چې په نوي زيلاندکې له ده سره دميني اوارادت لومړنۍ نښه ده داد ويلنگتن ښارته دهنددکلتوري اړيکو ډټولنې له خوا ډالۍ شوې ده ، داسې ډالې چې هغه به دهند اونوي زيلاند ترمنځ دوستۍ اوبڼواريکو په زړه پورې اوغوره

نښه وي ، هغه به پردغه ځای دتل لپاره دسولې دسمبول په توگه ولاړه وي او په نړې کې به په مليونونهغوی چې دگاندي له حقانيت ، درسوناوولارښونوسره دزورزياتي په وړاندې په هره خواکې راپورته کيږي خپله ملتيا په ډاگه کوي ، په تيره بيا په نوي زيلاندکې به هغه درناوي ترلاسه کړي ، لکه چې (تي وي اورنگمای)) په پارپهکا کې په ۱۸۷۰کلونوکې ترلاسه کړی و.

زه دلته په نوي زيلاند کې زيږيدلی يم اودلته مې دهندي ميراث ديوه غړي په توگه وده کړې نن ځان په دې وياړن بولم چې دهمدغو اړيکو له امله ماته بلنه راکړه شوې اودلته ستاسې په مخ کې ولاړيم. زه باورلرم چې ددغې مجسمې درول به له شکه پرته دهنداونوي زيلاند په جوړونه او وده کې دهنديانواونوي زيلانديانو دبرخې اخيستني په زړه پورې بيلگه وي، هندي آرو خلکو زموږ ټولنې ته ډير څه ورپه برخه کړي دي، زموږ دټولنې په اخلاقي اوټولنيزه روزنه ، ديوه پراخ ټولنيزنظم په جوړولواودنوي زيلاند په اقتصادي وده او جوړښت کې د دوی ونډه په روښانه ته هرچاته څرگنده ده.

د ۲۰۰۶ سرشميرنه په ډاگه کوي چې په دغه هيوادکې دهنديانو دشمير کچه ډيره مخ په زياتيدوده، دم گړۍ (۱۰۴۰۰۰) هندیان نوی زيلاند خپل کوربولي اودلته ژوند کوي. دهندي آرو استوگنو دټولنيزواړيکو له لارې نوی زيلاندپه دې بريالی کيدونکی دی چې دخپلې اقتصادي ودې اوکلتوري وړتيا په برخه کې رغنده گامونه اوچت اوله هند سره دخپلواړيکو دپياوړتيا په برخه کې نورهم اوچت گامونه پورته کړي.

اوپه پای کې زه په دغې مجسمې اودهغې په رغنده درسونو باندې دزړه له کومي باورلرم اودابه داوږدې مودې له پاره زموږ په پلازمينه کې دسولې دنښې په توگه اوچته اودنگه ولاړه وي .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي له انگرېزي ژبې پر پښتوژباړل شويده.

ليکوال او ويناوال : دنوي زيلاند گورنرجنرال انند ستيا نند

(۱۴)

فرانسکو روتلي

موږ يې بايد له مهاتما گاندي څخه زده کړو

د ادبناغلي روتلي هغه ويناده چې په روم کې يې يوې ټولنې ته د گاندي د زوکړې پر کاليزه کې اورولې وه .

دمهاتما په نامه دغه مانې له نژدې د يرشو کالو راپه ديخوا دلته ولاړه ده. مادلته خوځوځلې د گاندي د افکارو او يادو په خاطر په تير څو کالو کې برخه اخيستې ده. څه شې چې زما له پاره دلته د دغې تاريخې مانې په اړه د پاملرنې وړ دي ، اوڅه چې د دغو کلنيو مراسمو په اړه دلته ويل کېږي دهغو ترڅنگ د اهم د يادولو وړ ده چې دغه ځای اودغه سيمه په خپل وار په داسې ځای کې پرته ده چې دلته آرامي او خاموشي په رښتيا نۍ توگه ژوند په خپله غيږ کې نيولی دی.

کله چې نامتو اولوی تاريخپوه توين بې له هنده دانگر يزانودو تلوپه اړه خبرې کولې ، ويې ويل :

« موږ نور څه نه شوترسره کولای اوناچار يوچې بايد دې ته غاړه کيږدو، د گاندي عمل ددې له پاره لاره پرانيسته چې موږ بايد هندله رسوايي پرته پرېږدو »

د ادعدم تشدد زوراوځواک و ، کله چې موږ د ساتياگري تجربه اورو ، هغه کليمه چې مانا يې د حقيقت اورښتيا يني ځواک دی ، کله چې موږ وينوسونيا گاندي اوله هغې سره دهند ټول ملت ددې لپاره هوډ کوي چې د ساتياگري پيړۍ ونمانځي ، کيدای شي چې دنړۍ د ټولو مشرانو په وړاندې داووايي چې داکتوبر (۲) د گاندي د زېږدو ورځ بايد د عدم تشدد دورځې په نامه سره ياده شي.

کله چې گاندي به ويل، زه بايد يوڅه تاسې ته درزده کړم او هغه داچې د عدم تشدد اونه زور زياتی مفکوره دومره لرغونې او پخوانۍ ده لکه دغه غرونه ، هغه څه نور هم ويلي وو، خو تر ټولو يې دامهمه ده چې وايي ، چې درېستياينې تر ټولو مهمه برخه دنړۍ د تاريخ په اوږدو کې لکه څنگه چې تشدد لرغونی دی ، هماغسې عدم تشدد هم لرغونی دی.

زه هيله من يم چې د گاندي تجربه اودرسونه به دهغو کړو ورله پاره يودرس اوالهام شي لکه څنگه چې نن سبا په ماینامار (برما) کې روان دي اوموږ يې خورا زيات اندېښمن کړي يو. د گاندي په خورامهمو خبرو کې يوه داخورامهمه اودپاملرنې وړده لکه چې وايي :

« که سترگه دسترگې په گناه راوباسو، نويوه ورځ به ټوله نړۍ ږنده شي »

موږ هيله من يو چې دموکراتيک ارزښتونه او پوره زغم به آخر خپل ځای ونيسي.

نني سترهند ته زما پيغام دادی چې ، تاسې موږ ته پر هغو کړو وړو چې تاسې له گاندي څخه راپه ديخوا ترسره کړي د درناوي وړ ياست. داسمه ده چې هند ته هم ډيرې ستونزې لکه چې دنړۍ نور هيوادونه ورسره لاس او گريوان دي وردغاړې دي ، خوموږ بيا هم وينو چې ستاسې هيواد تراوسه ديوپياوړې دموکراسۍ په لور چې پراخ پلوراليزم ، پراخ توپيرونه ، او ديلايلومذهبو پيروان يې ترسيوړې لاندې ژوند کوي مخ په وړاندې حرکت کوي. زما په اند داهماغه زغم دی ، هغه چې د گاندي دخورا سترو پراخ ميراث په توگه تاسې روزي ، هغه چې موږ بايد ډير څه ترې زده کړو.

پر دې برسیره ، نن سبا موږ بايد دهغوی چې خالي لاس ښکاري او خالي لاس نه دي، هغه چې وسله وال نه دي ، او په خپلواک کارو وسله وال ښکاري ، ډير څه زده کړو. دهغوی روحی ارزښتونه داتوان لري چې ديوه آزاد او خپلواک جهان له پاره وجنگيږو اونړۍ د تشدد له غم څخه بې غمه کړو. دهمدغه اصل په رڼاکي زه په دې ډاډه اوباور لرم چې د گاندي پيغام داسې دروند اوتلپاتې دی، لکه چې ددغو پياوړو غرونو ډبرې دي، لکه دغه ټولې هيلې چې دلته د گاندي درناوی کوي ، دهغه پرهيواد وياړي اودهغه له مخې د عدم تشدد دغه ورځ چې ملگرو ملتوپه دغه نامه اعلام کړې

نمانځي ، دابه ټول هغه څه وي چې راتلونکي نسلونه به هم له دغې جادويي تگلارې
څخه پرخه زده کړي ، له ده څخه مننه !

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دبانډنیوچارو وزارت له خوا خپرېږي له
انگریزي ژبې پر پښتو ژباړل شویده .
لیکوال : دایتالیا د لومړي وزیر مرستیال اود کلتور وزیر و .

(۱۵)

راج مېهان گاندي

گاندي دشلمې پيرۍ يو لوی اتل

لی نویل ابزروټیور ، له راج مېهان گاندي سره دگاندي دژوند اوعصر په باره کې مرکه کړې. دغه هماغه مرکه ده چې ددغه فرانسوی اخبار کې د ۲۰۰۷ کال په اگست کې خپره شوې ده.

هغه دشلمې پيرۍ له لویو اتلانو څخه دی، یوشمیر خلک هغه داوسنی عصر دمسیح په سترگوگوري ،خوهغه په رښتیا هم داسې څوک وچې خپل خلک یې دخپلواکۍ په لور لارښونه کړل ؟ هغه څنگه عدم تشدد رامنځ ته کړ اوڅنگه یې پرانگړیزانو باندې بری وموند ؟

(وینسټ جوورل) ددغه لوی اوبې ساري اتل وروستې ځان ناستی موندلی . دگاندي زیات پاتې شوني اوملگري داسې چې دمها تما لاره یې وڅارله دوی ټولو خپلې هغه کیسې چې دگاندي دآزادی دمبارزې، دزندان دشپو، دلیډرانو دمتاواوشکونو،

ماشومتوب ،له ماشومانو اوميرمنې سره دهغه دارېكو، دهغه داغيزناك توب ، نړۍ ليد او باورنه كيدونكې كړو وړواو كركتريه اړه درلودې هلته دلته يوبل ويلې او رسولې دي . هغه دخپلو خلكوله پاره مهاتما يالويه اروا اولوى اتل و، پيروانواو پلويانو يې هغه دبپو (پلار) په نامه باله ، دهغه نوم مهنداس كرم چند گاندي و، دهغه په مړينه نامتو پوه انشتاين خپله خواشينې څرگنده كړه اوويې ويل :

« راتلونكي نسلونه به پرداسې يوه سپيڅلي سړي باندې دزړه له كومي باورمن وي » . اوپه رښتيا هم چې حيرانوونكې خبره ده .

په هند كې ،چيرې چې خلكو همدا اوس دخپلې آزادۍ شپيتمه كاليزه ونمانځله ، گاندي دغه بودا سړي يې پرفضا باندې ولاړدى اوپه موسكا سره هرې خواته گوري : بانك نوتوته، پستي ټكتونوته ،دكورونو ، ښوونځيو اوتالارونو ديوالونو ،ان چې دباليود سينما هم په خپلوشعارونو كې بپوتل پاتې لوړاو اوچت اودهند له پياوړو لارښوونكوڅخه وباله اوپه دغه ترڅ كې يې ځان ښودنه وكړه .

خودنورې نړۍ لپاره تردې هم لوړدى ،هغوى ټولو گاندي په شلمه پيړۍ كې ديوه مورالۍ ځواك په توگه منلى داسې لكه دنوي عصرمسيحا، هغه ديابلويلوچو نومياليو مشرانو لكه مارتين لوتر كينگ، ليچ وليسا اونلسن ماندېلا ته سترالهام شو.

همداسې موږ په دې نژدې وختوكې دنړۍ په يوشميرزياتو برخو كې دنارنجۍ انقلابونو لكه په جيورجيا، لبنان اواكرين كې چې دگاندي پر تگلاره باندې ترسره شول شاهدان يو.همداسې په ۲۱ پيړۍ كې هم دده دسولې ،رښتياينې او زغم پيغامونه تربل هروخت اړين اودپاملرنې وړدي .

گاندي څوك و ، دغه دزړونو اويادونو اوپرهرچا گران سړي ، دغه سيكيولرروحانى ،دغه فداكاره انسان ولې په خپل ژوند كې دژوند دغه نوې تگلاره دخپل پيغام په توگه ترلاس لاندې ونيوله؟

دده لمسى راج مهان دمهاثما گاندي مهم ژوند ليك چاپ كړ. هغه نويل اوبزرويتور ته ددغه ايالتې وكيل ، سابه خوري ،څوك چې نيمه پيړۍ د عملي مبارزې او كړنې له امله دخپلواودنړۍ دخلكو لپاره ازمويونكى كتونځى اوتكيه ځاى شو.

نويل ابزرويتيور :

کله چې هغه په ۱۸۶۹ کال کې وزیږید، دهغه کورنۍ په هغه وخت کې د پوربندر چې د بمبې په شمال کې یوه کوچنې سیمه ده له نومیالیواو درنو کورنیو څخه وه، پلاریې کرم چند گاندي پر هغه مهال لوی دیوان یانې دهغې سیمې شهزاده اولومړي وزیر و چې هغه سیمه اودهغې خلک یې لارښوونه کول. په لنډه توګه که چیرې دهند ددغه راتلونکي خپلواکي غوښتونکي بډای میراث نه وای، هغه به په رښتیا هم دغې لور تیا ته رسیدلی وای.

ن. ۱: اوپه ډیر مذهبي ډول ؟

ر. گ: هو، په کور کې یې دهندويزم مقدسات، په کومو پورې چې گاندي اړوند وټول عملي کیدل، دعا وې او عبادت به په ورځ کې څو څو ځلې ترسره او ویل کیدل، هلته نه څه څکول کیدل، نه شراب خوړل کیدل، غوښه نه یوازې منع وه بلکه ددې اجازه هم نه وه چې پر هغې باندې څوک ولګیري.

ن. ۱: هغه په خوراخوانې کې واده هم وکړ؟

ر. گ: دې دخپل واده پر مهال (۱۲) کلن و، دده پلار اومور یوه نجلی ومونده چې دده له پاتکي اودده په عمر **وه، کستور**. هغه خورا ښکلې، خونا لوستې وه، هغه ترمړینې پورې دده دمیرمنې په توګه له ده سره یوځای وه. یوشپيته کاله وروسته په ۱۹۴۲ کال کې مهندس تل دخپل پلاردغه عمل چې ده ته یې په کوچینوالي کې په زور واده کړی و انتقاداوه، دی دخپل ژوند په اوږدو کې دماشومانوداوه کولو پر خلاف و.

ن. ۱: په ۱۹ کلنې کې دې دزده کړې لپاره لندن ته ولاړ، لامل یې داو چې دې په هندي لوړو کورنیو کې راته ...

ر. گ: هو، په هغه وخت کې، یانې د نولسمې پیړۍ په وروستیو کې یوازې دوو سوو تنود امپراتوری پلازمینې ته سفرو کړ، مهندس یوله همدغوزده کوونکو څخه و چې ده انگریزي واکمني، دهغې قانون، دهغې دود په ښه توګه پیژندلې وو. هغه چې په رښتیا هم د بیا دهغې پر خلاف خپله جګړه پیل کړه. خولندن ته تګ هم دځوان گاندي دآزاد خیالۍ یوه نښه وه، په داسې حال کې چې دده دپاتکي مشران په دې نه وو خوښ چې هغه دې لندن ته ولاړ شي. دهغو په وینا چې بنیا (هغه پاتکي چې گاندي

پر هغه پورې اړوند و) یورپ ته ځي چې هلته له انگریزانو سره وخوري اووڅښي .
خومهنداس دا هوډو کړ چې ددوي پر خلاف په دغه ترڅ کې گام پورته کړي .

ن.ا. : په لندن کې دریو کالو زده کړې پرده باندې ژوره اغیزه وکړه ؟ خو دایې ردوله
چې باید عیسوي شي ؟

ر.گ. : گاندي د مسیح تراغیزه لاندې و، هغه چې په هندويزم کې هېڅ ډول بیلگه نه
درلوده، هغه (سیرمون ان ده مونت) ولوست ،خو کله یې هم ددې له پاره خپله
لیواتیا،سره له دې چې عیسوی دوستانو یې زیات هڅاوه ونه ښوده چې هغه دې ومنې
اوورواد وړي. ځکه دې په دې باور نه و چې مسیح دې دخدای یوازنی زوی وي. په دې
چې که ده دامنلې وای مانادا چې ده باید هندويزم رد کړی وای ،مگر هغه د عمر تر پایه
په هندويزم باندې ولاړ هندويانې شو.

ن.ا. : له کله یې دمبارزې په ډگر کې دپاتې کیدو اودریدو ژمنه وکړه ؟

ر.گ. : دا ۱۹۰۶ کال و، په دغه کال زولوقبیلې دانگریزانو پرضد پاڅون وکړ، گاندي
سره له دې چې له زولوسره یې خواخوږي درلوده ، خو ده داسمه ولبله چې باید
دانگریزانو اطاعت وکړي ،په حقیقت کې دا هغه وخت و چې ده کله هم دافکر نه کاوه
چې دی به دهند دخپلواکۍ له پاره متې رانغاړي. ده پردغه مهال یوازې هلته دهندیانو
له حقوقونوڅخه دسستم په دننه کې دفاع کوله. همدا لامل و چې ده ځان
دانگریزانو اوزولو دجگړې په ترڅ کې دامبولانس په ډله کې ونیو. جگړې خورا
دردونکې وې ، سراسر تشدد،وژنواوسادیزم دهغه احساسات وځپل اودناروغۍ
احساس یې وکړ، اودغه عمل دده ژوند له بدلون سره مخامخ کړ. هغه به وروسته
دجگړې انځور ایستلی وای،خوده خپل (پلاوی) ته لارښونه وکړه چې دوی باید
دحقانیت او نه زورزياتي له پاره تبلیغ وکړی . اومهاتما له همدغه ځایه راوړیږد.

ن.ا. ولي گاندي د نه زورزياتي مبارزې ته ډیر اهمیت ورکړ ؟

ر.گ. : هغه دامریکایی لیکوال (دیوید توریو) تراغیزلاندې و،هغه چې دولسي
سرکښی دمفهوم کاشف دی ، لکه دهغه په شان دې هم په دې باور و چې یوتبعه باید
داحق ولري چې دغیرمورالي واک په وړاندې سرکښي وکړي اوراوپاړي.برسیره

پر دې هغه په دې باور و چې څه په تشدد سره غوښتل او عملي کيږي، هغه باید په تشدد سره وساتل شي، هغه وویل :

(پای په ماناکې دی ، لکه څنگه چې ونه په تخم کې ده) .

ګاندي په دې پوهیده چې دانگریزي واکمني په وړاندې وسله وال مقاومت سم نه دی ، ځکه چې ماتېږي . همداهو چې هغه (ساتیاګره) چې مانا یې په هندي کې (درښتیا پیاوړتیا) ده رامنځ اوومنه .

ن.۱ : څنگه ساتیاګره ، بالاخره انقلابي شوه ؟

ر.ګ : ګاندي هغه څه ترسره کړل چې نورچا هغه کله هم په دغه پراخه اندازه اودغې ځواکمنۍ نه وو ترسره کړي . هغه خپل پلویان د نه زورزیاتي تگلارې ته راوبلل او هغه یې دساتیاګرانوپه نامه یادکړل . په دغه لاره کې ده دپاملرنې وړ پیروان په نښه کړل چې دساده ژوند ، مذهبي باور اوعدم تشدد پرنسټ روان شول .

ن.۱ : هغه په رښتیني ډول ، دتبلیغاتواورسنيولوی تاریخ جوړونکی و ...

ر.ګ : هو ، هغه تربل هرچا دمیدیا په اهمیت اووړتیا باندې پوهیده، هغه تل ددې له پاره هڅه کوله چې دخپل مرام لپاره تبلیغ وکړي، هغه خپله ورځپاڼه راوايسته ، هغه په هدف کې ځکه وړونکی شو چې ده تل خپل اړیکي دنړۍ په هره برخه کې له ژورنالیزم سره وساتل اوهمدایې ویل چې :

(زه دنړۍ خواخوږي غواړم) . اوبیا یې دخپل هویت اوله پر ګڼوسره دخپلواکۍ لپاره خورا پیاوړي سمبولونه په ګوته کړل . له څوڅو هلوځلووروسته یې په ۱۹۲۱ کال کې ساده نري کالي (دوتی) واغوستل ، اوڅلورسوه ملیونو هندیانونه یې وویل : ((زه هم یوله تاسې څخه یم)) .

ن.۱ : څه شی ده په رښتیا هم دخپلوخلکولپاره غوښتل ؟

ر.ګ : خپله واکمني .

ن.۱ : ده دانگریزانو دایستلوپه اړه څه فکر کاوه ؟

ر.ګ : دنه زورزیاتي تگلاره ، هغه فکر کاوه چې دغه واکمنۍ تر یوه کال زیات عمر نه شي موندلای په دې شرط چې خلک له دوی سره ملتیا پرې کړي ، مالیه ورکول ودروى ، ښوونځیوته ولاړ نه شي همداسې پولیس اوپوځ ... څرګنده ده چې ، دده په

دغو ټکو اونه اطاعت باندې دخلکوقانع کول په خپل وارڅه آسانه خبره نه وه . انگریزانو لامخکې ان پرمالګه چې دژوند ترټولو ساده اوبې ارزښته څیز و هم مالیه لګولې وه. هغه څه چې دهندپه سواحلوکې په پراخه اندازه پرته وه ،خو هندیانو داحق نه درلود چې هغه په خپل سردانګر یزانو له اجازې پرته راټوله کړي . دی دهمدغې بې عدالتې په وړاندې راوپارید اودمالګې لاریون یې پیل کړ.

د ۱۹۳۰ کال دمارچ په ۱۲ سهار ګاندي له خپلو اتیا ساتیاګرانو سره له خپل اشرم څخه راووت ،واتن اولوری یې سمندر و، چې څلور سوه کیلومتره لرې و، پلی یې پرهرښار اوهرکلي غونډې کولې اوخلکوته یې بلنه ورکوله چې له دوی سره یوځای شي، ددوی بری دحیرانتیاوړو. دهندویسرای نه پوهیده چې ددوی په وړاندې څه وکړي ،هغه ډاریده چې که دوی ونه دروي ، ددوی لیکې دخلکودګډون په ترڅ کې لاپیاوړې کیږي .خو له دې سره سره ، درې اوونې وروسته ګاندي په دې وتوانیده چې یوموتې مالګه د(دوندي) له ساحل څخه راپورته کړي اوهغو په زرګونو خلکو ته یې وروښی چې له دوی سره یوځای شوي وو.ددغې پیښې انځورپه ګرده نړۍ کې خپورشو ، اولویه کنایه هم دا ورسره مل شوه چې : هندخپل برخلیک په خپل لاس کې نیولی دی!

ن . ۱ : دانگریزي مقاماتوعکس العمل څنګه و ؟

رګ : دوی یې وترتل ، لومړی خویې په زرګونه کسان دګاندي په ګډون زندانو ته واچول ، وروسته یې هوډوکړ له هغه چاسره چې خلکو مهاتما باله دخبرو لاره پرانیزي ،همداوه چې ګاندي دویسرای لارداروین سره مخامخ وکتل ،اواصلي ټکي داوو چې : هندیان چې څومره یې زړه وي مالګه ټولولی شي،زندانیان باید راخوشی شي . چې داپه خپله دګاندي لپاره پرزورزیاتي امپراتورۍ باندې دبړي یوه سمبولیکه اتلولي وه.

■ دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دبانډنیوچارو وزارت له خوا خپرېږي له انگریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .

■ راج مهان دګاندي لمسی دی چې اوس په امریکا کې ژوند کوي ، دی وخت ناوخته دګاندي دافکارو په اړه له نړیوالو خپرونو سره مرکې کوي اوپه دغه برخه کې لیکنې خپروي.

(۱۶)

ویم ډیتمن

موږ کولای شو ډیر څه
له گاندي څخه زده کړو.

د ۲۰۰۷ کال د جون په (۱۵) دملگرو ملتو عمومي غونډې درایوپه اتفاق داومنه چې د اکتوبر دویمه نیټه باید (د نه زورزیاتي د نړیوالې ورځې) په توگه دهند دنومیالي بچي مهاتما گاندي دنامه په درناوي ونمانځل شي. زما له پاره دهاک دبناروال په توگه دډیرویاړځای دی چې نن دلته دسولې په دغه تالار کې دهغه نومیالي اتل دیادپه غونډه کې له تاسې سره یوځای برخه اخلم. دهغه چا دیادپه غونډه کې چې هغه په رښتیا هم د نه زورزیاتي هغه اتل دی چې په دغه توره باندې یې هند په خپلواکې سرلوړې کړ.

هاک په ژوره توگه ځان له گاندي اودهغه له افکارو سره اړوند بولي ، په هغه وخت کې چې گاندي په جنوبي افریقا کې د نه زورزیاتي غورځنگ دبرابرو حقونو په خاطر راپیل کړ ، په هغه مهال کې دلته دسولې لومړنې کنفرانس جوړشو چې دغه مانې یې پرځای باندې جوړه شوه. لومړنې غونډه هم ډیره زړه دغه ځای کې چې لوبغاړي یې دامیریالستی ځواک استازي وو جوړه شوه. دویم کنفرانس چې دلته په ۱۹۰۷ کال کې جوړشو هغه زیات دهغو قوانینوپه اړه و چې هغه دجگړې په اړه نه بلکې دسولې په اړه ول.

خودا په دې مانا هم نه وه چې گواکي ددې کنفرانس گډون کوونکي زیاتره په خپله ددې له پاره په دوو پښو وو چې گواکي دوی دسولې پلویان نه ول، پردغه مهال دسولې لومړنیو هڅوونکو او فعالانو لکه (ویلیم ستید) او (بریت ون سوتنر) دکنفرانس په څنگ کې دغونډو اولکچرونو په جوړولو باندې لاس پورې کړ چې د دوی دغو هڅو په نیغه توگه دگډون کوونکو هیوادو پر استازو باندې خپله مهمه اغیزه درلوده.

په روانه پېړۍ کې هاگ دنړیوال عدالت اونړیوالې همکارۍ دمرکز په توگه وده وکړه، اوس په ۲۰۰۷ کال کې دلته بې شمیره سازمانونه په دغه ښار کې دلاسوله ییزې اوخوندي نړۍ لپاره په کارباندې لگيادي. دهغې نړۍ لپاره چې نوره به دهیوادو ترمنځ دجگړو اوکړکېچونو ډگر نه وي، اویوازې دقانون محکمه هغه چې دبشري حقونو له پاره یوازنی مرجع ده هغه به په نړۍ کې دخونديتوب دنده ترسره کوي.

هاگ له گاندي سره یوازې په دې تړاو نه لري چې گواکي دادسولې ښاردی، بلکې تردې هم مهمه داچې دغه ښار په ټوله اروپاکې یوازنی ښاردی چې زیات شمیر استوگني یې هنديان دي. مانا داچې دهاک دښار له څلویښتو زرو اوسیدونکو څخه نژدې په سلوکې لس هندي آري دي. همداده چې هاگ کیدای شي دنیدرلنډ پلازمینه نه، بلکې هغه ته په یقیني توگه هندوستانی پلازمینه هم ویلای شو. ځکه چې هنديان اوس ځانونه ددغه ښار اصلي اوسیدونکي بولي، داسې چې دوی تراوسه هم خپل تړاو له هند اوسورینام سره نه له یاده ایستلی اونه یې پرې کړی دی. له هند څخه سورینام اوله هغه ځایه نیدرلنډ ته ددوی دمهاجرت یادونه هغه څه دي چې دهندوستانی ټولنې له خوا دهاک مانې ته دمهاتما گاندي دمجسمې په څیره کې ورکړي شوی دی، زه په خپله ددغې مجسمې دځای پرځای کیدو دمراسمو په ترڅ کې هلته وم چې زه یې له شکه پرته دیوې حیرانۍ په سمندر کې وردوب اودځان پرلور یې وروهڅولم، په رښتیا هم ددغې مجسمې پرمخ خاموشۍ اوجذابت زما دزړه احساس ماته راتشریح کړ:

«زه غواړم چې دټولې نړۍ کلتور زما دکور پر سر په آزاده توگه راوالوزي، خو زه به داونه منم چې زما پښه دې دچا پر لور وراوچته شي»

آياداشونې ده چې په كليموکې دې ديوه پرانستي ، آزاد اوگن کلتوري ښارستاينه وشي ؟ دهمدغه آريه پام کې نيولو سره موږ ټول دلته په نيدرلندکې تراوسه پورې دپرخه له گاندي څخه زده کوو، ځکه چې داترهرڅه په زړه پورې اودپاملرنې وړده چې داکتوبر د دويمې دنمانځلو په ترڅ کې به نوردتل لپاره دگاندي له ياد اودهغه له افکارو سره په تړاوکې وو: دسولې يوه خوندي نړۍ ، له تشدد اوبيوزلۍ څخه امن .

■

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي له انگريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

■

ليکوال دنيدرلند دهاگ دښارښاروال دی اودغه ويناپې په هغه غونډه کې چې دگاندي دزيږيدو دورځې له امله جوړه شوې وه دغونډې گډون والو ته ور واوروله.

(۱۷)

نویلین هیزر

دگاندی معنویت ژوندی دی

دغه لاندې وینا دهغې مقالې لړۍ ده چې میرمن نویلین هیزر دملگروملتو اندرسکریتري جنرال اود اسکاډ اجرايوي سکرتری په بنکاک کې دعدم تشدد دنړیوالې ورځې دنمانځلو په غونډه کې واوروله .

ز دلته دژور ویاړ اوخوښۍ احساس کوم چې ستاسې په وړاندې دعدم تشدد دلومړۍ ورځې په ویاړ چې دمهاثما گاندی دسولې ، تفاهم اودعدم تشدد له پیغام سره تړلې ده خبرې کوم .

دغه نمانځنه زمالپاره هم په ځانگړې توگه دپاملرنې وړده ځکه چې دازما لومړۍ ځل دی چې داسکاډ دسکرترې په توگه له ټاکل کیدو وروسته په داسې یوه عامه غونډه کې خبرې کوم .

دغه شیبه ماته داحق راکوي ، چې د هغواقتصادی ، ټولنیزو اوچاپیریالي پېښو په اړه چې دآسیافاسفیک سیمه ورسره مخامخ ده ددغه سترلارښود مهاثما گاندی دتفکرپه رڼا کې وغږیږم . دگاندی دوه اصله ، دې عدالتي پرضد هڅه یا عدم تشدد اوسوله ییزه سرکښي ، هغه چې یونړیوال وړاندیز دی له هندسره دامرسته وکړه چې دهغوپه رڼا کې خپلواک شو ، بشري حقوق خوندي شول ، اودعدالت اوخپلواکۍ هنگامه په نړۍ کې خپره شوه . همددغه لړۍ په پرله پسې توگه ترننه پورې وساتله ، لکه څنگه چې اوس موږ هیله من یو چې په خپله سیمه کې دغه کټ مټ نظریه داقتصادی ، ټولنیز اوجنسی عدالت پرنسټ عملي کړو .

گاندی په دې باوري وچې دتشدد ترټولو بده څیره بیوزلي اوخواري ، تعصب اوتولنیزه گډوډۍ ده ، دیبوزلی ، ښځواوماشومانو پرضد تشدد تراوسه پورې موږ په خپلو

منگولو کې نیولي یو، په آسیا و فاسفیک سیمه کې دغه کچه خورا لوړه ده، ځکه چې په دغه برخه کې خورا لږ څه تراوسه ترسره شوي دي. سره له دې چې دغه سیمه په چټکۍ سره د ودې په لور روانه ده، خو له دې سره سره هم دعاید کچه خورا ټیټه او په هیڅ حساب ده. د آسیا فاسفیک سیمه چې د (۶۴۰) ملیونو وګړو کور او استوګنځی دی، زیاته برخه یې له خواری او بیوزلی سره لاس او ګریوان دي.

خو له دغو ستونزو څخه دولتو لار لکه څنګه چې ګاندي پر هغې باندې ټینګار کوي هغه، هماغه دخلکو ځواکمن کول دي، په تیره بیا بیوزلي خلک او میرمنې چې له اقتصادي پلوه باید په خپلو پښو ودرېږي. مهاتما ګاندي ویل چې د ټولنیز عدالت لپاره راپورته شی، چې دا چلند په وارسره د برابرۍ او عدالت وده ده چې دهغه په ترڅ کې ټیټ ژوند د ودې لاره نیولای شي، زموږ په عصر کې تر هر څه دمخه د اقتصادي او ټولنیزې ودې تر څنګ دا پریه مهمه ده چې دروغتیا او ښوونې او روزنې په برخو کې د پرمختګ په لور ګامونه واخلو، ځکه چې زموږ سیمه په دغه برخه کې خورا زیاتې پاملرنې ته اړتیا لري، باید په دغه برخه کې د ګاندي پراصولو باندې د زړه له کومي ټینګار وښيي. د ګاندي اصول په دغه برخه کې د ټینګار کوي چې د تنې په کیکښلو سره باید اقتصادي حالت له ناسم نظم سره ددې ضمانت وکړي چې ټولنه باید دودې لوړې پورې ته ورننوي. ځکه تر هر څه دمخه د ضروري ده چې باید یو سم جوړښت په دغه برخه کې د عدالت پر بنسټ رامنځ ته او پرمختګ وکړي. موږ باور لرو چې تر ۲۰۱۵ کال پورې به (۲۳) ملیونه ماشومان د لوړې له درده ونه کړي، تر یوه ملیون زیات ماشومان به د پنځه کلنۍ په عمر باندې نه مري، او څلور ملیونه ماشومان به په دې وتوانېږي چې لومړنۍ زده کړې وکړای شي.

د ګاندي د اصولو له مخې سوله زموږ ورځنۍ اړتیا ده، آسیا فاسفیک سیمه اوس د نړیوالې اقتصادي ودې په لور روانه شوې چې ددې کار له پاره موږ تر هر څه دمخه په ملي او سیمه ییزه کچه نورو هڅو ته اړتیا لرو، ځکه نوموړ باید اوس د همدغې اقتصادي وړتیا په څنګ کې د ټولنیزې او انساني ودې په فکر کې هم شو.

د ښځو په وړاندې تشدد اوس په خورا پیاوړې کچې کې دی، چې باید ودرول شي. داستونزه کیدای شي چې په کورنیو او ټولنو کې د ملیونو ښځو او نجونو له مخې لرې کړه

شي. نن سبا وسله والې شخړې، پرېښځوتيري اودوسلې په زور پرېښځو باندې جنسي تشدد زغمل په خپله بدنګې څيرې سره برلاسی دی، له ماشومتوب څخه ترزېږېدو پورې، دلولره ستونزو نيولې بيا تر جنسي تيری او ټېټولو پورې درنډې ستونزې دم ګرې دېښځوپه وړاندې پر تې دي، زموږ ځواب ددې غميزې او تشدد په وړاندې يوازې اويوازې دادی چې دېښځوپه وړاندې پلان شوی توپير اوستونزه بايد په هره ځواکي دهيوادو دمشر تابه اوواک لرونکو مقاماتوله خوا تر لاس لاندې ونيول شي.

همدارنگه دمهاثما گاندي په وخت کې دچاپيريال په اړه کوم بحث نه و، په دې چې په هغه مهال کې دومره زياتې ستونزې دايکولوژيکو انديښنو په اړه لکه چې نن ترسترگو کيږي نه ترسترگو کيدې، دهغه د ژوند ساده ډول موږ په دې باوري کوي چې ددغې ځمکې پرمخ دخپلو ماشومانو اوبشریت دراتلونکي په خاطر دخپل چاپيريال په فکر کې شو، نن سبا دآسيا فاسفيک سيمې دپراختيا په اړه دگاندي پيغام انتقادي بڼه لري، ځکه چې په دغه برخه کې داقتصادي ودې اوتولنيزې ودې د پياوړتيا ترمنځ انډول په خپله دچاپيريالي ستونزو لامل شوی دی.

لکه چې ماياده کره زما کار په اسکاږ کې دادی چې دجوړونې له پاره سيمه ييزې همکارۍ په داسې توګه چې په هغې کې داقتصادي اوتولنيزې ودې اوچاپيريالي وړتيا اصولونه په پام کې نيول شوي وي په پام کې ونيسم. ددې په څنګ کې داهم څرګنده ده چې دمهاثما گاندي دعدم تشدد پيغام به له شکه پرته زما دهڅو محور وي هغه چې ويلی يې وو:

«سوله به کله هم له پرمختګه پرته خوندي نه شي، اوکله به هم کوتلی پرمختګ دېښځو اونارينه وو له برابرې برخې اخيستني پرته شونی نه وي»
دهغه اروا دې ښاده وي

■

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دبانډنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي له انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شوېده.

■

ليکواله: ميرمن ميرمن نويلين هيزر دملګرو ملتو اندرسکریتري جنرال اود اسکاږ اجرايوي سکرتره ده.

(۱۸)

راتوجوني مد ریاواوي

دگاندې د وینبښتیا څارنه ...

دمهنداس کرمچند گاندې ژوند دهغه دآزموینې او تجربې ډگرو، هغه به په دې ډیر خوښ شوی وای چې که موږ دهغه پرگامونو باندې خپل گامونه په رښتیا سره پورته کړي وای. هغه په خپل عصراو زمان کې دملیونو خلکو له خوا ملاتړ او وستایل شو، گاندې په نادره توگه ځانته اجازه ورکوله چې په کبر او غرور دی ځان سرلوړی وښيي. دهغه پوهې اودرک یوازې ددې له پاره لاره پرانیسته چې د بشري طبیعت او کرکتر ژوراستازیتوب او څرگندونه وکړي. زه په دې هم باور لرم چې هغه یوه داهيله هم درلوده چې هغه باید لکه دیوه عادي وگړي په شان یاد شي، نه داچې هغه په پتوسترگو له رښتینې او حقیقي نړۍ څخه وتلی او پر یوه خوا بلل شي.

دگاندې په انداوژوند کې دا تر هر څه زیاته مهمه اودپاملرنې وړه چې دده آر اورښتینې پیغام دهند لپاره انساني ورورولي، سوله اوبسیاینه وو. دهغو ی لپاره چې له خپل لوی او پراخ هیواده ناخبره اوله هغه سره ناآشناوو. دلته سره له دې چې ددغه هیواد ډیرکی هندوان هم دي خو له دې سره سره دغه هیواد دخپل جوړښت له مخې دبیلابیلو فرقو اوډلو ټاټوبی او کوردی چې دژوند او استوگنې بیلابیل ډولونه اودودونه لري.

هند دیوه ځانگړي اویوازني کلتور مینه اوسیمه نه ده، ځکه نو زیاتره خلک له دغه هیواد سره مینه لري، داهيواد دېدای کلتور بډای بنسټونه لري چې دکلتورونو، مذهبونو، ژبو، فرقو اوباورونودجوړښت هیواد ورته ویلای شو. گاندې جي دغې نیمې وچې ته له جنوبي افریقي څخه راغی اودانگریزې واکمنې پر خلاف یې ددغه هیواد

دسمبالولو کارته دعدم تشدد دتورې اوانتقاد په زور اوږې ورکړې . دده هڅونې دهندولس دصفر له برخليک څخه دځواکمنۍ په لور راپورته اوشعوريې ورکړ . هند دتيرو شپږو لسيزو په اوږدو کې سره له دې چې دلته خورازياتې ستونزې اوتوپيرونه وو بياهم يوموتې اوواحد پاتې شو.سلمان رشدي دخپلې يوې مقالې په ترڅ کې داوسني هند دطلايې نمانځنې (گلدن جوبلي) په درشل کې داخبره وکړه چې داهيواد په توپيرونوکې دزغم اوتحمل پياوړې پايله اوثمره دى .

هغه مهال چې گاندي چې ونه شواى کولای دپاکستان دجوړيدومخه ونيسي ، له هغه سره سره نن سبا هند په نړۍ کې له انديزيا، نايجريا اومصر څخه وروسته دمسلمانانو دستراکثريت کوراوهيواددى.اجازه راکړئ چې داپه ډاگه ووايم چې دوى به کله هم دپاکستان په لورمهجرشوي نه واى که چيرې په هندکې هغه تگلاره په پام کې نيول شوې واى لکه چې گاندي يې هيله درلوده. دده نړۍ ليد په داسې يوه وړه دايره کې نه وراښکيل چې هغه به دنورو مذهبو درناوى دهندويزم په مقابل کې په پام کې نه واى نيولای. هغه له جواهرلال نهرو اونورو مشرانو سره يوځاى اوپه يوه خوله ديوه سکیولردولت دجوړولو په کارباندې دزړه له کومي پوهيده. داسې چې په هغه کې بايد دهرې ډلې اوهرعقيدې دخوندي ساتلو خبره له ياده ونه ايستل شي اودهغې ضمانت بايد وکړاى شي. گاندي په دې پوهيده چې مذهب ددولت لپاره داندېښنې وړ ټکى اوستونزه نه ده ،بلکې يوازې ځاني لوړتيا ده چې ديوشميرخلکو په کرکټراوکړو وړو کې په څرگنده داندېښنې وړ ده.

په هرډول هغه ديوه حساس هندي په توگه داپه ډاگه کړه چې دى ددغه هيواد اوخلکويواړوندڅوک دى ، اوپه عين وخت کې دى په دې هم وتوانيده چې په خپله وړتيا سره خپل خلک راوپاخوي اودنړې دخلکوپه شان يې دلورټيا په لورلارښونه کړي اوله هغوى سره يې په يوه کتارکې ودروي. چې لامل يې په دغه ترڅ کې په څرگنده توگه آزادي ،برابري ،عدالت ، زغم اونه زورزياتى و چې دزمانې نومياليو مبارزينولکه مارتين لوترکينگ، نلسن مانديلا، ان سان سوچي دگاندي دغه تگلاره په خپله کړو کې په پام کې ونيوه اوپه دغه برخه دگاندي پلويان شول.

پرېل څه باندې چې زه د زړه له کومي باورمن يم هغه دادی چې کله په فيجي کې د بنکيلاک ضد غورځنگ په خپله په تشدد اوزورزياتي باندې وانه وښت داهم داندو - فيجي داپکو برکت و. له ۱۹۳۰ کال څخه بيا تر ۱۹۸۰ کالونو پورې زموږ دهيواد داوسيدونکو ډيرکې برخه هندي فيجيان ول ،ديادو شويو کالونوپه ترڅ کې هندي ټولنې په پرله توگه دخپلو حقونو لپاره په ټينگار لاس پورې کړی دی چې له نيکمرغه دلته تراوسه پورې کله هم خبره دتشدد او زورزياتي تړپولې پورې نه ده رسيدلې. په داسې يوه هيواد کې لکه زموږ چې دبيلابيلو کلتورونو، عقايدو اوخلکو هيواددی يوڅه خورا څرگنداود پاملرنې وړدي چې هغه زموږ دشته والي لامل شوی هغه په خپل هيواد کې ديوه اوبل په وړاندې زموږ زغم اودرناوی دی. اوداهغه ډالی وه چې گاندي دهغولپاره راپورته اودخلکو پرمخ کې پرميدان باندې ودرید.

دگاندي زړه هغه مهال په خپلو هڅوکې مات شو چې کله مسلم ليک دمحمدعلي جناح په مشرۍ په ډاگه کړه چې دوی تيارنه دي چې له هندسره په يوه هيوادکې واوسېږي ،دوی غواړي چې ديوه ځانگړي مسلمان دولت په جوړولو باندې لاس پورې کړي.

هغه څوک چې گاندي يې وواژه هغه په خپله ديوې هندي افراطي ډلې غړې و، هغه فکروکړ چې گاندي په خپله دويش اوبلتانه دغه معامله په لوی لاس سره وکړه. په څه شي چې په دغه برخه کې دوی پوه نه وو هغه داوو چې دوی گاندي نه پيژاند گاندي په هراړخيزه توگه ځان دهندي ميراث اوهندويزم دوارث په توگه دټولو په مخ کې درولی و هغه به ويل چې دوی بايد له هرچا سره دروغې جوړې داصل له مخې چال چلند وکړي ، دده افکارو اوکړو وړو په تمامه مانا دده دخپل کلتور اوخپل مذهب ترسيوري لاندې خپله وړتيا څرگندوله ، هغه په دې نظرو چې زموږ پرشاوخوا راچاپيره ځمکه بايد له جنگ اودارڅخه خالي اوپه امن وي.خدایان اودهغووړتياوي ددې لامل شوې چې هندي په داسې دريځ کې درولې چې دتاريخ په اوږدوکې آريايان ،مغل اوديرنورنيواکگر ددغې وچې په شته والي باندې برلاسي شوي دي. چې داځانگړنه يې زموږ له فيجي سره څومره ورته والی لري؟ موږ په هراړخيزه توگه دپارتيزاني مبارزې پرضد مبارزه کوو، قومي هویت له مذهبي توپيرونو سره سره دلته

په کټ مټ ډول ترسترگو کېږي . همداده چې له دغه وروستي چلند سره دټولنې دجوړښت په کار کې پرته له توپيره گام اخستل کېږي.

زموږ په هيواد کې ددواړو مذهبو پلويان مسلمان او عيسويان جدي هڅه کوي چې ديوه اوبل عقيدو ته درناوی وکړي، همداده چې موږ په دغه برخه کې له دوی سره هيڅ ډول ستونزه نه لرو. او که چيرې داسې څه وي نوماننا به يې داوي چې دوی هم غواړي د بيلوالي او ځانگړيتوب په لور حرکت وکړي.

دگاندي چې ژوند دجوړپړاودسپلين ژوند و، په جنوبي افريقې کې دده دهڅوله پيل څخه بيا دژوند تر وروستې پولې پورې هغه له عادي خلکو سره نژدې پاتې شو دادده له پياوړو ځانگړنو څخه وه اوداهغه څه وو چې دې يې له هغه چال چلندونو څخه چې انگرېزي ، مغلي اودهندي راجگانو په خپلو واکمنيو کې درلود لوړاوه .

دگاندي دژوند له لويو ځانگړنو څخه داهم وه چې دده ژوند په خپل ذات کې يو پيغام و، که هغه نن ژوندی وای ، ښايی په دغه غونډه کې به له موږ سره نه و، ځکه هغه به ویلی وای چې موږ بايد دهغه څه لپاره ځان خوار کړو چې دی دهغه لپاره را اوچت شوي و. هغه څه چې موږ هغه په څه شان عملي کولای شول ، دهغه پيغام په رښتني توگه ډير مهم دی ، دومره چې موږ هغه يوازې د يوې ورځې (داکتوبر د دويمې نيټې) په تنگ چاپيريال کې نه شو ايسارولای ، موږ دې ته اړتيا لرو چې هغه بايد دورځنۍ ژوند په اوږدو کې خپل مل اولارښود ومنو.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنيو چارو وزارت له خوا خپرېږي له انگرېزي ژبې پر پښتو ژباړل شویده .

ليکوال دفيجي دټاپوگانو دولس مشر پخوانی مرستيال اودايې هغه ويناده چې په جنوبي فاسفيک پوهنتون کې يې دمها تما گاندي دزيږيدو دکاليزې په مراسمو کې کړې وه .

(۱۹)

میخایل . جي . نوجیم

دامریکا ،

دعامه حقونو پر غورځنگ باندې د گاندي اغیز

« مسیح دروح اودهغې دالهام په آر باندې لاس پورې کړ خو گاندي یې په ترڅ کې دعمل تگلاره رامنځ ته کړه »

دغه خبره زیاتره وختونه دامریکا دعامه حقونو دمبارزې داتل ډاکتر مارتین لوتر کینګ (جونیر) له خواتکراریده . دگاندي د عملي کړنلارې اغیز دامریکایي عامه حقونو په غورځنگ باندې نیغه اغیزه وکړه ، دالاندې مقاله په امریکا کې د بشري حقونو دغورځنگ پر مبارزه باندې دگاندي اغیزه راپه گوته کوي .

دملت پلار اودهنددخپلواکۍ دغورځنگ مشر غوښتل په خپل هیواد کې انگریزي واک پای ته ورسوي ، ددغه چار په خاطر یې دنه زورزیاتي د مقاومت غورځنگ رامنځ ته کړ او هغه یې د (ساتیاگری) په نامه یادکړ . چې مانا یې دده په وینا: « هغه ځواکمني چې په رښتیا اورښتیا یې سره پیاوړې وي » ده .

دگاندي ددې اصل تخنیک په عمومي توګه پر دری (آر) ، په دری (اس) اودری (تی) باندې ولاړ دی ، له دریو آرونو څخه یې مطلب ریزستانس یا مقاومت ، ریفورم یا سم سمنکی او ریډمپشن یا خپلواکي او خلاصون دي . او له دریو ایسونو څخه یې موخه سمپلستې یا ساده ګی ، سلف سفرینګ یا زغم ، اوسرویس یا چوپړ دی . اوله

دریو ټي گانو څخه يې موخه ، تروټ يا رښتيا ، ټالرنس يا زغم ، او ترست شيف باوريا صداقت دی .

په عمومي توگه دغه نه زورزیاتې په خپل وار د سولې اوبدلون داسې نښه ده چې دپوره رښتياينې او صداقت په ترڅ کې دځاني زغم وسيله هم ورته ويل کېدای شي . په دغه ترڅ کې ټولې هغه هڅې د یادونې او پاملرنې وړ دي چې دمينې او درناوي په زور سره دخپل مخالف په زړه اوفکر کې رامنځ ته کېږي او هغه پرځان راماتوي .

گاندي ، هغه څوک چې په ژوره توگه د امريکا يې نيگروگانو دپلوي په توگه پيژندل شوی ، هغه دخپلو هلوځلو اومبارزې په شپو ورځو کې دامريکا دتورپوستو دسترسکالر اولارښود اودتوروپرگوند ملي ټولنې (ناسپ) دايدیتر ، د ډبليو ، اېی . بی . دو بویز په نامه یوپیغام هم استولی دی . همداسې دبوویز هم د ۱۹۲۹ کال په فبروري کې گاندي ته یولیک را واستاوه ، په لیک کې يې له هغه څخه هيله کړې چې هغه باید له دوی سره ددوی په هلوځلو کې مرستندوی شي . هغه لیکلي وو چې :

" توکم او رنگ او س یوه نړیواله ستونزه شوې ، موږ دلته ستا مرستې ته اړیو" کله چې گاندي دهماغه کال په می کې کوم څه په خپل لیک کې ددوبویز له پاره ولیکل هغه يې د (ناسپ) په خپرونه کې چاپ کړل چې په هغه کې راغلي دي :

« راځی ووایو چې دا دوولس ملیونه نیگرو ولسونه باید په دې ونه شرمیږي چې دوی دمریانولمسیان دي ، که ووایو چې موږ مریان یو په دې کې هیڅ ډول نه درناوی نشته ، ځکه نه درناوی په دغه ټکي کې دی چې دمریانو خاوندان وو... راځی چې په دې باوري شو چې راتلونکې له هغوی سره ده ، چې رښتیايني ، مینه ناک او سپیڅلي وي ، ځکه چې مینه هغه ډالې ده چې دهغې ترشا رښتیا ده اوداهغه لاره چاره ده چې سړی دکمینی او تواضع پرپوله باندې دروي »

خوله دې سره سره هم دتورپوستود شخړې په اړه دگاندي ډول مقاومت خبره دامریکایی نیگروو له خوا د ۱۹۲۴ کال په سمپوزیم کې رامنځ ته او بیا په پراخه توگه رد شوه . خو ددوبویز دهغه لیک له مخې چې په ۱۹۲۹ کال کې کښلی ووپه ډاگه داټکی راغلی چې ایده اومفکوره لاتراوسه هم نه ده مړه ، هماغه وه چې په

۱۹۳۰ کال کې کله گاندي دمهاټما په توگه راوپرکيد، پرهمدغه مهال امريکايي نيگروگانو دهندپرلور هڅه راوکړه خو دلته هغه لومړی لاس زده کړې دگاندي دتخنیک په اړه ترلاسه اوزده کړې چې وکولای شي هغه په متحده ايالاتو کې په عملي توگه ترلاس لاندې ونيسي .

يوځل گاندي په ۱۹۳۵ کال کې خپل ميلمانه هغه مهال له حيرانتيا سره مخامخ کړل چې له دوی څخه يې هيله وکړه خو ده ته دده دخوښې سندرې ووايې . (تاسې هلته وی کله چې دوی زما بادار) په زړه پورې خوداده چې کله کينگ په ۱۹۵۹ کال کې دهنددکتني او ليدنې په موخه دلته راغی پر هغه مهال ده دهنديانو هغې مينې ته اشاره وکړه چې دنيگرو له سندروسره يې درلوده . کله چې دوی دغه سندرې پای ته ورسوله گاندي يوه وړاندوينه وکړه : « دبيلگې په توگه ، کيدای شي دا رښتياوي ، چې دغه نيگرو بايد د نه زورزياتی پيغام نړۍ ته ورسوي »

سره له دې چې کينگ پر هغه مهال شپړکلن و، خو ويې کولای شول چې دگاندي وړاندوينه نږدې دوي لسيزې وروسته ديوه تاريخي حقيقت په توگه دخپل عمل لاره کړي .

په ۱۹۴۰ موکلونو کې پر هغه مهال چې کينگ لاهم په کوچني عمرو ، (اسافليف رندولف) يوسوله ييز لاريون دواشنگتن په ښار کې ترسره کړ چې پر فرانکلن روز ولت باندې فشارواچوي خو د هيوادجنګي صنايع سره راټولې او په خپل لاس کې ونيسي . رندلف هغه څوک چې د ورورولي دهغو مشراو په عين حال کې دکارگرانو يو ښه اوپيژندل شوی سازمان ورکوونکی و، هغه په دې باوري وچې دگاندي دمقاومت تگلاره کيدای شي په متحده ايالاتو کې وکارول شي .

په ۱۹۴۷ کال کې هغه يوېل غورځنگ چې متحده ايالات سره يومتی کړي رامنځ ته کړ . پوځ ، نه يوازې دی تر گواښ اوځپنې لاندې ونيو بلکه په زرگونه دکاليجونيگرو زده کوونکي يې هم وځپل " رندولف ته يې د(امريکايي گاندي) نوم اوويار ورکړ، چې بيا کينگ هم کټ مټ وياړ دځان کړ، هغه ډيرې ويناوې وکړې او په هغو کې يې په هند کې دگاندي په کړنوباندې رڼاواچاوله او دغه ټکې يې په گوته کړ

چې نېگروگان باید دخپلې مبارزې تاکتیکونه دگاندې دهغو په شان کړي او هم باید د عامه نه همکارې اود هغه دولسي سرکیني تگلاره په امریکا کې وڅاري .
د رندولف ارمان لاریون بالاخره په ۱۹۶۳ کال کې په واشنگتن کې دپراخوډلو له خوا ترسره شو چې دهغه په ترڅ کې کینگ خپله نامتو وینا (زه یو خوب لرم) هم وکړه . دغه لاریون وکولای شول چې په خپله غبرکې د یوه ملیون څلورمه برخه خلک سره راغونډ کړي . چې یوه دریمه برخه یې سپینان وو ، دوی دتوکمي توپیر له غورځنگ سره خپل غږ یو کړی و او په دغه سوله ییزه مظاهره کې یې برخه اخیستې وه . دغه مظاهره پردغه مهال دیوې پراخې مظاهرې او عدم تشدد د یوه پراخ غورځنگ نوم یې دامریکا په تاریخ کې دځان لپاره وگاټه اویاهم داڅه دحیرانې وړ خبره نه ده ، چې په دغه غونډه کې کینگ راندولف دامریکایي نېگروگانو د مشر په توگه یاد اوومانه .

دواشنگتن لاریون به کله هم نه وای ترسره شوی که چیرې دهغه دسازمان ورکولو په ترڅ کې (بیارد روستین) خپل دیادونې وړ سازمان ورکونکي تاکتیکونه اولارې چارې نه وای کارولې . دایوبل نېگرو نومیالی و چې هند ته راغې اودگاندې له لیوالو پیروانو څخه شو . روستین دعامه حقونو له اتلانو اود ملگرو دټولنې له نومیالیو څخه و. داهغه هماغه څوک و چې د دویمې نړیوالې جگړې په ترڅ کې یې له عسکرې دندې څخه سروغړاوه او په همدغه گناه زندان ته واچول شو. دمونت گومیري بس پریکړون پرمهال دی دکینگ دنه زورزیاتي دتگلارې چې دژوند تگلاره وه تراغیزلاندې راغی . دبیلگې په توگه کله چې هغه دا واوریدل چې کینگ ترخپل بالېنت لاندې ټوپک له ځان سره ساتي ، هغه ټوله شپه هلته پاتې شو اوله هغه سره یې ټوله شپه ددې لپاره استدلال کاوه چې که عدم تشدد خپله لاره کوو نوښه به داوي چې هغه دهغې په رښتیني مانا سره وڅارو اوپه رښتیني توگه باید له هغې لارې دخپل مقاومت دپیاوړتیا په لورگامونه پورته کړو. په پای کې کینگ اودهغه ساتونکو وسله له ځانه لرې کړه همداه چې روستین او دهغه ملگري گلین سیملی کینگ په دې باوري کړ چې دوی باید دگاندې دنه زورزیاتي تگلاره خپله تگلاره کړي اوهغه باید له شکه پرته دخپل ژوند د فلسفې په توگه ومني .

روستين دعامه اومذهبي سازمانو دسمبالولوپه برخه کې دځانگړې استعداد او مهارت لرونکی و ، چې ډير مهم اوڅرگند يې دپخولایني فيلوشف (اف . او . آر) اود نژادې برابرۍ کانگرس (سی . او . آر . ایی) وو چې (اف . او . آر) يې مسيحي آزادبالي ډله وه چې په ۱۹۱۴ کال کې يې په انگلند کې بنسټ ايښودل شوی واود عدم تشدد له ټولنيزو بدلونونو يې ننگه کوله . او (سی . او . آر . ایی) بيا په ۱۹۴۲ کال کې په متحده ايالاتو کې د (جمز پارمر) له خوا چې هغه په خپله د (اف . او . آر) نيگرو ډلې غړی و رامنځ ته شو . پارمر ځان ددې لپاره ځانگړې کړی و چې دی بايد دکاندي تگلاره د توکمي توپير په ترڅ کې تر جنوبی امريکې پورې ورسوي . دده اونورو په دغه خبره باندې د زړه له کومي باور راغی چې د (سی . او . آر . ایی) غړي په ژوره توگه دکاندي د شاگرد چې کرشنالال شری دهاراني و تراغيزلاندې دي ، هغه څوک چې د کتاب نوم يې (له زورزياتي پرته جگړه) و او د (سی . او . آر . ایی) (نیمه رسمي انجيل) و .

ای . جی . موسټي نامتو امريکا يي سوله خوښونکي له هند او ان مهاتما گاندي سره په ۱۹۳۱ کال کې وليدل . موسټي هغه څوک و چې د (اف . آر . او) له ليوالو او سرسپارلو غړو څخه و ، کله چې له هنده راستون شو ، په کاليجونو او پوهنتونو کې يې ديو شمير لکچرونو په ورکولو باندې لاس پورې کړ . په ۱۹۴۷ کال دنيگرو دهلوځلو دغه ځوان پلوي ددې لپاره ليوال شو چې دمسحيت عقیده د ژور ټولنيز عمل له بهير سره غوټه کړي . له موسټي سره دهغه کتنه د موسټي دلکچرونو په کمپس کې وشوه .

لاسون هغه څوک و چې دکاندي د تگلارو سخت ليوال اومدافع و ، هغه له (اف . او . آر) سره يوځای شو ، او هم يې دخپل مرام د عملی کولو په موخه د ۱۹۵۰ مو کالونو په ترڅ کې ترجيل پورې هم ورسيد ، دې له دغې آزمويې وروسته هغه څوک شو چې دکوريا په جگړه کې يې له برخې اخيستني څخه سرغړاوی وکړ . لاسون ديوه ميتودیک استازي په توگه هند ته د تبليغی او دکاندي دساتياگری د يوه شاگرد په توگه سفروکړ . همدغه هند و چې ده هلته مارتين لوتر کينگ ، هغه څوک چې هغه د نه زورزياتي مقاومت له امله نامتو شو وپيژاند . لاسون په زياته اندازه د کينگ د

اغيز په ترڅ کې دهغه له ډيرو ځانگړنو څخه اغيزمن او برځمن شو. کله چې په ۱۹۵۵ کال کې هغه متحده ايالاتو ته راستون شو، له کينگ سره په گډه له هغو ځواکونو سره يوځای شو چې جنوب ته راشي او دلته د نه زور زياتي تگلاره اودهغې ارزښتونو ته کار وکړي. ځکه چې په دغه برخه کې يوازې يوڅو تنه ددغه کار له پاره وړ او مجرب وو لکه لاسون.

په پای کې لاسون وکولای شول چې په سراسر جنوب په تيره بيا د تنسيسی په ايالت کې دنه زور زياتي يو پياوړې غورځنگ رامنځ ته کړي. هغه په دې وتوانيده چې دگاندي دتگلارې دهنګامې دلاپياوړتيا لپاره په سلگونه زده کونکي په خپله خوښه دخپلو تودو ويناوو په ترڅ کې وروزي :

« مينه هغه ځواک ده چې پرهغې باندې خدای سړی له خپل ځان اوسړی له سړي سره تړي ، رښتيني مينه ځان په خپله لور تيا ته رسوي ، هلته چې ان د دښمني په زړه کې هم په مينتوب او بښنې باندې اوړي . هغه کولای شي چې له بدی سره غاړه غړی او مقابله شي او کولای شي چې دومره ځواکمني هم په ځان کې ولري چې ان هغه بدې هم پر ځان پسې راوکاړي . ټول چې کله په مينه باندې ټينګار کوو ... بايد تشدد او ځورونه پر ځان ومنو ځکه چې هغه په خپله له ځواب ورکولو پرته په هيڅ شماره شي »

کله چې په ۱۹۵۰ کال کينگ پنسلوانيا په چستر کې (ديوانيتی ات کروزر تکنالوژيکل سيميناری) په باره کې دخپلې بچلر ډګری لپاره په زده کړو بوخت و په همدغه مهال ده دوستې د دوستې په بل کاليج کې وليده چې پرويناوو باندې بوخت و. کينگ دموستې لکچر په ليوالتيا سره واوريد خو زيات اغيز يې پرې ونه کړ. ان چې له دوستې سره په استدلالونو کې هم ښکيل شو. په کروزر کې يې د زده کړو پر مهال په خورا جدي توګه دگاندي ساتياګره ترلاس لاندې ونيوله او هغه يې ولوسته . د کينگ د همدغو سرگرميو شپې ورځې وې چې پردغه مهال له هندڅخه دهند په سفر تللی يوه بل نيگرو، ډاکتر (مورديسيا جانسون) ، چې وروسته د هاورډ پوهنتون هغه چې له تاريخي پلوه دتورانو کاليج دی او په واشنگتن دی سى کې پروت دی مشرو ، هم راستون شو.

مارتين لوتر کينگ اومهاتما

دگاندي دنه زورزياتي له امله پرکينگ باندې د جانسون د ويناوو نيغه اغيزه ددې لامل شوه چې په بېرني توگه دهغو کتابونو په لټه کې شو، هغه چې دگاندي په باره کې ليکل شوي او هلته موندل کيدای شول . ده په دغه اړه يودپاملرني وړ کتاب له جورج داويز څخه چې په کروز کې دده خورا نژدې استادو ترلاسه کړ . کينگ د داويز ددغه اوپرگاندې باندې دنورو کتابونو له لوستلو وروسته په جدي توگه په دې باوري شو چې که مينه اوخواخوږي دنه زورزياتي مقاومت له غورځنگ سره مل اوعلمي بڼه ومومي په دغه ترڅ کې به دمبارزې پايله له شکه پرته پياوړې ، اغيزمنه اوپه زړه پورې وي .

کينگ کيدای شي په دې هم دگاندي د درسونو تراغيزلاندې وي چې ده دگاندي اوخپل ژوند ترمنځ يولړ گډې ځانگړنې له ځان سره درلودې ، دوی هغه څوک وو چې درنگ ضد مبارزه يې دتوپيرپالو متعصبينو په وړاندې پرمخ بيوه ، دواړو ان په ولسي کچه دسپينود ستم اوزور زياتي تجربې له ځانه سره درلودې (دلته زه هغه ټکی ته اشاره کوم چې مهاتماگاندي په جنوبي افريقا کې يوازې په دغه گناه چې ده ځانته په

لومړۍ درجه کې ځای نیولی و له اورگادې څخه راواچول شو. خو کینگ پر هغه مهال چې جورجیاته او ترخان یې لویه پرده ډوله تکه راتاوکړې وه له همداسې یوې پیښې سره د سپینوله خوا مخامخ شو). دواړو د ځانگړي تشدد (هغه چې ددوی ژوند یې په خپله ادعا کوي) خورا سخت زغمونه له ځانو سره درلودل او په پای کې دواړه هغه څوک وو چې دخپل ایمان اوعقیدې په زور یې ځانونه دنورو دچوپړ او خدمت پراخ بهیر ته ور واچول.

هغه په خپل لومړني کتاب (د آزادۍ په لور گامونه) کې خپل تش په نامه (دنه زورزیاتي په لور سفر) په اړه کروڼولوژیکه څېړنه کې یولې داسې اشارې وړاندې کړې چې دهغو په ترڅ کې یې د گاندي په لوړو ستاینو باندې لاس پورې کړ «گاندي د تاریخ په اوږدو کې لومړنی څوک و چې د مسیح مینه او اخلاق یې په خورا جالبه او ځانگړې لیوالتیا سره د انفرادیت او اغیزمنې ټولنیزې ځواکمنې پر پولو باندې په پراخه کچه زموږ په وړاندې کښودل».

کله چې گاندي په دې ټینگار کوي چې له خپل دښمن سره مینه ولره، دغه ټکی په خپل ذات کې د کینگ له مسیحي ایدیالونو سره په کټ مټ ډول سر لگوي. گاندي له دښمن سره د مینې عملي لاره کینگ ته ور وښوده، کینگ په دغه ترڅ کې تر هر څه دمخه د گاندي د ټولنیزې جوړونې هڅونکې مینه د ځان کړه او هغه یې دخپلې تگلارې په توگه و منله. هغه، دغه ټکي ته ځیرو چې د گاندي ایدیال د بدې اوشیطاني هڅو په وړاندې کوم غیر فعال نه زورزیاتي مقاومت نه دی، بلکه هغه په دې باوري و چې دا په خپله د شیطاني بدې او هڅو په وړاندې یو فعال او هڅاند مقاومت دی، چې له پراخې ملي او ټولنیزې لیوالتیا سره ملتیا کوي، دا گاندي دی چې د تیري پر ځای په هر څه کې د لومړیتوب حق زغم او تحمل ته ور کوي. "لکه څنګه چې زه د گاندي د فلسفې په ژورو کې ډوب یم، زما .. زیاته اندېښنه په دې کې ده چې د مینې ځواک مخ په ځوړیدو شو او ما د لومړي ځل لپاره دادرک کړه چې د مینې مسیحی دوکتورین او نظریې په نیغه توگه د گاندي دنه زور زیاتي د تگلارې تر اصولو لاندې د زورزیاتي ځپلولپاره د آزادۍ په لاره کې تر ټولو ښه او درنه وسله ده"

کينگ په هند کې د گاندي د تگلارو د بړيو تراغيز لاندې راغی او د گاندي درېستياينې اصول او تگلاره چې پرمينه ،رېستياينه او ځاني قربانۍ باندې ولاړه وه دځان لپاره ومونده . کينگ د عدالت او انصاف غوښتنې لپاره داسې دوکتورين وموندل ، چې نه يوازې له مسيحي باور سره يوشان وو بلکې په امريکا کې يې د سياسي قانونيت او روا حقونو له آرونو سره هم يوړنگي درلوده . په لومړي گام کې د کينگ ليوالتيا په تمامه مانا يوه نکه اکادي ميکه ليوالتيا وه. دی په دې باوري نه و چې د گاندي د مقاومت طرحه به داسې يوه طرحه وي چې هغه به د امريکا په کچه هم د پراخو پړگنو لپاره په درد دوا شي .

برسیره پردې هغه فکر کاوه چې د گاندي ميتود او تگلاره کيدای شي يوازې په انفرادي برخه کې اغيزمنه وي ، ځکه نو دوی په دغه برخه کې په دوه لارې کې وو چې آيادانگلاره به امريکايي نيگروگانو او دهغوی پراخې پرگنې چې دخپلواکۍ او برابرۍ لپاره يې مټې رابډوولې په هغه شان چې ددوی هيله ده لارښونه وکړای شي . پردې ټولو برسیره ، هغه دا دليل هم وایه چې گاندي دنه زور زياتي غورځنگ په داسې يوه ټولنه کې لارښونه کاوه چې دهغې ټولنې ډيرکې په خپله هندوان او په مقابل کې يې يو کوچنې لړکې چې هغه انگریزي سپينان وو په مخ کې درلود ، خو امريکايي نيگروگان بيا په خپله دامريکايي شميرنې په سلوکې له لسو تر دوولسو پورې دي چې په يوه خورا وړه لړکې کې راځي . برسیره پردې کينگ داهم احساسوله چې له گاندي سره دهغه د مقاومت په ترڅ کې دهغه خبره نه يوازې په هند کې انگریزي واکمنان او اوريدو بلکې له هغه سره له هند څخه دباندنيو خلکو او په خپله دانگریزي ولس اولويو مخکښو کسانو خواخوږي او ملتيا هم وه . کينگ پرهمدغه ټکي باندې باور نه درلود ، هغه شک درلود اودايې ويل چې دغه تگلاره به په امريکا کې د زور زياتي په مقابل په تيره بيا په جنوب په هغه ځای کې چې تور يوازې ديوي ښځې دنوکړه توگه دهغې لاس ته گوري کار ورکړي او که نه ؟ په هرډول د کينگ هغو تجربو چې دالاباما په مونت گوميری او هند ته د سفر په ترڅ کې يې دځان کړې ددې لامل شوې چې دده نظريه يې په دايمي توگه د گاندي د عدم تشدد د تگلارې په لور ورواړوله .

مونټ گوميري اوهندوستان

اود کينگ بدلون

په ۱۹۵۴ کال کې کله چې کينگ خپله دوکتورا په تکنالوژي کې له بوستون پوهنتون څخه ترلاسه کړه ، له هغې سره سم يې د مونټ گوميري ، هغه ځای چې د يوې لنډې مودې لپاره دکورنۍ جگړې په شپو ورځو کې د کانفدرسي پلازمينه و ، په دیکسټر اويونيو بېټسټ چرچ کې **دهيد پوسټر** په توگه دنده پيل کړه . دلته خورا زيات توران اوسيدل چې هغوی ټولودسپينوله خوا د ټنکيلاک او زورزياتي سختې اوظالمانه شپې ورځې زغملې . د مونټ گوميری دېسونو خبره په دغه اړه د يوې عينې پيښې په توگه د يادونې وړده ، چې هلته دا منل شوې وه چې توران بايد دېس دمخې پر څو کيوباندي کيښي ، دېس وروستې برخه ددوی لپاره وه ، څوکه چيرې به سپين په بس کې ولاړ و تور حق نه درلود چې دهغه ددرېدو په حال کې بايد هغه پر څوکۍ باندې ناست پاتې شي . دېسونو چلونکي چې ټول سپين وو ، له توروڅخه غوښتنه کوله چې دېس کرايه بايد دمخنۍ دروازې په پيل کې چلونکي ته وسپاري ، اوبيا ددوروستۍ دروازې له لارې بس ته ورننوزي . کله کله خو به داسې هم کيدل چې بس چلونکو به کرايه ترې واخيسته ، هغو به چې ترڅو وروستۍ دروازې ته رسيدل دوی به حرکت وکړ او هغوی به يې په ډنگ ډوال باندې پريښودل . د مونټگوميري تورپوستو په ورځ کې څوڅوځلې دلته دسپين پوستوله خوادغه شان زورزياتي په خورا بد شان سره چې هغه ته سړی انساني چلند نه شي ويلای د مونټ گوميرې دتوپيرپالو سپينوواکمنو له خوا په خپله ټوله ناولتيا سره زغامه .

خو کله چې په ۱۹۵۴ کال کې يوه آرامه خو پرتمينه ميرمن چې (روزه پارک) نوميده په دغه گناه چې سپينو ته يې دخپلې څوکۍ له پريښودلو څخه انکار وکړ بندي شوه . په دغه وخت کې په مونټ گوميری کې دتورپوستو شمير په عمومي توگه زيات و ، نيگرو ټولنې دخپلو وزيرانو او خپلوکليساوو له لارې دټول ښار په کچه پراخه

پریکړون له بسونو سره وکړ . دوی پرمهغه مهال مارتین لوتر کینگ دخپلې نوې جوړکړې ټولنې د مشراولارښود په توګه وټاکه ، او پرمهغه مهال دی په مونټ ګومیری کې نوې کس و چې دلته یې له یوې سیاسي او نورو ډلو او ګروپونو سره هم اړیکې نه درلودل . د مونټ ګومیری د بسونو پریکړون د کینگ لومړنې تجربه او په دغه ترڅ کې لومړنۍ هڅه وه چې دده دملي اونړیوال کرکتر په جوړولو کې یې مرسته وکړه او په متحده ایالاتو کې یې دیوه مورالي مشر په توګه راوپرکاوه .

په پیل کې پر مونټ ګومیری باندې د ګاندي اغیز خورا لږ و ، د بسونو پریکړون د ګاندي ډول مقاومت پر تګلاره باندې نه جوړشوی و او نه هم لارښونه ، سره له دې چې کینگ ګاندي ته درناوی درلود ، هغه خپل یوه ملګري ته د اټکي په ګوته کړ چې دی څنګه کولای شي د ګاندي تګلاره اواصول په دغه ترڅ کې وکاروي . خوله هغه وروسته چې یوه سپین مونټ ګومیری ایدورتایز ته یې یولیک ولیکه او په هغه کې یې د بسونو پریکړون په هند کې د ګاندي له کړو وړو سره پرتله کړ ، همدغه ټکی و چې د مونټ ګومیری پر غورځنګ باندې د ګاندي داغیز خبره ورځ په ورځ پراخیده او زیاتیده . لکه څنګه چې کینگ ویلي ، چې د ګاندي نوم او دهغه د عدم تشدد مقاومتی غورځنګ په مونټ ګومیری کې هلته چې ددغه ځای خلکو دغه نوم تردغه دمه ګرد سره نه واوریدلی په پراخه کچه نامتوشو ، دومره چې په هرځای کې هغه « **دهند** **د تور پوستو کوچنی روحانی** » له زیات درناوي سره پیژندل شوی و . ان چې مطبوعاتو هم د مونټ ګومیری دا اعتراض په ترڅ کې ، په هند کې دانگریزانو دواکمني له زورزیاتي سره د ګاندي پریکړونونه او لاریونونه په الاباما کې د سپینو دزورزیاتي د جوړښت له کړو وړو سره پرتله کول .

پرهغه مهال چې پریکړون لا روان و کینگ « د ژورتیا په تل کې » د ګاندي د اصولو او تاکتیکونو په ژورتیا کې ډوب او دهغو تر اغیز لاندې راغلی و . د ګاندي د اصولو دوړاندیزونو په پام کې نیولو سره کینگ په دې باوري و چې ، څه چې ده په مونټ ګومیری کې ترسره کړل هغه « دبدۍ او شیطاني هڅې په وړاندې د مینې هڅونکې مقابله وه » .

هغه يوې غونډې ته هغه کيسې ټولې وکړې چې څنگه گاندي وکولای شول د نه زورزياتي مقاومت له لارې انگرېزي امپراتوري په هند کې دپای پر ټکي باندې ودروي . هغه په دغه اړه داهم په گوته کړه چې :

« زه گاندي ته د مسيح پر لاره ورغلم » ځکه نو ده په دغه برخه کې د مسيحيت په پياوړتيا کې دخپل غورځنگ له لارې ونډه واخيسته »

کينگ وويل چې مونږ گوميري « له ماسره دامرسته وکړه چې زما هغو پوښتنو ته يې روښانه ځوابونه راکړل چې ما د عدم تشدد په برخه کې په کتابونو کې لوستي وې » په رښتيا هم کينگ هغه فکري بهير ته ور واوښت ، هغه ته چې دی دهغه په وړاندې ديوه گاندين په شان نه وزيږېدلی . کله چې گاندي په (سرمون ان ده مونږ) کې د مسيح ښکلا وليده ، هغه يې ديوه هندي اصل او باور په توگه ومنله ، خو کينگ چې بيا کومه ښکلا په ساتياگره کې وليده دهغې له مخې يې په خپلو امريکايي پلويانو او اوريدونکو باندې ټينگار وکړ چې دوی بايد گاندي ته له مسيح اودهغه له نظر ياتو سره په موازې دريځ کې وگوري . کينگ ان گاندي ته دا وياړهم ورپه برخه کړ چې له ده څخه وروسته يې دبشري حقونودنوي سازمان له پاره هم د ده نوم وکاراوه . دبشري حقونو لپاره دگاندي ټولنه کينگ گاندي ته دهغه درناوي له مخې پرانيسته چې ده دبشري حقونوپر غورځنگ باندې خپله درنه اغيزه ښندلې وه .

دمونږ گوميري دېسونو له بريالي پريکړون څخه وروسته (سره له دې چې ديوه وژونکي يرغل په ترڅ کې سخت ټپي هم شو) کينگ له خپلې ميرمنې (کوريتا سکاټ کينگ) اوخپل نژدې ملگری پروفيسور (لورنس ريډيک) سره يوځای د هندوستان سفروکړ . هندته د کينگ سفر يولوی وياړ او تجربه وه چې دی يې د (په نه زورزياتي سره داوښتوپه لور په لور تيا) کړ ، دده له لويو هيلو څخه وه چې بايد هندوستان وگوري ، خو دده مهال وېش ده ته اجازه ورنه کړه چې دی بايد د ۱۹۵۹ کال تر فبروري اوماړچ پورې هلته پاتې شي . هندته دهغه د رارسيدو پرمهال دهند له لومړي وزير جواهر لال نهرو سره دکتني په ترڅ کې کينگ وويل چې :

« نورو هيوادو ته کيدای شي زه ديوه سيلاني په توگه سفروکړم خو هند ته زه لکه ديوه زيارت کونکي په توگه راغلم » . هند ته د کينگ سفر يوه روحاني اومعنوي

بيا هڅونه وه داسې چې دهغه په ترڅ کې دى دگاندي پرايد يالونو باندې نورهم باوري او سمبال شو. هغه د ټول هند په اوږدو کې دگانديوالو هڅو له فعالينو او هڅونکو سره وکتل، کينگ په انفرادى توگه دزياتو شيانو له ليدو او هڅونو وروسته ، په دغه برخه کې ډير څه هغه مهال وويل چې کله دى بيرته متحده ايالاتو ته ستون شو. هغه دغه ټکى په گوته کړ چې څنگه هنديانو او انگرېزانو له يوه اوبل سره په برابرۍ کې چال چلند کاوه ، او ديوه بل په وړاندې يې دهغوۍ کړنې په يوڅه بيل ډول سره په گوته کړې ، او دا يې څرگنده کړه چې دادول اړيکي په خپله دهغې وينې پايله ده چې گاندي دهغې له مخې د مخالفانو په وړاندې د عدم تشدد او خواخوږۍ له اصولو سره سمه کاروله . کينگ همدارنگه ددغه کار درناوى کاوه چې څنگه ددغه هيواد (مشرا نو خپل مورالي ځواک او وړتيا دخپل قانون ترشا کارولى دي) هغه همداسې دې ته هيله من او خوشاله و چې :

(له لومړي وزير څخه تر کليوال پورې ټول د کينډنې پاتکي په وړاندې له کرکې سره جوړنه دي) . او دهغې پرضد خبرې کوي . دى په خپله ددې کتونکى اوشاهد و چې نهرو په خپله د کوزنې پاتکى په وړاندې پر هغه مهال چې دملي خپلواکۍ دنظريې دپرمختيا او پياوړتيا په اړه يې خبرې کولې دهغوۍ په وړاندې ذکر کې او نه درناوي تگلاره په کلکه غندله . کله چې کينگ امريکا ته راستون شو، ده دمتحده ايالاتو پرمشرانو ايزنهاور او جانسن باندې غږ وکړ چې بايد دامريکا دکوزنې او خپل شوي پاتکې لپاره چې د رنگ او توکم په گناه ځورول شوي او وروسته پاتې کړل شوي دي يوڅه وکړي ، ده پردغه مهال هغه هڅې چې دهند حکومت په دغه برخه کې ترلاس لاندې نيولې وى ، ديوې بيلگې په توگه د متحده ايالاتو مقاماتو ته چې بايد هغوۍ هم کټ مټ هڅې دامريکايې خپل شوي پاتکي په وړاندې په عملي توگه ترلاس لاندې ونيسي ورپه گوته کړې .

په رښتيا نې توگه دا هند و ، نه يوازې مهاتما گاندي چې کينگ يې ديوې بيلگې په توگه په څه ډول ديوې خپل شوې ټولنې لپاره په خپله کارخانه کې جوړاو وروزه . کينگ هند ته دخپل سفر په ترڅ کې پردې نورهم باورمن شو چې عدم تشدد دخپلې رښتيا نې له مخې يوازنې وسله ده چې خپل شوې پرگنې يې په ټوله نړۍ کې دخپلو

غوښتنو د ترسره کیدو لپاره کارولای شي . کینگ په دغه سفرسره د (امریکایی گاندي) لقب د ځان کړ ، داخورا په زړه پورې خبره ده چې کینگ په خپله دامریکا د تاریخ په اوږدو کې دیوه ستر لارښود په توگه دا ومنله چې مهندس گاندي :

« له هر پلوه او په هره کچه دنړۍ د تاریخ په پاڼو کې یوله هغو کسانو څخه دی چې دنیم درجن لویو کسانو په شمار کې راتلای شي . » . په دې باید باوري یو چې دکینگ عمل دبشري حقونو په باره کې هغه څه دی چې د گاندي پرتخنیکونو باندې ولاړ دی . پریکړوونونه ، لاریونونه ، ورځ شپه لیکنې (شب نامې او روزنامې) ان عامه روژې نیونې داټول هغه لاسوندونه اونښې دي چې په امریکا کې یې دبشري حقونو پرمخوړځنگ باندې د گاندي د تگلارې اغیز بللی شو .

خود کینگ په هڅونکو پریکړو کې یوه چې هغه تر یوه حده ناسپړلې او ناروښانه پاتې وه هغه په زندان او جیل ورننوتل و ، چې دنه زور زیاتي له خورا مهمو ډولو څخه گڼل کیده . کینگ هم لکه د گاندي په شان زیات ددې لپاره لیوال نه و چې باید زنداني شي . ده ته څرگنده وه چې په جنوب کې د زندان په سلولونو کې نیگروگان څه شی څنگه زغمي . کینگ به خپلو پلویانو ته ویل چې باید زندان ته ولاړ شي خو هلته باید هغه څه ترسره شي لکه چې گاندي ترسره کړل : په هیله منې هوا اولیواتیا کې ، هغه له دوی سره استدلال کاوه ، چې دوی باید داومني چې په زندان کې خپله ټوله موده باید په یوه ځای کې تیره نه کړي ، بلکه : « هغه باید د شرم زندان د آزادۍ د جنت او انساني پرتم په لور واړوي » همدارنگه کینگ هم زندان ته راغی او هغه یې د آزادۍ تجربه ځای وباله . دا زندان و چې گاندي د

(هنري دیوید توریو) لیکنه چې د عامه سرکښۍ په اړه وه ولوسته او ده ته یې د اتوان ورکړ چې دخپل مرام په لور نور هم په بري سره خپل سفراو گامونه اوچت کړي . اوداهم جیل و چې کینگ هلته (د برمینگهم له جیل څخه لیک) هغه چې د بشري حقونو د غورځنگ لپاره خورا مهم لارښود ولیکه . دهغه په ترڅ کې چې ده دهغه لپاره په غیرقانوني توگه کاغذ وموند او پرهغه باندې یې دخپل زندان شپې ورځې تیرې کړې . په دغه لیک هم د گاندي په هنگامه یانې ، رښتیا ، انصاف ، ځان تیریدنه او نه زور زیاتي باندې ټینگار شوی دی . دبیلگې په توگه کینگ په روښانه

توگه له گاندي څخه دمندويي په ترڅ کې وليکل : « زه په ټينگار سره داخبره کوم او وایم چې عدم تشدد داغواړي چې موږ باید دهغه په اړه داسې رښتیني وو لکه څنگه چې دهغه پای زموږ هیله اوغوښتنه ده » .

خودایوازې دگاندي تاکتیکونه او تگلارې نه وې ، هغو چې په کینگ کې یې یولړ داسې ځانگړنې را وپارولې چې هغو کینگ ته د بشري حقونو دغوښتنې او غورځنگ په ترڅ کې د مشرۍ لاره برابره کړه . بلکې خبره ټوله دهغو په عملي کیدو وه ، ځکه چې هغه اوس په عملي توگه د کینگ په ویناوو اولیکنو کې په پرله پسې توگه عملي کیدې . هغه تل داخبره دگاندي له خولې په هرځای کې تکراروله چې که دویو سیندونه هم د تورانو د خپلواکۍ په وړاندې وبهیري باید چې خپلې وینې یې وي نه داچې د خپلو دښمنانو هغه دې تويي کړي .

تر دې هم لاهمه داچې دهمداسې طرحو په رڼاکې ، دگاندي د مینې منطق زیات خواخوږي او پلویان وموندل ، په دې چې کینگ دهغو په رڼاکې دامریکا له پاره خپل خوبونه لیدل . داسې چې دهغو په رڼاکې یې باید دامریکا داسې جوړه کړي چې هغه دده د مینې وړ ټولنه وي . داسې یوه ټولنه چې کینگ هغه د خپلې نامتو وینا په ترڅ کې (زه یو خوب لرم) په ډاگه کړه . خلک باید له شکه پرته (دکرکتر په نښو ځانگړنو باندې قضاوت وکړي نه داچې دهغه په رنگ او پوستکي باندې ځان بوخت وساتي) .

پر کینگ باندې دگاندي داغیز یوه بله بیلگه دویتنام د جگړې په اړه دهغه مخالفت وچې دهغه په پایله کې یې دولس مشر جانسون اونورونیکرو مشرانو ملاتړ له لاسه ورکړ . ځکه هغوی ورته ویل چې د جگړې په اړه خوله پټه ونیسي خو کینگ داخبره نه منله او خپله خبره یې کوله ، دده له خورا مهمو ویناوو څخه یوه هغه وه چې په هغې کې یې وویل : (انصاف نه ماتیدونکی څیز دی ، ناانصافي په هرځای کې دانصاف له پاره خطر ده) .

کینگ همدارنگه د کاورډیک په اړه هم دگاندي د نظریې پر پله باندې ولاړ دهغه څه په باره کې چې گاندي به ویل که چیرې څوک **د کاورډیک** او تشدد ترمنځ دځاني دفاع په موخه ټاکنه کوي ښه به داوي چې تشدد وټاکي ، په ۱۹۶۵ کال کې کینگ دیوې مرکې په ترڅ کې دگاندي نظر ومانه ځکه یې وویل : « کله چې زه د تشدد په

اړه خبرې کوم هلته يوه بډې شته چې هغه تر تشدد او زورزياتي هم سپيره اوناوړه ده چې هغه ډار دی . د کينگ او گاندي دواړو لپاره دهغونې اوتشويق تگلاره دتشدد تر ردولو زياته مهمه اودپاملرنې وړوه .

اوپه پای کې ، کينگ له گاندي سره خپله يوه پياوړې اودحيرانتياوړکړنه شريکه کړه چې هغه دپياوړو سمبولونوپه عمل کې په سپيڅلې توگه عملي کول وو. دواړو په خورا وړتيا سره دناوړې بې انصافۍ په وړاندې چې ددوی دواړوخلکو زغمله په يوفکراونظرسره ودریدل . دواړو د خورانواوبیوزلانو لپاره متې رانغښتې اودهغو په استازيتوب يې هرې خوا ته نه سترې کيدونکې مندې تررې ترسره کړې اودواړو دژوند کولو هغه ډول لکه چې خورانو دځان لپاره درلود وټاکه . گاندي په کليوالۍ جونگره او کينگ دشبیکاگو په چوپړيوکې استوگنه کوله . دوی سفرهم لکه دعامو اوخواروخلکو په شان کاوه . گاندي داورگادي په دريمه درجه خونه اوپه پلې توگه سفرکاوه همدارنگه کينگ دبس او ياهم دکچرې په واسطه له يوه ځايه بل ته ته . دوی لکه عامووگرو غوندې کالي اغوستل ، گاندي ساده خامتا. اوکينگ بياخپل سگنچردهقاني سرترياپه خورې جامې اغوستې . دوی به لکه دعادي خلکو په شان کارکاوه ، گاندي به په توده هوا کې په خپل څرخي باندې لگيا و اوهغه به يې څرخاوه اوکينگ به په تودو لووونوکې له مهاجرو فارمي کارگرو سره لوونه کول . دواړه په دې توانيدلي وو چې له خپلې سياسي کلتوري زيرمې څخه خورا درانه او پياوړي سمبولونه راوتاکي .

دگاندي دمالگې لاريون دبيلگې په توگه دهم غاړۍ اوهم آهنگۍ په ترڅ کې هنديانوته دولسونو له پاره په ټول هيواد کې يودپاملرنې اودرناوي وړآر و. همداسې کينگ په خپل وار سره په دې وتوانيده چې د مسحيت او امريکايي مشروطيت آرونه هغه چې دواړه سپين اوتور ورته ليوال او ترې اغيزمن وو په خورا مهارت سره وکاروي . کينگ ته داوپار وړپه برخه شو چې دبشري حقونو په لاره کې يې دنه زورزياتي د درنې وسيلې په برکت کانگرس دې ته رامات کړ چې دبشري حقونو قانون دپه ۱۹۶۴ اودرايې ورکولو حق دې په ۱۹۶۵ کې پاس اوومني . په دواړو

برخوکې موږ ته د گاندي هغه اغیزه څرگنده په ډاگه کېږي چې دهغه د لوړ فکر او

معنوي ځواک ونډه یې په ټولنیز اوسياسي مقاومت کې بللای شو.

خو کله او په کوم ځای کې موږ د کینګ تگلارې له گاندي څخه بیلې بللای شو؟ تر هر څه دمخه دغه یو ټکې باید ووايو او هغه دا چې کینګ کله هم د گاندي کار بن کاپي نه و، د بیلګې په توګه کینګ او د ون گارد د بشري حقونو د غورځنګ زیاترو مشرانو د پاملرنې او اړتیا وړ څه ونه موندل. سره له دې چې هغه کولای شول چې په لوړه کچه واوسېږي. کینګ په عادي کور کې واوسید، د عادي موټر سپرلي یې وکړه او په عمومي توګه یې ځان د لوړې له منګولو څخه په یوه خوا نه کړ.

کینګ سره له دې چې د گاندي تاکتیکونه یې عملي کړل، خو په ډیرو برخوکې له هغه څخه بیل و، گاندي ددې لپاره چې په هند کې دانګریزانو واکمني ته د پای ټکی کېږدي، هغه دننه همکاري اوولسي سرکینۍ تگلاره وکاروله، ده خپلو پیروانو ته دا خبره کوله چې دوی باید له انګریز سرکار سره له هر ډول همکاري څخه ډه ډه وکړي ځکه چې هغه انګریز د یوه شیطاني ځواک په توګه منلی و. خو کینګ برعکس دغه تگلاره په دغه شان چې واکمن سستم دې د پای ټکي باندې ودروي تر لاس لاندې ونه نیوه. په دغه برخه کې هغه د سیمې او ځانګړو دموکراتیکو ژمنو او نظریو وړتیا او ګټور تیا په پام کې ونیوه. کینګ یو امریکایي هیواد پال و، داسې چې په امریکایي ځانګړتیا یې باور درلود او په دې هیله و چې متحده ایالات باید د نورو هیوادو لپاره بیلګه ییز ځای لارښود ځای ولري. لکه څنګه چې هغه په خپله هم په امریکایي د مشروطه واکمنۍ له لیوالو او مینه والو څخه و. دده نه زور زیاتی له همدې امله یوازې د دغې هیلې له پاره و چې تورانو ته باید په خپل هیواد کې د امریکایي دموکراسۍ په زړه کې دخپل خوب عملي تعبیر وروښيي او حقونه یې باید په هغې کې د یوه پوره استوګنې په توګه خوندي وی.

او په پای کې دخلکو د وینښتیا په وړاندې دواک کولو په ترڅ کې هم کینګ له گاندي سره توپیرونه درلودل. کله چې گاندي کلیوالو ته دا درسونه ورکول او په دغه ټکي یې ټینګار کاوه چې دوی باید پر ځان باندې سیاسي، خو کینګ په دغه برخه کې په

دغه ټکي باندې ټينگار کاوه چې دا د فیدرال حکومت دنده ده چې دامريکايي بيوزلو تورو اوسيدونکو لپاره زده کړې ، کورونه اودندې ومومي .

آيا گاندي له نننيو متحده ايالاتوسره څه تړاو لرلای شي ؟

کينگ ويلي چې د گاندي انقلاب په هند کې دهيلې او مينې پرېنست و، هغه وايي چې په امريکا کې د عامه حقونو غورځنگ هم په کټ مټ آرياندې ټينگار کوي : « د دوديزو انقلابونو څخه د يوه مثبت بدلون په توده کې دواک داوښتون په ترڅ کې موږ هم دهيلې آر په پام کې نيولی دی . » کينگ غوښتل چې دغه هيله د گاندي په ټولنه کې دبشري حقونو داعادې آر دبسيانيې داصل پرېنست پر يوه ولسي غورځنگ باندې بدل کړي .

په هر ډول دغه غورځنگ نن هم په متحده ايالاتو کې د گاندي دهيلې اومينې دوکتورين پرمخ بيايي اودکينگ په وژنه باندې چې په (ميمپيس تينسي) کې د لورين موتيل) په برنډه کې په ۱۹۶۸ کال کې عملي شوه له پښو را ونه لويډ.

نن سبادبشري حقونو افريقايي - امريکايي فعالان لکه ريو جيسي جکسن او ريو الشارپتون ، د گاندي دهيلې اومينې د آرونود عملي کيدو په ترڅ کې غواړي دافريقايانو او امريکايانو لپاره دهيلې زيری شي ، دوی سره له دې چې د خطر و نه په کړلچونو کې ځان گوري او په دغه برخه کې دنه زورزياتي په رڼاکې گامونه پورته کوي . ان چې کله ده دولس مشرۍ لپاره په ۱۹۸۰ يمه کې ورمندې کړې پر هغه مهال يې په خپلو اوريدنکو باندې غږ وکړ چې : (هيله ژوندۍ وساتي) .

برسيره پردې نور هم زيات اسناد شته چې دهغو له مخې سړی دمها تما گاندي اړيکي له متحده ايالاتوسره په څرگنده په گوته کولای شي ، په ۲۰۰۲ کال کې ټايم مجلې گاندي (د پيرۍ سړی وباله) د ټايم بل وړونکی البرت انشتاين گاندي ته ځانگړی ارادت اودرناوی درلود هغه په دې باور و چې گاندي دخپل عصراو زمانې يوه څرگنده څلا و . په ۱۹۸۶ کې جن شارپ دامريکا دنه زورزياتي نامتو اوپيژندل شوي سکالر له هارورډ سره تړلې د البرت انشتاين دنه زورزياتي پروگرام پرانيست هغه چې اوس د البرت انشتاين دانستيتوت په نامه سره چې دنه زورزياتي په برخه کې دخپرنواو تحقيقاتو کار پرمخ بيايي . متحده ايالات هم د گاندي په نامه دبيلابيلو جوړښتونولکه

دگاندې مرکزونو ، دگاندې کتابتونونو، دگاندې یادگارونو، دگاندې کنفرانسونو او دگاندې خپرونوچې داټول د گاندې دمېنې ، رېسټیاينې اونه زورزیاتي نظریې څرگندوي میلمه دي . چې دلته یوازې دیوڅو دنومونواو کړنو په اړه خبرې کوو. دگاندې دیادون ټولنه دییلگې په توگه په ۱۹۵۹ کال کې جوړه او په ۱۹۷۶ کال پرانستل شوه ، دگاندې مرکز بیا له واشنگتن ډي سي څخه یوڅه دباندې دی په دغه اړه کارکوي ددغه مرکز دوېب پانې له مخې

(Gandhimc.org)

ښکاري چې ددغه مرکز هڅه اودندې دادي چې باید دگاندې دفلسفې ، نظریې ، ژوند خدمتونواو درسونواوهمدارنگه دهندي کلتوراو کلتورې میراثونودپیژندنې په برخه کې هلې ځلې وکړي .

په ۲۰۰۰ کال کې مورهاوس کالج ، دکینگ گاندې دیباپخولاینې مرکز پرانیست هغه چې دنده یې دکینگ هیله وه . همدارنگه په اتلانتا اوجورجیاکې دکینگ مرکز دکینگیانواوگاندیانو دنه زورزیاتي اوعدم تشدد تاریخی یادگاردی . په نیویارک سټي کې دی . چې . موسټې انسیتیتوت دگاندې ډوله نه زورزیاتي او پخولاینې اصولو ته وده او پراختیاورکوي . برسیره پردې دلته دگاندې کنفرانسونه هم شته چې هغوی هم کارپوهان اوهم عملي کارکوونکي په دغه ترڅ کې سره راټولوي څوله یوه اوبل سره دنظر یاتو د راکړې ورکړې لپاره ناستې ولاړې ترسره کړي ، دوی په اوسنې عصرکې په نړیواله کچه داتومي ناتار او ترهه گری دجگړې په اړه دگاندې دنظریو په رڼاکې دلارو چارو په کارباندې اخته دي . په یوه همداسې کنفرانس کې چې په ممپیس تینسې کې د ۲۰۰۷ کال په اکتوبرکې جوړشو ، تر ۷۵۰ زیاتو سکاالرانو، عملي برخه والواو زده کونکو گډون کړی و چې هغوی دکینگیانواوگاندیانودنه زورزیاتي په دغو سیمینارونو اوورکشاپونه کې برخه واخیسته .

دگاندې په یاد دنمانځنې یوه غونډه دامریکا دعامه فضا دڅانگې له خوا جوړه شوه ، دغې غونډې پرموږ باندې غږ وکړ چې دگاندې ایدیوته باید کاروشي ، په هوستون اوتکزاس کې دگاندې کتابتون په جنوبی تکزاس کې دگاندې دمیراثونواو نظریودخوریدو اوساتلو سپارښتنه کوي . هرکال په اکتوبرکې دگاندې کتابتون

دښار په کچه د (یوزر شمې دسولې لپاره) ټولون دمها تما گاندي دزیریدود کالیزې په ویاړ جوړوي . دهوستانو ښاروال بیل وایت څوک چې دگاندي دنه زورزیاتي دتگلارې په ترڅ کې یوپیاوړې وکیل اودمتحدہ ایالاتو دکانگرس غړی هم دی هرکال په دغه غونډه کې چې دزرگونو گډون کونکو په گډون سره جوړیږي برخه اخلي .

اوپه پای کې ددغه اصل داهمیت په پام کې نیولو سره په متحدہ ایالاتو کې سړی کولای شي یواوړد لست ددغه پراخ غورځنگ په اړه چې دگاندي او کینگ دنه زورزیاتي نظریاتو او تاکتیکونو دپراختیا په ترڅ کې په شعوري او غیرشعوري دپاملرنې وړ دی په گوته کولای شي . ددغو نښو ترټولو مهمه اودپاملرنې وړ یوه ډیره نوې چې د ۲۰۰۷ کال په سپتمبر کې رامنځ ته شوه داده چې دهغې له مخې په لسگونو زرو امریکایانو د لویز یانا په (تینې ټاون جنه) کې لاریون و چې دافریقایی — امریکایی ښوونځي له شپږو زده کونکوسره د توپیر پالو غیر عادلانه چال چلند له امله ترسره شو. په ښوونځي کې یوشمیر تورو له سپینوسره دجگړې په ترڅ کې شکمن سپین له ښوونځي څخه وایستل خو په څنگ کې یې په کټ مټ جرم کې شپږ تنه توران د سړي وژنې په نامه ترمحاكمه لاندې ونيول . غونډې یالاریون دتښ په نامه (**جیناسکس**) په وړاندې رامنځ ته شو، داسې چې دتورو اوسپینواو دښاري حقونو دلاړویانو لکه ، ریو جاکسون او شارپتون لپاره په ځانگړې توگه دکینگ اوغاندي دنظریاتو ترسیوري لاندې دپاملرنې وړو. لاریون په عمومي توگه دعدم تشدد له اصولو سره سم ترسره شو، دوی په عمومي توگه داغوښتنه درلوده چې سمه ییز وکیل باید دافریقایی - امریکایی زده کونکو پروسه باندې بیاکتنه وکړي اودهغو دجرم دسزا کچه باید راټیټه کړي .

سره له دې چې یوشمیر غورځنگونه لکه (جینه سکس) گاندي پلوي نه وو خودوی چې کومه چاره اوکړنه ترسره کړه په هغه کې دگاندي دتگلارې اونه زورزیاتي روح په تمامه مانا په پام کې نیول شوې وه . دوی دنه زورزیاتي تگلاره ترهغو وڅارله ترڅو یې توپیر پالې بې انصافي پرهغه باندې سمه کړه.

دگاندي او کینگ میراث کیدای شي په امریکایی بدن کې د بدوگی په شان خپله دنده دتوپیر پالې روحیې ، سیاست اونورو ټولنیزو ستونزو دپاکوالي او تصفیې او زموږ

دوینې دنگه والي او پاکوالي په برخه کې په پرله پسې توګه ترسره کېږي . سره له دې چې زموږ یوشمیر زیات په دغه اړه ځانونه ناګار اوناخبره اچوي . په داسې حال کې چې زموږ ژوند پرته له هغو ناشونې دی .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند د باندنیو چارو وزارت له خوا خپرېږي له انګریزي ژبې پر پښتو ژباړل شویده .

پنځم خپرکی

د گاندي مرغلرې

« سړی په رښتیا هم خپلو خلکو ته د خدمت له کچې سره د لوړتیا او اوچتیا وړ کيږي .
مهاتما گاندي
« نه زغم په خپله د تشدد یو ډول اوچلن دی چې درښتیا او دموکراتیک معنویت په
وړاندي خنډ کيږي »
مهاتما گاندي
« ساتیاگره یعنې د نابرابرۍ په وړاندي جگړه ده داسې چې یو څوک په خپله خوښه
ځان دهغې زغم ته ور وسپاري .
مهاتما گاندي
« کمزوری کله هم بښونکی نه وي بلکه بښنه تل د پیاوړي ځانگړنه ده .
مهاتما گاندي
« که همکاري یو دنده ده ، ما د نه همکاري دنده هم تر سره کړې کیدای شي په
ځانگړو شرایطو داهم د دندې یو ډول وي »
مهاتما گاندي
« که موږ ددې ترمنځ توپیرو کړای شو چې موږ څه کوو او یاد څه کولو توان لرو، په دې
توگه کیدای شي چې دنړۍ ستونزې په یوه خوا اوحل شي .
مهاتما گاندي
« په یوڅه باندې باور اودهغه بیا نه ايله کول رښتیا یښه نه ده .
مهاتما گاندي

« په مېړانې سره رښتياڼی زغم ان دتېرو زړونه هم سوځوي او هم يې ويلې کوي »

مهاتما گاندي

« ترهرڅه لومړنې زغم او تحمل د فکرزغم او تحمل دی . »

مهاتما گاندي

« زه تشدد رد م ځکه کله چې هغه دښو کړوپه وړاندې راڅرگندېږي ، ښه کړه په

داسې حال کې موقتي وي،اوشيطانې کړه يې په وړاندې دايمی کيږي . »

مهاتما گاندي

« مهاتما گاندي راغی او دهنددمليونو په دروازه کې ودرید،ځان يې له دوی څخه

يووباله ، دوی ته يې ددوی په ژبه خبرې وکړې ... څوک چې په تلپاتې توگه دهند

دپراخوږگنو له خوا په درنښت ومنل شو. رښتيا رښتيا پاڅوي.

رابيندرانات ټاگور

« زړورتيا، واک ته رسيدل ،اتلولي اوپردي ټولو برسیره ځان تيريدنه هغه وړتياوې

دي چې زموږ لارښوونکي يې بايد ولري» .

مهاتما گاندي

« پياوړتيا له فزيکی وړتيا څخه نه رامنځ ته کيږي. بلکه هغه دپياوړې ارادې برياده.»

مهاتما گاندي

« موږ پريږدئ چې په پوره اندازه مېړني وواو په تلپاتې توگه مړه شو،خو يوڅوک

هم مه پريږدئ چې ددغه تلپاتې په لورگام واخلي . »

مهاتما گاندي

« دبيان او قلم آزادي دخپلواکۍ بنسټ دی »

مهاتما گاندي

« که چيرې په دويم کس چې ته يې گورې دخدايي نښې ونه گورې ، دهغه په تمه

کيدل دوخت څرخول دی ، راتلونکې ته يې گورئ . »

مهاتما گاندي

« خوشالۍ هغه مهال ده چې کله يوڅوک څه فکرکوي ، څه وايي اوڅه په هم

غاړۍ سره ترسره کوي . »

مهاتما گاندي

« دهرچا خپل مذهب دهغه اودهغه دهستوونکي ترمنځ خبره ده، نه دنورچا»

مهاتما گاندي

» که زه دیوه لیونې سړې په گولی باندې ووژل شم ، زه باید په هغه شیبه کې وخاندم . په هغه حال کې به په ما کې هیڅ ډول قهر نه وي ، خدای به زما په زړه او شونډو باندې وی.خو ته له ماسره یوه ژمنه وکړه چې : که داسې څه واقع شي چې یوه اوښکه دهم توې نه کړې .«

مهاتما گاندي

» سوراچ (خپلواکي) د وینښواو بیدارو خلکو له پاره ده ، نه دخوبولیواو بې پرواوا
لپاره»

مهاتما گاندي

» گاندي په سیاسي تاریخ کې یوې ساری څوک دی، موږ نیکمرغه یو اوله تقدیر څخه منندوی یو چې پرموږ یې دغه د عصر رڼا ولوروله ، هغه چې دنویونسلونو له پاره به یوه رڼا اوالهام وي «

البرت انشتاین

» هغه به ماته پیاوړتیا راکړي اوما ته به لار راوښيي ، تر ټولو پیاوړې وسله د زړه اونفس خفي عبادت دی ، ځکه نو دسولې او آرامۍ شتون تل په خدای کې دی .«

مهاتما گاندي

» غواړم چې د ټولو وچو کلتورونه چې څومره شونې وي زما پر کور باندې خپل سیوري په آزادۍ سره راوغوړوي ، خو زه به کله ځان ته د حق ورنه کړم چې خپله پښه دچا په لور چې زما دمبارزې خنډشي وراوږده کړم .«

مهاتما گاندي

» که زموږ موخه داوي چې دغې نړۍ ته رښتینې سوله وښیو، که موږ په دې برلاسي شو چې دجگړې پر ضد رښتینې جگړه پرمخ بوځو، زموږ له پاره وږده چې له ماشومانو د زړه خبرې پیل کړو .«

مهاتما گاندي

» هغه اتلولي چې په تشدد سره تر لاسه شي دهغې پایله ماته اولنډمدتې ده .«

مهاتما گاندي

ماخذونه :

- قرآن کریم ، (سیقول ، ۱۵۲ او ۱۵۳ ایتونه) ۱)
(۲) انجیل ، (رومن ۱۲ . ۱۶ . ۲۱)
(۳) نیتیرا کایام نتیا ، دجن مذهب لارښونکی کتاب ، ۲۰۳ مخ
(۴) بنگلادب ، (په اردو ژبه)
(۵) حمزه شینواری ، کلیات ، دکابل چاپ ۱۳۸۷ .
(۶) مولانا ، مثنوي معنوي ، تهران چاپ نیکلسون
(۷) اشرف خان هجري ، دیوان دپیښور چاپ ،
(۸) عبدالغفار خان ، زما ژوند اوجدو جهد ، دکابل چاپ ۱۳۵۹
(۹) نیکلسون ، رینولد ، اسلام و تصوف ، ترجمه محمد حسین مدرس نهاوندي ، تهران
۱۳۴۳
(۱۰) سید شاه حسین احمد ، تصوف عهد بعهد ۲۰۰۱ (په اردو ژبه) پټنه بهار ،
(۱۱) ضیا الحسن فاروقی ، شهید جستجو داکتر ذاکر حسین ، (په اردو ژبه) ډیلی
۱۹۸۸ .
(۱۲) رحمان بابا دیوان ، دکابل چاپ (۱۳۵۶) .
(۱۳) تاریخ هندوستان (رود کوثر) ، ډیلی ، ۱۹۹۸ .
(۱۴) بی آر نندا ، مهاتما گاندي . (په اردو ژبه) ډیلی ۱۹۸۶ .
(۱۵) کیخسرو اسفندیار دبستان مذا هب چاپ تهران ۱۳۶۲

(16) Majumdar ... An Advance History of India.

(17) S.P. Kanak , Quest for trust , New Delhi , 1976 P 738)

(18) Calvin Kytte Gandhi Soldier Of Nonviolence 1982. P 93 U.S.A

(19) Gandhi .M.K An Autobiography introduction P. 11

(20) Mahatma Gandhi, What is Hinduism? 2004 New Delhi

(21) R .Tagore, GITANJALI , 2000 New Delhi

(22) Yogi Philosophy , by Yogi Ramacharaka, Bombay 1977.

- Mahatma Gandhi, New Delhi, 1945. (23) Select Works of
(24) Select Works of Jawaharlal Nehru New Delhi , ?
(25) Anwar Sheikh ,THE VEDIC CIVILISATION , U.K 2003 .
(26) Encyclopedia Britannica (23 Volumes) 18 edition
(27) The Bhagavad–Gita New Delhi , 19977
(28) Young India , Ahmadabad Wednesday 11th August 1920.
(29) B.S.Upadhyaya. FEEDERS OF INDIAN CULTURE. New Delhi 1989.
(30) India perspectives (magazine from external ministry of India) Jan - Mar , 2008
(31) Washington post , march 30 , 2008 ,
(32) Hindustan Times , August 15 2010

About the Author :

"Professor Abdul Khaliq Rashid was born in 1957 in g Ghazni (Afghanistan). He had his early education in the historical city of Ghazni and left for Kabul for higher education in 1975. He obtained his Master's degree from the University of Kabul in 1979. He has attended international seminars in Uzbekistan, Tajikistan, Turkmenistan, Pakistan and India. Professor Rashid is a prominent figure in the world of Pashto and Dari Studies. Presently he is a Visiting Professor in the Center of Persian and Central Asian Studies in Jawaharlal Nehru University, New Delhi wherein he has developed the Pashto Programme of study up to Advanced Diploma and B.A levels. He is keen to promote Indo-Afghan relation in academic and cultural spheres. He is deeply interested in Sanskrit studies. He has authored several books and research articles pertaining to Pashto and dari studies. His works include: Criticism in Pashto, Resistance Literature in Pashto, History of Pashto Criticism, and he has translated Meghhdutam and Vikram Urwasiya of Kalidas in to Pashto and Dari. He has penned five collections of short stories and four novels in Pashto. Professor Rashid has been awarded a Ph.D. degree by Jamia Millia Islamia, New Delhi on his outstanding work: 'Iqbal's Contribution to Afghan Studies.' He is indeed a devoted scholar, amicable colleague and a loving teacher."

له تارا گاندي (د گاندي لمسی) سره د لیکوال عکس

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت
بناغلي (میرحمزه سامزي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر
چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویایي چې د علمي اثارو د
چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو
هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او
مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

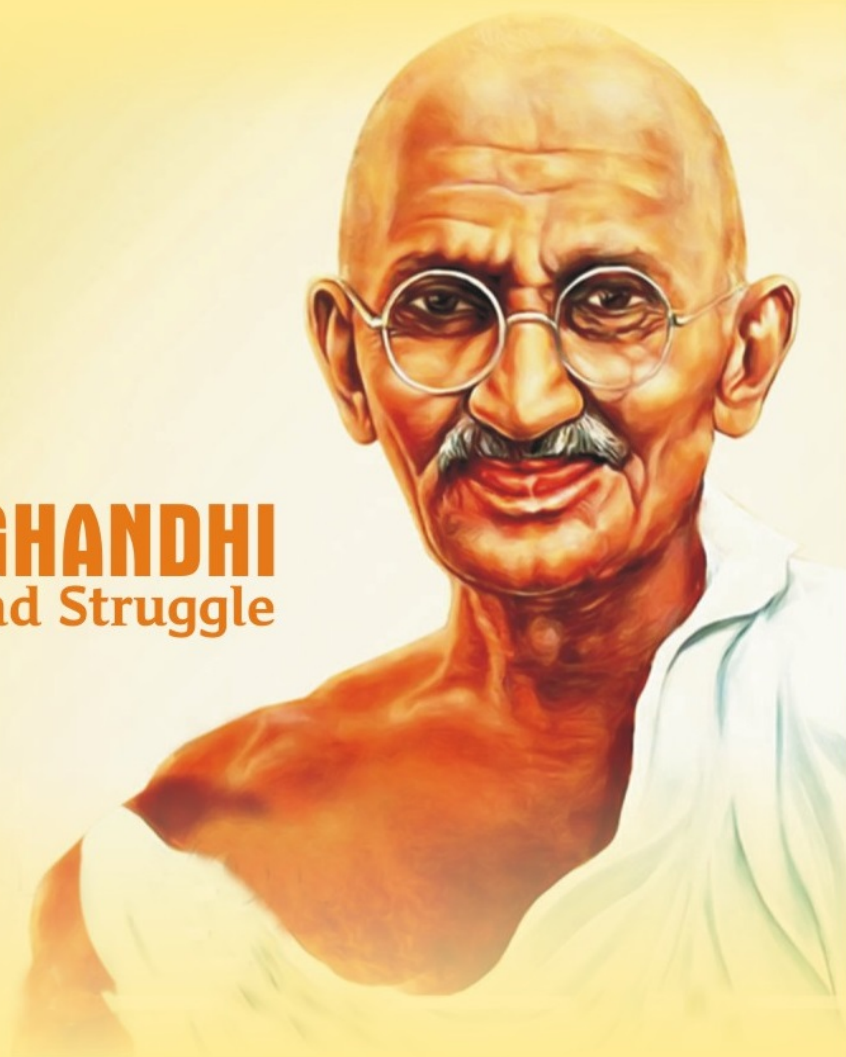
یو ځل بیا ددې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه
کوو چې ددې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

MAHATMA GHANDHI

Life, Thoughts and Struggle

BY: PROF. ABDUL KHALIQ RASHID

د افغانستان ملي تحريک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۱۱۸

Get More e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library